

C 18956
Priloha k 105

~~TAJNÉ~~

EV. ČIS. 360

Stupeň utajení zrušen
RMO č. 22/1999

VOJENSKÁ MYSL

2

1955

VYDÁVÁ MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

OBSAH

K 10. výročí osvobození ČSR Sovětskou armádou

První náměstek předsedy vlády a ministr národní obrany generál armády Alexej Čepečka:

Se sovětskou armádou na stráži míru	3
Generál-poručík Ján Zeman:	
Zdroje síly armády nového typu	10
Generál-poručík Čeněk Hruška:	
Boj o armádu nového typu	17
Generál-poručík Vladimír Janko:	
Bojová cesta a vývoj československého tankového a mechanizovaného vojska 1942—1955	23
Generál-plukovník Josef Malec:	
Bojová cesta a vývoj československého dělostřelectva 1942—1955	28
Generál-poručík Josef Vosáhlo:	
Bojová cesta a vývoj československého letectva 1944—1955	33
Generál-major Hynek Žalio:	
Vývoj ženijního vojska československé lidové armády	40
Generál-plukovník Ing. Bohumil Teplý a generál-poručík Miloslav Šmolčas:	
Vývoj spojovacího vojska československé lidové armády	47

Vojensko-historická část

Rozkaz vrchního velitele velitelů vojsk 1. ÚF maršálu Sovětského svazu Koněvovi náčelníku štábu frontu generálu armády Petrovovi	57
Rozkaz vrchního velitele vojsk Rudé armády a válečnému námořnímu loďstvu	59
Bitva o Berlín	60
Moje první a poslední válečná operace (Z rozhovoru maršála tankových vojsk P. S. Rybalka s dopisovatelem Kaněvským v r. 1947)	77
František Rýzner, pracovník VHÚ: Osvobození Československa Sovětskou armádou v letech 1944 a 1945	82
Podplukovník Karel Blažek a major Sýkora: Boje u Liptovského Mikuláše	95

Pokračování na str. 3

СОДЕРЖАНИЕ

К 10-ой годовщине освобождения ЧСР Советской Армией

Первый заместитель премьер-министра и министр национальной обороны генерал армии Алексей Чепичка:

С Советской Армией на страже мира	3
Генерал-лейтенант Ян Земан:	
Источники силы армии нового типа	10
Генерал-лейтенант Ченек Грушка:	
Борьба за армию нового типа	17
Генерал-лейтенант Владимир Янко:	
Боевой путь и развитие чехословацких танковых и механизированных войск в течение 1942—1955 гг.	23
Генерал-полковник Иосиф Малец:	
Боевой путь и развитие чехословацкой артиллерии в течение 1942—1955 гг.	28
Генерал-лейтенант Иосиф Восагло:	
Боевой путь и развитие чехословацких военно-воздушных сил в течение 1944—1955 гг.	33
Генерал-майор Гинек Жалино:	
Развитие инженерных войск Чехословацкой Народной Армии	40
Генерал-полковник инж. Богумил Теплы и генерал-лейтенант Милослав Шмолчас:	
Развитие войск связи Чехословацкой Народной Армии	47

Военно-исторический отдел:

Приказ Верховного Главнокомандующего командующему войсками 1-го УФ Маршалу Советского Союза Коневу и начальнику штаба фронта генералу армии Петрову	57
Приказ Верховного Главнокомандующего войскам Красной Армии и Военно-Морскому Флоту	59
Берлинская битва	60
Моя первая и последняя боевая операция (Из разговора Маршала танковых войск П. С. Рыбалка с корреспондентом Каневским в 1947 г.)	77
Франтишек Рызнер, работник Военно-исторического института:	
Освобождение Чехословакии Советской Армией в течение 1944—1945 гг.	82
Подполковник Карел Блажек и майор Сыкора:	
Бои у Липтовского Микулаша	95

Продолжение на стр. 3

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

Pos. č. 105

JEN PRO GENERÁLY A DŮSTOJNÍKY
ČS. LIDOVÉ ARMÁDY

VOJENSKÁ MYSL

Casopis ministerstva národní obrany

Ročník pátý

2

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

PRAHA 1955

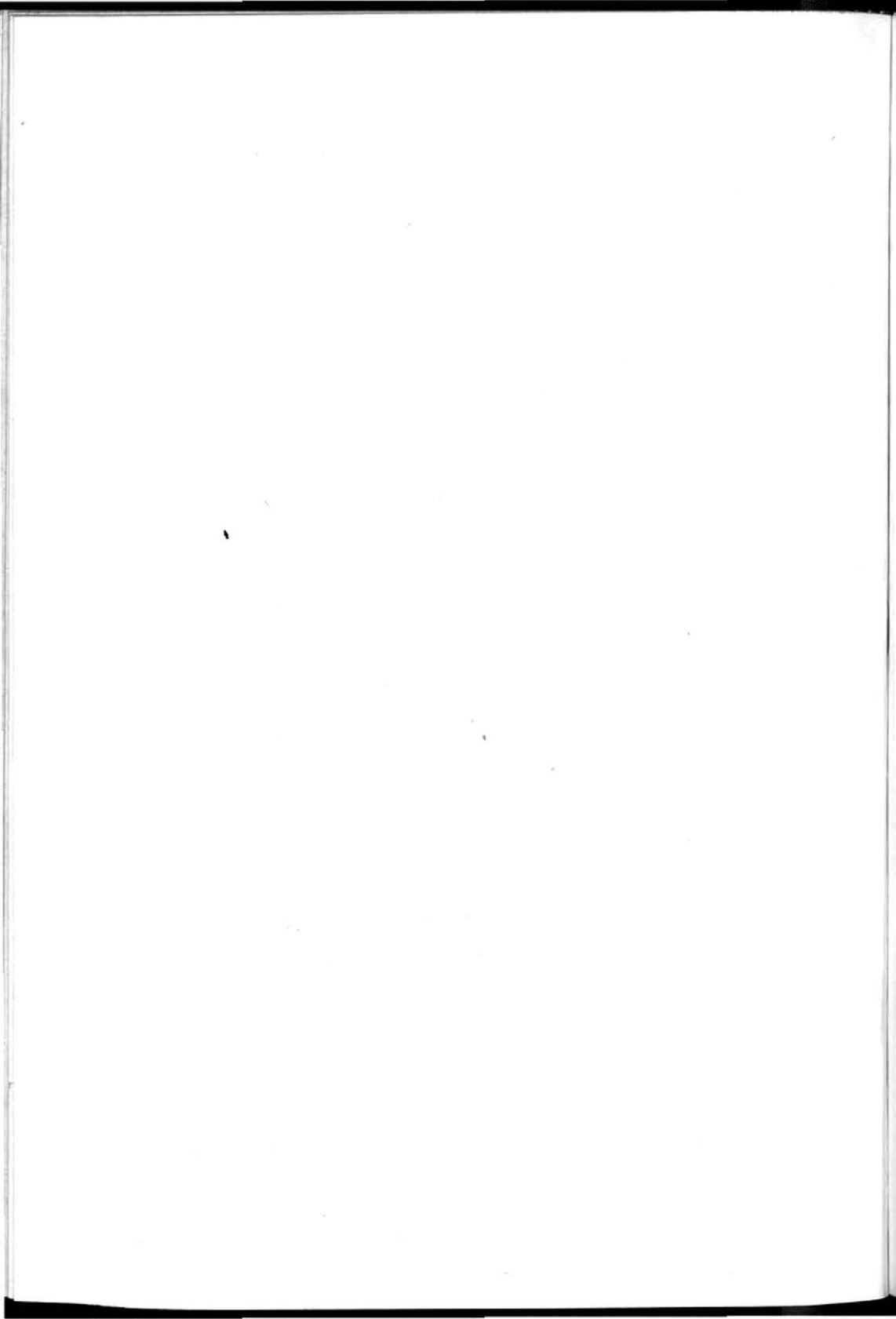
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1920

1945 - 1955

OSVOBOZENÍ ČSR SOVĚTSKOU ARMÁDOU

SE SOVĚTSKOU ARMÁDOU NA STRÁŽI MÍRU

První náměstek předsedy vlády a ministr národní obrany
generál armády Alexej Čepička

Den 9. května se stal vynikajícím a slavným mezníkem v dějinách národů, zvláště národů naší vlasti. V tento den před 10 lety dovršila hrdinná vojska Sovětské armády vítězství nad fašistickým Německem a ukončila druhou světovou válku v Evropě. Rychlým a mohutným úderem tankových vojsk pod velením maršála Rybalka byla osvobozena a zachráněna před zničením Praha — hlavní město naší vlasti.

Osvobozením Československa Sovětskou armádou byly vytvořeny podmínky pro vznik lidově demokratického zřízení jako nové státní formy revoluční moci lidu. Sovětská armáda svou přítomností na půdě naší vlasti povzbuzovala revoluční úsilí širokých lidových vrstev a současně oslabovala snahy buržoasie po uchvácení moci a znovunastolení kapitalistického společenského řádu. Mohutná hospodářská, politická a vojenská síla Sovětského svazu po vítězství nad fašistickým Německem zne-možnila především americkým imperialistům, aby se pokusili ozbrojenou intervencí o zvrat vývoje v naší zemi, o svržení vlády lidu.

Všechny národy osvobozené Sovětskou armádou uskutečnily svoji revoluční vůli, ustavily vládu demokracie a budují podle vzoru a za pomoci Sovětského svazu nový spravedlivý společenský řád.

Opačný osud potkal země, na které vstoupila americká vojska a vojska jiných imperialistických mocností. Přestože v důsledku mohutného protifašistického národně osvobozenického boje byly i v těchto zemích vytvořeny podmínky ke svržení panství okupantů i domácí velkoburžoasie a k nastolení vlády lidu, nepodařilo se revolučním lidovým masám, které pod vedením svých komunistických stran bojovaly za národní svobodu a státní svrchovanost, dovést hrdiný boj k vítěznému konci. Přítomnost amerických a ostatních imperialistických vojsk, která stála plně na straně velkoburžoasie a proti lidu, zabránila vítězství lidových sil v těchto zemích. Anglo-americká vojska utopila v krvi národně osvobozenický boj řeckého lidu, potlačila lidové hnutí za svobodu ve Francii a v ostatních zemích západní Evropy. V západním Německu hned od počátku potlačovala americká armáda mírumilovné úsilí německého lidu o vytvoření jednotného a demokratického Německa, při čemž poskytovala plnou ochranu a podporu německým monopolistům, nacistickým generálům a ostatním fašistickým a revanšistickým živlům.

V druhé světové válce, zorganizované imperialisty s cílem zardousit Sovětský svaz, Sovětská armáda rozdrtila hlavní síly mezinárodního imperialismu — německý fašismus a japonský militarismus.

Vítězství národů osvobozených Sovětskou armádou znamenalo nový velký průlom ve světové frontě imperialismu. Vedle kapitalistického tábora se vytvořil 900 milionový tábor socialismu a demokracie v čele se Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou a vedle kapitalistické-

kého světového trhu — paralelní světový trh tábora socialismu a demokracie, stojící proti kapitalistickému.

Imperialisté se nesmířili s touto porážkou, a proto začali hned po skončení druhé světové války připravovat proti Sovětskému svazu a státům lidové demokracie třetí světovou válku, aby obnovili své panství v těchto zemích a ustavili svou světovládu.

Horečné zbrojení, vytváření agresivních paktů a bloků, politika „s posice síly“, obnovování ohnisek války v Německu a na Dálném Východě, budování vojenských základů na územích a mořích sousedících s SSSR a se státy lidové demokracie, hrozby zbraněmi hromadného ničení a otevřená příprava nové války jsou charakteristickými příznaky zahraniční politiky imperialistů vůči SSSR a státům lidové demokracie.

Proto Sovětský svaz věnoval upevnění své obranyschopnosti a bojeschopnosti Sovětské armády neustálou pozornost.

Ještě v roce 1946 byl před Sovětskou armádou postaven úkol spolehlivě chránit vybojovaný mír a mírovou práci sovětského lidu a bděle strážít státní zájmy Sovětského svazu.

Vzhledem k vzrůstajícímu nebezpečí vytyčil XIX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu pro sovětský lid jako jeden z hlavních úkolů v budování komunismu další zvyšování bojeschopnosti Sovětské armády a obranyschopnosti země.

Na zasedání Nejvyššího sovětu SSSR předseda Rady ministrů soudruh Bulganin zdůraznil, že upevnění obranné moci státu a udržování hrdiných ozbrojených sil na úrovni, které vyžadují zájmy obrany vlasti, mezinárodní situace a současný rozvoj vojenství, bude i nadále jednou z hlavních starostí komunistické strany a vlády Sovětského svazu.

V důsledku úspěšného plnění poválečných pětiletěk, hlavně přednostního rozvoje těžkého průmyslu, vzrostla hospodářská síla Sovětského svazu. Průmyslová výroba vzrostla v roce 1954 ve srovnání s rokem 1940 2,8krát a výroba těžkého průmyslu 3,4krát. Tyto úspěchy potvrdily správnost politiky komunistické strany a vlády Sovětského svazu a ještě více upevnily jednotu lidu a národů Sovětského svazu v boji za vybudování komunistické společnosti. S rostoucí hospodářskou, politickou a morální silou Sovětského svazu mohutněla i síla Sovětské armády.

Sovětská armáda, která ve vítězném boji za svobodu své vlasti a lidstva pokryla své bojové zástavy nesmrtelnou slávou, zdokonalovala v poválečném období své vojenské mistrovství.

Bohaté zkušenosti získané v bojích a bitvách Veliké vlastenecké války byly zevšeobecněny a zakotveny v nových řádech a předpisech. Tisíce sovětských důstojníků připravených v sovětských vojenských akademích, kursech a učilištích uplatňují na základě svých vlastních zkušeností požadavky nových řádů a předpisů ve výcviku a výchově sovětských vojáků podle známé zásady sovětského vojenského umění — „vojstva nutno učit tomu, co potřebují v boji“.

Sovětská vojenská věda vychází z toho, že způsob výroby určuje nejen charakter a rozsah válek, ale také formy a způsoby boje. Rozvoj výroby způsobuje rozvoj zbraní a bojových prostředků, které si vynucují tyto nové formy a způsoby boje. Proto ve vojenské vědě a umění nelze stát na místě, měřit své síly minulými vítězstvími, nýbrž stále se učit a zdokonalovat. „Kdo se neučí, riskuje, že zůstane pozadu, a ti,

kdo zůstanou pozadu, jak známo z historie válek, jsou bití," učil J. V. Stalin.

Proto když američtí imperialisté zařadili do svého válečného arseálu atomovou a vodíkovou zbraň, Sovětský svaz nemohl nečinně přihlížet, nýbrž učinil opatření, aby Sovětská armáda byla vyzbrojena týmiž zbraněmi, aby je ovládla a naučila se bojovat v nových podmínkách.

Ne Sovětský svaz, ale Spojené státy severoamerické začaly první vyrábět a také shazovat atomové pumy. Sovětské armádě byly atomové a vodíkové zbraně imperialisty vnučeny. Sovětský svaz nemohl zůstat bezbranný před vzrůstajícím nebezpečím napadení zbraněmi hromadného ničení. V současné době je situace taková, že v otázce osvojení si atomových a vodíkových zbraní zůstal pozadu nikoli Sovětský svaz, nýbrž imperialisté. Sovětský svaz disponuje také příslušnými prostředky k jejich rychlé přepravě na jakékoli místo světa. Zřejmě proto prohlásil 27. ledna t. r. ministr letectva USA Talbott v branném výboru sněmovny reprezentantů, že v rozvoji řízených střel s mezikontinentálním akčním radiem, vybavených vodíkovými pumami, „je naprosto nezbytné“ přestihnout Rusko.

Sovětská vojenská věda předpokládá hluboké změny forem a způsobů boje ve spojitosti s použitím zbraní hromadného ničení, kterými hrozí imperialisté v připravované válce. Avšak sovětská vojenská věda nepřiznává těmto zbraním takovou důležitost, jakou jim přikládá imperialistické válečnictví, které chce pomoci těchto zbraní a letectva provést „bleskovou válku“ proti zemím tábora socialismu a demokracie. Ve snaze galvanisovat zbankrotělou teorii „bleskové války“ tvrdí uvedený již americký ministr letectva, že rozhodující okamžik v budoucí válce prý nastane po prvních 30—60 dnech. Tuto „teorii“ zastávají nejvyšší imperialističtí politici a vojenští činitelé. Je vidět, že se nepoučili z historie. Hitler také chtěl porazit Sovětský svaz za 6—8 týdnů a nakonec skončil svoji „theoretickou“ cestu za 4 roky sebevraždou ve sklepech Reichstagu. Sovětská armáda má v oblasti ochlazování hlav „theoretiků bleskové války“ vynikající zkušenosti.

Zvítězit znamená zničit anebo zajmout živou sílu a techniku nepřítele a zlomit jeho vůli k odporu. Imperialisté zřejmě nedomyslili svoje „teorie bleskové války“, když chtějí zničit a zajmout naši živou sílu a techniku na kompaktním prostranství 35 000 000 km², jež představuje 1/4 světa, a zlomit vůli k odporu téměř 1 miliardy svobodných lidí, nehledě k tomu, že v případě války musí imperialisté očekávat údery každou zbraní.

Vojenská strategie vychází zásadně z politické strategie. Vrchní velitel ozbrojených sil atlantického bloku v Evropě generál Gruenther nedávno prohlásil, že páteří jejich strategie je použití atomové zbraně bez ohledu na to, zda jí nepřítel použije nebo nepoužije.

To je slabá páteř strategie. Základem správné strategie je správné zhodnocení rozestavení strategických sil a jejich možností. Imperialisté zaslepeni „teorií bleskové války“ špatně hodnotí rozestavení a možnosti strategických sil ve světě. Zapomínají, že proti nim nestojí už jen Sovětský svaz a Sovětská armáda z r. 1941, nýbrž Sovětský svaz z r. 1955 uprostřed miliardového tábora socialismu a demokracie. Neberou v úvahu skutečnost, že v imperialistických týlech je velmi neklidno, protože porobené národy čím dál více odmítají systém imperialistické „demokracie“

biče a vykořisťování. Imperialisté se příliš opírají o různé bloky a pakty, uzavřené ministry bez souhlasu a proti vůli národů. Smlouvy a ministři nebudou bojovat, bojovat musejí lidé. O tom, že lidé bojovat za zájmy imperialistů nechtějí, svědčí ohromné hnutí všech národů světa. Imperialisté zapomínají také na rozpory mezi sebou a nemohou pochopit, že němečtí, francouzští, angličtí a jiní imperialisté nebudou bojovat za to, aby američtí imperialisté ustavili svoji světovládu. Nelze také zapomínat na skutečnost, na kterou upozornil časopis „United States News and World report“, že „většina amerických vojáků je v současné době roztroušena po celém světě, takže v podstatě se USA, pokud jde o pozemní síly (a nejen o pozemní! — pozn.) nikde nejeví dostatečně silnými“.

V případě války může na základě rozestavení strategických sil vzniknout situace, že místo „bleskové války“ imperialisté nebudou schopni ze svých 950 (podle vlastních údajů) vojenských námořních a leteckých základů „hasit“ požáry vzniklé v jejich týlu.

Válka, kterou se připravují rozpoutat imperialisté, bude pro porobené a závislé národy a pracující celého světa rozhodným okamžikem ke svržení starého prohnílého a nenáviděného kapitalistického společenského řádu a koloniálního panství imperialistů. Třetí světová válka, jestliže ji imperialisté rozpoutají, bude znamenat konec kapitalistického panství v celém světě.

Avšak vítězství je nutno dokonale připravit již v míru, mobilisovat všechny stále působící faktory, rozhodující o výsledku války.

Úkolem vojenského umění v této situaci je osvojit si všechny formy a způsoby boje, kterých bude vyžadovat příští válka, dokonale je procvičit, aby jich bylo možno v případné válce podle situace dovedně a správně používat.

Sovětská vojenská věda na základě otevřených hrozeb imperialistického válečnictví přišla k závěru, že příští světová válka vedená imperialisty k obnově jejich panství bude válkou, v níž od samého začátku bude použito zbraní hromadného ničení. Proto Sovětská armáda byla vyzbrojena atomovými a vodíkovými zbraněmi, aby v případě nutnosti mohla mluvit s imperialisty jako rovný s rovným.

Avšak velký ničivý účinek těchto zbraní bude znamenat nikoli „bleskovou válku“, nýbrž podstatně urychlení jednotlivých operací této války. Sama válka bude ne „blesková“, nýbrž zdoluhavá, protože se jí zúčastní v té nebo oné formě, na té či oné straně všechny lidské morální a materiální síly světa bez výjimky, a proto příští válka bude vyžadovat maximálního fyzického a morálního vypětí a vysokého vojenského umění.

Úkol vojenského umění záleží v tom, aby se všechny druhy vojsk naučily rychlejší a sladěnné činnosti, hlavně v noci a za špatného počasí, kdy možnost použití zbraní hromadného ničení nepřítelem anebo jejich účinek se podstatně snižuje, naučit vojska aktivní činnosti za použití všech druhů zbraní ve všech druzích boje, zdokonalit aktivní a pasivní protivzdušnou obranu na frontě i v týlu, aby se co možná maximálně snížila možnost útoku zbraněmi hromadného ničení a účinek tohoto útoku.

Základem rychlejší činnosti vojsk za použití zbraní hromadného ničení jsou všestranné a hluboké znalosti velitelů, politických pracovníků a vojsk podstaty a účinku atomových a vodíkových zbraní, organizace

a taktiky nepřítele a hluboké odborné znalosti všech vojáků jednotlivých druhů vojsk. Bez těchto masových znalostí není možné zvýšit bojové mistrovství na úroveň, kterou vyžaduje použití zbraní hromadného ničení, protože vyšší bojové mistrovství armády je produktem vůle a tvůrčí iniciativy všech vojáků, která může vzniknout a projevit se jedině na základě příslušných theoretických znalostí. Proto si všichni sovětské vojáci houževnatě osvojují nejnovější znalosti o nepříteli, o účincích jeho zbraní a o obraně proti nim.

Nové znalosti se projevují prakticky ve výcviku vojsk Sovětské armády, který vyžaduje rychlý spád operací.

V souladu s novými požadavky byla přizpůsobena organizace, výzbroj a taktický výcvik vojsk, prováděný za nejtěžších podmínek. Sovětské velitelé položili ještě větší důraz na součinnost uvnitř jednotlivých druhů vojsk a mezi nimi. Houževnatě se procvičuje práce štábu a součinnost ve zkrácených lhůtách, zpracovávání dokumentů, hlavně grafických, a organizace spolehlivého spojení všemi druhy pojiček k zabezpečení rychlé činnosti vojsk. Vojska se učí lépe využívat zbraní a bojové techniky a ošetřovat je, rychle manévrovat a bojovat za ztížených povětrnostních podmínek, rychle překonávat prostory zamořené radioaktivními látkami a dovedněji se zakopávat a maskovat. Mimořádně velká pozornost je věnována otázce organizace nepřetržitého zabezpečení vojsk municí, proviantem a ostatními materiálními prostředky.

Zvláštní důraz je kladen na aktivní i pasivní protivzdušnou obranu. Vysoce se zdokonaluje hlásná služba, letectvo, hlavně stíhací, a dělostřelecké prostředky protivzdušné obrany se připravují tak, aby byly schopny okamžitě zasáhnout do boje. Vojska se učí využívat k protivzdušné obraně všech palebných prostředků, rychle manévrovat, zakopávat se a maskovat.

Výcvik v Sovětské armádě se provádí komplexně a je zaměřen k dosažení bojové pohotovosti v nejkratším čase.

Loňská podzimní cvičení s vojsky v Sovětské armádě dokazují, že Sovětská armáda dosáhla velkých úspěchů v přípravě k boji za použití zbraní hromadného ničení, stojí v současné době, kdy slaví 10. výročí svého vítězství nad fašismem na úrovni příštích úkolů a je připravena dát pádnou odpověď novým „theoretikům bleskové války“ a pretendům na světovládu.

10. výročí dějinného vítězství Sovětské armády nad fašistickým Německem a osvobození naší vlasti je vynikajícím výročím také naší armády, která za toto období prošla složitou cestou vývoje. V důsledku únorového vítězství lidu se stala skutečně lidovou armádou, armádou pracujících, armádou bratrství, přátelství a míru mezi národy.

Zvláště za několik posledních let vyrostla naše armáda v sílu, s kterou musí imperialisté ve svých plánech počítat. Upevnil se morální duch, vzrostla kvalita našich divíí, které byly vyzbrojeny nejmodernějšími a nejlepšími zbraněmi a bojovou technikou současné doby. Velitelský sbor a politický aparát byl doplněn mladými a lidu oddanými kádry, zdokonalil své znalosti a prokázal již své schopnosti ve výchově a výcviku vojsk.

Úspěchu v budování armády jsme dosáhli proto, že jsme se učili z nevyčerpatelných zkušeností Sovětské armády a viděli jsme v ní svůj vzor v otázkách výchovy, výcviku a materiálního zabezpečování vojsk.

Sovětská armáda svým vítězstvím nad fašismem, osvobozením naší vlasti od fašistických okupantů a neustálou pomocí vytvořila nám předpoklady, abychom po jejím boku a spolu se všemi armádami zemí tábora socialismu a demokracie mohli v případě imperialistické agrese důstojně bránit svoji vlast a zvítězit nad nepřitelem.

Situace, která se vytváří v Evropě a hlavně na našich západních hranicích, nás nutí, abychom upevňování bojeschopnosti naší armády a obranyschopnosti země věnovali mimořádnou pozornost. Remilitarisace západního Německa nás a všechny země mírového tábora nutí, abychom se ještě více semkli a vytvořili jednotné vojenské velení ozbrojených sil celého tábora míru. Když to uděláme, budou se váleční paliči chovat klidněji. Musíme vytvořit takovou sílu, aby imperialisté pochopili, že když rozpoutají novou válku, se zlou se potáží a budou úderu nejen dávat, ale také dostávat, a to všemi zbraněmi a prostředky, které nám vnutí.

Zájmy bezpečnosti naší vlasti vyžadují rozhodného zvýšení bojové připravenosti naší armády. V současné době je připravena k boji jen ta armáda, která si osvojila a houževnatě zdokonaluje znalosti vedení boje za použití zbraní hromadného ničení.

Po této stránce máme ještě závažné nedostatky, protože vynakládáme nedostatečné úsilí, abychom si osvojili a prakticky ve výcviku a výchově vojsk uplatnili nejnovější zkušenosti Sovětské armády.

Především není ještě všem velitelům, politickým pracovníkům a vojákům úplně jasné, že imperialisté nám hrozí neobyčejnou, nýbrž „bleskovou válkou“ s použitím zbraní hromadného ničení. Diskuse o této otázce se projevuje v praxi, že se rozděluje výcvik na „atomový“ a „neatomový“. Je svrchovaný čas, abychom s touto diskusí rázně skoncovali a zaujali jednoznačné a jasné stanovisko.

U části vojáků, politických pracovníků a velitelů se ještě stále projevuje podceňování nebo přeceňování zbraní hromadného ničení. Tento nedostatek, který vyplývá ze slabých politických a odborných znalostí, je nebezpečným nepřítelem dalšího zvyšování bojeschopnosti naší armády, protože snižuje úroveň výcviku vojsk.

Nejasnosti v těchto otázkách vedou k liknavosti, nerozhodnosti, polovičatosti anebo dokonce k apatii v úsilí o získání hlubokých a všestranných znalostí o nepříteli, bez kterých nemůže být tvůrčí iniciativy všech vojáků směřující k zvyšování bojeschopnosti a bojové pohotovosti jednotek, útvarů a svazků.

Neznalost v theoretických otázkách vede k rutině a k formalismu v praxi. Stále se projevují tendence cvičit po staru a k starému výcviku mechanicky přilepit výcvik v boji za použití zbraní hromadného ničení. Mnozí velitelé ještě nevymýtili nebezpečný zlovyk zlehčování podmínek a nekladou důraz na noční výcvik a výcvik za ztížených povětrnostních podmínek. Proto také lehkomyšlně dopouštějí, aby se vojska nezakopávala a jen povrchně maskovala.

Uskutečňovat zásadu „Sovětská armáda — náš vzor“ znamená stále zdokonalovat své znalosti na základě nejnovějších zkušeností Sovětské armády a učit vojska tomu, co budou potřebovat v příštím boji.

Velitelé a političtí pracovníci, kteří si v těchto otázkách počínají lehkomyšlně a neodpovědně, dopouštějí se oportunistu v otázkách obrany vlasti, protože „neodpovědnost“, psal Lenin, „vede ve vojenských

věcech nevyhnutelně a na každém kroku ke katastrofě, chaosu, panice, bezvládní a porážce“.

Když se chceme ještě více přiblížit ke svému vzoru, musíme bezpodmínečně změnit systém své práce tak, abychom bezprostředně živým stykem učili vojska a učili se od vojsk, abychom mohli včas reagovat na nedostatky a v průběhu výcviku je operativně odstraňovat. Proto kancelářsko-byrokratické způsoby práce, které bujejí v našich štábech a odtrhují velitele od výcviku, jsou brzdou zkvalitňování práce velitelského sboru.

Těžiště kancelářské práce musí být vždy v přípravném období výcviku, kdy je třeba věci promyslet, rozpracovat do všech podrobností a předvídat různé překážky a potřeby materiálního zabezpečení výcviku vojsk. Tato práce se musí projevit v reálném plánu, z kterého je každému jasné, co má dělat. Zpracovat takovýto plán není lehké, protože vyžaduje hlubokých a všestranných znalostí vojsk i jejich úkolů, možností a potřeb, všestranných politických a odborných znalostí důstojníků. Právě proto je plán svědectvím schopností každého důstojníka.

Vyrábění zbytečných papírů v době, kdy vojska plní plán bojové a politické přípravy, je východiskem pro ty, kteří v přípravném období ponechali úkoly na pospas živelnosti a nyní dohánějí tyto úkoly, jsou v jejich vleku, místo aby byli vpředu a ukazovali cestu.

Přípravu k letnímu výcvikovému období budeme muset provést daleko důkladněji na základě hlubokého rozboru výsledků a nedostatků zimního výcvikového období a úkolů nejen pro letní výcvikové období, ale pro celý výcvikový rok. Jedině tak můžeme odstranit nynější nedostatky, dosáhnout při podzimních inspekčních prověrkách požadovaných výsledků a přiblížit se ke svému vzoru — Sovětské armádě. Možnosti k tomu máme, třeba jen více dobré vůle a náročnosti všech velitelů vůči sobě i podřízeným.

Oslovy 10. výročí osvobození naší vlasti nepřemožitelnou Sovětskou armádou nesmějí se stát jen projevem díky Sovětské armádě, nýbrž musí se stát i projevem rozhodné vůle všech našich vojáků jít dál po cestě budování nerozborné obrany naší vlasti houževnatým zvyšováním bojového mistrovství naší armády.

My se nezalekneme hrozeb imperialistických nepřátel naší vlasti a míru, ale učiníme vše, abychom zvýšili bojovou sílu naší armády a obranyschopnost naší vlasti. Jsme si vědomi své síly. S nepřemožitelnou Sovětskou armádou a s ostatními armádami zemí tábora socialismu a demokracie stojíme jako nerozborná hráz proti válečným cílům imperialistů a jsme připraveni promluvit s nimi pro ně jediné srozumitelnou řečí.

ZDROJE SÍLY ARMÁDY NOVÉHO TYPU

Generál-poručík Ján Zeman

Blíží se 9. květen a s ním 10. výročí osvobození Československa slavnou Sovětskou armádou. Oslavy spojené s tímto pro nás tak významným výročím nejsou jen láskyplnou historickou vzpomínkou. Bilancujeme výsledky naší práce, kterých náš lidový stát pod vedením rodné Komunistické strany Československa dosáhl, s hrdostí přehlízíme dobrý kus cesty vývoje, kterým jsme prošli od doby, kdy nám Sovětská armáda přinesla osvobození. Dnes již nemůže nikdo popřít, jak velké a pronikavé změny uskutečnil svobodný lid ve své zemi, jak se v čínorodé práci změnili lidé, jejich názory, jejich chápání hospodářských, politických a mezinárodních problémů.

X. sjezd Komunistické strany Československa loňského roku shrnul výsledky plodné práce našich pracujících, kterou za pouhých 10 let zvelebilí naši vlast lépe, než to dokázal kapitalismus za celá staletí.

Je samozřejmé, že bychom takových úspěchů nikdy nedosáhli, kdybychom opravdu ve všech oborech lidské práce a snažení neměli možnost najisto sáhnout po sovětských zkušenostech, osvědčených, nejpokrokovějších na světě. Právě v nedávné době se znovu projevila bratrská pomoc Sovětského svazu, kdy nabídl naší vládě nezištné využití výsledků dlouholeté gigantické práce sovětských vědců v atomovém výzkumu.

Naše cesta vývoje byla o to snadnější a přímější, že sovětské lidé, kteří šli před námi, v těžkém a lopotném úsilí ukázali, jak odstraňovat překážky a zábrany.

Sovětskému svazu děkujeme nejen za záchranu naší státní a národní existence, za mnohé úspěchy, kterých jsme dosáhli, ale zvláště za to, že i dnes je naší bezpečnou záštitou proti válečným hrozbám a nebezpečí znovusročení fašistických divisí, které za druhé světové války pustošily země Evropy.

Vládní prohlášení přednesené soudruhem Viliamem Širokým po vítězných listopadových volbách do Národního shromáždění potvrdilo pevnou jednotu lidu, jeho vůli nevydat útočníku ani hřebík a cihlu z toho, co jsme postavili, dokončit dílo socialismu, ještě pevněji se přimknout k Sovětskému svazu. Do myslí našich pracujících pevně zakotvené gottwaldovské heslo — Se Sovětským svazem na věčné časy — nabývá v současné mezinárodní situaci ještě hlubšího a bojovnějšího smyslu. V pevné družbě se sovětským lidem je naše šťastná budoucnost, bezpečí našich rodin a domovů. Rudá vlajka s kladivem a srpem vedle naší vlajky je do celého světa viditelným znamením našeho vítězství nad temnými silami fašismu, shlukujícími se za našimi západními hranicemi.

Zajišťující bezpečnost naší vlasti musíme vycházet z toho, že jsme tvrzí na hranicích velkého tábora demokracie a socialismu. Naše láska a vděčnost Sovětskému svazu a Sovětské armádě právě v tom musí dostat reálný výraz. Proto má zvláštní význam pochopit velikost cesty, kterou prošel Sovětský svaz při budování svých ozbrojených sil od vy-

drancovaného státu sevřeného v ohnivém kruhu intervenčních armád v roce 1918 až do vítězství v nejhroznější válce dějin.

Komunistická strana Sovětského svazu, sovětská vláda a velení Sovětské armády při zabezpečování obranyschopnosti země vycházely z leninské these, že soudobá válka je všestrannou zkouškou morálních sil, ekonomického a vojenského potenciálu bojujících států, které působí po celou dobu války a nakonec rozhodují o jejím výsledku.

Tato poučka byla komunistickou stranou a velením sovětských ozbrojených sil rozpracována za druhé světové války v učení, že o výsledku soudobé války nerozhodují náhodní, dočasně působící činitelé, jakým je na příklad moment překvapení, nýbrž trvale působící činitelé, jimiž jsou: pevnost zápolí, morální duch armády, množství a kvalita divisí, výzbroj armády a organizační schopnosti velitelského sboru armády.

Dějiny jednoznačně potvrdily správnost tohoto učení.

Které jsou to faktory, jež zabezpečily Sovětskému svazu tuto rozhodující převahu nad tehdy nejagresivnější silou kapitalistického světa — nad fašistickým Německem?

Prvním z těchto základních faktorů je socialistické společenské zřízení.

S nastolením socialistických výrobních vztahů se vytvořila pevná základna nerozborného přátelství dělníků a kolchozních rolníků, navzájem spjatých společnými zájmy. Začaly působit ekonomické zákony socialismu, které toto přátelství neustále posilují a upevňují. Vezměme na příklad základní ekonomický zákon socialismu: maximální uspokojování neustále rostoucích hmotných a kulturních potřeb celé společnosti cestou rozvoje výroby na základě nejvyšší techniky. Což neustálé působení tohoto ekonomického zákona neupevňuje celou společnost, což společný zájem neustále zvyšovat hmotnou a kulturní úroveň všech pracujících je nesjednocuje a nemobilisuje k tomu, aby usilovali o trvalý a všestranný růst síly a moci své země?

Naproti tomu ekonomické zákony kapitalismu neustále, denně a každou hodinu rozpolcují kapitalistickou společnost ve dvě nepřátelské třídy kapitalistických vykořisťovatelů a vykořisťovaného proletariátu a toto rozpolcení stále prohlubují. A což není stejně jasné, že tento nevyhnutelný, zákonitý, neustálý třídní boj oslabuje její morálně politickou, ekonomickou i vojenskou sílu?

Socialistické společenské zřízení umožnilo rozvinout do široka pracovní energii a tvůrčí iniciativu pracujících mas osvobozených od vykořisťování.

Pod vedením komunistické strany byl vybudován mocný socialistický průmysl, bez něhož by nebylo možno zásobovat armádu výzbrojí, výstrojem a potravinami a zvítězit nad silným, technicky dobře vybaveným nepřítelem. Mohutný průmyslový rozmach je nejlépe charakterisován těmito fakty:

Carské Rusko vyrobilo v roce 1913 4 220 000 tun litiny, 4 230 000 tun oceli, 29 milionů tun uhlí a 9 milionů tun nafty. Socialistický průmysl Sovětského svazu však v roce 1940 vyráběl několikanásobně více: 15 milionů tun litiny, 18,3 miliony tun oceli, 166 milionů tun uhlí a 31 milionů tun nafty.

Uvedená čísla svědčí především o mocném rozvoji těžkého průmyslu, jehož dosud nikde nevidaný prudký vzrůst byl rozhodující jak pro další

budování a rozvíjení lehkého průmyslu, tak i pro vybavení armády zbraněmi, tanky, letadly, auty a ostatní výtečnou bojovou technikou.

Za kapitalistického zřízení by bývalo nebylo možné vybudovat v krátké době, za jakou to učinil socialistický stát, těžký průmysl. Kapitalistický způsob industrialisace začíná budováním lehkého průmyslu, kde je třeba méně investic, obrat kapitálu se děje rychleji a tím i nabývání zisků je rychlejší. Teprve po uplynutí mnoha let se po nahromadění zisků pomalu rozšiřuje těžký průmysl. Jedině socialistické zřízení, jehož smyslem není hromadit zisky, umožnilo vybudovat v krátkém období přednostně mohutný těžký průmysl, a tak připravit zemi jak na všestranný rozvoj, tak i k vítězné válce s fašistickými agresory.

Obrovský význam pro vítězství ve válce měla i kolektivisace zemědělství. Zavedení socialistické velkovýroby v zemědělství umožnilo Sovětskému svazu produkovat v posledním předválečném roce 1940 o 17 milionů tun více tržního obilí a 3½krát více surové bavlny, než kolik produkovalo carské Rusko v r. 1913. Kolektivisace a mechanisace zemědělství umožnila produkovat i při odchodu milionů rolníků do armády dostatečné množství obilí k zásobování armády v poli i obyvatelstva v zápolí potravinami a zároveň připravila statisíce kolchozníků k ovládnutí složité bojové techniky, hlavně tanků.

Druhým faktorem, který působil na vytvoření převahy Sovětského svazu v morálním, ekonomickém a vojenském potenciálu nad fašistickým Německem, je sovětské státní zřízení, sovětský stát.

Síla sovětského státního zřízení tkví především v tom, že je nejlepší formou soužití národů. Dokázalo sdružit na 60 národů a národností sovětské země, rozeštvávaných za carského zřízení vykořisťovatelskými třídami, v jednu velikou rodinu. Vzájemná nedůvěra mezi národy a národnostmi v letech sovětské vlády vymizela. Na základě vzájemné spolupráce všech národů SSSR ve všech oblastech hospodářského a společenského života a na základě pomoci především velkého ruského národa ostatním národům a národnostem při vytváření a rozvoji jejich kultury socialistické obsahem a národní formou vyvinulo se mezi všemi národy nezníčitelné přátelství, jehož síla se ukázala jak v letech pokojné výstavby, tak zvláště v letech Veliké vlastenecké války, a to k velkému překvapení všech nepřátel Sovětského svazu.

Síla sovětského státního zřízení záleží dále v hluboké demokratičnosti, neboť umožňuje fakticky všem plnoprávným sovětským občanům aktivní účast v řízení a ve správě země, uvolňuje a rozvíjí obrannou tvůrčí energii a iniciativu milionových mas, které se denně přesvědčují, že sovětský stát je skutečně jejich státem, že hájí jejich zájmy. Proto jsou sovětské lidé schopni nejvyšší obětavosti a nevídaného hrdinství při hájení svého sovětského státu a při jeho upevňování.

Nesmírnou předností sovětského státu vyplývající z jeho hospodářsko-organizační funkce, je to, že je schopen nejen mobilisovat, ale i využít surovinové zdroje a kapacitu průmyslové výroby země, nesrovnatelně lépe a dokonaleji než kterýkoli kapitalistický stát. Skvělým důkazem toho je růst výroby zbraní za války.

Hitlerovské Německo se na počátku války po svém věrolomném předání SSSR a po získání dalších výhod zmocnilo značné části sovětského území, na němž v předválečných letech žilo 40% všeho obyva-

telstva SSSR a kde se těžilo 63% celkové produkce uhlí, vyrábělo 68% litiny, 58% oceli, 60% hliníku, 38% obilí a 38% skotu. Přesto však Sovětský svaz, na jehož bedrech ležela celá tíha války s fašistickým Německem, dokázal vyrobit v posledních třech válečných letech 120 000 letadel, více než 90 000 tanků a samohybných děl, 360 000 děl atd. Průmysl fašistického Německa spolu s průmyslem celé okupované Evropy dokázal však vyrobit za poslední tři léta války jen 80 000 letadel, asi jedenapůlkrát až dvakrát méně tanků a samohybných děl než SSSR a 260 000 děl. Průměrná roční výroba tanků v této době v Sovětském svazu byla jedenapůlkrát větší než v USA a šestkrát větší než v Anglii, letadel dvakrát větší než v Anglii, děl dvaapůlkrát větší než v USA a šestkrát větší než v Anglii.

Je nutno dodat, že se sovětské zbraně a bojová technika ukázaly ve veliké zkoušce války jako mnohem lepší co do svých bojových kvalit.

Přitom je třeba vidět to, že ani fašistické Německo s porobenou Evropou, ani kapitalistické země protifašistické koalice nedokázaly vyrobit takové množství zbraní pro potřebu fronty, jaké vyráběl Sovětský svaz přes to, že by to jejich surovinové zdroje a vysoce vyvinutý průmysl theoreticky umožňovaly. „Bývají někdy,“ jak řekl soudruh Stalin, „takové případy, že zdrojů je mnoho, avšak nakládá se s nimi tak nerozumně, že se převaha nakonec rovná nule. Je nasnadě, že kromě nich je nutno mít ještě schopnost mobilisovat tyto zdroje a že je nutno umět jich správně používat.“

Tuto schopnost kapitalistické státy nemají. Tuto schopnost má však v nejvyšší míře socialistický stát a v tom je jeho další obrovská přednost, zdroj jeho veliké síly.

Třetím základním činitelem, bez něhož by nebylo nejen ohromné morálně politické, ekonomické a vojenské síly Sovětského svazu, ale bez kterého by nebylo vůbec socialistického státu, je slavná Komunistická strana Sovětského svazu.

Už za carského režimu se stala uznávaným politickým vůdcem pracujících mas. Dovedla je až k vítězství socialistické revoluce, stala se organizující, inspirující a řídící silou veškeré sovětské společnosti, celého sovětského státu. Za jejího vedení změnil sovětský lid svou vlast ze země zaostalé, agrární v zemi pokrokovou a vysoce průmyslovou.

Komunistická strana Sovětského svazu nadchla všechen sovětský lid ideami marxismu-leninismu, vychovala a rozvinula v něm žhavé socialistické vlastenectví, vykovala jeho morálně politickou jednotu.

„Ve dnech vlastenecké války vyvstala strana před námi jakožto inspirátorka a organisátorka boje všeho lidu proti fašistickým vetřelcům. Organisátorská práce strany sjednotila všechno úsilí sovětských lidí a zaměřila je k společnému cíli, zasvěcujíc všechny naše síly a prostředky porážce nepřítele. Za války strana ještě více srostla s lidem, ještě těsněji se spjala se širokými masami pracujícího lidu.“ (J. V. Stalin, „O Veliké vlastenecké válce“, Naše vojsko, 1949, vydání II, str. 92.)

Strana však nejen řídila celý boj Sovětského svazu proti fašistickým nepřátelům ve Veliké vlastenecké válce. Ona byla již dlouho předtím organisátorkou, tvůrkyní a vychovatelkou neporazitelné Sovětské armády.

Strana vybudovala armádu kvalitativně zcela jinou, než byly všechny soudobé armády kapitalistických států, armádu, která čerpá svou nesmír-

nou morální sílu z takových zdrojů, které jsou pro buržoasní armády zcela uzavřeny.

Sovětské a společenské státní zřízení vytvořilo ty zvláštnosti, které odlišují Sovětskou armádu od všech armád kapitalistických a které jsou zdrojem její veliké morální síly a nepřemožitelnosti.

Sovětská armáda je předně armádou osvobozených dělníků a rolníků, armádou diktatury proletariátu, za druhé je armádou bratrské družby mezi všemi národy sovětské země a konečně je armádou vychovávanou v duchu internacionalismu, v duchu upevnění míru na celém světě.

Jak obrovské jsou to zdroje morální síly, dokázala Sovětská armáda ve Veliké vlastenecké válce, v níž kromě jiných svých předností vynikala masovým hrdinstvím, bezmeznou mužností a chabrostí ve všech nesčetných bojích s fašisty. Více než sedm milionů sovětských vojáků bylo vyznamenáno za války sovětskými řády a medailemi a jedenáct tisíc bylo vyznamenáno hrdým titulem Hrdina Sovětského svazu.

Masové hrdinství sovětských vojáků vyvěralo však ještě i z další příčiny, již byly spravedlivé cíle války, bezmezná oddanost všech příslušníků armády rodné komunistické straně a sovětské vládě.

Vysoké uvědomění sovětských vojáků, jejich skvělé morálně bojové vlastnosti byly vypěstovány komunistickou stranou v letech výstavby Sovětského svazu a jeho armády, v mírových podmínkách bojové a politické přípravy vojsk. Veliké bojové nadšení v nejtěžších situacích, pohrdání smrtí a neochvějná věrnost přísaze dokazuje, jak kvalitní byla tato příprava, spočívající na ideovém základě učení marxismu-leninismu.

Sovětské velitelské kádry, stranou zocelené a správně vybrané, byly dobře vyzbrojeny znalostí zákonitostí války a na tomto základě byly rozvíjeny jejich organizační schopnosti, tvořivost a iniciativa, které se ukázaly lepší než schopnosti fašistických velitelů, kterým zákonitost války byla věcí nepochopitelnou.

*

Při zabezpečování své země se opíráme o zdroje síly stejného druhu, z jakých vyrostl a o které se opíral Sovětský svaz a jeho neporazitelná, hrdinská armáda.

Usnesení X. sjezdu Komunistické strany Československa jsou vědeckou aplikací marxismu-leninismu a sovětských zkušeností na upevňování společenského a státního zřízení při budování socialismu v naší vlasti. Prosincové vládní prohlášení a posjezdové zasedání a usnesení ÚV Komunistické strany Československa jsou jejich další konkretisací a zajištěním plnění linie sjezdem vytyčené.

Další rozšiřování rudné, palivové a energetické základny, zvyšování hutní výroby a další rozmach strojírenství při plném respektování objektivního zákona plánovitého proporcionálního rozvoje celého hospodářství a zvláště zemědělství se stane mocnou základnou upevňování morálně politické jednoty našeho lidu a zvláště jejího jádra — svazku dělníků a rolníků a zároveň mocným zdrojem zvyšování ekonomického potenciálu země. Veliké vítězství v obojích volbách, které se konaly minulého roku, a důsledný boj strany a vlády za zkvalitnění státního, místního a hospodářského aparátu posilují významnou měrou naše státní zřízení a zvýší

jeho hospodářsko-organisátorskou účinnost. Nový mohutný rozvoj ideologické, zejména ideově politické výchovy, nutně se odrazí ve stále stoupající aktivitě mas v rozvoji jejich energie a iniciativy. Můžeme pevně a směle hledět do budoucnosti.

Ani zločinné rozhodnutí rady Atlantického paktu ze 17. prosince 1954, při kterém na doporučení vojenského výboru bylo generálovi Gruentherovi uloženo přepracovat všechny vojenské plány NATO na základě použití atomové zbraně, nic na tom nemění. Toto rozhodnutí je jen novým svědectvím vadnosti a nevědeckosti buržoasní vojenské vědy. Strategický plán imperialistů spočívá na oprášené teorii „blitzkriegu“. V zavedení atomové zbraně, mnohonásobně ničivější než kterákoli zbraň zaváděná do výzbroje v minulosti, vidí američtí theoretikové prostředek, jak možno vyhrát válku s poměrně malou, technicky dokonale vyzbrojenou armádou. To je nový projev zákonitosti přeceňování techniky a zbraní na úkor morální hodnoty armády a významu člověka ve válce buržoasní vojenskou vědou. Význam atomové zbraně je tu beze všech pochyb přeceňován. Svým účinkem atomové zbraně nepřesahují taktický, nanejvýš operačně taktický význam. To znamená, že uvědomělá armáda, voják, který si cílevědomě osvojil všechny prostředky a způsoby obrany proti atomovým a chemickým prostředkům, ovládající mistrně svou zbraň a všechnu ostatní vojenskou techniku, morálně způsobilý snést všechny těžkosti, je a zůstane hlavní silou i v soudobé válce.

Usnesení X. sjezdu jsou nejen vědecky podloženými směrnicemi pro vybudování socialismu v naší vlasti, nýbrž zároveň také směrnicemi pro všestranné zabezpečení tohoto budování. Komunistická strana Československa, opírající se o znalost základního ekonomického zákona, má na zřeteli neustálé zvyšování životní úrovně našich pracujících a zároveň ukládá dále zvyšovat obranyschopnost našeho státu. Tento dvojčetný úkol, zdánlivě protikladný, zahrnuje v sobě převahu ekonomického a morálního potenciálu socialistického státu nad státem kapitalistickým. Tam v kapitalismu zní otázka vždy jen tak: Děla anebo máslo. Jen socialistické zřízení, kde neexistují kapitalisté a honba za maximálními zisky, je možné, aby neustále stoupala životní úroveň pracujících a soustavně se utužoval poměr občana ke státu, sílilo a vydávalo plody jeho vlastenectví v míru i ve válce a zároveň se upevňovala obranyschopnost země. To ovšem neznamená, že materiální a finanční náklady stejně jako nutnost vyčlenění značného počtu pracujících k vytvoření kádrové armády nemá vliv na rychlost a kvantitu uspokojování potřeb pracujících. Úkolem je, aby všechny náklady spojené s obranou země měly co nejmenší vliv na stoupání životní úrovně. To vyžaduje najít a vyčerpat všechny rezervy na každém úseku budování. Tedy ani armáda nestojí stranou. V ní odpovědnost za to, aby hospodárně, beze zbytku bylo využito všech možností a prostředků, které lid armádě dává, spočívá na náčelnících, politických pracovnících a stranických organizacích. Při plnění tohoto nesnadného úkolu si znovu uvědomujeme, jak neocenitelné jsou pro nás sovětské zkušenosti, shromážděné a utříděné v našich nových bojových rádech a předpisech, kde jsou již rozpracovány otázky boje za použití atomových zbraní. Je třeba věnovat všechnu péči, houževnatost a energii generálů a důstojníků k tvůrčímu osvojení těchto nových řádů a předpisů a náročnost k jejich plnému, iniciativnímu a důmyslnému uplatnění v bojové a politické přípravě, v životě vojsk.

V boji proti silnému, technicky dobře vyzbrojenému nepříteli se budou od všech příslušníků armády, zejména od velitelského a politického sboru, vyžadovat smělé, iniciativní a rozhodné akce, dokonalá odborná a politická připravenost, uvědomělá fyzická příprava a tělesná odolnost.

Svědomité plnění těchto úkolů je nejlepší prověrkou socialistického vlastenectví našeho důstojníka a generála a jeho úcty a lásky k bratrskému Sovětskému svazu — našemu osvoboditeli.

BOJ O ARMÁDU NOVÉHO TYPU

Generál-poručík Čeněk Hruška

15. března 1939 přestala existovat Československá republika i československá armáda podle pověstné dohody uzavřené mezi Hitlerem a zrádcem Háchou v Berlíně. Po mnichovské dohodě nemohlo přijít nic jiného, když západní kapitalistické státy úmyslně ustupovaly před hitlerovským fašismem v domnění, že hitlerovská vojska půjdou proti Sovětskému svazu.

Československý, polský, jugoslávský lid a jiné evropské národy, i francouzský zaplatily tuto politiku západních mocností svou svobodou, když byly okupovány hitlerovským fašismem.

Velmi krátce trval náš stát, jehož představitelé Masaryk, Beneš a československá buržoasie spojili osud svého státu s buržoasními velmocemi Anglií, Francií a Amerikou v důvěře, že tak zajišťují Československo před německým imperialismem. Jak krátkozraká byla politika těchto vůdců buržoasního československého státu, kteří věřili, že imperialistická Anglie nebo Francie nebo dokonce Amerika budou hájit samostatnost československého státu proti nějakému druhému imperialismu. Z této falešné teorie je nevytléčil ani Mnichov, ani potupná okupace hitlerovským fašismem, neboť jedna část čs. buržoasie sloužila Hitlerovi a druhá část anglickému a americkému imperialismu přes smlouvu o vzájemné pomoci se Sovětským svazem. V předválečné a válečné situaci se správně orientovala jediné komunistická strana a československý lid, totiž na pomoc velikého Sovětského svazu a jeho slavné armády. A tato orientace byla jediné správná pro zajištění Československa v této situaci. Po Mnichovu i po okupaci hitlerovským fašismem v roce 1939 bylo nutno ihned dělat přípravy jak k vytvoření nového československého státu i nové armády hned po mnichovské zradě a zvláště po okupaci Československa hitlerovskou armádou v březnu 1939. Stranické vedení v Moskvě i v Praze pod vedením soudruha Gottwalda připravovalo velmi důsledně znovuvytvoření nového státu. Při tom se vycházelo z těchto zásad:

Po druhé světové válce musí být stát veden vládou Národní fronty, aby československá buržoasie nemohla provádět znovu svou politiku, jak to dělala do Mnichova. Také veřejný život musí být jinak upraven a masové organizace v Československu nesmějí být roztrženy, nýbrž musí být sjednoceny. Do Národní fronty mohou být připuštěny jenom dělnické strany a některé nesocialistické strany, které se nediskreditovaly v době Mnichova.

Československá armáda nesmí být podřízena buržoasii a musí být těsně spojena se Sovětskou armádou a doma s dělnickou třídou jako nejpočetnější a nejdůležitější složkou národa. Proto se také komunisté snažili, aby nová čs. armáda, jejíž nejhlavnější základ byl tvořen v Sovětském svazu, byla takovou armádou.

Nebyl to úkol lehký i v Sovětském svazu přes všechnu tu ohromnou pomoc, kterou dostávaly naše vojenské útvary v Sovětském svazu od sovětské vlády a od vrchního velitelství Sovětské armády. Přes to, že nebylo dost důstojníků, přes sabotáž vojenského ataše v Moskvě, věrného.

služebníka Dr. Beneše a anglického imperialismu, byl postaven 1. čs. polní prapor, který se zúčastnil památných bojů u vesnice Sokolovo, byla postavena 1. čs. pěší brigáda v Novochopersku a na konec, když Sovětská armáda osvobodila západní Ukrajinu, i 1. čs. armádní sbor, který zasáhl tak značně do bojů na Dukle a potom i na Slovensku.

Ovšem bez Sovětského svazu a vrchního velitelství Sovětské armády nebyly by se mohly čs. vojenské jednotky v Sovětském svazu vytvořit ani nebyly by mohly také zasáhnout do boje proti hitlerovským okupantům a za osvobození naší vlasti. Ve vojenské úmluvě mezi vrchním velitelstvím Sovětské armády a představiteli ČSR se pravilo: „Vojenská úmluva je přirozeným důsledkem politické smlouvy z 18. července 1941. Na území SSSR budou postaveny československé vojenské jednotky, při čemž: a) tyto jednotky budou součástí ozbrojených sil suverénní Československé republiky a jsou určeny spolu s brannými silami SSSR a jiných spojeneckých států pro boj proti Německu.“ V úmluvě se dále říká: „Během společných vojenských akcí budou čs. vojenské jednotky operace podřízeny vrchnímu velitelství SSSR, ve všech organizačních a osobních otázkách velitelství československému.

Dodání materiálu všech druhů, potřebného k organizaci československých vojenských jednotek, t. j. vystrojení, vyzbrojení, jakož i doplňování materiálu všech druhů bude zajištěno vrchním velitelstvím Rudé armády. Náklady na organisování československé vojenské jednotky, její vyzbrojení, vystrojení, udržování, na služné, žold, na vyživovací příspěvky příslušníkům rodin nebo pozůstalým po padlých, invalidní renty atd. a veškeré jiné finanční potřeby pro činnost československé vojenské jednotky bude hradit ministerstvo obrany SSSR (vrchní velitelství Rudé armády z úvěru, který bude vládou Sovětského svazu poskytnut československé vládě).“

Proto mohly být vybudovány československé vojenské jednotky v Sovětském svazu, když sovětská vláda tak velkoryse řešila pomoc československému lidu v jeho boji proti hitlerovským okupantům. Proto se také českoslovenští vojáci a velitelé snažili v bojích proti hitlerovským okupantům dokázat, že jsou hodni pomoci sovětské vlády, ať již to bylo v bojích u Sokolova nebo Kyjeva, Dukly i v druhých bojích na východní frontě proti hitlerovským okupantům.

Sovětská vláda a velení Sovětské armády daly československým vojenským jednotkám všechny druhy zbraní i tanky i letadla, takže se československá vojenská jednotka skutečně stala základem budoucí československé armády. A mimo to sovětské velení určilo pro čs. vojenské jednotky poradce, kteří pomáhali čs. velitelům v bojové a politické přípravě příslušníků čs. vojenských jednotek. Tito sovětské poradci z důstojníků, kteří již prošli válkou, nabyli cenných zkušeností z velkých bojů proti hitlerovským okupantům, a mohli je tedy odevzdávat československým vojenským jednotkám.

To se však nikterak nehodilo do plánu londýnské emigrace, která pod vedením služebníka imperialistů Dr. Beneše nechtěla, aby se z Východu do Československa dostala armáda, v níž budou mít vliv komunisté a která bude na život a na smrt spřátelena se Sovětskou armádou. Proto byl na čs. území osvobozené Sovětskou armádou a 1. čs. armádním sborem poslán z Londýna generál Hasal, aby organisoval novou armádu, na kterou by neměli vliv komunisté a sovětské velení. Hasal měl splnit

plán čs. londýnské vlády, který je třeba označit na dobu XX. století, dobu vyspělých komunistických stran, za zcela primitivní. Šlo o poslední pokus československé buržoasie, jak vytvořit na Východě sobě oddanou armádu. První čs. armádní sbor vytvořený v Sovětském svazu podle jejich názorů se vybíje, nedají se mu žádné posily a na novou armádu, kterou vytvoří generál Hasal, bude mít vliv Londýn, to jest nejen československá buržoasie, Dr Beneš, ale také západní imperialisté. To byl také smysl vytvoření nové československé armády na osvobozeném území Slovenska, která měla být organizována generálem Hasalem, když prvnímu čs. sboru v SSSR v Londýně nevěřili a pokládali ho za komunistický.

Tento úmysl dokazuje zvláště telegram, který dostal zrádce generál Píka z Londýna, jehož obsahem jsou instrukce z Londýna pro likvidaci 1. čs. armádního sboru. V telegramu stálo:

„Na podkladě vaší depeše mám dojem, že bude možno postavit ze zbytků jednotek 3 až 4 pěší prapory, které by tvořily samostatnou brigádu. Ze služeb lze ponechat jen ty, které jsou nezbytné pro divisi. A všechny uvedené polní služby schopné osoby zařadte do bojových jednotek. Hrubý dělostřelecký pluk předpokládám zrušit. Tankovou brigádu předpokládám zrušit a z jejího stavu doplnit pěchotu. S parabriádou pro reorganizaci nepočítejte. Podpis: Ingr.“

V tom je vidět jasný úmysl Londýna nechat vykrvácet do posledního muže čs. vojenské jednotky vytvořené v SSSR tím, že se jim nedají žádné doplňky a zatím tvořit na osvobozeném území ČSR novou armádu, která bude pod vlivem Londýna ochotna sloužit československé buržoasii a západním imperialistům. Ovšem tak jednoduché, jak si to v Londýně představovali zkrachovaní politikové a angličtí imperialisté, to rozhodně nebylo.

V druhé světové válce, kdy naše zem byla okupována hitlerovskými nacisty, šlo v naší vlasti znovu o buržoasně demokratickou revoluci, v které v období imperialismu může být vedoucím činitelem jediné moderní dělnická třída. Jestliže šlo o tento historický fakt, nemohla si dát československá dělnická třída ujít příležitost, aby se neujala vedení v této nové národně demokratické revoluci, když měla takového pomocníka, jako byl Sovětský svaz a jeho slavná armáda.

Tuto Leninovu poučku pochopilo vedení Komunistické strany Československa v čele se soudruhem Gottwaldem v Moskvě a šlo vědomě za cílem nedat armádu, která se tvořila v SSSR, buržoasnímu vedení v Londýně a orientovat ji na novou Československou republiku, v které by nebyla u vedení buržoasie a pravicoví socialisté. Proto nemohlo vedení KSČ v Moskvě připustit, aby byl rozpuštěn 1. československý armádní sbor, aby byla tvořena nějaká nová armáda, kterou by ovládli generálové z Londýna a která by byla podřízena anglickému imperialismu.

Proto naléhali komunističtí poslanci na to, aby 1. čs. armádní sbor, který měl tak veliké ztráty na Dukle, byl doplněn z nových dobrovolců a mobilisovaných, aby tak československé jednotky mohly jít znovu do boje. Proto byla uzavřena nová dohoda mezi sovětskou vládou a československou vládou, podle níž bylo válečné území v osvobozené části ČSR podřízeno Sovětské armádě, a při štábu Sovětské armády byla zřízena československá vojenská misie, která měla spravovat osvobozené území Čs. republiky do té doby, nežli se linie fronty posune dál, aby je ode vzdala do správy československého delegáta. Smlouva předpokládala, že

vojenskou službou povinní občané z osvobozeného území budou odváděni a zařazováni do 1. čs. armádního sboru, v němž se po provedeném výcviku zúčastní bojů proti německým okupantům. Tento odstavec smlouvy o osvobozeném území nehodil se do plánu londýnského vedení, a proto tak zvaná československá vláda v Londýně poslala generála Hasala jako velitele osvobozeného území, aby na něm organizoval novou armádu, ne však k doplnění 1. čs. armádního sboru, nýbrž pro zvláštní úkoly ve prospěch Londýna.

Když velitelství Sovětské armády požádalo o doplnění oslabených útvarů 1. čs. armádního sboru, aby sbor mohl dále bojovat proti hitlerovským okupantům, jak to bylo stanoveno ve vojenské úmluvě, museli páni generálové poslati Londýnem do osvobozeného území Československa 1. čs. armádnímu sboru tuto posilu dát. A tím také bylo odzvoněno jejich zvláštní armádě, kterou chtěli na osvobozeném území pro svoje cíle tvořit. Páni v Londýně nedovedli logicky myslet. Oni neviděli v praxi, jak to vypadá na frontě, oni svoje plány v budoucím československém státě viděli příliš prostě, oni nedomyslili, že vedoucí úlohu ve státě ztratili při mnichovské dohodě a že ji vůbec ztratili při okupaci Československa hitlerovským fašismem. Tito lidé nedomyslili, že armáda, která se tvořila v Sovětském svazu, není již jejich armádou, nýbrž armádou již nového Československa, v které sice měli svoje důstojníky, ale ti si již nemohli v této nové armádě počínat tak, jak tomu přivykli v staré buržoasní armádě. Již to, že v nové československé armádě bylo pět komunistických poslanců, svědčilo o tom, že tato armáda je jiná, nežli byla stará armáda buržoasní. A tito komunističtí poslanci byli vesměs političtí pracovníci. Na návštěvy k československým vojenským jednotkám chodili poslanec Gottwald, Šverma, Kopecký a prof. Zdeněk Nejedlý, kterého československá buržoasie i pravíkoví socialisté neměli příliš v lásce, a to svědčilo o tom, jak se nová československá armáda mění. Vždyť v nové armádě bylo již mnoho důstojníků, které vychovaly sovětské školy nebo lidé vyškolení v krátkodobých kursech při 1. armádním sboru. Ovšem tito noví důstojníci neměli buržoasní vojenské vychování staré armády, a proto tvořili novou ideologii již v tvořící se nové armádě společně s osvětovými důstojníky, kteří orientovali příslušníky nové armády na nové Československo, které musí vzniknout po druhé světové válce.

Jenom v tankové brigádě byla řada důstojníků, kterým se dostalo vojenského vzdělání v Sovětském svazu; byli to soudruzi Hecht, Jasiok, Tesařík, Černý, Petras, Valeš, Cilc, Písarský, Rajner, Vávra a druzí. Všichni tito mladí důstojníci tankové brigády, z nichž byla většina komunistů, neměli buržoasní výchovu z různých těch vojenských akademií buržoasní armády, a proto na ně nepůsobil tlak Ingrův nebo druhých buržoasních generálů a důstojníků. A tak to bylo i v druhých vojenských jednotkách 1. československého armádního sboru, nemluvě již o osvětových důstojnících, kteří vykonali mnoho práce při výchově příslušníků 1. armádního sboru a později při vytváření československé armády. Jako doklad, jak silný byl vliv nových myšlenek v nové armádě, můžeme vzít znovu tankovou brigádu, v které byli dva důstojníci vyložené západní orientace: kapitán Plůdek a major Perl. Tito dva důstojníci byli pro svoje reakční myšlení tak izolováni, že je nikdo v tankové brigádě nebral vážně. A při tom tito dva důstojníci se západní

orientací byli oba špatní frontovní důstojníci. Kapitán Plůdek zkrachoval v boji u Jasla a major Perl nebyl vůbec v boji, až na jeden případ, kdy náhodou byl zraněn do prstu levé ruky a vyslovil při tom názor, že by za toto zranění měl dostat Leninův řád. Dva vyložení reakční fašističtí důstojníci Čerenský a Novotný se příliš neohřáli u tankové brigády, byli posláni zpět, protože byli nežádoucí. Proto nebyla tanková brigáda populární v Londýně, proto byl dán Ingrem rozkaz o rozpuštění tankové brigády a po bojích na Dukle oni říkali, že tanková brigáda neexistuje.

Na základě této situace neměl Londýn žádné šance, aby mohl dosáhnout plného vlivu na československé vojenské jednotky v SSSR. Sovětská armáda příliš jasně ukázala svou převahu nad hitlerovskými armádami a nezadržitelně postupovala na západ. A to pochopitelně získávalo příslušníky československých vojenských jednotek pro Sovětský svaz, pro jeho velkorysou politiku, pro jeho plány na osvobození naší vlasti a pro jeho velké plány na uspořádání světa po této druhé světové válce. A to ovšem viděli jak američtí, tak i angličtí imperialisté, a proto se prozatím spokojili tím, že v příští vládě nového Československa mohli mít trojského koně v podobě presidenta Beneše a několika buržoasních ministrů, aby se tak mohli připravovat na budoucí ofensivu proti demokracii. Tím méně mohli českoslovenští reakcionáři provádět v nově se tvořící československé armádě více špatností, než prováděli. Oni mají sice rozhodně na svědomí mnoho sabotáží i při Slovenském národním povstání i při organizování československých jednotek v SSSR, ale zabránit tomu, aby se nová československá armáda nezorganizovala, neměli sil a neměli možnosti, i když se o to pokoušeli. Za takových podmínek se tvořily československé vojenské jednotky a na konec i nová československá armáda v SSSR.

Jestliže při tvoření československé armády i v bojích čs. armády proti hitlerovským okupantům byly mnohé nedostatky, tyto nedostatky jdou na vrub této sabotáže, na vrub nepřátelského počínání těchto různých sabotážníků a nepřátel socialismu. Historicky vzato, československá armáda, která šla s bojem přes Slovensko společně se Sovětskou armádou, byla první skutečnou armádou od husitských dob, která bojovala za svobodu našeho lidu, za novou lidově demokratickou Československou republiku. Nová armáda, která s bojem proti hitlerovským armádám v roce 1945 přicházela do nového státu, byla skutečně jiná armáda, i když v ní bylo ještě mnoho buržoasních důstojníků staré československé buržoasní armády. Skutečnost, že tuto novou armádu nemohli tito buržoasní důstojníci získat ani pro buržoasii, ani pro plány Dr. Beneše, svědčí o tom, že přátelství příslušníků naší armády s příslušníky Sovětské armády zapustilo hluboké kořeny, které nebylo možno již vyrvat. A že tu pokusy o získání československé armády pro zájmy buržoasie byly, že tu byly pokusy získat novou československou armádu pro zájmy západních imperialistů, o tom jsou dostatečné důkazy. Ani Reicinova špiónská banda nemohla získat novou československou armádu pro svoje cíle. Ta zůstala věrna demokratickým principům našeho nového státu, věrna velikému Sovětskému svazu a jeho slavné armádě i Komunistické straně Československa. To znamená, že zkrachovaly všechny pokusy nepřátel našeho lidu o získání nové armády, této důležité složky lidově demokratického státu, a tím také zkrachovaly všechny pokusy u uchvácení nového státu československou buržoasií a jejími přísluhovači.

Dnes, kdy slavíme 10. výročí osvobození našeho státu slavnou Sovětskou armádou, vzpomínáme na velikou a rozhodující pomoc Sovětského svazu a jeho slavné armády při tvoření naší československé armády, jejíž základ se tvořil u Sokolova, Kyjeva, na Dukle, u Ostravy i v jiných bojích proti hitlerovským okupantům po boku slavné Sovětské armády. Nebýt této pomoci Sovětského svazu a velení Sovětské armády, nebýt vedení KSČ v Moskvě, nebyla by nová československá armáda vytvořena a s československou armádou by to bylo dopadlo tak jako po první světové válce, kdy se nehledě na to, že 90% příslušníků této československé armády bylo z řad proletářů, stala tato armáda přívěskem imperialismu.

Těmto koncům jsme se vyhnuli, to se nestalo, protože se naše Komunistická strana Československa, že se naše dělnická třída velmi dobře učila u Lenina a Stalina, velmi dobře se učila u Komunistické strany Sovětského svazu. Cestu našeho osvobození československá dělnická třída a komunistická strana volila v druhé světové válce dobře. To dokazuje vývoj našeho státu, to dokazuje vývoj naší armády. Ne nadarmo dělnická třída Československa vedla po desetiletí boj o svou existenci a za svržení nenáviděného buržoasního systému. Na konec dělnická třída Československa zvítězila, na konec velikou pomocí Sovětského svazu a statečné Sovětské armády toho dosáhla a pod vedením Komunistické strany Československa vybudovala svůj stát, v kterém i nová československá armáda ve svazku se slavnou Sovětskou armádou a s druhými armádami lidově demokratických zemí uhájí samostatnost naší krásné vlasti a uhájí i světový mír.

BOJOVÁ CESTA A VÝVOJ ČESKOSLOVENSKÉHO TANKOVÉHO A MECHANISOVANÉHO VOJSKA 1942—1955

Generál-poručík Vladimír Janko

Tankové a mechanisované jednotky mají v soudobých válkách významnou úlohu. Ani jedna velká operace Veliké vlastenecké války nebyla provedena bez hromadné účasti tankového a mechanisovaného vojska. V součinnosti s jinými zbraněmi svou vysokou průchodností, schopností širokého, prudkého i hlubokého manévru, při veliké mohutnosti palby i pancéřové ochraně byly onou silou, která umožňovala odrážet hromadné útoky nepřátelské pěchoty a tanků a ničit nepřítele prudkými protiztečemi v obraně. V útoku pak nejen pomáhat rychlému postupu pěchoty, ale prudkým pronikáním do hloubky nepřátelské obrany rozčleňovat jeho sestavu, narušovat tyl a velení, ovládat důležitá místa a držet je do příchodu hlavních sil, ničit přicházející zálohy, obklíčovat a spolu se vševojskovými svazky ničit velká nepřátelská uskupení.

Když soudruh Stalin hodnotil na slavnostním společném zasedání moskevského sovětu poslanců, stranických a veřejných organizací dne 7. listopadu 1941 příčiny dočasných neúspěchů Sovětské armády, uvedl: „Druhá příčina dočasných neúspěchů naší armády vězí v tom, že máme nedostatek tanků a částečně i letectva. V moderní válce je pěchotě velmi těžko bojovat bez tanků a bez dostatečné letecké ochrany. Naše letectvo předstihuje svou kvalitou německé letectvo a naši slavní letci si získali slávu neohrožených bojovníků, ale letadel máme přece jen zatím méně než Němci. Naše tanky předstihují svou kvalitou německé tanky a naši slavní tankisté a dělostřelci nejednou obraceli na útěk vychvalovaná německá vojska s jejich početnými tanky. Ale tanků máme přece jen několikrát méně než Němci. V tom je tajemství dočasných úspěchů německé armády. Není možno říci, že náš tankový průmysl pracuje špatně a dodává naší frontě málo tanků. Ne, pracuje velmi dobře a vyrábí nemálo výborných tanků. Ale Němci vyrábějí o mnoho více tanků, neboť mají nyní ve svých rukou nejen svůj tankový průmysl, ale i průmysl Československa, Belgie, Holandska a Francie. Nebýt této okolnosti, Rudá armáda by dávno rozbila německou armádu, která nejde do boje bez tanků a neodolává úderu našich jednotek, jakmile nemá převahu v tancích.“

Sovětská lidé pod vedením Komunistické strany Sovětského svazu vynaložili nesmírné úsilí, aby vybavili Sovětskou armádu nejdokonalejší bojovou technikou počítaje v to i dokonalé tanky, které by nejen kvalitou, ale i svým počtem zabezpečily vedle jiných zbraní převahu sovětských tankových jednotek nad tankovými a mechanisovanými jednotkami nepřítele.

Je pochopitelné, že sovětská vláda, vedení Komunistické strany Československa v Moskvě i velení našich jednotek v Sovětském svazu byly již od počátku formování našich jednotek v Sovětském svazu vedeny snahou, aby i naše nově se tvořící jednotky byly vybaveny nejdokonalejší bojovou technikou, všemi pro boj potřebnými zbraněmi i tanky.

Když 30. ledna 1943 odjížděl náš první polní prapor z Buzuluku na

frontu, probíhala po celé sovětské zemi mohutná akce na pomoc Sovětské armádě. Dělníci, rolníci i pracující inteligence vedle nevídaných pracovních výkonů odevzdávali finanční i hmotné prostředky na zakoupení tanků a letadel pro Sovětskou armádu. Naši občané v SSSR nezástali stranou tohoto velikého úsilí; provedli sbírku, jejíž výtěžek, představující cenu asi tří tanků, poslali sovětskému velení s prosbou, aby za něj byly zakoupeny tanky a jejich řízení svěřeno československým vojákům. Souдруh Stalin tehdy zakončil děkuvný telegram slovy: „Vaše přání bude splněno.“

Po boji u Sokolova byl první polní prapor z jara roku 1943 vyveden na přeformování. Velitel frontu generál armády Vatutin plně podporoval návrh generála Svobody, aby při výstavbě 1. čs. samostatné brigády byl v jejím rámci vytvořen také tankový pluk.

To však nebylo po chuti tehdejší londýnské klíče, která dělala vše možné, aby nejen výstavbu, ale i boj našich jednotek všemožně sabotovala.

Představitel londýnské buržoasie zrádce Pika tehdy odevzdal sovětské vládě oficiální požadavek londýnské vlády, aby nebyl stavěn tankový pluk, ale jakýsi smíšený předzvědný oddíl, v němž by byla jen rota lehkých tanků a obrněných aut.

Přes odpor londýnských kruhů však sovětské velení umožnilo na zákrok soudruha Gottwalda výcvik našich vojáků i na nejlepších tehdy strojích T-34. Po několikaměsíčním výcviku v tambovském tankovém táboře byl zformován v 1. čs. samostatné brigádě 1. čs. samostatný tankový prapor, který měl kromě roty samopalníků, obrněných aut a lehkých tanků také rotu středních tanků, které nesly hrdá a všemu našemu lidu drahá jména — „Jan Žižka“, „Jánošík“, „Otakar Jaroš“, „Lidice“, „Ležáky“, „Podkarpatský partyzán“ a j.

1. čs. samostatný tankový prapor měl významnou úlohu v bojích za Kyjev, u Vasilkova, Žaškova, Bílé Cerkve, Buzovky a Ostrožan. Řada příslušníků tankového praporu byla vyznamenána vysokými sovětskými řády a medaillemi.

Po příchodu našich jednotek na Volyň byl tankový prapor přeměněn na pluk a nakonec v prostoru Černovice v létě roku 1944 na 1. čs. samostatnou tankovou brigádu, jejíž zřízení přes všechny intriky londýnské klíče bylo za pomoci moskevského vedení KSČ potvrzeno výnosem sovětského vrchního velení dnem 15. srpna 1944.

Organisace brigády vyžadovala velikého úsilí všech velitelů politických pracovníků i vojáků, neboť bylo nutno ve velmi krátké době vyvíjet značný počet vojáků na několika málo tancích, které zbyly po bojích na Ukrajině. Výcvik se prováděl intenzivně ve dne v noci.

Sovětské velení ponechalo v brigádě několik důstojníků-specialistů, kteří cvičili naše tankisty již v Tambově. Kromě toho velitelství 1. ukrajinského frontu pomáhalo včasným prováděním oprav, záložními součástkami i ostatním vybavením, posílalo ku pomoci zkušené důstojníky a umožňovalo našim tankistům vzájemný styk se sovětskými tankovými jednotkami k získání nejnovějších bojových zkušeností.

Důležitou úlohu při výstavbě tankové brigády měla organisace KSČ vedená osvětovým důstojníkem brigády Čenkem Hruškou, který mobilisoval všechny důstojníky, poddůstojníky a mužstvo k plnému zvládnutí

všech disciplin bojové a politické přípravy, k přesnému a včasnému provádění oprav i morálně politické přípravě k nastávajícím bojům.

Když vypuklo Slovenské národní povstání, byla tanková brigáda spolu s 1. čs. samostatným sborem přesunuta do prostoru Krosna a pokračovala tam během příprav k útoku v dalším výcviku.

Prvních bojů na přístupech k Dukelskému průsmyku se zúčastnila jen jedna tanková četa, avšak za několik dnů sovětské velení doplnilo brigádu dvaceti tanky T-34, které byly vzhledem k horskému terénu organisovány do dvou praporů po dvou rotách o pěti tancích, kdežto zbytek osádek pokračoval ve výcviku.

Významnou pomocí pěchotě byly naše tanky v bojích u Kobyljan, na výšině 534, o město Duklu, horu Gyrovou, Tylavu, Barvínek, Zyndranovou, Vyšší i Nižní Komárník a jiná důležitá místa, kde v horském, velmi zalesněném, těžko dostupném a silně zaminovaném terénu prokázali tankisté stejně jako příslušníci jiných druhů vojsk příklady skutečného hrdinství.

Kapitán Jasiok, kapitán Bílek, kapitán Vrána a řada dalších tankistů, kteří v bojích za svobodu, nezávislost i šťastnější, všeho vykořisťování zbavený život našich pracujících tam položili své životy, zůstanou světlým vzorem houževnatosti, hrdinství a pravého vlastenectví všem našim tankistům.

Na Dukelském průsmyku utrpěla brigáda stejně jako ostatní jednotky značné ztráty nejen na materiálu, ale i na lidech.

Právě této těžké situace se chopila znovu londýnská reakce, aby se pokusila zastavit a zvrátit vývoj našich jednotek, které se měly stát základem nové lidové armády. Nejenže všemožně brzdila povyšování a vyznamenání zasloužilých bojovníků a pomocí svých agentů rozšiřovala nejrůznější výmysly namířené na snížení bojové morálky vojáků, ale zcela nepokrytě vystoupila proti dalšímu doplňování brigády, až nakonec došel z Londýna rozkaz, kde se veliteli sboru nařizuje zrušit tankovou brigádu a těžký dělostřelecký pluk a jejich kádrů použít k doplnění pěších jednotek.

To byl již zcela otevřený a drzý útok nejen na bojovou hodnotu naší nové lidové armády rodící se v bojích po boku Sovětské armády, ale i otevřená sabotáž národně osvobozenického boje našeho lidu i zrada naší spojenecké smlouvy se Sovětským svazem.

Dík prozíravému vedení strany i vydatné pomoci sovětského velení nepodařilo se ani tentokrát londýnské klice dosáhnout svých záměrů. Tanková brigáda byla doplněna novými kádry, které nadšeným plněním výcvikových úkolů přispěly značnou měrou k tomu, že brigáda po průlomu u Jasla, jehož se jedním praporem spolu s dělostřelci zúčastnila, mohla být znovu doplněna bojovými vozidly a zúčastnit se dalších bojů.

Koncem ledna 1945 odevzdalo sovětské velení našim tankistům 60 nových tanků T-34, a tak brigáda plně bojeschopná mohla nastoupit v prvních dnech února 1945 v plné síle svou další bojovou cestu od Krosna na Kežmarok, aby se tam spojila s ostatními našimi jednotkami.

V té době připravovalo sovětské velení novou mohutnou ofensivu od Bielska (Polsko) na Moravskou Ostravu.

Vzhledem k tomu, že naše pěší brigády v té době vedly boje v těžko dostupném horském terénu, byla tanková brigáda přesunuta po několika denním odpočinku přes N. Targ do prostoru Bielska a tam podřízena

nejdříve 1. gardové armádě generála Grečka, později 38. armádě generála Moskalenka, s níž v březnu zahájila útok u městečka Žory. Se sovětskými jednotkami prolomila nepřátelskou obranu a v sestavě 38. armády po úporných bojích u osad Žory, Wodzislaw a Ratiborž pronikla přes Velké Petrovice u Chuchelné a Koberic na území naší republiky a spolu se sovětskými vojsky po těžkých bojích pomáhala osvobodit Opavu, Ostravu, Fulnek, Odry, Olomouc a prudkým pronásledováním spolu s čelními jednotkami generála Moskalenka pomáhala úplně rozbít Schörnerova vojska na Českomoravské vysočině a v ranních hodinách dne 10. května 1945 jako první československá vojenská jednotka dorazila do svobodné Prahy.

Sovětské velení vysoce ocenilo bojovou činnost našich tankistů, když po několikerych pochvalách v rozkazech vrchního velitele generalissima Stalina vyznamenalo brigádu zástavou, za hrdinství v bojích o Ostravu Suvorovovým řádem II. třídy a řadu příslušníků brigády vysokými řády a medailemi.

Existence v bojích zakalených a pevnou bojovou družbou se Sovětskou armádou spojených československých jednotek byla i nadále solí v očích londýnské i domácí reakci, která se i nadále připravovala na zvrát a na to, aby se znovu mohla chopit moci. Proto se všemožnými intrikami snažila mezi jiným dosáhnout též toho, aby základem tankového a mechanisovaného vojska nové armády nebyla naše tanková brigáda ze Sovětského svazu, nýbrž ta, kterou všemožně šetřili v Anglii a u Dunkerque. A jak ukázal proces proti bandě Slánského, bylo právě tankové vojsko vedle letectva jedním z hlavních objektů náporu reakce v jejich hanebných plánech.

Bdělості Komunistické strany Československa byly však všechny pokusy reakce definitivně rozbity historickým vítězstvím našeho lidu v únorových dnech roku 1948.

S bratrskou pomocí Sovětské armády, která poskytla nejnutnější doplnění bojovými vozidly, mohla být i v tankovém vojsku stejně jako v jiných zbraních nastoupena důsledně cesta vytyčená pro budování armády Košickým vládním programem.

Dík nebyvalému rozvoji našeho průmyslu a každodenní péči Komunistické strany Československa, vlády i všeho pracujícího lidu, díky nezištné odborné i technické pomoci Sovětské armády i pracovníků sovětského průmyslu byla vytvořena taková ekonomická základna, která dovolila přebudovat naši lidovou armádu a v ní i tankové a mechanisované vojsko tak, aby byly plně na výši soudobých požadavků. Jak řekl soudruh Široký při návratu z moskevské konference: „Náš průmysl může vyrábět nejen pěkné stroje a zařízení, ledničky a pračky, ale také nejdokonalejší výzbroj, reaktivní stíhačky, kanony, tanky a vše, čeho je třeba naší skvělé armádě k její bojeschopnosti.“

Nejen to — strana stejně jako ostatním druhům vojsk dala i tankovému vojsku skvělé, pracujícímu lidu plně oddané kádry. Byly vybudovány a nově zřízeny školy pro jejich přípravu, vybudována dostatečná učebně materiální základna. Rok co rok doplňují řady našich tankistů noví věci socialismu oddaní branci z továren, polí a kanceláří, důstojnický sbor je rok co rok posilován odborně i politicky zdatnějšími absolventy škol a učilišť.

Pracovníci našeho průmyslu rok co rok dávají nám dokonalejší stroje

a v takových počtech, které plně zabezpečují vysokou bojeschopnost tankového a mechanisovaného vojska.

Tím jsou vytvářeny všechny předpoklady, aby stejně jako ostatní druhy vojsk i tankové vojsko rychle a dále zvyšovalo svou bojeschopnost a plně zvládlo všechny nové otázky a úkoly, které před nás postavil X. sjezd KSČ vzhledem k reálnému nebezpečí nové války, kterou s použitím atomových zbraní proti nám připravují nenapravitelní váleční štváči pod vedením americko-anglických imperialistů.

Při všestranné péči a pomoci Komunistické strany Československa, vlády, presidenta republiky a všeho pracujícího lidu můžeme se ctí splnit tyto veliké úkoly, jestliže budeme nadále rozvíjet a prohlubovat naše ve společných bojích zakalené přátelství se sovětskými tankisty, našimi rádci a učiteli.

Tankové a mechanisované vojsko naší lidové armády se zrodilo v těžkých bojích s hitlerovskými okupanty i s vlastní reakcí. Ve společných bojích Veliké vlastenecké války se zrodilo i nerozborné přátelství našich a sovětských tankistů.

Upevňovat a dále rozvíjet toto přátelství, ochotně přebírat všechny jejich bohaté zkušenosti, uskutečňovat je v každodenní práci, mistrovsky ovládnout bojovou techniku, naučit se ji dokonale ošetřovat a udržovat ve vysoké bojové pohotovosti, řídit ji ve vysokých rychlostech, pružně a nepřetržitě velet jednotkám, naučit je bojovat za všech ztížených podmínek ve dne i v noci při oboustranném použití atomových zbraní, učit vojáky na příkladech sovětských i našich tankistů lásce k vlasti a k jejímu pracujícímu lidu, iniciativě, smělosti a rozhodnosti, houževnatosti ve zdolávání překážek, vysoké organisovanosti a kázní, do písmene splnit rozkaz ministra národní obrany na letošní výcvikový rok — to jsou úkoly, jejichž splněním nejlépe oslavíme desáté výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou a zabezpečíme, aby jakýkoli pokus agresorů narušit budovatelské úsilí našeho lidu byl drtivě odražen.

BOJOVÁ CESTA A VÝVOJ ČESKOSLOVENSKÉHO DĚLOSTŘELECTVA 1942—1955

Generál-plukovník Josef Malec

Veliká vlastenecká válka národů Sovětského svazu nebyla jen válkou sovětského lidu. Byla vlasteneckou válkou všech pokrokových a demokratických sil na světě. Český a slovenský člověk s velkým nadšením vítal zprávy o tvoření československé jednotky v Sovětském svazu. Město Buzuluk se stalo střediskem výcviku 1. československého samostatného polního praporu v SSSR. Kolem tohoto základu naší nové lidové armády se tvořilo i nové československé dělostřelectvo.

Dnes, po deseti letech našeho osvobození s hrdostí vzpomínáme na všechny české a slovenské soudruhy, kteří navázavše na nejpokrokovější tradici naší lidové armády, na tradici husitů a rudoarmějců, vedli ve věrném a neochvějném přátelství se Sovětským svazem nelítostný boj nejen proti hitlerovským hordám, ale i proti reakční londýnské vládě.

Mnohokrát se londýnští reakčníci pokoušeli zlomit rostoucí sílu nového československého dělostřelectva. Věděli, že každá nově vytvořená jednotka v SSSR kříží jejich plány na obnovu buržoasní republiky. Vždyť do našich jednotek v Sovětském svazu odcházeli bojovníci proti fašismu, kteří byli odhodláni bojovat nejen proti okupantům, ale jejichž oddanost a láska k národu byla spjata s myšlenkou bratrství s lidem Sovětského svazu a pracujícími celého světa.

Důkazem nepřátelského poměru londýnské vlády k vytvoření dělostřeleckých jednotek byl pokus o škrtnutí minometné roty a pokus o okleštění protitankové baterie v návrhu na organizaci 1. praporu, dále pokus o zrušení 5. dělostřeleckého pluku v době bojů o Duklu.

Jak jiný poměr k vytvoření čs. dělostřelectva měla politická skupina v Moskvě, vedená s. Gottwaldem, a sovětská vláda. Jejich péčí byly vševojskové jednotky organizovány a vybaveny stejně tak jako každá jednotka Sovětské armády. Kterákoli nově se tvořící dělostřelecká jednotka byla vždy včas vybavena nejen vším potřebným materiálem, předpisy, ale i zkušenými důstojníky-instruktory, kteří velkou měrou přispívali k zvýšení bojeschopnosti rodícího se čs. dělostřelectva.

Vznik a vývoj čs. dělostřelectva

Růst československého dělostřelectva začal v květnu 1943 v době výstavby 1. československé samostatné brigády v Novochoopersku. Kromě praporečnického dělostřelectva byly vytvořeny první tři samostatné dělostřelecké oddíly, první, oddíl rotního dělostřelectva, druhý, protitankového dělostřelectva a třetí, protiletadlového dělostřelectva.

Počátkem roku 1944, kdy 1. brigáda byla doplňována volyňskými Čechy, rostlo dělostřelectvo ještě rychleji. V této době byly vytvořeny základy pro pozdější dělostřelecké pluky jak 1., tak i 3. brigády. V době dvou měsíců byly organizovány další dva samostatné mimometné oddíly a tři baterie 76mm kanonů vz. 42, které se staly základem 4. protitankového dělostřeleckého pluku 3. brigády. V květnu až srpnu 1944, kdy

byl organisován 1. československý samostatný armádní sbor v prostoru Snjatýn, Černovice, byly postaveny tyto dělostřelecké jednotky:

U 1. brigády: 1. dělostřelecký pluk, 2. protitankový dělostřelecký pluk a 1. protiletadlový oddíl.

U 3. brigády: 3. dělostřelecký pluk, 4. protitankový dělostřelecký pluk a 3. protiletadlový oddíl. Od srpna byl organisován 5. dělostřelecký pluk. Jeho jednotky postupně zasáhly do bojů, nejdříve baterií na Dukle a pak postupně po oddílech v bojích na Slovensku.

U 2. paradesantní brigády zůstalo dělostřelectvo bez organizační změny.

U 4. brigády, která byla organisována v únoru 1945 v Levoči, byly postaveny dělostřelecké útvary a protiletadlový oddíl stejné síly jako u 1. a 3. brigády.

V březnu 1945 bylo přikročeno k reorganizaci dělostřelectva 2. paradesantní brigády v prostoru Kežmarok, která však do konce války nebyla dokončena.

Výstavba československého dělostřelectva byla charakterisována nedostatkem vycvičených kádru, zvláště velitelů. Velitelské kádry byly většinou doplňovány z nižších velitelských funkcí, později z řad důstojníků slovenské armády, kteří přešli na sovětskou stranu, jakož i důstojníky vyslanými londýnskou vládou. Hlavním reservoárem velitelských kádru byly však řady osvědčených bojovníků, zakalené vysokou bojovou morálkou vyplývající z vědomí spravedlivosti boje. Vysoká morálka dělostřelců překonávala i tu největší obtíž, jakou byly značné lidské ztráty, zejména na specialistech. Fronta byla jejich školou, neboť období klidu, kdy mohl být organisován výcvik, bylo velmi krátké, dva až tři měsíce. Dokonce při výstavbě minometného oddílu v březnu 1944 byly dány na výcvik pouhé tři neděle, po kterých se místo provedení ostré střelby tento oddíl účastnil bojů o Torčín. Je samozřejmé, že za války bylo cvičeno jen to, co každý potřeboval pro boj. Leč ani tyto potíže, ani úklady reakční vlády nezlomily bojového ducha dělostřelců 1. čs. armádního sboru.

Bojová cesta dělostřelectva začala na předmostí řeky Dněpru severně od Kyjeva, kde se v kyjevské operaci československé dělostřelectvo po prvé v historii zúčastnilo dělostřeleckého útoku. Od Kyjeva vedla cesta čs. dělostřelectva přes Bílou Cerkev, Žaškov, Torčín, Duklu k Jaslu. Dělostřelectvo 1. čs. armádního sboru přibrané k útoku 38. armády prokázalo v jaselské operaci vysoké politické a morální uvědomění, umění dokonale napláňovat a zorganizovat dělostřeleckou přípravu i podporu zteče. Přesná práce a příprava československých dělostřeleckých jednotek byla oceněna v rozkaze generalissima Stalina dne 19. ledna 1945, kdy se dostalo vysoké pocty československému dělostřelectvu, 2., 4. a 5. dělostřelecký pluk, které podporovaly a zabezpečovaly zteč pěchoty a tanků sovětské 38. armády, dostaly čestný název „Jaselský“.

Jaselská operace se stala největším pramenem nových bojových tradic československého dělostřelectva a 15. leden významným svátkem, Dnem československého dělostřelectva.

V bojích za Veliké vlastenecké války plnilo dělostřelectvo své úkoly vždy přesně a včas, i v nejobtížnějších podmínkách.

Československé dělostřelectvo po osvobození

V poválečných letech prožívalo čs. dělostřelectvo spolu s celou armádou těžký boj za splnění vojenské části Košického vládního programu, v kterém se mimo jiné pravilo:

„Aby byla umožněna co nejtěsnější bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové československé branné moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády. Tím bude umožněna účinná pomoc Rudé armády a dosaženo dokonalého využití jejich bojových zkušeností.“

Všichni se však pamatujeme, jak reakční příslušníci západních vojenských jednotek, podporovaní zrádcovskou činností bandy Slánského, Reicina a buržoasními stranami, vyvíjeli snahu znemožnit plnění programu vlády Národní fronty. Tato politika se nemohla neprojevit co nejbolestivěji i na budování československého dělostřelectva.

Místo sovětské vojenské vědy byla v československé armádě zaváděna vlastní, tak zvaná československá vojenská doktrína, která prý byla využitím nejlepších válečných zkušeností spojenců. Ve skutečnosti se projevila roztržštěným výcvikem, nebojovou organizací československého dělostřelectva, konglomerátem bojové techniky a především odchodem zkušených kádrů dělostřelectva 1. československého armádního sboru do zálohy.

Přes to, že význam dělostřelectva v moderní válce byl tak jasně dokumentován, předúnorové vedení armády nepovažovalo dělostřelectvo za hlavní palebnou údernou sílu pozemního vojska. Organizace dělostřelectva zůstala převážně na úrovni organizace předmnichovské armády. Pěší divise měla jen jeden dělostřelecký pluk a jeden protitankový oddíl; protiletadlové dělostřelectvo téměř neexistovalo.

Střelecký sbor neměl vlastní dělostřelectvo, rovněž dělostřelecké jednotky zálohy hlavního velitelství nebyly organizovány v dostatečné síle.

Dělostřelecké štáby prakticky neexistovaly, takže dělostřelectvo nebylo schopno řešit a plnit úkoly moderního způsobu boje, jako je plánování dělostřeleckého útoku a řízení hromadné palby. Výcvik jednotek a školení velitelských kádrů bylo nedostatečné. V dělostřeleckém učilišti a ve vyšší škole důstojníků dělostřelectva byli důstojníci školeni jen do stupně pluku. Příprava důstojníků zařazených ve štábních a vyšších funkcích nebyla vůbec prováděna. O vybavení dělostřelectva novou technikou nebylo pečováno a dá se říci, že na tomto poli byly napáchány velké škody, které dnes s velkým úsilím odstraňujeme.

Dělostřelecký materiál byl převážně kořistní, válkou opotřebovaný. Vývoj nových zbraní byl hlavně zaměřen na vylepšení kořistních zbraní. Nebylo dbáno na unifikaci munice a zbraní s materiálem sovětským. Bylo třeba velkého úsilí všech poctivých příslušníků armády, aby za pomoci strany bojové zkušenosti a organizační zásady získané od slavné Sovětské armády byly zachovány a aby z nich byl vytvořen pevný základ pro další vývoj československého dělostřelectva.

Je těžké v nevelkém článku vyčerpát všechny otázky, které muselo československé dělostřelectvo s celou armádou vyřešit v pounorovém období svého vývoje. Tato fáze je obdobím rozsáhlého rozvoje a zásadní reorganizace celé armády a s ní i československého dělostřelectva.

Za pomoci vlády, sovětských poradců a pod pevným a cílevědomým vedením Komunistické strany Československa, československé dělostřelectvo bylo počínaje ministerstvem národní obrany a konče dělostřeleckými jednotkami reorganisováno, nově dislokováno se zřetelem na obranyschopnost státu a byly vytvořeny všechny podmínky k upevnění jeho bojeschopnosti.

Organisování dělostřelectva bylo provedeno v souhlase s organizací sovětského dělostřelectva. Divise byly posíleny dalším dělostřeleckým plukem, raketometným a protiletadlovým oddílem. Sbory dostaly své dělostřelecké jednotky, byly postaveny svazky zálohy hlavního velitelství vybavené těžkým, raketometným a protiletadlovým dělostřelectvem.

Dělostřelecké štáby byly reorganisovány a učiněny bojeschopnými.

Za dobu od roku 1950 jsme za pomoci Sovětského svazu zmodernisovali výzbroj československého dělostřelectva, vybudovali vlastní zbrojní průmysl, čímž jsme dosáhli takové kapacity, že dnes nezůstáváme pozadu za žádnou buržoasní armádou, které ve své válečné psychose neobyčejně intenzivně pracují na zdokonalování a konstrukcích nových typů děl. Kromě toho díky práci našich konstruktérů máme dnes různé typy nových děl. Mnohé z nich jsou již vyzkoušeny, dosáhly významných výsledků a jsou již v našich závodech vyráběny.

Úroveň dělostřeleckých škol a akademií, zvláště po zřízení VTA AZ, se neustále zvyšuje, rok od roku získává dělostřelectvo hodnotnější kádry všech stupňů, jak politicky, tak odborně stále lépe připravené.

V celé armádě a tím také v dělostřelectvu byl na úplně nových zásadách — podle zkušeností Sovětské armády — proveden výcvik a výchova.

Zcela nově byla provedena politická příprava vojáků a velitelského sboru postavená na základech marxismu-leninismu a prováděná v duchu současných požadavků naší Komunistické strany Československa. Vojenská výchova příslušníků armády přestala být jen věcí velitelů v úzce buržoasním rámci, ale s novou náplní jeho vojensko-politické výchovy stala se věcí velitelů, politických orgánů, stranických a mládežnických organizací.

To se dalekosáhle projevilo i ve výsledku bojové přípravy dělostřeleckých jednotek, v níž nastaly zásadní organizační změny.

Jednotou bojové a politické přípravy a novou náplní výcviku v dělostřeleckých jednotkách bylo dosaženo významných úspěchů.

Jak oznámil ministr národní obrany generál armády Alexej Čepička na X. sjezdu KSČ, bylo dosaženo v neuvěřitelně krátké době bojové připravenosti naší armády.

V současné době čeká československé dělostřelectvo další úkol — zdokonalovat a upevňovat obranyschopnost státu.

Bojovou přípravu dělostřelectva dnes provádíme na základě nových řádů a předpisů, zpracovaných podle nejnovějších zkušeností Sovětské armády. Je třeba říci, že ještě v minulém výcvikovém roce jsme mnohé nezbytné dělostřelecké řady a předpisy neměli, což do jisté míry brzdilo rychlejší rozvoj. Dnes máme řady a předpisy, které nejen obsahují poučení a zkušenosti z Veliké vlastenecké války, ale i zvláštnosti boje za použití atomových zbraní. Těmito řady a předpisy se dnes řídí všechny dělostřelecké jednotky a štáby při výcviku a výsledky jsou již patrné.

Při hodnocení vývoje československého dělostřelectva jsem však povinen odpovědně prohlásit, že musíme ještě hodně pracovat, než budeme moci s jistotou říci, že jsme na výši našeho vzoru, sovětského dělostřelectva. Nepochybuji však o tom, že se československé dělostřelectvo v nejbližších letech zařadí svým výcvikem a svými znalostmi po bok slavných sovětských dělostřelců. Toto pevné přesvědčení je založeno především na stálém růstu kvalifikace velitelských kádří a na stálé péči strany o naši armádu. I v přítomné době je však československé dělostřelectvo co do bojové přípravy a techniky hlavní palebnou údernou silou pozemního vojska, mocnou, bojeschopnou silou, která má významnou úlohu v obranyschopnosti naší vlasti.

BOJOVÁ CESTA A VÝVOJ ČESKOSLOVENSKÉHO LETECTVA 1944—1955

Generál-poručík Josef Vosáhlo

Slavnou bojovou cestou prošli příslušníci první československé samostatné jednotky v SSSR. Hrdinné boje ve Slovenském národním povstání a v bojích o Moravskou Ostravu, boje podložené pevnou vůlí a vírou ve vítězství spravedlivé věci postavily naše letce po bok sovětským sokolům, aby společně s nimi v těsné součinnosti s ostatními druhy vojsk Sovětské armády vybojovali vítězství nad fašismem a přinesli tak naši vlasti vysvobození z hitlerovské okupace.

Bojová cesta československých letců začíná útoky mnoha z nich různými cestami z t. zv. Protektorátu do zahraničí. Také letci z t. zv. Slovenského státu projevují svůj nesouhlas s tisouským režimem, a když tisouská vláda zasazuje svoje vojska do boje proti SSSR, přelétávají frontu a přistávají jednotlivě i hromadně na sovětských letištích. Fašisté přestali proto důvěřovat slovenským letcům a dovolili plnit letouny palivem pouze na 30 minut letu a provádět bojové akce na frontě jen pod jejich kontrolou. Ani tato opatření nedovedla však odradit slovenské letce. Na každém letišti byly vytvářeny ilegální skupiny, které organizovaly přelety na území osvobozená Sovětskou armádou. Řady „utečenců“ rostly.

V té době pracují již v Moskvě představitelé Komunistické strany Československa v čele se s. Gottwaldem, kteří díky pomoci Sovětské vlády a velení Sovětské armády, organizují zasazení těchto příslušníků letectva do bojových akcí proti nacistickým vzdušným pirátům. Českoslovenští letci jsou zařazováni do výcviku v sovětských leteckých učilištích i přes záškodnickou činnost londýnského MNO, které pod různými záminkami brzdilo tvoření samostatné československé letecké jednotky v SSSR. Londýnské vedení odboje, které bránilo jakémukoli pronikání lidovosti a pokrokovosti do armády, vidělo v organizování jednotek v SSSR nebezpečí pro svoji protilidovou koncepci odboje. Odvolávalo proto z SSSR příslušníky čs. letectva a zařazovalo je do perutí britské RAF i proti jejich vůli. Zato posílalo agenty ingrovské kliky na místa odvolaných specialistů s úkolem znemožnit nebo alespoň sabotovat výcvik a utvoření samostatné jednotky.

Přes všechny záškodnické akce londýnské emigrace pokračuje v SSSR výcvik československých letců. Sovětští zkušení instruktoři nezištně odevzdávají mezitím tvořícím se našim jednotkám všechny své cenné bojové zkušenosti získané v neúprosných vzdušných bojích s německými fašistickými vetřelci.

Duben roku 1944 se stává historickým mezníkem ve vývoji čs. letectva. Je vytvořena první organická čs. letecká jednotka, nazvaná „128. čs. samostatná stíhací letka“. Zrádné londýnské MNO vysílá do této jednotky také československé letce z britské RAF, z nichž někteří dostávali za úkol zrazovat naše letce od spravedlivého boje za svobodu, podrývat morálku a bojového ducha této jednotky. Všichni tito zrádci byli poz-

ději odhaleni a s nimi i celá zrádcovská politika londýnské emigrace vedené Benešem. Naproti tomu někteří bývalí příslušníci československých perutí v rámci RAF v Anglii, kteří přijeli do SSSR se skutečně poctivými úmysly bojovat proti fašismu, pomáhají i dnes svými zkušenostmi při budování československého letectva.

Ve dnech 13. a 14. dubna byli soustředěni čs. letci v Ivanově, 180 km severovýchodně od Moskvy a tamodtud provedli přesun k pokračovacímu výcviku na letiště Kubinky. Tam byl 3. května 1944 po doplnění sovětským pozemním personálem utvořen 1. čs. samostatný letecký stíhací pluk v SSSR, který byl organizačně včleněn do sovětského vojenského letectva.

Pluk byl vyzbrojen 22 moderními stíhacími letouny La-5, které byly postrachem německých „Messerschmittů“ a „Focke Wulfů“. Výcvik na těchto letounech rychle pokračoval a koncem května byli příslušníci pluku schopni bojového nasazení na frontě. V té době dosahuje Sovětská armáda na všech frontách velkých vítězství.

Zrádné londýnské MNO však různými intrikami a záminkami se snaží zabránit bojovému nasazení pluku a tím otupovat bojovou náladu a touhu československých letců bit nacistické vrahy.

Avšak příslušníci 1. československého samostatného leteckého stíhacího pluku žádají dopisem přímo s. Stalina, aby pluk byl odeslán na frontu. Když pak hrdinná sovětská vojska dosahují východních hranic naší republiky a slovenský lid se zvedá proti okupantům ve slavném Slovenském národním povstání, je 1. čs. samostatný letecký stíhací pluk v SSSR včleněn do 1. čs. samostatného sboru a podřízen veliteli 2. letecké armády 1. ukrajinského frontu. Žádosti československých letců bylo vyhověno. Začátkem září 1944 přelétává pluk na letiště Stubno a dokončuje tam přípravu k bojové činnosti.

14. září 1944 dostal velitel pluku od velitele 2. letecké armády generál-plukovníka letectva Krasovského rozkaz, aby přeletěl na letiště Tri Duby (Zvolen), zjistit a po návratu hlásit:

1. možnosti operovat s plukem na letišti Tri Duby,
2. množství benzínu a oleje na letišti,
3. možnost zásobování a stravování,
4. další okolnosti k zabezpečení operační činnosti.

15. září v 15.00 odstartovaly s letiště Stubno čtyři stíhací letouny a bez nehody přistály na území Slovenského národního povstání — na letišti Tri Duby. Byly vřele přivítány slovenskými letci účastníky Slovenského národního povstání. Smíšená letka vytvořená na území povstání byla sice vyzbrojena zastaralými typy letounů, ale personál byl prodchnut bojovým duchem a vědomím, že bojuje za spravedlivou věc, za svobodu lidu Československa. V bojích zasazovala fašistickému vetřelci rány ve vzduchu i na zemi. Odrážela letecké útoky fašistů, ničila jejich pěchotu a bojovou techniku. Těmito neustálými boji byla letka vyčerpána. Některé letouny zničili fašističtí letci při bombardování letiště, jiné se vracely z bojových akcí tak poškozeny, že technici a mechanici mnohdy sestavovali přes noc ze tří až čtyř neschopných letounů jeden letoun schopný boje. Takového letounu bez přezkoušení a zalétnutí bylo příštího dne zrána použito k plnění bojového úkolu. Proto pomoc,

kteří se letce dostalo ze Sovětského svazu, byla přijata s ohromným nadšením a morální stav letky se podstatně zvýšil.

Skupina letců pluku prohlédla neprodleně polní letiště Zolná u Zvolena, pak se odebrala na VS 1. čs. „povstalecké“ armády ohlásit přistání a dohodnout potřebné věci k přeletu pluku na pomoc povstání. Druhý den hlásil velitel pluku výsledky průzkumu generál-plukovníku Krasovskému a ještě téhož dne dostal rozkaz k přesunu na letiště Zolná na pomoc Slovenskému národnímu povstání — tohoto obsahu:

„Dne 17. září proved'te přelet na letiště Zolná. První skupinu povedete Vy, druhou Váš zástupce. Zásoby pohonných hmot, střeliva a pozemní technický personál budou dopraveny v noci dopravními letouny na letiště Tri Duby. Zabezpečte jejich přijetí.

Generál-plukovník Krasovský.“

17. září 1944 přesunul se pluk 21 letouny La-5 na letiště Zolná a hotovostní roj ještě téhož dne znemožnil nepřátelskému letounu splnit úkol.

V noci přistalo na letišti Tri Duby 36 sovětských dopravních letounů, které přivezly technický personál, pohonné hmoty a střelivo pro bojovou činnost pluku na 4 až 5 dní.

Dne 18. září zahájil pluk bojovou činnost. Podle zpráv vzdušného průzkumu provedl překvapivý útok na letiště Piešťany, kde se 10 fašistických letounů chystalo ke vzletu proti „povstalcům“. Útok byl úspěšný a pět nálety zničili letci pluku celou skupinu na zemi, aniž ztratili nebo poškodili jediný vlastní letoun. Do konce září provedl pluk 328 bojových letů trvajících 172 hodin.

Všechny bojové lety byly provedeny z letiště Zolná. Piloti i technický personál neúnavně spolupracovali na udržení bojeschopnosti všech letounů a bili fašisty na zemi i ve vzduchu.

Zrádce slovenského lidu Tiso povolal k potlačení Slovenského národního povstání na Slovensko nové fašistické divise. Jednotky Slovenského národního povstání musely na čas ustoupit do hor. Rovněž i pluk, aby zabránil zbytečným ztrátám, přelétl na území Sovětské armády.

Pozemní personál se zařadil do boje proti fašistům v řadách partyzánů. Málo příslušníků pluku se sešlo v polském městečku Rzešov, kde se pluk doplňoval po bojích v Slovenském národním povstání. Doplněn dalšími čs. příslušníky z letecké školy Vjazniky byl pluk nově organizován a za úspěšnou bojovou činnost v povstání pojmenován „Zvolenský“.

Dnem 1. ledna 1945 byl pluk včleněn do 1. čs. smíšené letecké divise v SSSR, která byla utvořena 1. prosince 1944 z čs. příslušníků. Divise měla tři pluky: dva stíhačí a jeden bitevní. Na letišti Przemysl prováděla plynule výcvik celá divise za 25° mrazů. Elán a nadšení příslušníků divise a péče sovětských instruktorů-specialistů — dělaly divy. Radost se ještě zvýšila, když 9. března byl 1. leteckému pluku „Zvolenskému“ udělen čs. válečný kříž za hrdinné boje ve Slovenském národním povstání. Konečně přišel i touženě očekávaný rozkaz — na frontu!

Smíšená letecká divise se ve dnech 4. až 6. dubna přesunula na letiště Katovice a 10. dubna blíž k frontě — na letiště Poremba. 14. dub-

na byli příslušníci smíšené divise po prvé zasazení do boje a úspěšně splnili bojový úkol.

V bojích o Ostravu sváděli letci smíšené letecké divise spolu se sovětskými sokoly urputné boje s fašisty, při čemž dbali, aby samo město zůstalo nepoškozeno. Tak se příslušníci smíšené divise významnou měrou podíleli na osvobození Ostravy.

Zatím co sovětské letci a s nimi po jejich boku i českoslovenští letci ničili jen vojenské cíle, které překážely v dosažení vítězství nad fašismem, američtí a angličtí letci prováděli teroristické nálety na města, při nichž zahynulo tisíce nevinných lidí. Bombardovali města a továrny, na jejichž zničení měl anglo-americký kapitál zájem. Tak byly několik dní před koncem války napadeny některé naše velké závody, aby v budoucnosti nekonkurovaly anglo-americkým finančním vyděračům.

Za krátkou dobu své bojové činnosti na frontě provedla smíšená divise 600 bojových letů v trvání 550 hodin, třikrát byla jmenována v rozkaze generalissima Stalina za statečnost a bojové zásluhy. Její zástava byla vyznamenána dvěma čs. válečnými kříži a medailí za chrabrost.

Na polním letišti Poremba zastihla příslušníky divise dlouho a toužebně očekávaná zpráva: Bezpodmínečná kapitulace Německa.

10. května 1945 odlétají čs. letci z letiště Poremba a přistávají na půdě vlasti — na letišti Albrechtický u Příbora na Moravě. Nemeškalí tam však dlouho. Již 14. května přistávají v Praze a osvobozený československý lid uvítal své letce.

O měsíc později přilétává do vlasti druhá složka zahraničního odboje — letci z Velké Britannie. V jejich řadách bylo mnoho poctivých letců, kteří se během války významně podíleli na boji proti německým letcům. Zvláště vynikající výkony podali příslušníci těchto perutí v bitvě o Anglii, kteří téměř všichni padli. Londýnská emigrace však záměrně vychovávala z těchto lidí zvláštní kastu, která jí měla sloužit v boji proti vlastnímu lidu v osvobozené republice. Převážná část Čechoslováků, příslušníků britského letectva, nebyla politicky tak vyspělá, aby se dovedla správně orientovat. Proto se také představitelům naší buržoasie v Londýně podařilo tyto letce obrátit proti zájmům našeho lidu vedeného KSČ. Při tomto špinavém díle sehráli nemalou úlohu někteří důstojníci, kteří byli zvláště určeni a instruováni v Anglii a USA k tomu, aby politicky ovládli československé letce z Anglie a aby z nich učinili poslušný nástroj buržoasie, namířený proti zájmům vlastního lidu. Proto se také většina příslušníků československých leteckých jednotek ze západu stala silou, která působila destruktivně na vývoj čs. letectva v osvobozené vlasti. Teprve slavné vítězství lidu nad buržoasií v únoru 1948 smetlo překážky, které stály v cestě úspěšného budování nového čs. letectva.

Letectvo v osvobozené ČSR v roce 1945 tvořily:

Smíšená letecká divise z SSSR: dva stíhací pluky vyzbrojené sovětskými letouny La-5 a La-7 a jeden bitevní pluk vyzbrojený sovětskými letouny Il-2. Všechny pluky byly co do personálu i materiálu na plných počtech.

Letecká skupina z Anglie o třech rámcových málo obsazených divisích vyzbrojených anglickými stíhacími letouny Spitfire IX a lehkými bombardéry Mosquito.

Ukořistěný německý letecký materiál: stíhací letouny Me-109, cvičné jednomotorové letouny Arado a dvoumotorové letouny Siebel. Mimo to kurýrní a jiné lehké letouny různých typů.

Košickým vládním programem byla jasně určena zásadní linie výstavby naší armády podle vzoru armády Sovětské.

Velitelský sbor v letectvu vypadal takto: 40% důstojníků bylo ze Západu, 30% z Východu a 30% bylo domácích letců, kteří se vzdušných bojů za války nezúčastnili. Tento procentní poměr ve velitelském sboru způsoboval v počátečním vývoji čs. letectva po válce řadu potíží při plnění Košického vládního programu.

Protože byly ve vládě a vedení armády reakční živly, bylo velitelství letectva obsazeno téměř výhradně důstojníky ze Západu, kteří razili heslo: „Ano — armáda bude budována po vzoru Sovětské armády mimo letectvo, které bude budováno podle anglického vzoru.“

Ingrovské velení letectva přemístilo 1. smíšenou leteckou divisi z Prahy do Trenčína na Slovensko, prý proto, že většinu příslušníků této divise tvořili Slováci. Po přeletu na Slovensko zakázalo létat na sovětských letounech s odůvodněním, že letouny v průběhu bojů nebyly hangarovány, že je na nich tedy nebezpečné létat. Tento zákaz trval až do roku 1947, kdy byly prosazeny příslušníky této divise lámací zkoušky, které ověřily a potvrdily skvělou kvalitu práce sovětského průmyslu, jakož i bezpečnost provozu na těchto letounech.

Učiliště a školy byly obsazeny vesměs letci ze Západu, kteří propagovali kosmopolitické reakční západnické názory. Proto také nový důstojnický dorost a někteří domácí letci, kteří byli v učilištích na přeškolení a ve výcviku, měli omezenou možnost učinit si jasnou představu o rozdílu mezi oběma složkami zahraničního odboje. Přesto cítila většina domácích letců, kde je pravda, a většina z nich se zásadně a pevně postavila od počátku za linii hlásanou KSČ. Západnický orientované velení letectva však ihned reagovalo na tuto skutečnost články v novinách o neúčelnosti přeškolování letců v stáří okolo 30 let. Tento průměrný věk právě domácí letci měli. Vyřazením domácích letců z výstavby letectva byla by západní složka získala absolutní většinu a byla by tak měla volnou ruku v dalším rozhodování. K tomu jim napomáhala i okolnost, že valná část personálu 1. smíšené letecké divise odcházela mimo činnou službu do civilního povolání.

Teprve Vítězný únor 1948 vznesl zásadní obrat do perspektivy výstavby bojeschopné lidové armády. Na základě usnesení IX. sjezdu Komunistické strany Československa v roce 1949 bylo zahájeno budování silné bojeschopné armády, tedy i letectva, po vzoru neporazitelné Sovětské armády. Velitelský sbor byl doplňován z uvědomělých kádrů dělníků, rolníků a pracujících inteligence, kteří jsou zárukou, že pro obranu vlasti nebudou v čas potřeby ani na okamžik váhat nasadit svůj život.

Očištěním kádrů a doplněním velitelského sboru uvědomělými důstojníky začíná v roce 1950 usilovná výstavba letectva. Do výzbroje jsou zařazovány moderní školní i bojové letouny a složení letectva odpovídá vnitřním i zahraničním potřebám naší vlasti.

Již v roce 1951 díky bratrské pomoci SSSR byly u nás zařazeny do výzbroje moderní reaktivní stíhací letouny a současně byly určeny stíhací svazky k ochraně vzdušného prostoru naší vlasti. Právě příslušníci bývalého 1. čs. samostatného pluku „Zvolenského“ byli mezi prvními

přeškolení na reaktivní letouny a byl jim ještě s jinými útvary svěřen důležitý úkol — střežit nedotknutelnost našeho vzdušného prostoru.

Začátky byly však těžké. Funkcionáři neměli pro začátek dostatečnou praxi v této činnosti. Jednotlivé složky protivzdušné obrany nedosahovaly dostatečného stupně výcviku a rovněž otázky součinnosti nebyly důsledně propracovány. V této době docházelo často k beztržnému narušení našeho vzdušného prostoru imperialistickými letouny. Tehdejší stupeň výcviku nedovoloval zasazení hotovostních rojů za složitých povětrnostních podmínek ve dne i v noci.

Avšak intenzivní výcvik, vůle přemoci všechny překážky, vysoké morální a politické vlastnosti nových příslušníků letectva a pomoc Sovětského svazu brzy pozvedly úroveň výcviku čs. letectva, takže rušitelé našich hranic měli již možnost přesvědčit se o jeho síle.

Současně se stíhacím proudovým letectvem bylo vytvořeno i bitevní letectvo, jehož základ byl dán již ve Veliké vlastenecké válce SSSR. Vyzbrojeno bylo v bojích vyzkoušenými a osvědčenými „šturmoviky“ Il-10. Také bitevní letci jsou dnes schopni bit nepřitele najisto.

Po likvidování zrádcovské bandy Slánského v armádě byla i v letectvu v plné míře rozvinuta politická práce. Útvarové organizace Komunistické strany Československa, velitelé a političtí pracovníci neustále pečují o politickou přípravu příslušníků letectva.

Na základě usnesení Komunistické strany Československa o ideologických otázkách probíhá v útvech a jednotkách usilovná výchovná práce. Velitelé a političtí pracovníci rozvíjejí u mužstva, poddůstojníků a důstojníků pocit socialistického vlastenectví, národní a vojenské hrdosti. Vychovávají své podřízené k revoluční bdělosti a k pohotovosti splnit přísahu a v kterémkoli okamžiku hájit se zbraní v ruce posvátné hranice naší vlasti.

Veliký Sovětský svaz stanul v čele národů v boji za mír a družbu mezi národy. Černé síly reakce, síly imperialismu již během druhé světové války zahájily šílenou přípravu nové — třetí světové války. Hanebnou a hnusnou úlohu paličů nové války vzali na sebe opět američtí imperialisté. Násilím slepili řadu válečných bloků zjevně namířených proti Sovětskému svazu a zemím lidových demokracií. Vyhrožují světu atomovými, vodíkovými, bakteriologickými a chemickými zbraněmi hroznadného ničení. Provokují čínský lid v oblasti Tajvanu a zvyšují mezinárodní napětí. Imperialisté se zapletli do vnitřních rozporů, které se čím dál víc zostřují, a hledají z nich východisko v nové válce.

Američtí letci poslušně prováděli vůli amerického imperialismu, shazovali pumy s otráveným hmyzem a jedovatými chemikáliemi na mírumilovný, hrdinný korejský lid. Tím si získali věčnou hanbu a opovržení. Proti americkým imperialistům se postavilo celé pokrokové lidstvo. Pracující všech zemí světa velmi dobře vědí, kdo potřebuje válku, komu ona přináší zisky a komu nezměrná utrpení. Proto tak rozhodně pozvedají své hlasy proti paličům nové války a tvoří mohutný tábor míru, demokracie a vzájemného porozumění. Tento tábor míru pod vedením Sovětského svazu sílí a roste den ze dne. Dnes se změnil v nedobytnou pevnost. Tuto pevnost hájí dnes Sovětský svaz, mohutná Čína a země lidových demokracií.

Naši letci znají záměry válečných paličů a jejich vzdušných pirátů. Proto stojí bděle na stráži. Bezvýhradně plní přísahu a upevňují moc

naší armády. Řády a předpisy naší armády — to je zákon vojenského života. Žít a učit se podle řádů je povinností každého vojáka. Vyžadují to zájmy naší vlasti. Každodenní upevňování kázně a organisovanosti, to jsou záruky vysoké bojové pohotovosti útvarů, jsou hlavní povinností všech příslušníků letectva. Ochrana naší vlasti před nepřátele, to je první naše povinnost, která vyžaduje odvahy, smělosti a umění. Naši letci musí proto neustále zdokonalovat a rozvíjet tyto vlastnosti. Mistrovsky ovládat výbornou bojovou techniku, přesně plnit úkoly dané naším pracujícím lidem, Komunistickou stranou Československa a vládou — to je úkol našich letců.

Náš pracující lid zahrnuje své letce velkou pozorností a péčí. Naše rodná Komunistická strana Československa a vláda činí vše, aby letectvo bylo na výši země budující socialismus. Jako odpověď na tuto otcovskou pozornost a péči musí příslušníci letectva čestně a bděle chránit nedotknutelnost státních hranic a mírové budování našeho lidu.

VÝVOJ ŽENIJNÍHO VOJSKA ČESKOSLOVENSKÉ LIDOVÉ ARMÁDY

Generál-major Hynek Žalio

Význam ženijního vojska ve Veliké vlastenecké válce

Průběh a zkušenosti z Veliké vlastenecké války plně ocenily význam ženijního vojska a ženijního zabezpečení operací. Veliká vlastenecká válka naplnila bojovou činností ženijních vojsk mnoha úkoly spojenými přímo s bojem, často i bojem samým vedenými ženijními vojsky do značné míry samostatně.

Při plánování všech operací byly kladeny ženijnímu vojsku důležité úkoly, jejichž splnění mělo rozhodující význam pro úspěšné zahájení, rozvinutí, průběh nebo zakončení celé operace.

Význam ženijního vojska a nutnost ženijního výcviku u všech druhů vojsk potvrzuje i to, že jako výsledek bojových zkušeností Sovětské armády bylo ženijní vojsko zbaveno části jednoduchých ženijních úkolů, které byly svěřeny ostatním pozemním zbraním. Stalo se tak proto, že ženijní vojsko samo nemohlo zvládnout množství úkolů, které se objevily již na začátku války a ještě více v jejím dalším průběhu. Zvětšila se jak důležitost, tak i početnost ženijního vojska.

Rozsáhlost a různorodost prací prováděných ženijním vojskem při zabezpečování bojové činnosti ostatních druhů vojsk si vynutila i velké organizační změny a vytvoření nových speciálních. Byly organizovány speciální útvary a jednotky pontonové, mostní, zatarasovací, průzkumné, hydrotechnické, maskovací, technické, elektrotechnické a stavební.

Různorodost a rozsáhlost úkolů ženijního zabezpečení vynutila si také pečlivé plánování ženijního zabezpečení bojové činnosti vojsk ve všech údobích boje s hlediska správného a hospodárního rozdělení ženijních jednotek, ženijního materiálu a rozplánování ženijních prací na ostatní druhy vojsk.

Hromadné použití tanků ve Veliké vlastenecké válce přimělo obránce k tomu, aby zvýšenou měrou zesiloval protitankovou obranu s použitím protitankových min a ničením tanků v boji z blízka pomocí trhavin. Obránce se snažil zpomalovat i postup pěchoty a dělostřelectva, způsoboval jim ztráty a demoralisoval je hromadným používáním min a nástrah kladených jak na cestách, tak i v ostatním terénu a v osadách. Důležitost těchto opatření a význam ženijního zabezpečení obrany potvrzují zkušenosti z obranných bojů r. 1943 u Kurska. Tam bylo na 1 km fronty položeno 1180 až 1800 protitankových a 843 protipěchotních min. Dále na 1 km bylo zřízeno 1 až 1,5 km protitankových zátarasů a 1,78 km protipěchotních zátarasů, na směrech hlavních úderů hustota zaminování byla ještě větší — 2000 protitankových a 1800 protipěchotních min na 1 km. Více než 800 fašistických tanků bylo vyraženo nájezdem na miny položené sovětskými ženísty.

V této bitvě velmi důležitou úlohu plnily pohyblivé odřady zatarasovací ve složení ženijní čety, roty, někdy i praporu. Tyto pohyblivé

odřady zatarasovací položily v době fašistického útoku 35 000 protitankových a 4000 různých protipěchotních min a fugasů. Na těchto zatarasech bylo zničeno nebo poškozeno 400 tanků a zabito 4000 fašistických vojáků. V této akci se vyznamenala jedna gardová ženijní brigáda, která v době od 5. do 9. července 1943 připravila na důležitých směrech řadu minových polí a elektrických překážek; kromě toho organizovala pohyblivé odřady zatarasovací, které během 5 dnů poškodily 115 tanků.

Vedení obranných operací na značně široké frontě si vyžádalo časté a rychlé přeskupování sil do ohroženého prostoru jak podél fronty, tak i do hloubky týlu, a proto bylo třeba zajistit dostatečný počet výkonných komunikací.

K zabezpečení pohybu pěchoty, tanků a dělostřelectva se projevila nutnost upravit cesty terénem, v němž nepřítel zanechal množství nástrah a minových polí. Bylo třeba zřizovat přechody přes přirozené překážky, obnovit zničené komunikace a mosty.

Zdar útočné operace závisel do značné míry i na utajení příprav a na klamání nepřítele. Bylo prováděno ve velkém rozsahu operační maskování, při němž se ženijní útvary a jednotky účastnily budováním klamných staveb a masek velkého rozsahu.

Vzhledem k rozsáhlosti prací plnila řadu úkolů ženijního zabezpečení vojska sama; ženijnímu vojsku byly svěřovány jen úkoly vyžadující zvláštní speciálnosti, odbornosti, speciální výzbroje a mechanizačních prostředků. Ve Veliké vlastenecké válce dochází k velikému rozmachu ženijní techniky, zejména prostředků zatarasovacích, prostředků odminovacích, strojů na opracování dřeva, pracovních zemních strojů a elektrotechniky.

Z ženijního vojska, které dříve bylo výhradně technickou zbraní, stala se bojová technická zbraň, bez níž se neobešla žádná bojová akce.

S hrdostí možno říci, že to byla právě sovětská vojenská věda, která dala ženijnímu vojsku pravý význam a umožnila jeho plné rozvinutí a uplatnění. V krutých bojích se zákeřným nepřítelem, jakým byla německo-fašistická vojska, vyrostli sovětské ženisty na mistry své zbraně jak v obraně, tak zejména v útoku, kdy nebylo překážek, které by nebyly zdolány. Jsou v dobré paměti násilné přechody přes široké řeky, provedené v nejkratší době, udivující celý svět, dobytí velkých měst, která nepřítel úporně bránil, prolomení silně opevněných pásem, jejichž dobývání se neobešlo bez boje zblízka a ničení trhavinami.

Budování a činnost čs. ženijních jednotek za Veliké vlastenecké války

Bylo velkým štěstím pro další vývoj naší československé lidové armády, že se spolu se sovětskými ženisty mohli zúčastnit úspěšných bojů s nenáviděnými fašisty také českoslovenští ženisté.

Pevný základ ženijních jednotek československé lidové armády byl položen v Sovětském svazu v letech Veliké vlastenecké války při organizování 1. československé samostatné brigády. Sovětské velení, které nezištně pomáhalo našim jednotkám v jejich organizování, odevzdalo příslušníkům našich jednotek všechny své bojové zkušenosti. A proto při formování 1. československé brigády nebyla opominuta otázka důležitosti ženijního vojska a byla organizována ženijní rota. Vzhledem k na-

stávajícím bojovým úkolům dochází i k určité specialisaci při výcviku, a to tak, že 1. a 2. ženijní četa prováděla výcvik s hlavním zaměřením na opevňovací práce, minování, odminování, stavbu cest a maskování. Třetí četa prováděla bojovou přípravu s hlavním zaměřením na výcvik na vodě.

Tato příprava a organizace výcviku se ukázala velmi správnou, neboť ženijní rota 1. československé brigády plnila všechny ženijní úkoly.

Současně s reorganizací 1. československé brigády na 1. československý armádní sbor v Sovětském svazu dochází i k rozšíření počtu ženijních jednotek. U sboru je organisován sborový ženijní prapor a stavební a silniční prapor, u 1. a 3. brigády taktéž ženijní prapor a u 2. paradestantní brigády a tankové brigády ženijní rota. Ženijní jednotky 1. československého armádního sboru, jak bylo potvrzeno pozdějšími boji, zvláště při zdolávání karpatského pohoří, měly velmi důležitou úlohu, zvláště při odstraňování nepřátelských záatarasů.

Ženijní jednotky 1. čs. armádního sboru plnily všechny ženijní úkoly, které byly prováděny v průběhu druhé světové války. Největší úkol záležel v odstraňování minových záatarasů, hlavně na území východního Slovenska. Zaminování bylo prováděno záludnými způsoby. Svědčí o tom desítky vojáků 1. čs. armádního sboru a civilního obyvatelstva, které zahynuly na minových polích. Nebylo nikterak lehké s prořídými početními stavy ženijních jednotek provádět odminování na východním Slovensku. Jen v prostoru Mirola bylo na příklad zvednuto okolo 2000 min. Rozminování prostoru Velké Bukovce pro umístění štábu sboru a části sborových útvarů trvalo 2 dny. Zvláštní zmínky si zaslouží další ženijní úkol — úprava a udržování cest a stavba mostů. O namáhavosti těchto prací svědčí činnost našich a sovětských ženistů při úpravě cesty Barvínek, Krajná Porubka. Kromě odminování vyžádala si tato cesta nekonečné úpravy a udržování a přesto provoz na ní byl udržován s vypětím všech sil. Naši ženisté spolu se sovětskými tam budovali povalovou cestu za velmi těžkých podmínek. Na některých místech bylo uloženo 4 až 5 vrstev kulatin na sobě, a přece těžší vozidla zapadala v tekoucím blátě. Pro provoz bylo nutno neustále udržovat službu ženijních jednotek s traktory, které vyprošťovaly zapadlá vozidla a opravovaly nejhorší úseky cest. Neméně důležitým úkolem ženistů byla obnova zničených mostů. Tak na jih od Dukly byl postaven 1. rotou sborového ženijního praporu most dlouhý 17 m v době pěti hodin. U Kralovan byl postaven 135. ženijním praporem most přes řeku Váh. Most byl stavěn v maximálním tempu po celou noc a stavba byla dokončena ráno. Rychlá práce ženistů umožnila rychlý přesun ostatním jednotkám sboru.

Pro udržení dobytých čar mělo nemalý význam zaminování a ničení, doplněné manévrem záatarasy. V bojích o Liptovský Mikuláš byly organisovány čtyři pohyblivé odřady zatarasovací, u každé brigády po jednom, v síle ženijní čety s 200 protitankovými minami, na stupni sboru byly organisovány dva pohyblivé odřady zatarasovací v celkové síle jedné ženijní roty bez jedné čety s 1300 protitankovými minami.

Z těchto několika příkladů činnosti ženijních jednotek vyniká jasně důležitost ženijního zabezpečení činnosti prvního čs. armádního sboru. Ženijní jednotky a útvary je prováděly v těsné součinnosti s ostatními druhy vojsk a jejich vzájemná spolupráce měla zasloužený úspěch. Zvláš-

tě boj v horách (dukelská operace) dokazuje, jaký význam má ženijní zabezpečení bojové činnosti. Ženijní jednotky odstraňovaly miny a nástrahy, upravovaly komunikace, prováděly stavbu VS a VP, udržovaly přepravy, prováděly manévry záatarasy, stavěly klamné stavby a touto svou bojovou činností nemalou měrou přispěly k úspěšné bojové činnosti 1. čs. armádního sboru v Sovětském svazu.

Ženijní vojsko československé lidové armády po roce 1945

Po květnu 1945 bylo ženijní vojsko budováno jako součást nové lidové armády. Mělo k tomu dobré předpoklady vzhledem ke zkušenostem, které přinesli příslušníci ženijních jednotek 1. čs. armádního sboru v SSSR, a k širokým možnostem čerpat z nepřeberných zkušeností a bojových úspěchů slavných ženistů sovětských.

Úkol nebyl však tak snadný a samozřejmý, jak se z počátku zdálo. Buržoasie, zbavená moci, neustávala vyvíjet nepřátelskou činnost směřující k tomu, aby za pomoci kapitalistických mocností na Západě zvrátila vývoj a cestu naší vlasti k socialismu. Činila vše možné, aby ustanovení Košického vládního programu, že nová armáda má být budována podle sovětského vzoru, nemohlo být uskutečněno. Do armády, i na významná místa v ženijním vojsku byli prosazováni funkcionáři, kteří neměli kladný poměr k lidově demokratickému zřízení a k Sovětskému svazu. Činnost těchto důstojníků se projevovala nepříznivě a brzdila rychlý růst a rozvoj moderního ženijního vojska. Na oko hovořili o našem velkém spojení, Sovětském svazu; hovořili i o našem vzoru, Sovětské armádě, ve skutečnosti však nevynechali jediné příležitosti vynášet a zdůrazňovat západní vzory, armádu americkou, anglickou a předmnichovskou, jejich doktrinu i výzbroj.

Organisace ženijního vojska neodpovídala potřebám soudobé armády a nezabezpečovala ani v nejnútnejší míře vedení bojových akcí vševojškovými svazky.

Byly vytvořeny

- čtyři ženijní brigády ve složení
 - šest ženijních praporů,
 - jeden náhradní ženijní prapor,
 - mostová souprava,
 - u 1. ženijní brigády kromě toho jeden pontonový prapor;
- jedna železniční brigáda o čtyřech železničních praporech a o jednom náhradním praporu.

Ženijní brigády byly včleněny do svazku velitelství oblasti a jednotlivé prapory byly pro součinnost s vojsky přidělovány podle potřeby.

Výcvik ženijního vojska v takových útvarech, prováděný ještě k tomu zastaralými methodami a nevhodným materiálem, přinášel jen nepatrné výsledky, ženijní vojsko zůstávalo trvale nezpůsobilé plnit úkoly ženijního zabezpečení soudobé operace. Ani reorganisace provedená roku 1947 nepřinesla podstatné zlepšení.

V oblasti materiálně technického zabezpečení ženijního vojska a armády byla situace ještě horší.

Po osvobození naší vlasti Sovětskou armádou mělo nově budované ženijní vojsko jen materiál darovaný vítěznou Sovětskou armádou, materiál zanechaný Němci a nepatrné zbytky materiálu ženijního vojska předmnichovské armády.

V prvních letech po osvobození nebylo ujasněného jednotného názoru na vyzbrojení ženijního vojska. V tomto směru se projevovaly zvláště silné vlivy důstojníků příslých ze Západu, kteří současně s vojenskou doktrínou prosazovali také materiál kapitalistických armád; nepříznivě se odrážel i vliv části důstojníků vyšších z poražené buržoasie a zaujímajících nepřátelský postoj k armádě budované podle sovětského vzoru. To mělo za následek, že první tři léta po válce nebylo v otázce vybavení ženijního vojska a armády ženijním materiálem prakticky nic podniknuto. Ještě do roku 1950 zůstává materiální zabezpečení ženijního vojska na velmi nízkém stupni a naše armáda nebyla schopna řešit otázky ženijního zabezpečení soudobého boje.

Teprve po vítězství lidu nad reakcí v únoru 1948, zejména pak po IX. sjezdu Komunistické strany Československa a po účinných opatřeních strany a vlády r. 1950, nastává rázný obrat a rychlý rozvoj ženijního vojska ve všech směrech a ve všech odvětvích činnosti.

Nová organizace ženijního vojska a ženijních útvarů, vypracovaná a provedená na základě zkušeností Sovětské armády, získaných ve Veliké vlastenecké válce, zabezpečuje plně operativnost ženijních svazků a útvarů, naprostou sladěnost bojové součinnosti ženijního vojska a druhů vojsk, bojové pohotovosti a připravenosti vševojskových i vojskových svazků, do nichž jsou ženijní útvary včleněny jako jejich organické součásti. Byly organisovány speciální ženijní útvary schopné plnit zvláštní ženijní úkoly operací prováděných za nejsložitějších podmínek s použitím zbraní hromadného ničení.

K růstu velitelského sboru ženijního vojska přispělo značnou měrou vojenské školství ženijního vojska, které po překonání počátečních potíží a škodlivých vlivů západnických doktrín vyrostlo v moderní dobře organisované, materiálně plně zabezpečené a methodicky pevně řízené vojenské školy, dodávající armádě odborně vzdělané a naší lidově demokratické vlasti oddané velitele, schopné tvořivou prací připravovat ženijní jednotky, způsobilé pohotově a odborně plnit uložené bojové úkoly.

V oblasti bojové a politické přípravy byly zpracovány programy bojové přípravy podle sovětských vzorů, methodika bojové přípravy se plně rozvinula v duchu sovětských method a zabezpečuje správný výcvik a výchovu našeho ženisty k dosažení mistrovského zvládnutí složitých technických prací. Rok od roku vzrůstá počet vzorných ženistů, u útvarů se úspěšně rozvíjejí soutěže o dosažení celých vzorných jednotek a obsluh ženijní bojové techniky.

Odborná dovednost a zdatnost našich ženistů se mnohokrát výrazně projevila při obětavém plnění nejobtížnějších úkolů při zdolávání obtíží a překážek spojených s rychlou výstavbou našeho hospodářství, při stavbě mostů zničených válkou nebo živelními pohromami, při plošném odminovávání velkých ploch a pracovišť, při odstřelu starých anebo válkou zničených budov k získání stavebního materiálu, při odstřelování vysokých a skalnatých mezí, které znemožňovaly nebo ztěžovaly dobré obhospodařování velkých scelených ploch jednotlivými zemědělskými družstvy nebo státními statky, při úpravě velkých skalních masivů pro bu-

dování rozsáhlých technických děl a při mnoha jiných technických stavbách.

Zvlášť příkladné pracovní nadšení, vysokou morálku a obětavost prokázaly naše ženijní jednotky při katastrofálních povodních v r. 1952 u Kamoče na Váhu, r. 1954 na Slovensku v celém úseku Dunaje, u ohrožené Slapské přehradě a v zatopených dolech sokolovského uhelného revíru. Při takových příležitostech utužují naši ženisté nerozlučné spojení armády s pracujícím lidem a svou ukázněností, pracovním nadšením a organisovaností stávají se vzorem ostatním organisacím.

Také v oblasti materiálního zabezpečení armády ženijním materiálem a ženijní bojovou technikou došlo po opatřeních ÚV KSČ k urychlené výstavbě naší armády v roce 1950 k pronikavému zlepšení. Nastává rozhodný obrat i k urychlené výstavbě materiální základny ženijních vojsk. Nezištnou pomocí Sovětského svazu dodáváním úplné ženijní bojové techniky a výrobních licencí, vysláním sovětských odborníků a za plného využití zkušeností sovětských ženistů rozvinuly bojové a výzkumné složky naší armády i výrobního sektoru národního hospodářství intensivní a širokou tvůrčí činnost na poli vývoje a výroby ženijní bojové techniky a rychlým tempem v několika letech bylo téměř vyrovnáno počáteční zpoždění zaviněné nepřátelskými živly v armádě i v průmyslu.

V přepravních prostředcích je naše armáda vybavena dostatečným množstvím mostových souprav vyrobených našimi závody podle návrhů našich vojenských inženýrů a techniků, které plně odpovídají soudobým potřebám boje a dovolují stavbu mostů a přívozových soulodí pro přepravu nejtěžších břemen ve velmi krátkém čase.

Mohutné stroje pro zemní práce umožňují mechanisaci prací při ženijní úpravě terénu; jejich pomocí je dosahováno velikých úspor lidské práce, času a hlavně netušeného urychlení tempa bojových operací.

Díky Sovětskému svazu i našemu pracujícímu lidu máme již zemní stroje, které nahradí práci několika set pracovníků.

Pomalou práci ženistů-tesařů při zhotovování různých prvků pro stavbu mostů, úkrytů a p. nahrazují okružní, rámové a řetězové pily o velkých výkonech.

Elektrocentrály ženijního vojska jsou zdrojem energie jak pro osvětlování velitelství a štábů, zdravotnických ústavů a p., tak i pro pohon nejrůznějších zařízení armády v poli, od ženijních dřevoobráběcích strojů až po různé druhy dílen a opraven, z nichž sluší jmenovat alespoň dělostřelecké, tankové, ženijní, spojovací a týlové.

I ostatním ženijním materiálem, nepostradatelným pro vedení boje, jako jsou prostředky pro minování a odminování, pro zátarasy, pro zásobování vodou, pro maskování a různým jiným ženijním nářadím, je naše armáda vybavena v potřebném množství.

Závěr

Současná mezinárodní situace, kdy americké vládnoucí kruhy a vlády kapitalistických států, které jsou pod jejich vlivem, odmítají návrhy Sovětského svazu a zemí lidové demokracie na vyřešení všech sporných otázek mírovým jednáním a pokračují v horečném zbrojení a v přípravách na válku s použitím atomové a vodíkové zbraně, ukládá všem

složkám naší armády dokonale ovládnout způsoby vedení boje za použití těchto zbraní.

Ženijnímu vojsku jsou uloženy nové, složité a odpovědné úkoly a jeho význam při zabezpečení činnosti vojsk neobyčejně vzrostl.

Ženijní zabezpečení rozmístění vojsk ve výchozím položení k útoku vyžaduje provedení výkopů velkého rozsahu ve velmi krátké době, vybudování značného počtu odolných úkrytů pro živou sílu i bojovou techniku a výstavbu velitelských stanovišť a pozorovatelů, schopných zabezpečit velení i při nepřátelském atomovém napadení.

Vysoké tempo operace a rychlý manévry vojsk klade velké požadavky na rychlou obnovu komunikací a stavbu nových cest, zřizování průchodů prostory zamořenými bojovými radioaktivními látkami, rychlé odstranění závalů a sutin po výbuchu atomové pumy, rychlé a rozsáhlé zatažení směrů nepřátelských protizvědi a protiúderů, prováděných za použití atomové zbraně.

Také ostatní úkoly ženijního vojska, maskování velkých prostorů, opatrování nezávadné pitné a užitkové vody, protipožární opatření podstatně se rozšířily a vzrostly.

Zvětšený rozsah ženijních úkolů a požadavek provedení ženijních prací co možná v nejkratší době vyžadují pronikavé reorganisace a ještě vyššího stupně mechanisace a motorisace ženijních jednotek útvarů a svazků.

*

Ženijní vojsko naší lidové armády je pevně zakotveno svými kořeny v pracujícím lidu, jemuž je již povahou své práce a příbuzností svých četných úkolů přirozeně blízko. Patří k těm druhům vojsk, bez jejichž spolupráce se neobejde žádný jiný druh vojska a jehož pracovníci, neohrožení příslušníci, odváží až k sebeobětování, nechybějí při žádné bojové akci.

Tyto vlastnosti prokázali slavní ženisté nejmočnější armády světa, hrdinné Sovětské armády, naší osvoboditelky a podle jejich příkladu a vzoru také ženisté 1. čs. armádního sboru v SSSR, kteří bok po boku s nimi, v těžkých bojích s krutým a zákeřným nepřítelem ve Veliké vlastenecké válce sovětského lidu splnili čestně a obětavě uložené úkoly.

Ženijní vojsko naší lidové armády převzalo jejich bojové tradice a zkušenosti.

V tomto jubilejním roce 10. výročí osvobození naší vlasti hrdinnou Sovětskou armádou probíhá v útvarech a jednotkách ženijního vojska vlna nadšené a usilovné práce pro další všestranný růst bojové a politické přípravy a bojové pohotovosti.

Věrní lidu a lidově demokratickému zřízení, oddáni straně a vládě a našemu mocnému spojenci Sovětskému svazu, jsou příslušníci ženijního vojska prodechnuti vůlí dosáhnout takového mistrovství v ovládání svých zbraní a ženijní bojové techniky, aby byly schopni v těsné spolupráci s ostatními druhy vojsk splnit uložené bojové úkoly i v nejtěžších podmínkách soudobého boje.

VÝVOJ SPOJOVACÍHO VOJSKA ČESKOSLOVENSKÉ LIDOVÉ ARMÁDY

Generál-plukovník Ing. Bohumil Teplý, generál-poručík Miloslav Šmolčas

Dne 9. května 1955 oslaví náš stát desáté výročí svého trvání a své samostatnosti dobyté hrdinnou Sovětskou armádou. Je to slavné a velké výročí, které řadíme mezi nejvýznamnější události, jež náš národ ve své bohaté historii má.

Každý poctivý Čech a Slovák, jehož nitro hoří opravdovým vlastenectvím a láskou k svému lidu a který dovede spravedlivě zhodnotit vnitropolitickou i zahraniční situaci od roku 1945, musí se s úctou a obdivem ohlédnout zpět na prošlá léta a zamyslet se nad obrovským dílem, které bylo za tuto krátkou dobu pod vedením Komunistické strany Československa a vlády vykonáno. Uplynulá léta jsou lety tvrdých bojů, které naše dělnická třída s úspěchem pod vedením své strany vybojovala. Cestu, kterou nám vyznačila Velká říjnová socialistická revoluce, nemohla nám zahradit ani vnitřní reakce v Únoru 1948, ani zahraniční pikle anglo-amerických špiónů a diversantů. Náš pracující lid se uměl s těmito živly kapitalistických mocipánů vypořádat a do budoucna má dostatek sil k tomu, aby dosažené úspěchy uchránil a nastoupenou cestu k socialismu si nenechal nikým narušovat. Za tím účelem ihned od počátku zrodu naší republiky snažila se naše KSČ a vláda vybudovat nejmocnějšího obránce pracujících a bezpečnosti státu — lidovou armádu. Armádu složenou z dělníků, rolníků a pracujících inteligence, naprosto oddanou věci socialismu a udržení světového míru. Uvážíme-li dnes, že k opravdovému, tvořivému budování naší armády dochází teprve po slavném Únorovém vítězství lidu nad reakcí, můžeme s obdivem a úctou k naší Komunistické straně Československa a vládě, která budování armády od počátku vzala pod svou starostlivou péči, hrdě prohlásit, že naše lidová armáda za tak krátkou dobu je po všech stránkách připravena ubránit samostatnost naší republiky. Její připravenost je zároveň varovným vykřičníkem pro nové paliče války a pevnou záštitou všech poctivých lidí, kteří bojují za udržení trvalého míru ve světě.

Spojovací vojsko, významný článek naší lidové armády, dosáhlo za uplynulých 10 let četných úspěchů, které svědčí o tom, že je schopno za všech podmínek boje plnit svůj hlavní úkol — zajistit bojujícím jednotkám nepřetržité spojení.

Tak významné jubileum, jako je desetileté trvání naší republiky a naší lidové armády, je pro nás spojaře příležitostí, abychom se zamyslili nad vývojem čs. spojovacího vojska od založení první čs. vojenské jednotky v SSSR za druhé světové války až po dnešní dobu a abychom přehlédlí práci, kterou jsme do dnešního dne vykonali.

Spojovací jednotky naší armády počaly v Sovětském svazu vznikat souběžně se vznikem a organizací čs. vojenských jednotek, t. j. 1. čs. samostatného polního praporu v Buzuluku.

Jejich vzniku však ve skutečnosti předbílala již určitá organizace a výcvik před příchodem velitelského kádru do Buzuluku. Již při zahájení německo-polské války v roce 1939 utvořila se u tehdejšího t. zv. „Legionu českého“ spojovací rota. Tato byla částečně vybavena spojovacím materiálem a prováděla a udržovala spojení jak ve výcvikovém táboře Lešná, tak i během bojů o Tarnopol, kde část našich jednotek se zúčastnila protivzdušné obrany města před nálety německých fašistických letadel.

Po pádu beckovského Polska a odchodu našich jednotek do Sovětského svazu byla činnost spojovacích jednotek částečně přerušena. Avšak i zde v letech 1940 a 1941 byl prováděn alespoň částečný výcvik, sestávající převážně z přednášek o bojové technice spojovacího vojska a praktického přijímání a vysílání Morseových značek. Avšak i zde se spojaři uplatnili v praxi vypomáháním spojovacímu uzlu města Suzdal. Pracovali na opravách a údržbě táborové i městské sítě, údržbě městského radiouzlu a p.

Po přepadení Sovětského svazu hitlerovskou fašistickou armádou a po uzavření dohody mezi ČSR a SSSR ze dne 12. července 1941 byl z důstojníků a poddůstojníků spojařů, kteří tehdy byli v t. zv. „Československé jednotce v SSSR“, vytvořen základ k první spojovací jednotce — spojovací četě 1. polního praporu. Ihned po uzavření této dohody přistoupili funkcionáři spojovací čety ke konkrétním přípravám výcviku. Byly sestaveny plány výcviku, vypracován způsob telefonní a radiové dopravy mezi čs. jednotkami a sovětskými štáby. Zvláštní péče byla věnována zdokonalování se ve znalostech ruského jazyka, který zvláště pro spojaře, zodpovědné za telefonní a radiové spojení se sovětskými štáby, byl zvláště důležitý. Tyto práce zaujaly celý zbytek roku 1941 až do doby, kdy byla jednotka přesunuta do Buzuluku.

Dne 5. února 1942 dorazil kádr jednotky do Buzuluku a započal tam ihned organisovat čs. vojenskou jednotku. V Buzuluku se organizace spojovací jednotky poněkud zdržela za ostatními jednotkami. Příčina byla v tom, že bylo nutno zabezpečit jednotku především po stránce ubytovací. Otázky úpravy kasáren, vnitřního zařízení, zabezpečení topiva za krutých povětrnostních podmínek, kdy teplota klesala až na 57° pod nulou, byly tak závažné, že se jim po nějakou dobu musela podřídit veškerá činnost jednotky.

K vlastní organizaci spojovací jednotky a jejího doplnění mužstvem došlo až v polovině července 1942 po zformování 1. polního praporu. Spojovací jednotka v síle 18 mužů a 1 ženy byla organisována takto: velitel, roj telefonní ústředny, tři roje stavěčů, dvě radiové stanice a dvě spojky.

Spojovací četa však byla bez spojovacího materiálu; ten byl dodán až před samým odjezdem na frontu. Bez materiálu se však provádění bojové přípravy omezovalo jen na theoretické přednášky. Proto se spojaři iniciativně pustili do vlastnoruční výroby nejn nutnějších pojmek. Ředitel místního závodu na traktorové součástky jim umožnil v nočních hodinách použít některých obráběcích strojů. Tam si spojaři z různého odpadového materiálu sami vytvořili soupravy signálních praporků, optických signálních přístrojů, bzučáků a z porůznu opatřených radiových součástek sestavili i dvě radiové stanice. Takto získaný materiál umožnil

alespoň částečně praktické provádění bojové přípravy a aktivní účast při bojových cvičeních celého praporu.

Na podzim 1942 byl čs. 1. polní prapor přeorganisován na samostatný polní prapor s větším počtem rot a z toho důvodu byla též změněna organizace spojovací čety. Po této reorganizaci měla četa celkem 39 osob a byla organizována takto:

velitel,

a) telefonní poločeta o 1 družstvu a 3 družstvech stavebních,

b) radiová poločeta o 2 praporech radiových stanicích a 6 rotních radiových stanicích.

Dopravním prostředkem čety byly troje sáně.

V tomto složení po vybavení materiálem odjela spojovací četa s 1. čs. samostatným polním praporem na frontu. Protože spojovací materiál, jak již bylo uvedeno, byl dodán až poslední dny před odjezdem na frontu, prováděla spojovací četa praktický výcvik v radiovém provozu ve vlaku. Stanice byly rozděleny po jednotlivých vagonech a radisté se cvičili v radiové dopravě. Telefonisté využívali zastávek, které mnohdy trvaly 3 až 5 hodin, k tomu, aby si prakticky zopakovali stavbu vedení, zřizování ústředí a p.

Koncem února 1943 dorazil 1. polní prapor do Charkova. Tam byl včleněn nejprve do 25. gardové divise a později do 62. gardové divise a společně s nimi bránil přístupy k Charkovu z jihu. Boje u Charkova a u Sokolova byly prvním bojovým křtem našich spojařů na východní frontě. Podmínky pro spojaře byly stejně jako pro celý prapor velmi složité. Bylo třeba sjednat a udržet spojení v bráněném prostoru, který přesahoval 10 km do šířky a 5 km do hloubky. Jarní oteplení, které mělo za následek roztání sněhu, nepříznivě působilo na telefonní spojení. Kromě toho palba nepřátelských minometů a bombardování letectva způsobovaly časté poruchy na spojení a telefonisté je jen s největším vypětím sil stačili udržovat v činnosti. Malé rotní radiové stanice nestačily svým rozsahem překlenout vzdálenosti mezi VS rot a praporů, a tak prapor zůstal prakticky odkázán jen na dvě praporech radiové stanice, z nichž jedna zabezpečovala spojení se štábem divise a zároveň s velitelem 2. pěší roty, který byl nejvíce vzdálen od velitelství praporu, a byla mu proto přidělena druhá praporech radiová stanice.

Přes tyto těžké podmínky stačili spojaři úspěšně plnit svěřené jim úkoly. Zvláště radisté dosáhli velkého úspěchu, neboť nejenže zabezpečili spojení se štábem divise a s ostatními jednotkami, ale odposloucháním německých radiových hovorů zjistili místo soustředění nepřátelských vojsk v Sokolově; této zprávy plnou měrou využili naši dělostřelci a mohutným dělostřeleckým přepadem způsobili shromažďujícím se nepřátelským vojskům značné ztráty.

Během všech těchto bojů projevila se u všech spojařů bez rozdílu vysoká bojová morálka a snaha splnit za všech okolností a stůj co stůj uložené úkoly. Když došel rozkaz k opuštění obranného postavení na řece Mža, spojaři poslední odcházeli z postavení. Když pak byl prapor částečně obklíčen v lese mezi Čugujevem a Machnačí a nebylo možno sáně a auta se spojovacím materiálem zachránit, zničili spojaři veškerou techniku, avšak nejcennější z nich — obě radiové stanice RB-38 —

vynesli na zádech přes to, že za posledních 24 hodin urazili téměř bez odpočinku 63 km pěším pochodem.

V bojích u Sokolova získali naši spojaři první bojové zkušenosti. Naučili se organisovat a udržovat spojení za složité bojové situace. Zkušenosti získané v těchto bojích byly spojařům spojovací čety dobrým podkladem pro přípravu a organizaci výcviku spojovací roty 1. československé samostatné brigády.

*

K zorganizování spojovací roty 1. čs. samostatné brigády, která se začala organisovat v letních měsících 1943, připravovali se spojaři 1. praporu ještě za pobytu ve frontovém pásmu ve vesničce Veseloje. Již tu získali spojaři z kořistního materiálu mnoho přístrojů a zařízení potřebných k vytvoření nejen brigádní spojovací roty, ale, hlavně, dílen. Tyto dílny bylo nutno u brigády zřídit proto, že šlo o samostatnou a jedinou čs. jednotku na území SSSR, kterou bylo nutno i po stránce týlových zařízení vybavit daleko více, než byly vybavovány normální svazky.

Sama organisace a příprava spojovací roty probíhala již daleko lépe, než tomu bylo u spojovací čety. Bylo to způsobeno jednak tím, že byly již cenné bojové zkušenosti, jednak, a hlavně, tím, že spojovací materiál byl rotě přisunut ihned po jejím zorganizování. Údobí od července do konce září 1943 bylo využito k úsilovnému výcviku spojařů, a to jak brigádní spojovací roty, tak i spojovacích čet samostatných praporů a dělostřeleckých oddílů. Díky této houževnaté přípravě odjížděli spojaři na frontu s 1. čs. samostatnou brigádou daleko lépe připraveni k plnění svých úkolů, než tomu bylo v únoru 1943.

Již první boj ukázal, že bylo třeba této pečlivé přípravy. 1. brigádě byl svěřen čestný úkol zúčastnit se s 38. sovětskou armádou osvobození města Kyjeva. Spojařům připadl úkol po prvé organisovat spojení v útočném boji do hloubky několika desítek kilometrů ve dvou dnech.

I v tomto boji spojaři svůj úkol splnili. Když na sklonku prvního dne jednotky brigády začaly pronásledovat ustupujícího nepřítele, a nebylo již možné udržovat linkové spojení v měřítku brigády, spojaři zabezpečili velení radiovým spojením do té míry, že velitelé měli možnost neustále přijímat informace, vydávat rozkazy a řídit jednotky v boji.

Po osvobození Kyjeva následovala řada dlouhých a úporných bojů za další osvobozování Ukrajiny. Během těchto bojů získávali spojaři další zkušenosti, naučili se organisovat spojení jak v útočném, tak obranném boji, za pronásledování i při vystřídávání vojsk. V těchto bojích museli často spojaři nejen organisovat a udržovat spojení, ale plnit i další bojové úkoly. Tak na př. v bojích západně Korsuň—Ševčenkovskij, kde se naše brigáda bránila na široké frontě, došlo nejdříve k proniknutí nepřátelského průzkumu do hloubky obrany a k napadení spojovací ústředny nebo radiové stanice. V takových případech odkládali spojaři mikrofony radiových stanic a se samopalem v ruce spolu s pěchotou se zúčastňovali potření proniklých skupin nepřítele.

Ve spojovací rotě vykonávalo službu také 15 žen-spojařek. Obsluhovaly hlavně radiové stanice a telefonní ústředny. Tato služba vyžadovala od nich často veškerého duševního i fyzického vypětí sil při širokých obranných úsecích. Docházelo často k poruchám na vedeních. Vzhledem

k malému počtu spojovacího personálu bylo často nutno sestavovat poruchovou hlídku ze dvou žen, které kromě výzbroje — samopalu — musely nést i těžké bubny s kabelem, zkušební telefonní přístroj a v rozbředlém ukrajinském terénu s touto zátěží překonávat pěšky mnoho kilometrů, aby poruchu našly a odstranily. Stejně tak při obsluze radiových stanic se nezřídka stávalo, že jediná radistka nesla při přesunu kromě vlastní výzbroje a výstroje obě bedny radiové stanice, které normálně nesou dva muži. Spojářky, které byly v těchto bojích po prvé zařazeny ve větším počtu do spojovací služby, plnily své úkoly vzorně a byly mnohdy příkladem i morální posilou spojařům.

Jaro a léto 1944 bylo vyplněno menšími boji na Volyni české, doplněním a reorganizací brigády na 1. čs. samostatný sbor a jeho přesunem k východním hranicím Československé republiky, ke kterým se na jaře přimkla vojska Sovětské armády. Spojovací vojsko bylo nutno značně rozšířit, vytvořit sborové spojovací jednotky, spojovací jednotky letecké divise, tankové brigády a dělostřeleckých pluků. Kostrou těchto nových spojovacích jednotek byli spojaři od Sokolova, z nichž se téměř všichni stali veliteli spojovacích čet, rot i praporů, a spojaři 1. čs. brigády. Zkušenosti, které získali v předcházejících bojích, byly co nejširší uplatňovány a odevzdávány novým spojařům mobilisovaným převážně v prostoru Volyně české, aby jejich příprava k bojům o karpatské hřebeny dělící náš sbor od vlasti byla co nejdůkladnější.

V době zahájení dukelsko-prešovské operace byli spojaři 1. čs. armádního sboru již v celku připraveni k plnění úkolů. Boje o přístupy k našim hranicím, o přechody Karpat a boje na samém Slovensku ukázaly, že bylo třeba dokonalé spojařské přípravy. Již v bojích o Dukelský průsmyk musili spojaři prokázat nejen svou morální a odbornou připravenost, ale i vysokou fyzickou zdatnost. Stavba vedení po strmých karpatských úbočích, nepříznivé terénní a povětrnostní podmínky a obtížné zásobování, které se omezovalo na dodávání obyčejně vychladlé stravy jednou za den — to všechno vyžadovalo lidi vysoké morálky a fyzicky dobře připravených a odolných. Radisté tu museli uplatňovat v plné míře své umění, protože členitost terénu silně snižovala dosah radiových stanic. Tu se radisté stali mistry ve vymýšlení nových druhů anten, aby překlenuli velké vzdálenosti mezi štáby a zabezpečili spojení.

Boje v Karpatech byly nejtěžší a přitom největší školou nových spojařských kádrů pro další rozšiřování naší armády. Postupným osvobozováním území naší republiky vytvářely se další vojenské jednotky, ke kterým byli náčelníci spojení vybíráni právě ze spojařů zocelených v bojích v Karpatech.

Po osvobození celého našeho území Sovětskou armádou začaly se kolem vojsk 1. čs. sboru tvořit nové jednotky naší armády. Vzhledem k linii vytyčené Košickým vládním programem stali se i spojaři 1. čs. armádního sboru kostrou nových spojovacích jednotek čs. lidové armády.

Skutečnost, že základy našich spojovacích jednotek se začaly vytvářet právě na území Sovětského svazu, měla dalekosáhlý význam jak pro každého ze spojařů osobně, tak i pro další rozvoj a budování spojovacích jednotek naší nové lidové armády. Život mezi sovětskými lidmi, spolupráce jak v týlu, na polích a v továrnách, tak i v bojích na frontě, vytvářely z našich mladých vojáků lidi nového ražení. Každý měl osobně možnost učit se od sovětských lidí skromnosti a vytrvalosti v práci,

k vřelému poměru člověka k člověku a umění vytvářet kolektiv, prochnutý jedinou vedoucí myšlenkou — osvobodit svou vlast z fašistické poroby.

Každodenní styk se sovětskými vojáky na frontě, společné překonávání tvrdých podmínek frontového života vyvolával ve vojácích podvědomou touhu napodobovat zářné příklady sovětských lidí a formoval a upevňoval jejich charakter. Většina z nich osvojila si řadu těchto dobrých vlastností a naučila se předávat je svému okolí. I když po návratu do vlasti někteří zapomněli na tento těžký život a na vlastnosti v něm získané a podlehlí svodům zbytku buržoasní společnosti, která hlavně v letech 1946—1948 se snažila je ovlivnit, u většiny spojařů zůstala celá řada těch dobrých vlastností, kterým se naučili od sovětských lidí.

Dnes mnozí z příslušníků spojovacích jednotek 1. sboru zastávají velitelské funkce v naší lidové armádě, vychovávají z našich mladých lidí nové spojaře. Vštěpují jim zásady a vlastnosti, kterým se v Sovětském svazu naučili. Vychovávají z nich odhodlané obránce své lidové demokratické vlasti a jejího lidu. Vštěpují jim hlubokou lásku ke své vlasti, touhu po svobodě a odhodlanost zúčtovat s každým, kdo by se opovážil vztáhnout ruku na naše posvátné hranice.

*

Podkladem pro budování spojovacího vojska v rámci nové československé armády po osvobození se stal Košický vládní program, podle něhož se budování nové československé armády mělo provádět především podle yzoru vítězné Sovětské armády. Vlivem reakčních živlů, kterým se podařilo v prvních letech budování naší nové armády brzdit tento vývoj, nedosáhlo se v budování spojovacího vojska žádoucích úspěchů. Plného uplatnění zásad Košického vládního programu mohlo být dosaženo teprve po únoru 1948, kdy v osvobozené vlasti a tím také v nové československé lidové armádě se plně uplatnila vedoucí úloha Komunistické strany Československa. Únor 1948 odstranil všechny překážky v budování nové armády a umožnil především provést očistu velitelského sboru.

*

Hned po osvobození Prahy slavnou Sovětskou armádou v květnu 1945 zřizuje se u tehdejšího hlavního štábu 3. oddělení (spojovací), jako orgán náčelníka hlavního štábu pro otázky spojovací a zároveň jako orgán pro výstavbu, řízení a výcvik nového spojovacího vojska.

Trvání tohoto řídicího orgánu spojovacího vojska v rámci hlavního štábu netrvá dlouho. V první polovině června r. 1945, když již byla vytvořena v rámci MNO velitelství jednotlivých druhů vojsk, vytváří se také velitelství spojovacího vojska.

3. oddělení hlavního štábu ponechává si působnost především po stránce operačně spojovací a velitelství spojovacího vojska se zaměřuje na řízení otázek technicko-spojovacích, výcvikových, organizačně mobilizačních a osobních. Řízení otázek materiálně spojovacích bylo začleněno do vytvořeného II. odboru (materiálního) ministerstva národní obrany,

a to nejdříve jako 4. a později jako 5. oddělení. Toto oddělení se zabývalo nákupem, obhospodařováním a opravami spojovacího materiálu.

Tím byl centrální řídicí orgán spojovacího vojska a všech spojovacích otázek v nové československé armádě rozdělen do tří složek ministerstva národní obrany. Že tento stav nepřispíval k budování nového spojovacího vojska, bylo zřejmé.

Velitelství spojovacího vojska bylo vytvořeno v tomto původním složení: oddělení osobní, organizační a mobilizační, výcvikové a technické. Technické oddělení v sobě zahrnovalo jak složku radiovou, tak i linkovou a mimo to i skupinu, která byla určena pro kreslení a doplňování spojovacích map.

II. odboru MNO byly podřízeny kromě hlavního spojovacího skladu a oblastních spojovacích skladů, také vojenské telegrafní dílny, jejichž úkolem byl vývoj spojovací techniky.

V té době mělo tedy spojovací vojsko snad jako jediný druh vojska vlastní vývojovou složku. Během další reorganizace MNO a hlavního štábu bylo naléháno, aby i tato vývojová část byla sloučena s technickou složkou MNO, t. j. s vojenským technickým ústavem (VTÚ). A tak v roce 1946 bylo i toto vývojové oddělení vyňato z působnosti spojovacího vojska a odevzdáno do VTÚ jako jeho II./1. oddělení.

K první centralisaci řídicích orgánů spojovacího vojska dochází 1. května 1946, kdy se ruší 3. oddělení hlavního štábu a velitelství spojovacího vojska se stává jediným centrálním orgánem pro řízení otázek spojení v armádě. Materiální složka zůstává však nadále ještě mimo vlastní velitelství spojovacího vojska.

K vytvoření velitelství spojovacího vojska s dnešní jeho působností (mimo řízení otázek vývoje slaboproudé techniky) dochází teprve v srpnu 1950. Bylo třeba pěti let, než byl pro řízení spojovacího vojska a otázek spojení v armádě vytvořen skutečně jediný centrální orgán, jakým nyní je velitelství spojovacího vojska.

K řízení spojovacího výcviku a otázek spojení v jednotlivých oblastech bylo zřízeno u každého velitelství oblasti rovněž velitelství spojovacího vojska, které se v roce 1953 mění na spojovací oddělení štábu vojenského okruhu.

U velitelství sborů a divisí byl až do roku 1950 v operačním oddělení těchto velitelství jeden důstojník spojovacího vojska s určením pro řešení spojení v rámci taktickém, nikoli však pro řízení výcviku, a to proto, že u sborů a divisí nebyly ještě spojovací útvary. Nebyla tedy v té době u velitelství sborů a divisí dnešní spojovací oddělení.

Ostatní druhy vojsk si prováděly a řídily spojovací výcvik svými vlastními důstojníky školenými v krátkodobých spojovacích kursech.

Jako výkonné spojovací orgány byly vytvořeny v naší nové armádě, a to podle tehdejší oblastní organizace, čtyři pluky pro jednotlivé oblasti a jeden pluk pro potřebu MNO.

1. spojovací pluk hrdiny Sovětského svazu kapitána Otakara Jaroše byl vytvořen v Praze v červnu 1945 z 1. čs. samostatného spojovacího praporu 1. čs. armádního sboru v SSSR. Od 1. čs. samostatného spojovacího praporu převzal tato vyznamenání: Řád Rudé hvězdy, čs. válečný kříž 1939, sokolovskou medaili, bachmačskou pamětní medaili a zborovskou pamětní medaili.

Spojovací jednotky, jak již bylo řečeno, u sborů a divisí nebyly.

Vzhledem k tomu, že se zásady organizace armády a jejího výcviku měly podle Košického vládního programu postupně přibližovat k zásadám organizace a výcviku Sovětské armády, bylo na každém kroku pocítováno, že dosavadní plukovní organizace spojovacích jednotek tomuto požadavku neodpovídá a že potřebuje radikální změny. A tak od roku 1950 bylo konečně spojovací vojsko organizováno podle vzoru spojovacích jednotek Sovětské armády a zůstává tak až do dnešní doby.

Z toho, co bylo uvedeno, je zřejmé, že velitelství spojovacího vojska nemohlo mít do roku 1950 vliv na výcvik spojařů v celé armádě tak, jak je tomu dnes. Mohlo mít vliv jen na velitelství spojovacího vojska u jednotlivých velitelství oblastí. Byl proto alespoň podniknut pokus, aby všichni důstojníci zabývající se v armádě výcvikem spojařů a organizací spojení, byli příslušníky spojovacího vojska. Takové řešení bylo však zamítnuto pro odpor ostatních druhů vojsk.

Pokud jde o školení důstojníků spojovacího vojska, bylo prováděno v prvních letech po osvobození naší vlasti Sovětskou armádou podle způsobu bývalé předmnichovské armády, a to ve vojenské akademii (učilišti), kde bývala jedna četa frekventantů cvičena pro spojovací vojsko. Výcvik v této četě byl v prvním roce zaměřen na otázky vševojskové a teprve v druhém roce se přistupovalo k odbornému spojovacímu výcviku. Byla tedy odborné výchově budoucích důstojníků spojovacího vojska věnována velmi krátká doba. Odborné znalosti a specialisace absolventů neodpovídaly v té době potřebám.

Tento odborný výcvik — možno říci — byl jediným odborným školením důstojníků spojovacího vojska. Všechny pozdější kursy až na výjimky byly rázu vševojskového a spojovací otázky byly probírány jen v míře potřebné pro vševojskové velitele. Vzhledem k tomu, že celé spojovací vojsko mělo jen pět spojovacích pluků, naslouchací jednotku, vojenské radioelektrické ústředí, spojovací učiliště a sklady, dostačoval počet absolventů vojenské akademie k doplnění těchto útvarů.

Ve spojovacím učilišti byli vychováváni jen důstojníci v záloze a specialisté, jako mechanici, dálkopisci a jiní. Vyššího vojenského vzdělání mohlo být dosaženo jen na bývalé válečné škole a v kurzech velitelů oddílů a pluků. Všechny tyto školy a kursy měly však vševojskovou osnovu a spojovací otázky byly v nich probírány ve zcela malém měřítku. Speciálních spojovacích škol nebylo a proto také nebylo možné věnovat se organizaci spojení na vyšších stupních. Bylo jen studováno a prakticky uskutečňováno spojení v divisi, maximálně ve sboru. Spojení na stupni armáda a výše nebylo studováno vůbec.

V prvních letech po osvobození, kdy vlivem některých reakčních živlů nepronikaly do života naší armády zkušenosti a metody výcviku Sovětské armády, byla snaha vytvářet opět vlastní československou vojenskou doktrinu. Proto také organizace spojení a spojovací výcvik, a to jak ve vojskách, tak i v akademiích a učilištích, byly spleť všech možných názorů a směrů vnesených tehdy do armády. Převládaly hlavně názory z bývalé předmnichovské buržoasní armády a názory přenesené ze západních kapitalistických armád. Těžko se proto uplatňovaly podobně jako v jinýchruzích vojsk zásady a způsoby výcviku Sovětské armády.

Zkušenosti z organizace spojení a výcviku spojovacích jednotek na podkladě vítězné sovětské vojenské vědy, začaly ve větší míře pronikat do naší nové armády příchodem prvních kádrů vyškolených v sově-

ských školách (r. 1947). Definitivní skoncování s pozůstatky buržoasní vojenské doktriny v naší armádě nastává v roce 1950, kdy se stává ministrem národní obrany generál armády Alexej Čepička. Od té doby dochází ke zvyšování úrovně bojové a politické přípravy také u spojovacího vojska, a to především tím, že jsou

- vydávány nové řády a předpisy podle řádů a předpisů Sovětské armády,
- dány předpoklady k odhalování nedostatků v bojové a politické přípravě, které se jevily v zakrývání nedostatků v bojové a politické přípravě a v podněcování k nim, v nedodržování plánů bojové a politické přípravy, v malé velitelské náročnosti a v nedostatečném materiálním zabezpečení bojové a politické přípravy.

Organisace spojení začíná se rozvíjet a zdokonalovat na každoročně prováděných velitelsko-štabních cvičeních s pojitky. V letošním výcvikovém roce začínají se řešit i otázky organisace spojení za použití atomových zbraní.

Obdobným vývojem, kterým prošly spojovací útvary (jednotky), prošly i školy pro výchovu velitelského sboru spojovacího vojska. Školení nižších velitelských kádří spojovacího vojska prováděného nejdříve v rámci bývalé vojenské akademie v Hranicích (obdobně, jak tomu bylo v bývalé předmnichovské armádě) přechází v roce 1950 do samostatného spojovacího učiliště, zprvu dvouletého a nyní již tříletého. Střední velitelské kádry spojovacího vojska jsou školeny v postupně vytvářených kursech (oddílových, plukovních), zprvu v rámci bývalé válečné školy a od roku 1952 ve vyšší škole důstojníků spojovacího vojska.

Založením Vojenské technické akademie Antonína Zápotockého roku 1951 bylo vyřešeno i školení vyšších velitelských a odborných kádří spojovacího vojska. Právě v letošním jubilejním roce 10. výročí osvobození naší vlasti slavnou Sovětskou armádou vyšli z této akademie první její absolventi, důstojníci spojovacího vojska velitelského směru.

Pro školení nejvyšších spojovacích kádří připravuje se letos zahájení prvního akademického kursu při VTA AZ.

Všechny vyjmenované školy jsou zárukou, že naše spojovací útvary (jednotky), spojovací oddělení svazků, vojenských okruhů a nejvyšší řídicí orgány spojovacího vojska budou nyní dotovány dobře vyškolenými odborníky — spojaři vyzbrojenými pro svou praktickou činnost i potřebnými znalostmi zásad sovětské vojenské vědy a sovětského vojenského umění.

*

Od konce války uplynulo 10 let. Všichni, kdo bojovali za vítězné zakončení války, toužili po dalším životě v míru a štěstí. Práci pro blaho své vlasti naplnili těchto 10 let. Avšak zcela blízko našich západních hranic zaprodanci amerického kapitálu od prvního dne míru vyplňují své dny jinou prací. Připravují novou světovou válku, kterou by chtěli obnovit své kapitalistické panství nad světem. Snaží se vytvářet válečná ohniska a rozdmýchávají válečnou psychosu. Žádná ponaučení si nevzali z krachu své politiky a válek na Dálném Východě. Pokračují v budování válečných základů v blízkosti hranic Sovětského svazu a států lidových

demokracií a vzkřísili německý agresivní militarismus a revanšismus. Domnívají se, že hrozbami a svou t. zv. „politikou síly“ zastraší miliardu lidí, která stojí na stráži míru a pokroku v celém světě.

Národy naší vlasti stejně tak jako národy Sovětského svazu a ostatních lidových demokracií se však nezaleknou těchto hrozeb. Proti nabubřelé a halasně válečné propagandě západních imperialistů stavějí skutečnou sílu jedné miliardy lidí toužících žít svobodně a v míru a odhodlaných svoji svobodu a mír ubránit.

Naše lidová armáda je morálně, odborně i materiálně připravena prokázat svou odhodlanost bránit mírovou práci svého lidu. Všechny druhy vojsk, tvořící naši lidovou armádu, jsou dnes vychovány v duchu tradice slavných a hrdinských bojů Sovětské armády, v duchu tradice bojů u Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerkve a na Karpatech. Tradice našich spojařů vojenských jednotek v SSSR jsou a zůstanou i nám vzorem a příkladem.

VOJENSKO-HISTORICKÁ ČÁST

**ROZKAZ VRCHNÍHO VELITELE
VELITELI VOJSK 1. UKRAJINSKÉHO FRONTU
MARŠÁLU SOVĚTSKÉHO SVAZU KONĚVOVI,
NÁČELNÍKU ŠTÁBU FRONTU
GENERÁLU ARMÁDY PETROVOVI**

Vojska 1. ukrajinského frontu prolomila prudkým nočním manévrem tankových jednotek a pěchoty odpor nepřítele a dnes, 9. května ve 4 hodiny ráno osvobodila od německých uchvatitelů hlavní město spojeneckého Československa — město Prahu.

V bojích za osvobození Prahy se vyznamenala vojska generál-plukovníka Gordova, generál-plukovníka Puchova, generál-plukovníka Žadova, generál-poručíka Malandina, generál-majora Ljamina, plukovníka Zelinského, generál-poručíka Čerckmanova, generál-poručíka Puzikova, generál-majora Baklanova, plukovníka Ivanova, generál-majora Orlova, generál-majora Danilovského, generál-majora Volkoviče a generál-majora Krasnova; tankisté generál-plukovníka Lěljušenka, generál-plukovníka Rybalka, generál-plukovníka tankových vojsk Novikova, generál-majora tankových vojsk Upmana, generál-majora tankových vojsk Bachmětějeva, generál-poručíka tankových vojsk Bělova, generál-majora tankových vojsk Jermakova, plukovníka Puškarěva, plukovníka Chmylova, generál-majora tankových vojsk Mitrofanova, generál-majora tankových vojsk Novikova, generál-poručíka tankových vojsk Suchova, podplukovníka Sčerbaka, plukovníka Selivančika a plukovníka Turkina; dělostřelci generál-plukovníka dělostřelectva Varencova, generál-poručíka dělostřelectva Kožuchova, generál-majora dělostřelectva Dobřínského, generál-majora Mentukova, generál-majora dělostřelectva Nikolského, generál-poručíka dělostřelectva Kubějeva, generál-majora dělostřelectva Poluektova a generál-majora dělostřelectva Dzevulského; letci generál-plukovníka letectva Krasovského, generál-poručíka letectva Rjazanova, plukovníka Nikišina, generál-majora letectva Archangelského, generál-majora letectva Zabalujeva, generál-majora letectva Sljusareva a generál-poručíka letectva Utina; ženisté generál-plukovníka technických vojsk Galického, plukovníka Poluektova, plukovníka Kamenčuka, plukovníka Koďukova, podplukovníka Skorochoda a podplukovníka Soboleva; spojaři generál-poručíka spojovací služby Bulyčeva, generál-majora spojovací služby Archemenka, plukovníka Ostrenka, plukovníka Borisova, plukovníka Simchoviče a plukovníka Bogomolova.

Na počest dosaženého vítězství přikazuji, aby útvarům a jednotkám, které se nejvíce vyznamenaly v bojích za osvobození Prahy, bylo uděleno jméno „Pražské“, a aby byly navrženy k vyznamenání řády.

Dnes, 9. května ve 20 hodin pozdraví hlavní město naší vlasti, Moskva, jménem vlasti chrabrá vojska 1. ukrajinského frontu, osvobodivší Prahu, hlavní město spojeneckého Československa — 24 dělostřeleckými salvami ze 324 děl.

Za vynikající bojovou činnost vyslovuji díky Vámi vedeným vojskům, která se účastnila bojů za osvobození Prahy.

Věčná sláva hrdinům, kteří padli v bojích za svobodu a nezávislost naší vlasti a Československé republiky!

Smrt německých uchvatitelům!

Vrchní velitel
maršál Sovětského svazu
J. STALIN

9. května 1945. Čís. 368.

**ROZKAZ VRCHNÍHO VELITELE
VOJSKŮM RUDÉ ARMÁDY
A VÁLEČNÉMU NÁMOŘNÍMU LOĐSTVU**

8. května 1945 podepsali v Berlíně zástupci německého vrchního velení akt o bezpodmínečné kapitulaci německých branných sil.

Veliká vlastenecká válka, kterou vedl sovětský lid proti německým fašistickým vetřelcům, je vítězně skončena. Německo je úplně poraženo.

Soudruzi rudoarmějci, rudí námořníci, seržanti, staršínové, důstojníci armády a loďstva, generálové, admirálové a maršálové, blahopřeji Vám k vítěznému skončení Veliké vlastenecké války.

Na oslavu úplného vítězství nad Německem, dnes, 9. května, v den vítězství, o 22. hodině, vzdá Moskva, hlavní město naší vlasti, jménem vlasti pozdravný hold statečným vojskům Rudé armády, lodím a jednotkám válečného námořního loďstva, vydobývším toto skvělé vítězství — třiceti dělostřeleckými salvami z tisíce děl.

Věčná sláva hrdinům, kteří padli v bojích za svobodu a nezávislost naší vlasti!

Ať žije vítězná Rudá armáda a válečné námořní loďstvo!

Vrchní velitel
maršál Sovětského svazu
J. STALIN

9. května 1945. Čís. 369.

BITVA O BERLÍN

Bitva o Berlín, poslední mohutný úder, který zasadila Sovětská armáda německému fašismu, vyrostla ze všech předchozích vítězství sovětských vojsk. Sovětští bojovníci si osvojili ve všech dřívějších bitvách mistrné ovládání zbraní a prokázali znovu v této bitvě odvahou a hrdinstvím oddanou lásku k vlasti a k jejímu společenskému zřízení a nesmiřitelnou nenávist k nepříteli. Sovětští velitelé všech stupňů v nepřehledném počtu bitev a bojů neustále zdokonalovali své vojenské umění. Dovedli nejen spolehlivě připravovat bitvy, ale soustavně a úspěšně drtit sverepého nepřítele, ať se vyskytl kdekoliv. Bojová zdatnost a tvůrčí schopnosti Sovětské armády se ukázaly v bitvě o Berlín v plném rozsahu. Sovětští bojovníci bez pomoci západních mocností touto bitvou přinutili fašistické Německo ke kapitulaci. Nebezpečí zotročení evropských národů německým fašismem bylo odvráceno především zásluhou sovětského lidu.

Deset drtivých úderů provedených r. 1944, sovětská zimní bitva počátkem r. 1945 mezi Baltským mořem a Karpatami a dalekosáhlá vítězství Sovětské armády na Slovensku, v Maďarsku i dále na jih zcela změnila strategickou situaci ve prospěch Sovětského svazu a vytvořily podmínky pro konečné rozdrčení nepřítele. Komunistická strana Sovětského svazu, vedená J. V. Stalinem, dávala po celou válku všechny své síly a schopnosti k dokonalému rozvinutí hospodářského, morálního i vojenského potenciálu potřebného k vítězství. Obětavou prací sovětského lidu, který dal všechno své úsilí do služeb vlasti, byla zaručena úplná převaha v poměru sil a prostředků. Výzbroj a technické vybavení Sovětské armády dosáhly začátkem roku 1945 nejvyššího stupně po celou dobu války. Sovětská armáda vyrostla v nejmohutnější, mravně nejsilnější a nejlépe vyzbrojenou armádu světa.

Sovětská armáda rovněž vedená bolševickou stranou a silná předchozími úspěchy plnila i poslední úkoly s bezměrným hrdinstvím a obětavostí, překonávajíc veliké, ale poslední obtíže končícího zápasu s nepřítelem, ať je kladl zuřivý odpor fašistických vojsk, zesílený mohutnou, do veliké hloubky vybudovanou obranou, obtížný terén s přemnoha jezery, řekami, lesy a osadami, nebo veliké opevněné město. Všechny těžkosti překonala Sovětská armáda výtečnou organizovaností, mistrným plánováním, rozhodnými údery a neochvějnou vůlí osvobodit svět od nebezpečí německého fašismu.

Fašistické Německo bylo ve zcela jiném postavení. Deseti drtivými údery ztratilo 136 divisi. Za zimních bitev r. 1944/45 byla rozdrčena velká uskupení německých fašistických vojsk v Polsku, ve Východních Prusích, ve Východních Pomořanech, na Slovensku a v Maďarsku. V roce 1945 nemělo již žádných oficiálních spojenců a vyhnáno z většiny okupovaných zemí pozbylo velkých zdrojů surovin, důležitých ve vedení války, pozbylo i pracovních sil a výrobních možností v těchto zemích. Vojenský potenciál Německa se velmi snížil, fašistická říše se octlá v izolaci a stála před záhubou.

Celou hloubku porážky, kterou utrpěla fašistická říše v dosavadním průběhu války se Sovětským svazem, ukázaly nenahraditelné ztráty na

silách a prostředcích, ztráty nejdůležitějších zdrojů surovin a potravin, mobilisace provedená až po krajní hranice lidských a materiálních možností. Ale německá fašistická armáda pokračovala v zuřivém odporu. Hitlerovská vláda i německé velení se snažilo co nejdéle prodloužit válku, přesvědčit americké a britské vládnoucí kruhy o nutnosti uzavřít zvláštní mír. Ale i tuto možnost rozdrtily vojenské a politické úspěchy Sovětského svazu.

Do 15. dubna r. 1945 dosáhla Sovětská armáda všeobecně této čáry: řeka Odra od Baltského moře na jih, řeka Lužická Nisa až po Pieňsk (Penzig), předhoří Jizerských hor, Krkonoš a Jeseníků na čáře Lwówek (Löwenberg), Jawor (Jauer) až po Krnov, dále Biala, Turčanský Martin, Trenčín, Břeclav, Vídeň, Vídeňské Nové Město, Fürstenfeld, Varaždin a tam odtud na jihovýchod podél řeky Drávy.

Německé vrchní velitelství využívající pasivního postoje vlád Spojených států amerických a Velké Britannie a váhavého postupu vojsk západních mocností trvale oslabovalo své západní bojiště, přesunovalo odtud vyšší svazky na sovětsko-německou frontu a všemožně upevňovalo přístupy k Berlínu. Počátkem dubna r. 1945 byl tento poměr sil mezi východní a západní frontou:

Fronta	Německé divise				Celkem	Poměr mezi východní a západní frontou
	pěší	obrněné	motorisované	nově postavené		
Východní	143	30	12	20	205	
Západní	45	4	3	—	52	
Celkem	188	34	15	20	257	4 : 1

Německé divise na západní frontě tvořily oslabené svazky, které prošly těžkými boji na východním bojišti a byly doplněny podřadnými silami na 50 až 60% organizačně stanovených počtů. Je zřejmé, že skvělá vítězství Sovětské armády podstatně změnila strategickou situaci také na západě. Slabý odpor a mnohde i bojová nečinnost německé fašistické armády na západní frontě zřejmě ukazovala, že německé vrchní velitelství uvolňovalo americké a britské armádě cestu na Berlín. Přesto však si počínalo velení vojsk západních mocností velmi váhavě, plně vůli svých vlád, které usilovaly o prodloužení války a o oslabení sovětské moci. Západní spojenecká vojska, která měla velikou převahu sil a prostředků, postupovala zvolna a nerozhodně. Nepočítala s tím, že Sovětský svaz ukončí válku tak energicky. Avšak v prvních měsících r. 1945 bylo zřejmé, že Sovětská armáda je sama s to rychle rozdrtit fašismus v celém Německu a dobýt Berlína. Proto obnovila v březnu r. 1945 útočné operace, využívající toho, že německé hlavní síly byly přesunuty na sovětsko-německou frontu. Americké a britské armády postoupily přes Rýn a bez vážného odporu dosáhly čáry Breda, Oberhausenn, východně od Bonnu, Strassburg, západně od Basileje.

Vedoucí kruhy USA a Velké Britannie se již v této době snažily předstihnout sovětská vojska v obsazení Berlína a nedopustit, aby Sovětská armáda pronikla hluboko do Německa. Proto americké velení přesunulo 9. a 1. americkou armádu na berlínský směr. Proto také podle zvláštní tajné instrukce britského ministerského předsedy Winstona Churchilla měla být utvořena z části britského vojska zvláštní rychlá skupina, která měla proniknout do Berlína. Tento úkol měl být zesílen silnými vzdušnými výsadky. Americko-britské velení vydalo také rozkazy velitelům armád, aby vrhli všechny rychlé síly na Berlín a na Drážďany. Ale všechny tyto plány ztroskotaly na energické, důsledné a rychlé činnosti Sovětské armády, rozhodnuté dobýt Berlína co nejrychleji a dorazit německý fašismus. Tak byla dne 16. dubna 1945 zahájena bitva o Berlín, v které vítězná Sovětská armáda ve třidvaceti dnech rozdrtila německý fašismus.

Vojenská situace před bitvou o Berlín.

Uskupení sovětských vojsk

Bitvu o Berlín svedly tři sovětské fronty. Byl to 2. běloruský front (velitel maršál Sovětského svazu Rokossowsky), 1. běloruský front (velitel maršál Sovětského svazu Žukov), 1. ukrajinský front (velitel maršál Sovětského svazu Koněv).

Vojska 2. běloruského frontu v bitvě o Východní Prusy dosáhla v prostoru Gdynia, Gdaňsk pobřeží Baltského moře a dokončila do 31. března r. 1945 bitvu ve Východních Pomořanech. Postoupila za nepřetržitých a těžkých bojů na 300 km hluboko a dosáhla pobřeží Štětínského zálivu a pravého břehu řeky Odry od jejího ústí až po město Schwedt (mimo) v délce asi 80 km. Část sil ponechal 2. běloruský front v prostoru Gdynia, Gdaňsk, aby zničila obklíčeného nepřítele v těchto městech.

Vojska 1. běloruského frontu dokončila současně s vojsky 2. běloruského frontu bitvu ve Východních Pomořanech a postoupila na řeku Odru od města Schwedt dále na jih po ústí řeky Lužické Nisy a podél této řeky až po osadu Schenkendorf v délce asi 160 km. V bojích na levém břehu Odry vytvořila dvě předmostí v prostoru Golzow a Lebus, která později rozšířila v jedno 20 km široké a 7 km hluboké předmostí operačního významu. Vojska tohoto frontu byla vzdálena od Berlína již jen 60 km.

Vojska 1. ukrajinského frontu postoupila na řeku Lužickou Nisu od Schenkendorfu až Pieňsk (Penzig) a na severní předhoří Krkonoš a Jeseníků až po Krnov. Byla rozmístěna v pásmu širokém asi 350 km. Do bitvy o Berlín zasáhl 1. ukrajinský front jen svým pravým křídlem. Proto musel přeskupit své hlavní síly z prostoru Opole (Opeln) na své pravé křídlo.

Uskupení německých fašistických vojsk

Německé vrchní velitelství soustředilo proti Sovětské armádě všechny své síly, které mohlo shromáždit. Obrana na strategickém směru Kostrzyn, Berlín byla úkolem skupiny armád Visla (generál Heinrici), složené z 3. tankové a 9. armády. Byla v obraně od pobřeží Baltského moře až po ústí Lužické Nisy do Odry.

Od ústí Lužické Nisy dále na jih a jihovýchod byla v obraně skupina armád „Střed“ (generál Schörner), kterou tvořila 4. tanková armáda a 17. armáda. Německé vrchní velitelství zasadilo do boje také vojenské školy a akademie, letce a námořníky bojující s pěchotou a různé fašistické organizace ve snaze zabránit stůj co stůj tomu, aby se Sovětská armáda zmocnila Berlína. Obě skupiny armád měly se zálohami asi $\frac{3}{4}$ milionů mužů. Na počátku útoku sovětských vojsk byly použité německé síly a prostředky rozděleny takto:

Proti 2. BF	74 000 mužů	476 minometů	835 děl	128 tanků a samohybných děl
Proti 1. BF	414 000 mužů	1825 minometů	3338 děl	865 tanků a samohybných děl
Proti 1. UF	270 000 mužů	1390 minometů	2560 děl	536 tanků a samohybných děl
Celkem	758 000 mužů	3691 minometů	6733 děl	1529 tanků a samohybných děl

Největší počet sil a prostředků použilo německé velení v úseku od Oderbergu (ústí staré Odry do Odry) až k Frankfurtu nad Odrou. Na tomto úseku širokém asi 70 km se bránilo v prvním sledu osm pěších divisí, bylo tedy dosaženo operační hustoty jedné pěší divise na 8,75 km. Průměrná hustota hlavní činila asi 40 až 50 hlavní na 1 km. Nejvíce jich bylo ovšem soustředěno proti 1. běloruskému frontu, kam Němci položili hlavní odpor.

Přece však nepřítel nedosahoval mohutností výzbroje a techniky Sovětské armády. Naprostou převahu sovětských vojsk ukazuje poměr sovětských a německých prostředků před zahájením sovětského útoku.

Prostředky	Sovětské	Německé	Poměr
Děla a minomety	41 000	10 424	3,9 : 1
Tanky a samohybná děla	6 300	1 529	4,1 : 1
Letadla	8 400	1 500	5,6 : 1

Z poměru sovětských a německých prostředků je zřejmo, že sovětská převaha byla naprostá nejen na směrech hlavních úderů jednotlivých frontů, ale i v celé šířce fronty. Číselnou převahu zvyšovala i převaha kvalitativní. Jasně se tu projevily klady a přednosti socialistického státního zřízení a z nich plynoucí láska sovětského pracujícího lidu k vlasti, který dal své armádě vše, co potřebovala k vítězství.

Vojensko-geografická charakteristika bojiště

Obrana německých fašistických vojsk velmi účinně využívala tvárnosti terénu, v kterém byla bitva svedena. Bojiště ohraničuje na východě řeka Odra a Lužická Nisa, na severu Baltské moře, na západě Labe a na jihu Krušné hory a severní výběžky Jizerských hor. Bylo posledním prostorem, v němž mohla německá vojska ještě klást vážný odpor. Jeho význam byl zvýšen tím, že na rozhodujícím strategickém směru leželo hlavní město fašistické říše, Berlín, jedno z největších světových měst.

Bojiště tvoří mírně zvlněný terén, který se zvolna a postupně zdvihá od moře na jih do výše 100 m až 150 m. Zvlnění terénu není překážkou pro bojovou činnost všech druhů vojsk. Jen v jižní části bojiště je terén kopcovitý, přechází v pásma zalesněných Krušných a Jizerských hor, která ztěžují činnost tankových jednotek.

Na berlínském směru jsou Seelowské výšiny, které se táhnou podél levého břehu staré Odry od Eberswalde až po Frankfurt nad Odrou zdvihaají se do výše od 50 do 130 m přímo z roviny. Tím umožňovaly německým vojskům velmi dobré pozorování a organizaci palby. Sklon jejich svahů činí až 40°. Proto jich německá obrana vydatně využila.

Bojištěm protékají velmi četné řeky většinou ve směru od jihu na sever, tedy kolmo na směr Kostrzyn, Berlín. Prostor je protkán mnoha průplavy. Rozkládají se tu stovky jezer, z kterých mnohá dosahují délky několika kilometrů. Značné plochy, zvláště ve střední a jižní části bojiště, pokrývají rozsáhlé a souvislé lesy s řekami, jezery a bažinami.

Nejmocnějším vodním tokem je řeka Odra široká 200 až 300 m a hluboká 2 až 3 m. Od ústí řeky Lužické Nisy tvoří údolí široké několik kilometrů. Toto údolí se rozšiřuje v prostoru Kostrzyn, Oderberg v délce 50 km až na 20 km a řeka Odra tu tvoří dva toky, Odru a Starou Odru. Právě tento k přechodu velmi obtížný prostor lemují na západním okraji Seelowské svahy. Od Oderbergu na sever až k ústí Odry do moře se údolí zužuje na 3 až 6 km, tvoří je Východní a Západní Odra a prostor mezi nimi zcela vyplňují menší přítoky, mnohá říční ramena, průplavy a bažiny. Řeka byla velmi vážnou překážkou pro 1. a 2. běloruský front.

Řeka Spréva je 100 až 250 m široká a 2 m hluboká. Protéká jižní částí bojiště až po Berlín, kde ústí do Havoly. V Berlíně má vybudovaná nábřeží. Tvořila vážnou překážku a německá obrana jí využila.

Řeka Lužická Nisa byla užší; dosahovala šířky jen asi 40 až 50 m a hloubky 2 m. Tvořila údolí široké asi 400 m s měkkým rašelinovým dnem, takže bylo třeba místy bahnitý terén vyztuzit, zvláště pro přechod tanků. Západní břeh řeky byl rozerván, sesut a tvořil mnoho skrytých míst, takže v útoku omezoval pozorování i palbu.

Komunikační síť na bojišti byla hustá. Na 100 km² bylo průměrně 12 km železničních tratí, při čemž bylo až 40% železnic dvoukolejných a tříkolejných. Železnice s četnými silnicemi a průplavy zabezpečovaly německému velení možnost přesunu vojsk a materiálu všemi směry. Při ústupu provedla německá vojska rozsáhlá ničení komunikační sítě, zvláště pokud šlo o mosty a přejezdy.

Celé bojiště bylo hustě osídleno. Nepřítel využil v celém prostoru a zvláště na komunikacích mnoha měst i vesnic s kamennými a cihlovými

stavbami k vybudování hluboké obrany mezi Odrou a Berlínem a důkladně opevnil i hlavní město.

Berlín se rozkládá na ploše 880 km² a měl 4,3 milionů obyvatel. Leží v písčné, velmi porostlé rovině, bohaté na vodní plochy. Protéká jím řeka Spréva a Havola a několik průplavů s vysokými kamennými hrázi, z nichž vytvořila německá fašistická vojska vážné překážky. Také objekty okružní a podzemní dráhy zapojila do obrany města. Rovněž byly opevněny četné továrny, domovní bloky, ba i jednotlivé budovy.

Lze tedy uzavřít, že terén byl pro obranu velmi výhodný, neboť obrana mohla využít a také využila velkých vodních toků i menších řek, četných průplavů, osad a rozsáhlých lesů. Pásma obrany se táhla podél Odry, Lužické Nisy a Sprévy, podél průplavů a jezer. Rovněž početná sídliště upravená pro kruhovou obranu zesilovala její odolnost. Město Berlín změnila fašistická vojska v pevnost.

Nejobtížnějším prostorem pro postup do hloubky byla zalesněná a jezernatá krajina na východ a jihovýchod od Berlína; tedy prostor Berlín, Zossen, Chotěbuz (Cottbus), Frankfurt nad Odrou, Kostrzyn.

Charakteristika obrany německých vojsk

Německé vrchní velitelství položilo hlavní odpor do prostoru mezi Odrou a Berlín, a to hlavně na směru Kostrzyn, Berlín, který byl nejkratší a nejnebezpečnější. Obranu v celé hloubce lze rozdělit do dvou částí. První z nich byl odersko-nisský obranný systém, druhou pak hluboce učeněná obrana berlínského prostoru.

Odersko-nisský obranný systém se skládal ze tří pásem obrany od Odry do hloubky až 40 km. Jednotlivá pásma obrany byla zesílena množstvím protipěchotních a protitankových zátarasů. Zdymadla a propusti na řekách umožňovaly Němcům zatopit některé prostory. Všechna tři pásma byla obsazena vojsky.

První pásmo obrany bylo vybudováno na levém břehu Odry a Lužické Nisy všeobecně na čáře Ziegenort, Štětín (Szczecin), Schwedt, Oderberg, Frankfurt n. O., Gubin (Guben), Forst, Rothenburg. Mělo tři obranná postavení složená ze dvou až tří souvislých zákopů. Celková hloubka byla až do 10 km. Všechny osady v tomto pásmu byly připraveny ke kruhové obraně.

Druhé pásmo obrany bylo vybudováno místy 6 km, místy 10 až 20 km od předního okraje prvního pásma obrany. Táhl se na levém břehu řeky Randow a dále na jih na čáře Angermünde, Bad Freienwalde, Mühlrose, Peitz, Zhořelec (Görlitz). Mělo dvě až tři obranná postavení v celkové hloubce do 5 km. V tomto pásmu byly nejlépe opevněny Seelowské výšiny; tento prostor pokládali Němci za klíčové postavení celého odersko-niského obranného systému, a proto druhé pásmo bylo hlavním pásmem německé obrany.

Třetí pásmo obrany zřídili Němci 20 až 40 km hluboko od prvního pásma obrany na čáře Eberswalde, Buckow, Fürstenwalde, Beeskow, Chotěbuz, Spremberg. Skládalo se ze dvou až tří obranných postavení a v době zahájení sovětského útoku nebylo ještě zcela vybudováno.

Všechna tři pásma obrany byla na berlínském směru spojena příčným postavením na čáře Neu-Lewin, Altfriedland, Buckow.

K dokreslení odersko-niského obranného systému třeba zdůraznit, že tu nešlo jen o polní opevnění. Obranný systém byl místy zesílen stálými pevnostmi vybudovanými již dříve s podzemními úkryty, sklady a jinými zařízeními.

Rovněž berlínský prostor byl mohutně opevněn. Obranu Berlína usnadňovala i jeho veliká rozloha, neboť město měří od východu k západu 45 km a od severu k jihu 30 km.

Kolem Berlína i v městě samém byla zřízena tři pásma obrany. Bylo to vnější pásmo obrany všeobecně na čáře Biesenthal, Kagel, Königs-Wusterhausen, Trebbin, Ketzin, Borgsdorf. Vnitřní pásmo obrany probíhalo na čáře Buch, Eiche, Bohnsdorf, Teltow, Spandau, Schildow. Obě pásma měla po dvou obranných postaveních. K obraně byly připraveny i všechny osady, a to jak v pásmech obrany, tak i mezi nimi.

Třetí pásmo obrany zahrnovalo vnitřní Berlín. K obraně byla připravena velká nádraží, více než sto továren, množství domovních bloků a pevných budov, řeky, průplavy, podzemní dráha a jiné stavby. Město bylo rozděleno na devět obranných úseků. Ulice byly zabarikádovány a přehrazeny minovými poli. Ve vlastním městě bylo zřízeno více než 400 železobetonových objektů.

Na jih od Berlína bylo vybudováno obranné pásmo, které se táhlo na čáře Königs-Wusterhausen, Wendisch-Buchholz, Lübben, Chotěbuz. Využívalo všech přírodních překážek, které tu tvořila zvláště četná jezera a lesy. Plnilo funkci příčného postavení mezi vnějším pásmem obrany Berlína a třetím pásmem obrany odersko-niského obranného systému. V tomto prostoru byl umístěn německý generální štáb.

V celku lze uzavřít, že německá vojska s civilním obyvatelstvem vybuďovala na strategickém směru Kostrzyn, Berlín mohutnou obranu v celkové hloubce asi 100 km. V obraně využila v plné míře výhod terénu. Německé vrchní velitelství bylo přesvědčeno o tom, že Sovětská armáda obranou nepronikne. Ale sovětské hlavní velitelství předvíдалo obtíže bitvy a provedlo všechna opatření k jejímu vítěznému průběhu a ukončení.

Plán hlavního velitelství Sovětské armády na rozdrčení nepřítele a dobytí Berlína

Po deseti drtivých úderech stanovil nejvyšší velitel maršál Sovětského svazu J. V. Stalin ve svém projevu dne 6. listopadu r. 1944 Sovětské armádě a lidu konečný úkol: Dokončit porážku německých fašistických vojsk a vztyčit nad Berlínem rudý prapor vítězství. Politický a strategický cíl poslední bitvy záležel tedy v rozdrčení hitlerovského fašismu a v přinucení Německa k bezpodmínečné kapitulaci.

Plán bitvy o Berlín byl pečlivě promyšlen a vypracován sovětským hlavním velitelstvím. Byl velmi jasný a účelný.

Zámyslem bylo

- prolomit nepřátelskou obranu v několika směrech, obchvátit hlavní německé síly mezi Odrou a Berlínem i v městě samém, obklíčit je, a tím izolovat hlavní německé síly od ostatní fronty;
- obklíčené německé síly rozdělit vstřícnými údery vnitřních boků útočících vojsk ve dvě části, a tak si usnadnit jejich zničení;
- zničení obklíčených sil zabezpečit proti vnější pomoci rychlým proniknutím k Labi a dosáhnout této řeky na široké frontě.

Tuto obrannou bitvu prováděly tři fronty: 1. běloruský front, 1. ukrajinský front a 2. běloruský front, kterým byly stanoveny tyto úkoly:

1. běloruský front měl za úkol hlavním úderným uskupením útočit na směr Kostrzyn, Berlín, rozdělit nepřátelské síly na východ od města a pokračovat v úderu na Berlín. Vojsky pravého boku měl jednak provést obchvat Berlína ze severu a severovýchodu a postoupit do prostoru Nauen, Postupim, jednak postupem na západ zabezpečit obchvat Berlína od severu. Levým bokem úderného uskupení měl tento front proniknout do prostoru Bohnsdorf, spojit se tam s vojsky 1. ukrajinského frontu a tím rozdělit německé síly ve dvě části.

1. ukrajinský front měl vojsky pravého boku obchvátit Berlín z jihu, postoupit do prostoru Postupim, spojit se s vojsky 1. běloruského frontu a uzavřít obklíčení hlavních německých sil v berlínském prostoru; částí sil pravého boku měl úderem do prostoru Bohnsdorf dokončit rozdělení obklíčeného uskupení ve dvě části. Levý bok úderného uskupení měl rozvinout úder na západ a severozápad a za 10 až 12 dní dosáhnout Labe.

2. běloruský front měl útokem z prostoru Štětín, Schwedt ve všeobecném směru na Rostock rozbít německou 3. tankovou armádu a zabezpečit útočnou operaci 1. běloruského frontu.

Plán bitvy rozděloval dosažení strategického cíle ve tři důležité operační úkoly:

1. Obklíčit poslední mohutné nepřátelské uskupení a rozdělit je ve dvě oddělené části a tím vytvořit příznivé podmínky pro jejich zničení.

2. Zničit oddělená obklíčená uskupení a dobýt Berlína.

3. Zlikvidovat německou obranu v celé hloubce a dosáhnout Labe na široké frontě.

Pro splnění úkolů se rozhodli velitelé frontů takto:

Velitel 1. běloruského frontu vedl hlavní úder ve směru Seelow, Berlín. Byl to současně hlavní úder celé skupiny frontů. Armádami pravého boku připravil obchvat Berlína. Levým bokem útočilo úderné uskupení ve směru Lebus, Fürstenwalde do prostoru Bohnsdorf. Vojska na pravém boku měla postupem ve směru Eberswalde, Neuruppin připravit zabezpečení obchvatu Berlína.

Velitel 1. ukrajinského frontu vedl hlavní úder pravým bokem ve směru Forst, Chotěbuz, Beelitz. Část sil měla útočit po proniknutí do hloubky německé obrany ve směru Bohnsdorf. Pomocný úder byl veden ve směru Rothenburg, Drážďany s úkolem zabezpečit hlavní údernou skupinu z jihu.

Velitel 2. běloruského frontu vedl hlavní úder levým bokem ve směru Gryfino, Neustrelitz, Rostock s cílem zničit 3. tankovou armádu nepřítele a zabezpečit obklíčení a zničení berlínského uskupení.

Bitva o Berlín probíhala podle plánu. Nedošlo k žádným vážným změnám, neboť sovětské hlavní velitelství bitvu všestranně zabezpečilo. Na směrech hlavních úderů měla sovětská vojska rozhodující převahu, která byla ještě zvýšena tím, že velitelé 1. ukrajinského frontu a 2. běloruského frontu vedli hlavní údery boky sousedícími s 1. běloruským frontem. Tím bylo dosaženo soustředěného úsilí všech tří frontů.

Příprava bitvy

Před útokem sovětských frontů předcházela pečlivá bojová i politická příprava.

V bojové přípravě se upřela zvláštní pozornost na organizaci součinnosti, na přechod vodních toků a nácvik boje v osadách. Jednotky i útvary provedly bojová cvičení spojená s polní střelbou. Velitelství i štáby frontů, armád, sborů, divisí a pluků provedly velitelsko-štábní cvičení podle plánu příští bitvy. Tu se kladl důraz na projednání všech otázek spojených s průlomem předem připravené a hluboké nepřátelské obrany.

Velká a odpovědná práce spočívala v přípravném období na ženijním a spojovacím vojsku a na týlu. U 1. běloruského frontu muselo ženijní vojsko udržet nepřetržitý styk mezi svazky na pravém břehu Odry a předmostím. Muselo zabezpečit přechod Odry i na jiných místech. Složitost provedení bitvy, její hloubka a rychlost si vyžadovaly plynulého a trvalého velení. To bylo úkolem spojovacího vojska a to jej úspěšně plnilo přes velké obtíže kladené obranou nepřítele a terénem. Orgány týlu byly povinny přesunout desítky tisíců tun munice, pohonných hmot, proviantu a jiného materiálu a plynule zásobovat rychle postupující vojska do velké hloubky. Přes velmi těžké komunikační poměry a jiné potíže provedly úspěšně tento obrovský úkol.

V politické přípravě vykonaly politické orgány a stranické i mládežnické organizace spolu s veliteli a štáby velikou práci. Objasňovaly historický význam bitvy, vážnost příštího boje proti zuřivě se bránícímu nepříteli, bojovaly proti podceňování nepřítele, uváděly znovu na paměť slavné bojové tradice Sovětské armády, která stála před dokončením olbřímího několikaletého úkolu, před konečným rozdrčením fašismu. Láskou k vlasti a jejímu zřízení, důvěrou ve stranu a vládu, vědomím všech předchozích úspěchů byl morální stav Sovětské armády velmi vysoký.

Byla tedy sovětská vojska všestranně připravena ukončit válku novým rozhodným vítězstvím.

Stručný průběh bitvy o Berlín

Tři sovětské fronty vedly bitvu o Berlín po třiadvacet dní. Tato krátká doba, v které byl nepřítel na hlavu poražen a donucen ke kapitulaci, ačkoli se velmi důkladně opevnil a úporně bránil, znovu prokazuje vysoké mistrovství sovětských bojovníků.

Bitvu o Berlín lze rozdělit ve tři období:

1. V prvním období od 16. dubna do 19. dubna prolomil 1. běloruský a 1. ukrajinský front celý odersko-niský obranný systém a postoupil do hloubky 30 až 40 km. 2. běloruský front provedl násilný přechod Východní Odry, postoupil nesmírně obtížným terénem mezi oběma dolními toky Odry a zaujal výchozí prostor k útoku hlavních sil k prolomení německé obrany na břehu Západní Odry a v hloubce.

Střední tempo útoku 10 km. Trvání čtyři dny.

2. V druhém období od 20. dubna do 25. dubna došlo k provedení manévru, kterým byly vojsky 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu obklíčeny hlavní nepřátelské síly a rozděleny ve dvě uskupení.

V obklíčené uskupení berlínské a v uskupení obklíčené v prostoru Frankfurt n. O., Gubin, Wendisch Buchholz.

2. běloruský front provedl násilný přechod Západní Odry, prolomil nepřátelskou obranu a postoupil do hloubky 25 km.

Střední tempo útoku u 1. běloruského frontu 16 km, u 1. ukrajinského frontu 25 km. Trvání šest dní.

3. Ve třetím období od 26. dubna do 8. května byly odrazeny pokusy německých sil o vyjití z obklíčení a pokusy o vyproštění obklíčených zvenčí. Současně bylo provedeno rozdrčení obklíčených nepřátelských uskupení. Sovětská armáda dobyla Berlína a dosáhla na široké frontě řeky Labe a Eldy. 2. běloruský front rozdrtil německé síly v Západních Pomořanech. Trvání třináct dní.

Průběh bojů v prvním období

Před útokem sovětských vojsk předcházely rozsáhlé průzkumy provedené ve dnech 14. a 15. dubna. Získal velmi mnoho podrobných zpráv o způsobu německé obrany, o organizaci paleb a zátarasů. Sovětské jednotky prováděly průzkum v takovém rozsahu, že Němci pokládali průzkumné boje za zahájení útoku a přesunovali zálohy k prostorům zvláště četných průzkumných bojů.

2. běloruský front útočil v pásmu asi 50 km širokém, 1. běloruský front v pásmu asi 130 km širokém a 1. ukrajinský front v pásmu asi 60 km širokém. Uvážili-li se šířka všech útočných pásem dohromady, činila průměrná hustota asi 170 hlavni na jeden kilometr. 1. běloruský front zařadil do útoku 22 000 děl a minometů a 4000 tanků. Jen první den útoku provedlo sovětské letectvo celkem na 17 000 vzletů. Z těchto čísel je nejen zřejmá mohutnost sovětského útoku, ale i úkoly, které musel splnit týl.

Útok byl zahájen 16. dubna v noci. Vyrazení úderných uskupení předcházela krátká, ale mohutná dělostřelecká a letecká příprava, spuštěná ještě za tmy ve 03.00 hod. Ve 03.20 zahájily zteč pěší jednotky a tanky. V pásmu 1. běloruského frontu bylo v šířce 40 km použito dvou set světlometů v rozstupech po dvou stech metrech. Světlometry osvětlovaly cestu sovětské pěchotě a tankům a oslepovaly fašistické obránce, kteří byli jejich použitím zcela překvapeni. Útok velmi účinně podporovalo sovětské dělostřelectvo a letectvo.

V pásmu 1. běloruského frontu kladl nepřítel nejúpornější odpor na druhém pásmu obrany na Seelowských výšinách. Podél komunikace vedoucí osadou Seelow na západ umístil dvě stě děl pro přímou střelbu; z toho polovina byla děla ráže 88 mm a větší. K druhému pásmu obrany pronikla sovětská vojska již první den útoku a boje o Seelowské vrchy byly rozhodnuty 17. dubna dopoledne. O významu, který přikládalo německé velení Seelowským výšinám, svědčí skutečnost, že v bojích o ně použilo operačních záloh. Ke sklonku dne 17. dubna bylo prolomeno v celé hloubce i druhé pásmo obrany, před kterým zamýšlelo německé vrchní velitelství zastavit postup Sovětské armády. Dne 19. dubna prolomila vojska 1. běloruského frontu i třetí pásmo obrany a tím celý odersko-niský obranný systém. 1. běloruský front pronikl do hloubky 30 km v šířce asi 100 km.

Útok probíhal za velmi těžkých podmínek. Bylo třeba rozbíjet hluboce učenou obranu nepřítele a čelit mnoha protiztečím. V těchto podmínkách vzorně plnilo své úkoly sovětské dělostřelectvo, které razilo

cestu pěchotě a tankům. U 1. běloruského frontu bylo tankových svazků využito hned od 1. dne útoku. Bojovaly od vyrazení útoku až po prolomení nepřátelské obrany v součinnosti s ostatními druhy vojsk, zvláště s pěchotou, a měly veliký podíl na rychlém zneškodnění nepřítele.

Za bojů o odersko-niský obranný systém rozdrtila vojska 1. běloruského frontu jeden armádní a dva tankové sbory. Sedm německých divisí ztratilo až 50% svého počtu a devět divisí pozbylo více než 30% svého početního stavu a všechen materiál.

Současně s vojsky 1. běloruského frontu zahájil 16. dubna útok i 1. ukrajinský front. Jeho vojska prolomila německou obranu jižně od železnice Forst, Chotěbuz (Cottbus) a na směru Zhořelec, Budyšin (Bautzen). Ke sklonku dne 18. dubna prolomila všechna tři pásma obrany a postoupila o 30 až 40 km na západ.

Na počátku prvního období bojovaly tankové svazky 1. ukrajinského frontu v součinnosti s pěchotou. Na řece Sprévě však nečekaly na ženijní přepravu, nýbrž přebrodily řeku. Pokusy německých vojsk obnovit obranu zasazením záloh a zadržet útok 1. ukrajinského frontu na třetím pásmu obrany ztroskotaly pod prudkým útokem tankových a mechanizovaných sil. Na směru Forst, Chotěbuz (Cottbus) prolomil 1. ukrajinský front nepřátelskou obranu v šířce 30 km, na směru Zhořelec, Budyšin v šířce 20 km.

Vojska 2. běloruského frontu zasáhla do útoku později. Provedla dne 18. dubna násilný přechod Východní Odry a dobyla bažinatého terénu mezi Východní a Západní Odrou v šířce asi 30 km.

Výsledkem 1. období bylo prolomení odersko-niského obranného systému v útočném pásmu 1. běloruského frontu a 1. ukrajinského frontu v celé hloubce a v takové šířce, která zaručovala vojskům možnost plnit další úkoly.

Ze zvláštností bojů prvního období lze uvést, že 1. běloruský front zahájil útok za tmy, kdy byla spuštěna dělostřelecká a letecká příprava a provedeny i zteče. V této souvislosti použil i velkého množství světlometů v takové šířce, že není pro to období.

Pěchota i tanky byly podporovány palebným valem, který byl do hloubky 2 km trojitý a do hloubky 4 km dvojitý. U 1. ukrajinského frontu je překvapující použití dýmové clony v celkové šířce 240 km, tedy v šířce, v jaké nikdy předtím nebylo zadýmování použito.

Průběh bojů v druhém období

Také v druhém období, které následovalo bez přestávky po prvním období a bylo zahájeno 20. dubna, splnila vojska 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu uložený úkol.

Obchvatný manévru 1. běloruský front vedl úder pravým křídlem. V obchvatném manévru vedeném ve všeobecném směru Bernau, Nauen postupovala nejrychleji vojska generála Perchoroviče a generála Kuzněcova a tanková vojska generála Bogdanova. Již dne 24. dubna pronikla do prostoru Nauen, Ketzin na západ od Berlína a obchvátla Berlín ze severu a severozápadu. Přímou na Berlín útočila vojska generála Čujkova s tankovými svazky generála Katukova všeobecně podél silnice Seelow, Berlín. Tato vojska prolomila již 20. dubna vnější pásmo obrany Berlína, den poté v některých místech i vnitřní pásmo obrany a vnikla do berlínských předměstí.

Také 1. ukrajinský front měl pronikavý úspěch. Po dokončení průlomu třetího pásma obrany odersko-niského obranného systému na řece Sprévě usměrnil velitel frontu tanková vojska maršála Rybalka a generála Leljušenka na severozápad. Tanková vojska maršála Rybalka vedla úder ve směru Chotěbuz (Cottbus), Zossen, Teltow, překonala 22. dubna úpornou německou obranu v zossenském pásmu obrany, dosáhla 23. dubna teltowského průplavu na jižním okraji Berlína a zahájila boje o město. Stejně úspěšně pronikala tanková vojska generála Leljušenka, útočící ve směru Spremberg, Luckenwalde, Ketzin. Část sil se zúčastnila boje o Berlín od jihu, část sil postoupila do 24. dubna do prostoru Postupim (Potsdam), Ketzin, a vešla tam 25. dubna ve styk s vojsky 1. běloruského frontu. Tím byla uzavřena fronta obkličující celé hlavní německé uskupení.

Rozdělení obklíčeného uskupení. Současně s operacemi vedoucími k obklíčení nepřítele byly provedeny úder y k jeho rozdělení. Vnitřní boky obou frontů dosáhly 24. dubna prostoru Bohnsdorf, Königs-Wusterhausen a jižněji a rozdělily obklíčené nepřátelské uskupení ve dvě části. Tedy i druhý úkol byl splněn ve velmi krátké době.

Zabezpečení obchvatného manévru. Vojska pravého boku 1. běloruského frontu postoupila do 25. dubna na finowský průplav, kde částí sil přešla do obrany s frontou na sever, částí sil pronikla na čáru Oranienburg, východně od Rathenow, Brandenburg, kde zabezpečila obklíčení Berlína od severozápadu a západu. Vojska 1. ukrajinského frontu postoupila do 24. až 27. dubna na čáru východně od Golzow, Wittenberg, Torgau a dále na Labe až k Drážďanům. Tím vytvořily jednotky 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu již ve 2. období bitvy vnější frontu zabezpečující obklíčení Berlína do hloubky 40 až 100 km. Tím byly pohřbeny naděje amerického velení dobýt Berlína dříve než Sovětská armáda.

Manévr vojsk 1. běloruského frontu byl též spolehlivě zabezpečen útokem 2. běloruského frontu. Rozvíjeje úspěch bojů 1. období pokračoval v postupu na západ a severozápad a v prvních dnech května dosáhl Labe a řeky Eldy. Tím znemožnil silám německé 3. tankové armády uskupeným v pásmu frontu protiúder ve prospěch obklíčeného berlínského uskupení.

Německá vojska v prostoru směru útoku sovětských frontů byla zcela zaujata obranou. Proto došlo jen k jednomu pokusu většího rozsahu rušit obklíčení Berlína od jihu. Z německé skupiny armád „Střed“ byla v prostoru jihovýchodně od Budyšin (Bautzen) utvořena skupina o dvou sborech složených ze dvou tankových a dvou pěších divisí, která vedla protiúder na vojska 1. ukrajinského frontu, postupující ve směru Rothenburg, Drážďany. Tento protiúder byl však 24. dubna zastaven a zanedlouho potom zlikvidován.

V druhém období je charakteristické, jak přesně byly operace plánovány, neboť v obchvatném manévru pronikla vojska obou frontů tentýž den (24. dubna) do plánovaného prostoru styku a druhý den se tu skutečně spojila. Při tom musela vojska 1. běloruského frontu svádět urputné boje a vojska 1. ukrajinského frontu musela nadto překonávat větší vzdálenosti. Průměrné tempo tankových svazků 2. běloruského frontu bylo asi 17 km, u 1. ukrajinského frontu 30 km.

Vojska všech tří frontů splnila úspěšně úkoly druhého období. Provedla mohutný a složitý manévr, kterým byly hlavní německé síly pevně a spolehlivě obklíčeny. Nastával třetí úkol — zničit obklíčené fašistické síly.

Průběh bojů ve třetím období

Třetí období navazující rovněž bez přestávky na druhé období tvoří zničení obklíčených německých uskupení, dobytí Berlína a přinucení fašistického Německa ke kapitulaci.

Zničit obklíčená německá uskupení bylo velmi obtížné, neboť tu šlo o velké a dobře vyzbrojené síly, které kladly houževnatý odpor, o boje ve velickém městě a v těžce prostupném terénu.

V berlínském uskupení bylo na 200 000 vojáků s více než 3000 děl a minomety a s více než 250 tanky a samohybnými děly. Uskupení obklíčené v prostoru Frankfurt n. O., Gubin, Wendisch Buchholz mělo rovněž přes 200 000 vojáků, na 2000 děl a přes 350 tanků a samohybných děl. Byla to v Německu poslední vojska schopná vážného boje. Proto usilovalo německé vrchní velitelství o jejich vyproštění. Tyto pokusy se rozvíjely již v druhém období.

Šlo tu především o vyproštění obklíčených sil 9. armády v prostoru Frankfurt n. O., Gubin, Wendisch Buchholz a poté i o záchranu Berlína údery, které měly provést ze severu záloha skupiny armád „Visla“ skupina generála Scheinera, z jihozápadu a z jihu německá 12. armáda a vyproštěné síly 9. armády. Tento plán byl nereálný, neboť nedbal převahy Sovětské armády, ale přitom byl i záměrný, protože oslaboval německou západní frontu proti Američanům. Úder skupiny generála Scheinera zmařil útok 2. běloruského frontu. Ale i jiné akce ztroskotaly. 12. armáda byla přímo na Hitlerův rozkaz přesunuta ze západní fronty do prostoru Golzow, Belzik bez ohledu na to, že tím byl na západě úplně odhalen střed fronty. Po svém přesunu měla provést úder ve směru Luckenwalde, kam měla současně udeřit i část obklíčených sil 9. armády. Ale úder 12. armády se nerozvinul. Byl zastaven a rozdrčen tankovými vojsky generála Leljušenko. Také vstřícný úder části 9. armády provedený 25. dubna do prostoru Halbe byl rozdrčen tankovými vojsky maršála Rybalka. Avšak 9. armáda provedla další pokus o vyjití z obklíčení. Část sil udeřila 29. dubna ve směru Halbe, Luckenwalde, pronikla do tohoto prostoru, ale byla tam zničena. K úderu skupiny generála Scheinera vůbec nedošlo, neboť jej zmařil úspěšný postup 2. běloruského frontu. Tedy všechny pokusy o vyproštění obklíčených uskupení ztroskotaly. Bylo rozdrčeno jak obklíčené uskupení na jihovýchod od Berlína, tak i v Berlíně samém.

Boje o Berlín

Německé fašistické vedení předpokládalo, že boje o Berlín potrvají dlouho a že západní vlády podají v této kritické situaci pomocnou ruku. Proto Hitler, skrytý spolu s Goebbelsem a fašistickým štábem v podzemním úkrytu říšského kancléřství, nařídil bránit Berlín do posledního muže. Velitelem obrany Berlína byl generál Weidling.

Německá vojska využila v obraně Berlína četných vodních překážek. Byla to řeka Spréva a Havola i průplavy (Schiffahrtskanal, Verbindungskanal, Teltowkanal). Opevnila okružní i podzemní dráhu. Připravila to-

várny a domovní bloky ke kruhové obraně, přeměnila pevné domy v opěrné body. Ulice byly přehrazeny barikádami stavěnými z kamenných zdí do výše 4 až 5 metrů, a o šířce 2 až 3 metry. Před barikádami i za nimi byly zátaras, zvláště minová pole a hluboké jámy přikryté silničním povrchem. Na křižovatkách, na náměstích, v sadech a na rozích ulic byly umístěny tanky v okopec a betonová palebná postavení dělostřelectva. Chráněné objekty byly obsazeny a velitelství mělo zálohy k zásahu na ohrožených místech. Ale všechna tato i jiná opatření nebyla s to zastavit vítězný postup Sovětské armády. Obklíčení Berlína ukončila sovětská vojska 25. dubna. Od tohoto dne vnikla do města se všech stran a boje v městě trvaly nepřetržitě ve dne v noci. Sovětské svazky, útvary i jednotky dobývaly část města po části, zužovaly frontu obklíčení a přenesly 27. dubna boj do středních částí města. Hlavní úder prováděly dva hluboké klíny, tvořené ze severu částmi 1. běloruského frontu, z jihu částmi 1. ukrajinského frontu. Ale i s jiných stran se probíjely do města jednotky obou frontů. Dne 28. dubna bylo obklíčené německé uskupení sevřeno v úzkém pruhu dlouhém 16 km a širokém do 5 km. Kromě toho se ještě porůznu bránily menší obklíčené nepřátelské skupiny. Samo hlavní uskupení nepřítele bylo rozraženo ve čtyři části. Nejúporněji se bránila skupina v prostoru Tiergarten, v němž byly vládní budovy. Situace byla kritická. Město bylo bez světla a bez vody, nemělo spojení ani rozhlasem. Zásobování města letadly selhalo, neboť sovětská vojska se zmocnila všech berlínských letišť a přistávání letadel na široké třídě Charlottenburgstrasse mařila palba sovětského dělostřelectva. Do 30. dubna bylo německé uskupení těsně sevřeno na malém prostoru sadu Tiergarten vojsky generála Kuzněcova ze severu a vojsky generála Čujkova z jihovýchodu. Posledním úkolem bylo rozdrtit i tuto obranu, zmocnit se budovy říšského sněmu a vztyčit na ní vítězný rudý prapor.

Říšský sněm byl vybudován pro kruhovou obranu. Masivní zdi budovy z kamenných kvádrů byly tak pevné, že odolávaly i palbě těžkého dělostřelectva. Všechna okna a dveře byly zazděny a ve zdích byly ponechány jenom střelny. Budova byla obehnaná zákopy spojenými s podzemním sklepením říšského sněmu a zátaras. Říšský sněm byl bráněn silnou, zvláště vybranou osádkou vyzbrojenou děly a minomety.

Dne 30. dubna v 05.00 hod. byla zahájena dělostřelecká příprava. Po ní došlo ke zteči. Ve 13.15 hod. vnikly do budovy prapory kapitána Neustrojeva, majora Davidova a nadporučíka Samsonova a v těžkých bojích ničily fašistické obránce, dobývaly poschodí za poschodím a místnost za místností. V čele slavných bojovníků praporu kapitána Neustrojeva byli výteční průzkumníci pluku plukovníka Zinčenko: Rus starší seržant Michal Jegorov a Gruzín seržant Milton Kantaria. Cestu ke kupoli říšského sněmu si razili granáty a samopaly. Ve 14.25 hod. vztyčili nad říšským sněmem rudý prapor. V podzemních místnostech říšského sněmu se bránili fašisté až do 2. května. Ještě po bojích bylo v říšském sněmu zajato 2500 vojáků.

Také v jiných částech města končily počátkem května boje. Německá 12. armáda, od které očekával Hitler záchranu, sváděla těžké obranné boje v prostoru Postupim a byla zničena. Části obklíčené 9. armády, kterým se podařilo vyjít z obklíčení, byly 30. dubna rozdrceny sovětskými vojsky. Ostatní obklíčené části této armády byly rovněž zničeny

soustředěnými údery. Za této beznadějně situace oznámilo fašistické vedení Hitlerovu sebevraždu a vyslalo do štábu generála Čujkova parlamentáře s prosbou zahájit jednání o příměří. Sovětské hlavní velitelství nabídku odmítlo a nařídilo bezpodmínečnou kapitulaci. Dne 2. května byl zlomen poslední odpor v městě a Berlín kapituloval. Jen tohoto dne se vzdalo 130 000 německých fašistických vojáků s generálem Weidlingem v čele. V celé bitvě o Berlín zajala Sovětská armáda 300 000 německých vojáků.

Obsazení Berlína a dosažení Labe Sovětskou armádou ukončilo bitvu o Berlín. Fašistické Německo bylo vynikajícím uměním sovětských vojsk a silou jejich zbraní sraženo na kolena. Admirál Dönitz, který převzal v posledních hodinách fašistického Německa nejvyšší moc a stal se vrchním velitelem německých branných sil, nabídl podle sovětské žádosti bezpodmínečnou kapitulaci, která nabyla platnosti 8. května a byla den na to ratifikována.

Poslední operace Sovětské armády

Kapitulace fašistického Německa se vztahovala na všechny složky branné moci. Ale vojska skupiny armád „Střed“, vedené polním maršálem Schörnerem, pokračovala v odporu. Tato skupina byla původně složena z německé 4. tankové armády a ze 17. armády. Ale postupně jí byly přidělovány i další armády, jak byly vývojem bojů zatlačovány na československé území. Lze mít za to, že počátkem května se generál Schörner stal velitelem všech vojsk, která bojovala na území republiky. Tím se stalo území naší vlasti prostorem posledního odporu německých fašistických armád s cílem podniknout poslední pokusy o rozštěpení spojeneckého tábora a zabránit konečnému osvobození Československa Sovětskou armádou. Tomu nasvědčují poslední politické události prováděné fašistickými okupanty a jejich pomahači v Československu.

Odpor, který mohla klást zesílená skupina armád „Střed“, mohl být velmi značný. Kromě silného letectva a protiletadlového dělostřelectva byly v Čechách nedotčené dva tankové svazky v prostoru Milovic a Benešova. Německé velení konalo přípravy k úporné obraně a pokračovalo v teroru proti českému lidu, který však naopak stupňoval své úsilí v boji proti okupantům, čerpaje sílu z úspěchu Sovětské armády nesoucí osvobození Československu.

V Praze vypuklo 5. května povstání ozbrojeného lidu. Situace v Praze, která měla německou posádku v síle asi 30 000 vojáků, stala se velmi vážnou, když německé velení stahovalo ku Praze silné pěší a tankové svazky. Ale pražský lid se hrdinně bránil německému náporu. Přesto však hrozilo nebezpečí, že odpor lidu bude zlomen a Praha zničena. Proto žádala Praha rozhlasem o pomoc v několika jazycích.

Nejrychlejší pomoc mohla poskytnout americká vojska, která vtáhla do Plzně osvobozené lidem již 6. května a mohla nejpozději příští den bez boje proniknout ku Praze. Avšak neučinila tak, ač neměla smluvních, ani vojenských překážek. Americké velení tedy vědomě a zámyslně připustilo fašistické řádění v Praze i v jejím okolí. Zcela jiný ohlas nalezla pražská výzva o pomoc v Sovětském svazu. Maršál J. V. Stalin, zpraven o volání Prahy o pomoc, nařídil veliteli 1. ukrajinského frontu maršálu Koněvovi, aby poskytl Praze pomoc.

Tankové armády maršála Rybalka a generála Leljušenka, které v bitvě o Berlín sváděly těžké boje, vyrazily ihned 6. května z prostoru Riesa, Grossenhein (asi 40 km severozápadně od Drážďan) směrem ku Praze. Německá 4. tanková armáda kladla postupu sovětských vojsk značný odpor. Již v prostoru na západ od Drážďan došlo k těžkým bojům, které byly ukončeny 8. května vítězstvím sovětských armád. Ty pak bez zastávky pokračovaly v postupu na Prahu.

Operace vedoucí k osvobození Prahy byla velmi složitá. Bojový pochod se střídal s boji v městech a osadách, přechody řek se střídaly s postupem zalesněnými porosty, ale nebylo překážky, která by zastavila sovětský postup. Tankové armády si probíjely cestu i přes pohraniční krušnohorský hřeben. Tu musely tankové svazky používat vedlejších cest a často se přesunovat i terénem, neboť nepřítel zničil nebo přehradil a bránil hlavní komunikace. Právě při přechodu Krušných hor ukázala sovětská tanková vojska mistrovství v boji i v ovládnutí bojové techniky. Poslední odpor před Prahou překonaly tankové armády na řece Ohři a již 9. května v ranních hodinách vnikla do Prahy tanková armáda maršála Rybalka ze severu a tanková armáda generála Leljušenka ze severozápadu. Téměř současně dorazily z jihovýchodu i tankové svazky generála Kravčenko od Brna. Praha byla osvobozena.

Sovětští osvoboditelé byli po celé cestě a zvláště v Praze uvítáni s upřímnou vděčností, s oddanou láskou a nadšením, neboť přinášeli život a svobodu po letech hrozného útisku.

Silné německé pěší a tankové svazky se pokoušely uniknout jihozápadním směrem, aby se dostaly co nejdříve k Američanům. Ale i tento jejich úmysl byl na mnoha místech zmařen sovětskými vojsky, která nepříteli vytrvale pronásledovala. Ve dnech od 9. do 13. května zajala Sovětská armáda na 700 000 německých vojáků.

Operacemi v Čechách byla ukončena v Evropě Veliká vlastenecká válka Sovětského svazu. Sovětská vojska dosáhla v závěrečných operacích všeobecné čáry Wisnar, Schwerin, Magdeburg, východně od Saské Kamenice, Karlových Varů, východně od Plzně, Štyrský Hradec. Hitlevský fašismus byl rozdrčen.

Den 9. května byl prohlášen Dnem vítězství.

Závěr

Pronásledováním německých fašistických vojsk od Stalingradu až do Berlína, dobytím Berlína a rozdrčením německé armády prokázala Sovětská armáda vrcholnou úroveň sovětského vojenského umění. Řada vítězství, kterých dobyla ve Veliké vlastenecké válce, byla výsledkem těsné součinnosti mezi Sovětskou armádou a sovětským lidem, který prokázal svoji lásku k branným silám a vlasti zvýšeným pracovním úsilím a hrdinstvím a tím vytvářel podmínky vítězné cesty sovětských vojsk.

Obrovskou práci pro vítězství vykonala Komunistická strana Sovětského svazu vedená J. V. Stalinem. Dovedla zdolat všechny obtíže a dovedla udržovat po celou válku neutuchající nadšení vojáků, dělníků i všeho pracujícího lidu. Komunisté a komsomolci byli příkladem v hrdinství a obětavosti, kterou prokázali nejen na nejobtížnějších místech fronty, ale i při nejtěžších úkolech v zápolí.

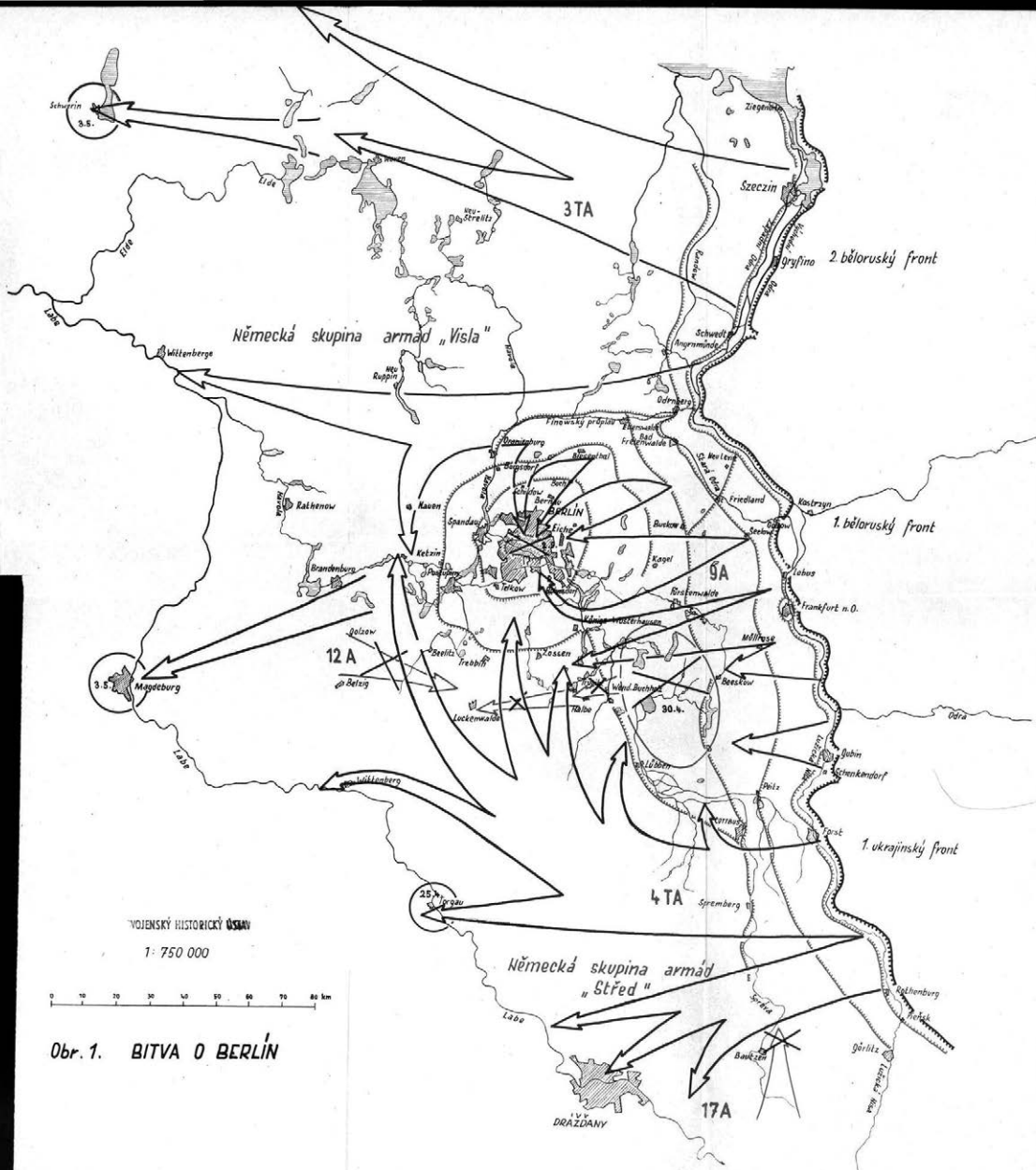
Řídící složkou v přípravě i provedení bitev bylo hlavní velitelství Sovětské armády, které podle strategického plánu připravovalo bitvu za bitvou až ke konečnému vítězství.

V této činnosti si získal nesmírné zásluhy i nejvyšší velitel branných sil J. V. Stalin, jehož vynikající práci a starostlivost ocenil všechen sovětský lid. Presidium Nejvyššího sovětu SSSR vyznamenalo J. V. Stalina dne 26. června r. 1945 druhým Řádem vítězství a současně mu udělilo titul hrdiny Sovětského svazu a 28. června r. 1945 nejvyšší hodnost generalissima Sovětského svazu.

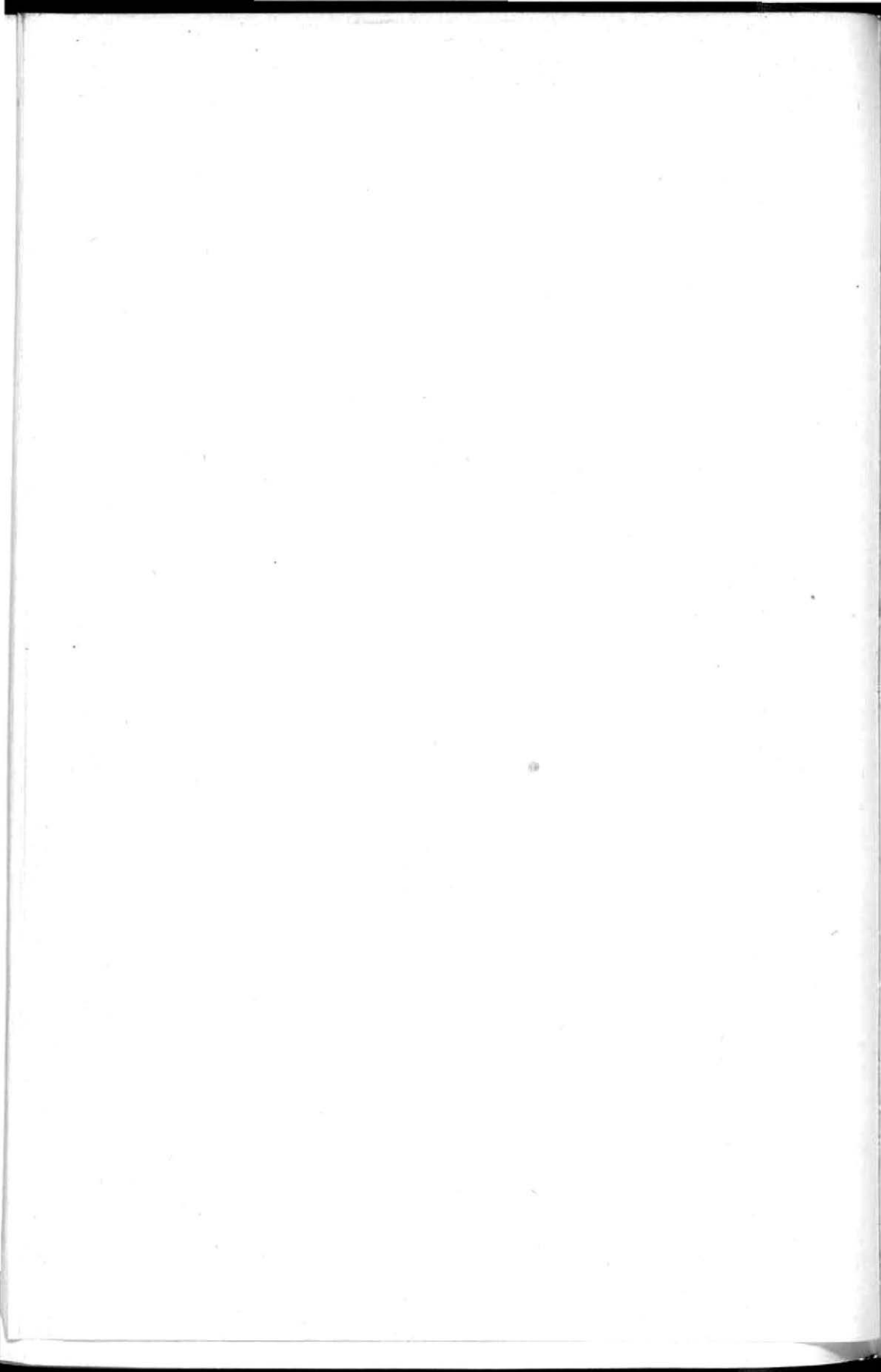
Sovětský socialistický stát zvítězil v obrovském zápase s nepřítelem pokroku, demokracie a svobody lidstva, s fašismem. Zvítězila sovětská vojenská věda, sovětské vojenské umění, sovětská vojenská organizace a bojová technika nad vojenskou doktrínou, organizací a bojovou technikou fašistických států. Byla potvrzena leninská these, že v soudobé válce může zvítězit jedině takový stát, jehož síly v průběhu války trvale narůstají. Toho je schopen stát socialistický, jehož lid se zbavil kapitalistického vykořisťování. Sovětský lid nás tedy nejen osvobodil, ale ukázal nám i správnou cestu do budoucnosti.

(Podle pomůcky plukovníka Václava Kopačky, vydané pro vnitřní potřebu Vojenské akademie Klementa Gottwalda, upravit generál-major Robert Toscani.)

Obr. 1. BITVA O BERLÍN

MOJE PRVNÍ A POSLEDNÍ VÁLEČNÁ OPERACE

Dvojnásobný hrdina Sovětského svazu maršál tankových vojsk P. S. Rybalko stál v letech Veliké vlastenecké války v čele tankového svazu. Pod jeho vedením prošel svaz slavnou bojovou cestou od Donu přes Dněpr, Vislu a Odru do Berlína a do Prahy. Uveřejňujeme rozhovor maršála P. S. Rybalka s dopisovatelem Kaněvským v r. 1947. Vypravuje v něm o první své bojové operaci na Donu a o poslední — v Československu.

První válečná operace, které jsem se zúčastnil jako velitel mohutné tankové jednotky, dostala název rosošská. Bylo to na voroněžské frontě v lednu r. 1943.

Operace byla provedena podle plánu a osobních pokynů generalissima Stalina. Nejvyšší velitelství nám dalo za úkol: v součinnosti s pěchotními útvary obklíčit a zničit rosošsko-alexejevskou skupinu nepřítele na středním toku Donu a osvožit strategicky důležité železnice, zásobující celou stalingradskou frontu.

Vzhledem k plánu, době a místu tvořila rosošská operace část stalingradské bitvy.

Naše tanková jednotka vnikla po prorvání silné nepřítelovy obrany do hloubky obranného systému a rozdrtila štáby a tyl nepřítel. Pak jsme ve spolupráci s pěchotními útvary uzavřeli kruh kolem větší nepřátelské skupiny. Výsledek toho byl, že byly tehdy úplně zničeny tři německé, pět maďarských a tři italské pěší divise. Fašističtí okupanti zanechali na bitevních polích na 70 tisíc mrtvých, 106 tisíc vojáků a důstojníků nepřítel bylo zajato jen tankisty.

Naši tankisté a pěchota ve snaze splnit úkol vytyčený generalissemem Stalinem, vykonávali v bojích pod Rostovem divy chrabrosti a vytrvalosti přes tuhou zimu a lednové metelice.

Rosošská operace, která otevřela našim vojákům cestu na Ukrajinu, ukázala, čeho je schopen velký tankový svazek, jaké úkoly je naň možno klást. V dalším průběhu se tato naše zkušenost rozšířila a zvláště se projevila v závěrečných operacích války.

— Řekněte nám něco o vaší poslední válečné operaci.

Abych se přiznal, myslil jsem, že úporný boj v ulicích Berlína bude poslední operací, která připadla mému tankovému svazu. Tankisté, kteří beze spánku, bez oddechu se rvali 17 dní na cestě do Berlína a v Berlíně samém o každý dům a každou křižovatku, se již těšili na plně zasloužený odpočinek. Avšak ještě nepřišla doba oddechu: maršál Sovětského svazu I. S. Koněv vydal mému svazu příkaz: společně se svazem generál-plukovníka Leljušenka okamžitě vyrazit směrem na Prahu — 12. května být v Praze — zněl rozkaz. A unavení, utmáčení vyčerpávajícími pochody, vydali se tankisté na strojích, které se tak tužily v berlínské bitvě, na cestu vstříc novým zkouškám.

— *Co umožnilo tuto operaci, když Berlín byl již dobyt a německá armáda v agonii?*

Po pádu Berlína se začala vzdávat nepřátelská vojska jen v severním Německu. Avšak tak zvaná skupina „Mitte“ skládající se z odborných hrdlořezů SS pod vedením generála-polního maršála Schörnera, pokračovala v odporu. Schörner měl k dispozici 14 pěších, 3 horské, 2 tankové a 1 motorisovanou divisi. Schörner se nejen bránil, ba pokoušel se dokonce přejít k útoku, aby vymanil námi obklíčenou a blokovanou posádku ve Vratislavi. Avšak sovětská vojska donutila Schörnera vzdát se tohoto zřejmě dobrodružného plánu. Pro hrozící obklíčení se Schörner rozhodl, kryje svůj ústup zadními voji, k pochodu do Československa a ke spojení s vojsky generála-plukovníka Wöhlera. Doufal, že se mu podaří prodloužit válku, bude-li využívat přírodních podmínek v Československu a jeho průmyslových zdrojů. Na západě stála anglo-americká vojska, ta však Schörnera málo znepokojovala. Schörnerův plán by v případě úspěchu prodloužil válku ještě o nějakou dobu a způsobil by Československu strašlivé škody.

Toho jsme nemohli dopustit. Posledního fašistického plazu bylo nutno zničit dříve, než zaleze do nové díry. Proto, aby byl Němcům odříznut přístup do Československa, pohnula se k Schörnerovu týlu mohutná lavina sovětských tanků, které ještě včera braly útokem nacistické hlavní město.

Z Berlína do Prahy je více než 350 kilometrů. Cesta je přehrazena horami, kde přístupy a průsmyky znamenají velké překážky. Schörner tam postavil své tankové a nejlepší divise.

Bylo třeba zlomit Schörnera, překvapit ho mocným úderem, obklíčit a zničit. Bylo nutno během několika dnů probít se horami, dokázat to, co podle mínění všech zdálo se nemožným.

— *V čem spočívaly základní těžkosti pražské operace?*

Sám o sobě znamená přechod tanků přes hory mnoho technických těžkostí: selže motor na ostrém sestupu nebo stoupání, nepatrná chyba řidiče — a tank se svalí do propasti. A v daném případě bylo třeba přejít hory na strojích, které prošly mnoha bitvami, které měly za sebou cestu od Nisy do Berlína. Motory mnohých tanků již dávno překročily stanovený počet hodin, který se pokládá za hranici jejich výkonnosti.

Stejně je známo, že horský a lesnatý terén vždy ztěžuje postup tanků. Tanky jsou připoutány k cestám, s nichž je velmi často nemožné sejít. Pohyb v proudech po úzkých horských cestách je pomalý. Zastaví-li se z nějakého důvodu přední tank, tu stojí celý proud. Nezřídka jsou v horách tanky zblaveny možnosti rozvinout se z pochodových proudů do bojové sestavy.

Jen vyzrálé mistrovství dovolilo tankistům splnit tento obrovský úkol v rekordní době. Ukázaly se tam znovu organizační schopnosti sovětských důstojníků a generálů a rozhodná vůle všech našich tankistů zvítězit.

— *Kdy začala operace na Prahu?*

6. května ráno. Po přepravě přes Labe prorvaly tanky bleskovým útokem nepřátelskou obranu. Za několik hodin již přeřízly důležitou strategickou dálnici Drážďany—Lipsko.

6. května k večeru se setkaly tankové útvary postupující za drážďanskou dálnicí s tuhým odporem nepřítele. Velitelství skupiny „Mitte“ poslalo našim tankům do cesty silné pohyblivé zálohy. Ze zálohy stříleli němečtí „tygři“ a samohybná děla. Nepřítel vrhal do boje svěží posily na obrněných transportérech a autech. Objevilo se značné množství těžkého i protiletadlového dělostřelectva, které zaujalo postavení v protitankových krytech na křižovatkách cest a u vjezdů do obcí.

Odpor vzrůstal. Zvláště jej cítili tankisté na levém boku, kteří postupovali blízko Drážďan. Po celé cestě vedli ostrý boj. Němci houževnatě bránili cesty ke Krušným horám.

Výška Krušných hor nepřesahuje 1200 metrů, avšak úzké křivolaké cesty s prudkým sklonem jsou tam velmi nepříznivé pro rychlý pohyb tanků. V takovém terénu mohly naše tanky ztratit rychlost potřebnou pro operaci, předběhly však nepřítele a obsadily obranné postavení dříve než se nepřítel mohl vzpamatovat ze smělého čelního úderu. Jako vždy v hornatém a lesnatém terénu rozhodla o úspěchu v mnohém případě iniciativa velitelů malých tankových jednotek a odvaha osádek tanků. Boj v předhoří měl charakter prudkých a rychlých utkání jednotlivých tankových skupin s nepřítelem, který se kryl na nejméně očekávaných a pro sebe nejvýhodnějších místech.

— *Kdy pronikl váš svaz do nitra Krušných hor?*

Bylo to v noci na 8. května. Na Němce, kteří se bránili západně od Drážďan, udeřil s boku tankový svazek generál-poručíka P. P. Polubojarova, který vyrazil k Labi od východu. Využili jsme všeho: zaneprázdnění nepřítele a možnosti obchvatného manévru v noční temnotě. Pod ochranou noci se řítily tanky největší rychlostí k úpatí Krušných hor. Každá hodina, každá minuta byla drahá. Úder směrem na Prahu bylo třeba vést současně oběma svazky. Pro náš svazek to znamenalo, aby bezpodmínečně zvýšil rychlost pohybu.

Za několik hodin dosáhly naše tanky předhoří. Na obzoru nočního nebe se temně rýsovaly vrcholky hor. Poněkud na západ blýskaly ohně dělových výstřelů, které zbarvovaly mraky do purpurova. To svaz generál-plukovníka Leljušenka bojoval o průsmyky.

Nastal kritický okamžik: tanky vyrazily k zteči na výšiny.

— *Jak probíhaly boje v Krušných horách?*

Němci prchali před našimi předsunutými odřady a vyhazovali mosty. Tankisté v temnotě hledali a nalézali brody přes horské řeky. Po pás ve vodě tahali lidé kameny a břevna, podrývali vysoké břehy, aby je zpřístupnili tankům. Pomocí vlečných lan táhli auta. A tak přes všechny překážky obsadily hlavní síly našeho svazku 8. května ráno průsmyky a dosáhly stejné úrovně jako pravý soused.

Obsadit průsmyky však ještě neznamená překonat Krušné hory. O tom se oba tankové svazy brzy přesvědčily.

Problém je v tom, že Krušné hory se svažují neobyčejně příkrě do československé roviny. Němci s touto okolností počítali a závčas připravili protitankovou obranu na svazích vedoucích od průsmyků. Kamen-

né překážky, každých 80 až 100 metrů jámy a podzemní miny znesnadňovaly stejně již dost obtížnou cestu. Zvláště mnoho kamenných a hliněných překážek stavěli Němci v místech, kde cesta procházela nad srázem. Ženisté, kteří doprovázeli tanky, často ani neměli možnost a čas ničit tyto přehrady. A vyhazovat je do povětří bylo nebezpečné, neboť současně s překážkou mohli zničit i cestu. A tu naši řidiči ukázali v plném lesku své umění: donutili stroje překonávat tyto překážky, které visely nad srázem.

Je těžko věřit, že by se za tak těžkých podmínek dalo přepravit přes hory množství tanků, jejichž proudy se táhly v délce 30 až 40 km. V tomto pozoruhodném pochodu se o slávu s tankisty rozdělili ženisté, kteří bez bázně pracovali před stroji.

— *Kdy se vaše tanky dostaly na operační prostor a jak vyhlížela všeobecná válečná situace v Československu?*

Během dne 8. května se naše tanky probily do široké roviny, kterou protínají řeky Ohře a Vltava. Na jejich březích nepřítel spěšně budoval obranu. To byl jeho další zcela beznadějný pokus nás zadržet. Což mohly tyto řeky zadržet hrdiny Dněpru, Bugu, Visly a Odry?

Téhož dne vyrazily naše tanky přímo na Prahu, obkličující ji od severovýchodu a severozápadu. Útvary generál-poručíka Mitrofanova odřízly nepříteli cestu z města. Časně ráno dne 9. května pronikl od severu k okrajům hlavního města Československa předsunutý odřad generál-majora I. G. Ziberova. Od severozápadu vnikly do Prahy útvary generál-plukovníka Leljušenka.

Současně z jihovýchodu od Brna, po zlomení nepřátelského odporu, dorazily k jižnímu okraji Prahy tanky generál-plukovníka A. G. Kravčenka. Je třeba vzdát patřičnou chválu tankistům generála Kravčenka: tempo jejich útoku vzbuzuje upřímný obdiv.

— *Byla vám tehdy známa situace v Praze?*

Ano, byli jsme dobře informováni o událostech ve městě a proto jsme v noci na 9. května zesílili nápor. Situace v Praze se zhoršovala každou hodinu. Němci v Praze krutě zacházeli s bezbranným obyvatelstvem. Na Pankráci házeli fašisté granáty do sklepů, kde se skrývali starci, ženy a děti a rozsévali do oken a dveří dávky ze samopalů. V jiné čtvrti obsadili Němci „Lidový dům“. Němci zastřelili každého páteho Čecha, který v té době dlel v „Lidovém domě“ a ostatní vzali jako rukojmí. Když brali útokem pražské barikády, hnali rukojmí před sebou.

Za svítání dne 9. května se vmísily do třesku samopalů a kulometů nové hrozivé zvuky: rachot tankových pásů a hluk motorů. Do města vjížděly tanky. Srdece Pražanů se sevřelo úzkostí: nejsou to fašističtí „tygři“? Vždyť Rusové, jak se myslelo, ještě bojují někde u Drážďan.

Avšak divoká panika mezi Němci rozehnala strach a domněnky pražského obyvatelstva: to se valily sovětské tanky. Jako příval, stroj za strojem, nejvyšší rychlostí.

Tisíce vzrušených, svým očím nevěřících Pražanů vybíhalo vstříc hrdinům-osvoboditelům. Naši tankisté sotva stačili odpovídat na bouřlivé pozdravy. Česká děvčata vyzdobovala sovětská vojenská vozidla květinami.

Teprve nyní si mohli vítězni tankisté skutečně odpočinout. Donutili skupinu svéhlavého Schörnera, aby sdílela osud všech hitlerovců. Bohužel, Schörner sám se zachránil útekem. Avšak jeho skupina a ostatní divise, které bojovaly v Československu proti vojskům prvního a druhého ukrajinského frontu, zůstaly v pasti nastražené sovětskými tankisty. Od 9. do 13. května bylo zajato více než 672 tisíc německých vojáků a důstojníků a 30 generálů. Sovětská armáda získala obrovskou kořist: 1245 tanků a samohybných děl, 4488 polních děl, 902 obrněných transportérů a více než 46 000 aut.

OSVOBOZOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKA SOVĚTSKOU ARMÁDOU V LETECH 1944 A 1945

(Přehled operací sovětských vojsk a bojů 1. čs. armádního sboru v SSSR
za osvobození Československa od fašistických okupantů)

František Rýzner, pracovník Vojenského historického ústavu

„Stalo se skutkem, co jsme předpovídali už v onen neblahý den 16. března 1939, kdy pražský hrad byl znesvěcen přítomností zločince Hitlera, stalo se več jsme pevně věřili po celou dlouhou dobu národního ponížení a poroby — stalo se, že nad našimi Hradčany opět vlaje vítězný prapor Československé republiky.

A s nejhlubšími pocity díkuvzdání se obracíme k našemu velkému bratru na východě — k Sovětskému svazu, k Rudé armádě, k maršálu Stalinovi. Státnické a vojevůdcovské umění Stalina to bylo, které zahnało Hitlera do izolace a do slepé uličky. Nadlidské úsilí národů Sovětského svazu to bylo, které rozhodlo o porážce hitlerovského Německa. A Rudá armáda to byla, která osvobodila Československou republiku od nacistické hrůzovlády.“ (Klement Gottwald na národní manifestaci v Bratislavě dne 9. května 1945.)

Brzy po zákeřném přepadení Sovětského svazu hitlerovským Němcem (22. června 1941) vyhlásil vrchní velitel sovětských ozbrojených sil maršál Sovětského svazu J. V. Stalin na oslavě 24. výročí Velké říjnové socialistické revoluce dne 6. listopadu 1941 válečné cíle Sovětského svazu takto:

„Nemáme a nemůžeme mít takové cíle války jako zabránění cizích území a podmanění cizích národů, lhostejno, zda jde o národy a území Evropy, nebo o národy a území Asie, včetně Iránu. Naším prvním cílem je osvobodit naše území a naše národy od německého fašistického jha.

Nemáme a nemůžeme mít takové cíle války jako vnucování své vůle a svého režimu slovanským a ostatním zotročeným evropským národům, které čekají od nás pomoc. Naším cílem je pomoci těmto národům v jejich osvobozeneckém boji proti hitlerovské tyranii a potom jim dát právo úplně svobodně se zařídit na svém území tak, jak budou chtít.“

Když pak ve slavné bitvě u Moskvy (v prosinci 1941) nacistická doktrína „Blitzkriegu“ v boji hanebně zkrachovala a když po neméně slavných bitvách u Stalingradu (v listopadu 1942 až únoru 1943) a zejména u Kurska (v létě 1943) iniciativa činu přešla s konečnou platností na sovětskou stranu, přiblížil se čas k uskutečnění stanovených cílů.

Prvního cíle války bylo dosaženo v roce 1944, který se stal rokem rozhodujících vítězství sovětských armád. Byl to rok známých deseti zdrcujících úderů, mistrovské to ukázky sovětského vojenského umění,

jež začaly dopadat na hitlerovská vojska již v lednu a poté se rozvíjely a zesilovaly po celý rok. Jejich výsledkem bylo vyhnání Němců ze sovětské země až k samým hranicím Německa.

Po dosažení prvního cíle mohla Sovětská armáda přikročit k provádění druhého cíle války, k pomoci ujařmeným národům v jejich osvobozovací boji proti fašistickým vetřelcům.

K hranicím naší republiky se sovětská vojska přiblížila již počátkem dubna 1944, když před tím druhým zdrcujícím úderem v únoru a březnu rozdrtila hitlerovská vojska a osvobodila západní část Ukrajiny. Maršál Stalin to vyhlásil v rozkaze ze dne 8. dubna 1944, kde praví: „Vojska 1. ukrajinského frontu způsobila nepříteli porážku v předhoří Karpat a dosáhla naší hranice s Československem a Rumunskem na frontě dlouhé 200 kilometrů“. K přímému osvobozování naší vlasti mohla však přikročit až později.

Dosažení československých hranic sovětskými vojsky bylo mocnou vzpruhou našemu národně osvobozovacímu boji, doma i za hranicemi; na Slovensku pak zvláště podnítilo nebývalý rozmach protifašistických akcí proti Tisovi a Tukovu zrádnému režimu, které nakonec vyústily v spontánním pozdvižení slovenského lidu ve Slovenském národním povstání.

V červenci a srpnu toho roku byl spuštěn na západní Ukrajině šestý zdrcující úder, jímž Sovětská armáda rozdrtila hitlerovská vojska u Lvova a zahнала je za San a Vislu, kde si v prostoru západně Sandoměře vytvořila rozsáhlé předmostí a mocné nástupiště operačního významu pro další ofenzivní úder směrem na západ, k němuž zahájila ihned intenzivní přípravu.

Zároveň v srpnu téhož roku porazila na hlavu velké seskupení německých a rumunských vojsk v prostoru Kišiněv, Jassy, kde obklíčila a zničila 22 německých divisí, nepočítaje v to divise rumunské (sedmý zdrcující úder). V důsledku tohoto úderu bylo vyraženo z hitlerovské koalice Rumunko a krátce na to i Bulharsko. Obě země pak ihned obrátily své zbraně proti Německu a sovětská vojska zahájila energické pronásledování nepřítele směrem k maďarským hranicím.

V těchto měsících se současně formoval v prostoru Černovic náš 1. čs. armádní sbor v SSSR za neustálé péče moskevského vedení KSČ, zvláště pak s. Klementa Gottwalda, jakož i za velkorysé pomoci sovětské vlády a maršála Stalina. Základ sboru tvořila 1. čs. samostatná brigáda v SSSR, do jejíž řad se před tím na Volyni přihlásilo na 12 000 volynských Čechů, mužů i žen.

Válečné složení 1. čs. sboru bylo toto:

1. čs. brigáda s dvěma dělostřeleckými pluky a smíšeným předzvědným oddílem,
3. čs. brigáda s dvěma dělostřeleckými pluky a smíšeným předzvědným oddílem,
1. čs. tanková brigáda,
5. dělostřelecký pluk 152mm kanonových houfnic,
- ženijní prapor,
- spojovací prapor,
- rota ZU — zvláštního určení,
- týl sboru.

Kromě těchto útvarů patřily ke sboru ještě:

2. čs. paradesantní brigáda a

1. čs. letecký stíhací pluk, které však nikdy přímo ve svazku sboru nebojovaly a náhradní pluk.

1. čs. sbor ještě nedokončil úplně svou bojovou přípravu a již v důsledku vítězného postupu sovětských vojsk vyrazil k pochodu na západ. Dne 27. července 1944 požádal velitel sboru maršála Koněva, jehož 1. ukrajinskému frontu byl podřízen, o zasazení sboru do boje. Maršál Koněv žádosti vyhověl. Mezitím byl sbor dne 31. srpna 1944 přidělen 4. ukrajinskému frontu, ale již 4. září opět vrácen veliteli 1. ukrajinského frontu. Tento jej přidělil 38. sovětské armádě pod velením Hrdiny Sovětského svazu gardového generál-plukovníka Moskalenka.

Sovětské vrchní velení připravovalo pro podzim a zimu 1944 další ofensivní údery; tyto směřovaly v podstatě k tomu, aby obtížný a pro rychlý postup nevýhodný horský terén Slovenska byl s obou stran obchvácen na směrech Varšava, Berlín a Budapešť, Vídeň. Do těchto příprav však zasáhlo Slovenské národní povstání, které vypuklo 29. srpna 1944. Situace hitlerovských armád bránících dunajskou kotlinu se tím neobyčejně zhoršila, neboť Karpaty jako horská hradba této kotliny byly nyní ohroženy z týlu. Obrana dunajské kotliny tudíž vyžadovala udržení obranné linie na karpatských hřebenech.

Sovětské vrchní velení ihned zhodnotilo vojenský a politický význam Slovenského národního povstání a rozhodlo se slovenskému lidu pomoci. Byl to sám maršál Stalin, který na zprávu o vypuknutí povstání a na žádost s. Klementa Gottwada stanovil veliteli 1. ukrajinského frontu nový úkol: připravit útočnou operaci ve směru jižním (místo dosud plánované ve směru západním) s cílem úspěšného provedení a zakončení Slovenského národního povstání.

Provedením operace byla pověřena 38. sovětská armáda, k níž patřil i 1. čs. armádní sbor. Hlavní myšlenkou operace bylo rychle prolomit německou obranu v předhoří Karpat u města Krosna a v součinnosti s dvěma slovenskými divisemi, rozmístěnými v té době v prostoru Dukelského a Lupkovského průsmyku, překročit československé hranice v prostoru Dukelského průsmyku a zmocnit se Prešova. Obě slovenské divise měly v plánu operace velmi důležitou úlohu: udržet karpatské průsmyky do příchodu sovětských a našich vojsk a tím zabezpečit přechod karpatských hřbetů a rychlé dobytí Prešova.

Dne 8. září 1944, po mohutné osmdesátiminutové dělostřelecké a letecké přípravě, již se zúčastnilo též veškeré čs. dělostřelectvo, vyrazila v 08.45 hod. sovětská vojska k zteči a úspěšně prolamovala hlavní pásmo obrany nepřítele. Po jeho zdoání byl zasazen do boje 2. sled armády, vytvořený z 1. čs. armádního sboru a ze sovětského tankového a gardového jezdeckého sboru. Přesto, že jejich postup se z počátku rozvíjel velmi úspěšně, byly záhy zastaveny tuhým odporem čerstvých nepřátelských záloh na předem připraveném druhém pásmu obrany. Přísun svěžích nepřátelských záloh zavínily obě slovenské divise, které se zradou tisovských důstojníků daly bez odporu odzbrojit a vydaly průsmyky nepříteli bez boje. Část těchto divísí se však probíjela na západ k parťazánům. A tak místo operace plánované na pět dní vznikla řada urput-

ných bojů, které trvaly osmdesát dní a které svou úporností, dramatickými zvraty a nelítostností v zalesněném horském terénu připomínají ty nejtěžší boje Veliké vlastenecké války.

Teprve dne 6. října 1944 za svítání zničily naše jednotky náhlým útokem nepřátelské odpory přímo na Dukelském průsmyku a v 08.00 hod. překročily čs. hranice. (Jako první překročila naše hranice průzkumná hlídka 2. čs. praporu 1. čs. brigády.) Leč krátce nato byly zastaveny dalším tuhým odporem nepřítele. Těžké a vyčerpávající boje o východy z Dukelského průsmyku byly pak sváděny až do 25. listopadu, kdy bylo prolomeno poslední obranné postavení nepřítele a zahájeno jeho pronásledování, které skončilo po dvou dnech na řece Ondavě.

Dosažení Ondavy dne 27. listopadu končí řada nesmírně těžkých bojů o přechod Dukelského průsmyku, která vešla později do dějin jako „dukelská operace“^{*)}. O mimořádné úpornosti bojů svědčí čísla ztrát: Sovětská armáda ztratila více než 80 000 padlých, raněných a nezvěstných, 1. čs. armádní sbor na 6 500 svých příslušníků. Sám však způsobil nepříteli ztráty vyšší než 13 000 mužů.

Dnem 6. října 1944, dnem překročení našich hranic našimi a sovětskými vojsky, začíná přímé osvobození naší republiky. Tento slavný den byl později ustanoven Dnem československé armády.

Na Ondavě přešel náš sbor do obrany v pásmu od silničního mostu 2 km sev. Stročin přes Duplin, Tisinec, Stropkov po Breznicu (vto) na frontě 15 km široké; byl zasazen na levém křídle 38. armády. Přímě na frontě byly cvičeny doplňky, školení noví velitelé a sbor postupně doplňován.

Fronta v severním předhoří Karpat probíhala k 1. prosinci 1944 na čáře sandoměřského předmostí, Jaslo, kde se sovětská vojska připravovala k dalšímu úderu.

Zatím co zuřily těžké boje o přechod Dukelského průsmyku, připravovala se vojska 4. ukrajinského frontu pod velením generál-plukovníka Petrova, zaujímající frontu podél čs. hranic na východ od Dukly, k zteči karpatských hřebenů a k hromadnému osvobození československého území. V rozkaze maršála Stalina ze dne 18. října 1944 se praví: „Vojska 4. ukrajinského frontu pokračovala v ofenzivě a překročila karpatské hřbety. Zmocnila se průsmyků: Lupkovského, Ruského, Užockého, Vereckého, Vyškovského, Jablonického a Tatarského. Postoupila do hloubky území Československa od 20 do 50 km na frontě dlouhé 275 km.“ Mocným nezadržitelným nápořem na široké frontě v podmínkách zalesněného horského terénu, ztížených nad to ještě nepřízní počasí, probíjávala se do dunajské kotliny. Osvobodila postupně celou Zakarpatskou Ukrajinu, vstoupila na půdu východního Slovenska a 26. listopadu 1944 dobyla Michalovců, Humenného a přes 60 jiných obcí. K 1. prosinci, kdy padl Trebišov, probíhala fronta od Ondavy, kde navazovala na frontu 1. čs. sboru, přes Trebišov, Jastrabie k Zemplínu.

V téže době byl v prostoru dále na jihovýchod v plném proudu devátý

^{*)} Poznámka: Počátečních bojů se zúčastnila — mimo svazek 1. čs. armádního sboru — též 2. čs. paradesantní brigáda. Jsouc včleněna do bojové sestavy sovětského 67. střeleckého sboru (na levém křídle 38. armády), zúčastnila se ve dnech 12.—19. září 1944 útoku v prostoru vých. Besko (20 km jihových. Krosna) a osvo. bodila devět osad. Poté byla stažena z fronty a přepravena vzduchem ve dnech 23. září až 12. října z letiště u Krosna na letiště Tri Duby (7 km sev. Zvolena) na pomoc Slovenskému národnímu povstání.

zdrucující úder, započatý v říjnu, jehož cílem bylo vyřazení posledního spojence z hitlerovské koalice, Maďarska. Vojska 2. ukrajinského frontu pod velením maršála Malinovského pronásledující nepřítele přes severní Rumunsko vstoupila na území Maďarska a přibližovala se k čs. hranicím. K 1. prosinci dosáhla všeobecné čáry vých. Slovenského Nového Mesta, východně Miskolcz, Eger a vyrazila k dalšímu postupu směrem do Československa.

Začala tedy naši republiku osvobozovat vojska tří sovětských frontů a prováděla tuto vznešenou úlohu až do konce války. V hrubých rysech se dál jejich osvobozovací postup takto:

1. ukrajinský front (velitel maršál Koněv) postupoval od 6. října do 31. prosince 1944 ve směru Krosno, Dukelský průsmyk, Svidník, Stropkov. Ve svazku tohoto frontu bojoval i 1. čs. armádní sbor (velitel generál Ludvík Svoboda). Až v posledním období války (8.—15. květen 1945) zasáhl opět ve směru Drážďany, Teplice v Č., Praha.

4. ukrajinský front (velitel generál armády Petrov, později Jeremenko) vyrazil ze Zakarpatské Ukrajiny a postupoval přes severní Slovensko oboustranně Karpat, východní Moravu, východní Čechy do Polabí. Ve svazku tohoto frontu vedl boj i 1. čs. armádní sbor v SSSR od 1. ledna 1945 až do konce války ve všeobecném směru Svidník, Bardějov, Prešov, Poprad, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Žilina, Vsetín, Holešov, Prostějov, Boskovice, Čáslav, Praha.

2. ukrajinský front (velitel maršál Malinovský) postupoval z Maďarska přes jižní a střední Slovensko, jižní Moravu, jižní a zčásti střední Čechy.

V období, kdy probíhala dukelská operace, nabyt v blízkém i hlubokém týlu nepřítele, zvláště pak na Slovensku, neobyčejného rozmachu partyzánský boj. Také Slovenské národní povstání, které bylo po dvou měsících zlomeno brutální nacistickou přesilou (8 až 9 elitních divízí), neskončilo pro slovenský lid: dne 28. října 1944 přechází k partyzánskému způsobu boje pod velením zkušených sovětských velitelů (plk. Osmolov, mjr. Jegorov, mjr. Veličko a j.). Rovněž 2. čs. paradesantní brigáda, přepravená v září vzduchem z SSSR na pomoc Slovenskému národnímu povstání, odešla organizovaná do hor a působila jednou skupinou v Liptovských Holích, druhou a třetí pak v Nízkých Tatrách severovýchodně a severozápadně Brezna n. Hr.; její celkový počet činil 800 až 1000 mužů.

Také mnoho Čechů přecházelo na výzvu z Moskvy moravsko-slovenské hranice a spěchalo slovenskému lidu na pomoc. Podle hlášení štábu Slovenského národního povstání ze dne 3. září 1944 „slovenské hranice překročilo 1000 Čechů, kteří jdou pomáhat v boji za svobodu“. K. H. Frank dal proto uzavřít hranice a pokus o jejich překročení trestal smrtí. Zároveň navrhoval nacistickému vedení bleskové potlačení „vzpourey na Slovensku“.

Významnou úlohu měl v partyzánském hnutí na Slovensku i poslanec Jan Šverma, který se, ač tělesně vyčerpan a s podlomeným zdravím, zúčastnil vysilujícího přechodu přes Nízké Tatry, při němž dne 10. listopadu 1944 pod Chabencem obětoval svůj život.

1. čs. sbor budoval obranu na Ondavě. Dne 6. prosince 1944 bylo jeho pásmo rozšířeno o 8 km dále na sever a dne 23. prosince až po

výšiny 800 m vých. Vápeník. Tím dosáhla jeho obranná fronta šířky 31 km. Na sbor, jehož početní stavy klesly po utrpených ztrátách v důkelské operaci na hrozivě nízkou úroveň (na př. počet „aktivních bodáků“ ke dni 15. prosince 1944 činil u 1. čs. brigády 194, u 3. čs. brigády 200, celkem 394), bylo to pásmo značně široké a vyjadřovalo zároveň vysoký stupeň důvěry sovětského velení v bojové hodnoty našich vojáků.

V prosinci 1944 byla utvořena z čs. příslušníků 1. čs. letecká smíšená divise ve složení: 1. a 2. čs. stíhací letecký pluk a 3. čs. bitevní letecký pluk.

Veškeré dělostřelectvo sboru bylo od 20. prosince podřízeno 38. armádě a zúčastnilo se v prostoru jv. od města Jasla příprav k nastávající ofenzivě 1. ukrajinského frontu.

1. čs. tankový prapor byl 27. prosince přidělen sovětskému 67. střeleckému sboru, který se připravoval k úderu směrem na Nový Sacz.

Velké ztráty, které utrpěl náš sbor v bojích o Duklu, byly jen z části nahrazeny jednak mobilizovanými dobrovolníky ze Zakarpatské Ukrajiny (od 11. 11. 1944 zmobilisováno 2991 vojáků), jednak příchozími ze sovětských zajateckých táborů (3070 mužů) a z jiných zemí (407 mužů). Proto velitel 4. ukrajinského frontu povolil sboru mobilisovat v osvozených krajích Slovenska potřebný počet vojáků k doplnění počtů.

K výcviku nově mobilizovaných byla zřízena u sboru důstojnická škola, u každé brigády pak poddůstojnická škola a výcvikové středisko; u ženijního praporu poddůstojnická škola ženijní. Kromě toho se prováděl intensivní výcvik jednotek zasazených v obraně vedle jejich bojových úkolů.

Zároveň se rozvíjela soustavná politická práce, která pomáhala udržovat v boji železnou kázeň a plnit bojové úkoly za všech okolností. Důležitou úlohu tu měl i vojenský tisk, zejména deník našeho sboru „Za svobodné Československo“.

Veškerá tato činnost směřovala k tomu, aby sbor byl náležitě a co možná nejlépe připraven k nastávajícím bojovým úkolům.

Rok 1944 se chýlil ke konci. Na frontách Veliké vlastenecké války mezi Baltem a Karpaty se sovětská vojska připravovala „dobýt fašistickou bestii v jejím vlastním doupěti a vztyčit nad Berlínem prapor vítězství“ (J. V. Stalin 6. 11. 1944). Rovněž tak na východním Slovensku se fronta ustálila a vojska 4. ukrajinského frontu přešla do obrany na dosažené čáře. Zato na jihovýchodním Slovensku a v Maďarsku pokračovaly ofenzivní operace s neztenčenou prudkostí. 2. ukrajinský front překročil čs. hranice a k 31. prosinci 1944 dosáhl čáry Kalša (jihových. Košice), Turňa n. B., Jablonica, Silica, vých. Plešivce, Šafarikovo, Rim. Sobota, Filakovo, Hrušov, Rybník (sev. Levic), řeka Hron až k ústí, Štúrovo, Ostřihom (v Maďarsku), záp. Budapešti.

Připravovaná sovětská zimní ofenziva gigantických rozměrů směrem na Berlín byla spuštěna ve dnech 12.—15. ledna 1945 v prostoru mezi Baltem a Karpaty. Ačkoliv nepříznivé zimní počasí překáželo činnosti dělostřelectva a letectva, byla uspišena na naléhavou žádost západních spojenců (depeše W. Churchilla z 6. ledna 1945), když se vánoční hltrovskou protiofenzivou v Ardennách dostali do kritické situace.

Této ofenzivy se zúčastnilo též veškeré čs. dělostřelectvo a tankisté v útočné sestavě 38. armády ve směru Jaslo, Gorlice, N. Sacz. Palebná postavení zaujalo v prostoru jihovýchodně od města Jasla. Na Ondavě

zanechalo na místě v obranných pásmech 1. a 3. čs. brigády po 1 houfnici a 1 minometu, které měly jako kočující děla klamat nepřítele a budit dojem, že na frontě sboru nejen že nedošlo k žádnému oslabení, nýbrž naopak že se konají přípravy k útoku.

Čs. dělostřelectvo bylo přiděleno sovětským divisím 1. sledu takto: 2. děl. pluk 140. střelecké divisi, 3. a 4. dělostřelecký pluk 70. gardové divisi (obě 101. střelecký sbor), 1. děl. pluk 305. střelecké divisi (67. střelecký sbor); 5. děl. pluk 152mm kanon. houfnic vytvořil podskupinu armádní dělostřelecké skupiny. Tím bylo dosaženo hustoty dělostřelectva až 200 hlavních na 1 km útočné fronty.

Operace byla spuštěna 15. ledna 1945. Po pětadesátiminutové dělostřelecké přípravě vyrazila sovětská pěchota s tanky v 09.50 hod. k zteči a postupovala rychle vpřed. V poledních hodinách vstoupila do Jasla a v 15.00 hod. se zmocnila Osobnicy (11 km záp. výchozího položení) jako úkolu dne.

Za vynikající splnění bojových úkolů dostalo se 2., 4. a 5. čs. dělostřeleckému pluku čestného názvu „Jaselský“ (rozkazem maršála Stalina z 19. I. 1945). Na paměť tohoto významného dne byl 15. leden ustanoven Dnem československého dělostřelectva. Zde, na polské půdě a bok po boku sovětských vojsk zpečetili naši dělostřelci (v největší akci čs. dělostřelectva mimo svazek sboru) krví pevné přátelství a spojení mezi naší republikou, Sovětským svazem a Polskem.

Náš sbor byl dnem 1. ledna 1945 vyňat z podřízení 38. armády a přidělen 1. gardové armádě generál-plukovníka Grečka 4. ukrajinského frontu. Dne 4. ledna bylo jeho obranné pásmo rozšířeno — již po třetí — na pravém křídle až po osadu Ciechania (v Polsku), čímž dosáhlo, třebas v horách, úctyhodné šířky 36 km. Do 15. ledna byly jeho počty zvýšeny o 8070 mužů, ztráty nahrazeny a sbor připraven k dalším akcím.

Dne 17. ledna, kdy celá fronta i jižně Karpat se dala do pohybu, vyrazil také náš sbor k útoku směrem Svidník, Bardějov a na Prešov. V nočních bojích na 20. ledna osvobodil Zborov a Bardějov a spolu se sovětskými vojsky vstoupil do Prešova. Za vynikající bojové výkony dostala 1. a 3. čs. brigáda čestné pojmenování „Prešovská“ (rozkazem maršála Stalina z 19. 2. 1945). V dalším postupu horským terénem ve sněhu a mrazu osvobodil pak náš sbor 26. ledna Spišské Podhradie a Spišské Vlachy, 27. ledna Spišskou Novou Ves, Spišskou Starou Ves a Levoču, 28. ledna Poprad, Kežmarok a Spišskou Belou a k 1. únoru řadu obcí na úpatí Vysokých Tater. 1. čs. tanková brigáda se koncem ledna shromáždila v Kežmarku za účelem reorganizace a doplnění počtů.

Zároveň vojska 4. ukrajinského frontu osvobodila 20. ledna Košice; pronikla údolím Hornádu, Hnilce a horního Váhu a k 1. únoru dosáhla spolu s našimi vojsky prostoru Liptovského Hrádku. V boji o toto město, jímž vede jediná silnice z východního Slovenska na západ, se zvláště vyznamenal partyzánský odřad „Suvorov“. Přesto, že nepřítel byl pětkrát silnější, vyrazili partyzáni za pomoci místního obyvatelstva k zteči na město a nepřátelskou posádku zničili. Přitom ukořistili 7 nákladních aut i s nákladem, 3 tanky a zajali 70 Němců. Po tři dny, až do příchodu vojsk 1. čs. sboru dne 31. ledna 1945, drželi partyzáni obsazené město a hlavní silnici. Vojska 2. ukrajinského frontu pronikla do údolí horního Hronu a zmocnila se 31. ledna Brezna n. H. a Polomky; ve směru na Zvolen dobyla Abelové, Leště a mnoha dalších obcí severně

a severozápadně Lučence. Dále na západ v prostoru Levic a vých. Komárna odrážela četné nepřátelské protizteče.

V prvních dnech února dosáhl 1. čs. armádní sbor v pronásledování nepřítele prostoru Liptovského Mikuláše. Za 16 dní postupu od Ondavy urazil s bojem 150 km a prolomil čtyřikrát nepřátelskou obranu. Ač značně vyčerpan, vyrazil 5. února k zteči na Liptovský Mikuláš, leč marně; proto přešel do obrany a připravoval novou zteč na 11. únor. V tento den byla zahájena za silné sněhové bouře dělostřelecká příprava. Sněhová vánice však snížila viditelnost natolik, že příprava musela být přerušena a zteč odložena na příští den. Po nové dělostřelecké přípravě vyrazila naše pěchota k zteči; byla však znovu odražena a nepřátelskými protiztečemi vržena zpět do výchozího položení.

Náš sbor, který byl v údolí Váhu z počátku zasazen společně s 8. sovětskou střeleckou divisí, vystřídal tuto divisi, přeskupil svá vojska a převzal sám obranu celého údolí (v pásmu 18 km) nemaje ani pravého ani levého souseda. Vpravo, za zasněženými vrcholky Vysokých Tater a v Polsku působila Sovětská armáda, vlevo, za Nízkými Tatrami v údolí Hronu bojovala rumunská vojska (2. ukrajinského frontu). V takto vzniklé situaci pokračoval v intenzivních přípravách k nové útočné akci na Liptovský Mikuláš. Zároveň začal organisovat dne 5. února v Levoči z branců, mobilisovaných v osvobozených krajích Slovenska, novou 4. čs. samostatnou brigádu.

1. čs. samostatná tanková brigáda byla dne 15. února v Kežmarku vybavena novými tanky, dokončila reorganizaci a výcvik a dne 17. února se přemístila do prostoru Nový Targ (v Polsku). Dne 26. února se přesunula do Wadowic (35 km jihozáp. Krakova) do zálohy 1. gardové armády (4. ukrajinského frontu).

Dne 26. února bylo přikročeno k novému organisování 2. čs. paradesantní brigády v Kežmarku. Přesto, že jí bylo ponecháno historické pojmenování „paradesantní“, byla organisována jako brigáda pěší.

Téhož dne bylo našemu sboru povoleno rozšířit tyl sboru, vzhledem k jeho zvláštnostem, na úroveň tylu armády.

Dne 19. února přešel skrze frontu na sovětskou stranu náčelník hlavního štábu partyzánského hnutí na Slovensku plukovník Sovětské armády A. N. Osmolov se svým štábem a plukem Jana Švermy.

V noci z 1. na 2. března byla do pásma sboru vsunuta 24. gardová střelecká divise, která vystřídala 1. čs. brigádu v prostoru Okoličné a dne 3. března přešla s naším sborem do útoku na Liptovský Mikuláš. Pěchota vyrazila v 05.00 hod. a na úsvitě provedla — bez dělostřelecké přípravy — zteč. Dobře připravenou nenadálou akcí zmocnila se naše vojska vsad Bobrovec a Trstené (sev. Liptovského Mikuláše). Úspěch 24. gardové divise byl však pronikavější; manévrem z východu a severovýchodu zmocnila se města a důležitých okolních výšin. V následujících dnech došlo k urputným bojům, kdy zteč stíhala protizteč, ale nepřítel se do Liptovského Mikuláše zpátky nedostal.

V noci z 9. na 10. března vystřídal náš sbor 24. gardovou divisi a přešel na celé frontě do obrany. Situace v Liptovském Mikuláši byla od prvního okamžiku kritická. Nepřítel měl své průzkumné orgány skryté přímo ve městě a dvěma jeho skupinám se podařilo proniknout mezerami v obraně do města a napadat z tylu naše vojska. V 19.00 hod. dne 11. března donutil pak současným úderem ze severu, západu a jihu

naši pěchotu, aby vyklidila Liptovský Mikuláš. Na rozkaz armády pak přešla vně města do obrany a započala s přípravami k další útočné akci.

Pro tíhu bojů svědčí, že za 9 dní bojů protiútočil nepřítel skupinami od 100 do 600 mužů z různých směrů celkem 64krát; jeho ztráty od 15. února do 15. března činily 3162 mužů. Náš sbor ztratil v téže době 2063 mužů, z nich 244 mrtvých.

Přípravy k novému útoku na Liptovský Mikuláš si vyžádaly doby 18 dní. V noci na 30. března zaujala vojska našeho sboru útočnou sestavu v pásmu asi 15 km širokém. Na směr hlavního úderu v pásmu širokém necelé 3 km bylo zasazeno celkem deset a půl praporu, z toho pět v prvním sledu; na zbytku pásma v šířce asi 13 km jeden a půl praporu. Obdobně bylo rozděleno i dělostřelectvo a tak dosaženo na hlavním směru výhodného poměru sil.

V 04.00 hod. dne 30. března vyrazil sbor — již po čtvrté — bez dělostřelecké přípravy k zteči; pěchota se zmocnila ještě za tmy nepřátelských postavení a zničila v nich překvapeného nepřítele. Největšího úspěchu dosáhla na pravém křídle v prostoru Jalovce (sev. Liptovského Mikuláše) a vrazila do nepřátelské obrany klín v hloubce 5 až 6 km. Tím ohrozila nepříteli ústupovou cestu na Ružomberok. Nepřítel se však vzpamatoval a zasadil po desáté hodině k protizteči své zálohy s tanky. Nastalo čtyřdenní období tuhých bojů, v němž se nepřítel snažil dobýt zpět ztracená postavení, leč marně.

Dne 4. dubna v 06.00 hod. vyrazila naše vojska na celé frontě k nové, již páté zteči na Liptovský Mikuláš; v součinnosti s 24. gardovou divísi prorvala nepřátelskou obranu po obou stranách Váhu a osvobodila konečně — po více než dvouměsíčních těžkých bojích — Liptovský Mikuláš. Další postup na západ byl pak tak rychlý, že se nepříteli nepodařilo postavit se k novému odporu na dalších připravených postavech. V ranních hodinách dne 5. dubna vstoupily naše přední odřady do Ružomberku (rozkaz maršála Stalina ze dne 5. dubna 1945).

V době zápolení vojsk 1. čs. sboru o Liptovský Mikuláš pokračovala ofensiva sovětských vojsk severně i jižně Karpat s neztenčenou prudkostí. V prostoru mezi Baltem a Karpaty dosáhla Sovětská armáda Odry a Nisy; 4. ukrajinský front vedl vítězné boje o přístupy k průmyslovému revíru ostravsko-karvinskému. Významnou účast na nich měla též 1. čs. tankové brigáda, která se k 15. březnu přesunula do Ligoty (8 km severozáp. Bielska), poté ve dnech 18. až 23. března do Kol. Branica (11 km vých. Žory). Ve dnech 24. března až 6. dubna došla v součinnosti se sovětskou 95. střeleckou divísi (38. armáda) silně opevněných měst Žory a Wodzisław a sama se zmocnila 30 osad; postoupila o 35 km, prolomila 3 silně opevněná obranná postavení a způsobila nepříteli těžké ztráty na lidech (800 zajatých a 2000 z boje vyřazených) i v technice. Zvláště se vyznamenala v nočních akcích na silně opevněné prostory.

Na středním a jižním Slovensku osvobodila vojska 2. ukrajinského frontu (s rumunskými svazky) 26. března Banskou Bystricu, 30. března Komárno a Nové Zámky, 31. března Nitru, Galantu, 1. dubna Trnavu, Hlohovec, Senec, 4. dubna Bratislavu a Piešťany a přibližovala se k moravským hranicím.

1. čs. sbor pronásledoval ve dnech 5. a 6. dubna ustupujícího nepřítele směrem na Kralovany. V prostoru řeky Oravy a Váhu narazil však na nový odpor nepřítele na vých. okraji Kralovan, na výšině sev. osady a na vých. svazích Velké Fatry jižně Váhu. Tím byla naše vojska postavena před obtížný úkol přechodu přes horský masív Velké Fatry. Toto pohoří dosahuje výšky přes 1400 m, je porostlé hlubokými lesy a svažuje se příkře k Váhu, který je v soutěsce u Kralovan asi 200 m široký a při jarním tání má velmi prudký tok. Údolím Váhu probíhá jediná silnice a železnice; pohořím vede velmi málo horských stezek.

Od 6. do 11. dubna vedla naše vojska vyčerpávající boje o přechody přes Velkou Fatru. Manévrem po obou stranách Váhu s hlavním úderem jižně řeky a hlubokým obchvatem do boku a týlu jižního křídla nepřítele se jim podařilo donutit hitlerovce k ústupu. Noční akcí obsadila 4. čs. brigáda v 05.20 hod. 11. dubna Turčianský Martin; současně vnikla do města z jihu rumunská vojska. V 08.00 hod. se 1. a 3. čs. brigáda zmocnila Vrútek.

V pronásledování nepřítele se náš sbor snažil překročit z chodu další překážku, horský masív Malé Fatry. V bojích 11. až 13. dubna se mu sice podařilo místy překročit i hřeben Malé Fatry, ale další postup byl na všech směrech zastaven. Bylo třeba přeskupit naše vojska, dopřát jim oddech a organisovat další útočnou akci.

Náš sbor způsobil nacistům od 15. března do 15. dubna tyto ztráty: 6500 mrtvých a raněných a 1081 zajatých, celkem 7581 mužů; sám ztratil v téže době 420 mrtvých, 1849 raněných a 366 nezvěstných, celkem 2635 mužů.

Malá Fatra má obdobný ráz jako Velká Fatra. U Strečna (10 km severozáp. Vrútek) vytvořil Váh asi 300 m širokou soutěsku s příkrými svahy. K nové zteči vyrazila vojska 1. čs. sboru 18. dubna s hlavním úderem jižně Váhu, za účelem obchvácení Strečna od jihu a jihozápadu a vyvrácení nepřátelských odporů v strečňanské soutěsce z týlu. Teprve po osmidenácti úporném zápolení, zejména o hory Polom a Gruň, podařilo se jim 26. dubna dosáhnout východů z Malé Fatry. Po provedeném přeskupení vyrazil sbor k pronásledování nepřítele směrem Rajec, Predmier (v údolí Váhu 5 km již. Bytča), aby zabránil ústupu nepřítele z prostoru Strečna. Do večera 30. dubna dosáhly pak naše svazky levého břehu Váhu v prostoru Dol. Hričov, Považ. Bystrica a v týž den osvobodily Žilinu (rozkaz maršála Stalina z 30. dubna 1945).

V Horním Slezsku prováděl 4. ukrajinský front obdivuhodnou obkličovací operaci ostravsko-karvinské uhelné pánve, aniž by vážně porušil její průmyslové zařízení a mohl ji takřka nedotknutou odevzdat československému lidu. Již 18. dubna se zmocnil více než 30 obcí v prostoru Opavy, 22. dubna osvobodil Opavu (rozkaz maršála Stalina z 23. dubna 1945) a 30. dubna pak, spolu s čs. tankisty a letci, Ostravu (rozkaz maršála Stalina z 30. dubna 1945).

Na těchto bojích měla významný podíl i 1. čs. tanková brigáda. Když sovětské velení přeneslo úder na pravé křídlo, přesunula se i ona z prostoru sev. Bohumína na severozápad k Ratiboři. V součinnosti se sovětskými vojsky vyrazila pak k postupu jižním směrem přes Baborov, Křanovice, Vel. Polom a v 19.10 hod. dne 30. dubna pronikla čelními tanky do Ostravy, jsouc nadšeně vítána obyvatelstvem, které ji v bojích o město pomáhalo. Zvlášť těžké boje svedla při přechodu řeky

Opavy, u Štítiny a Chabíčova, kde nepřítel využil k obraně i bývalých čs. pohraničních opevnění. (Útoky na Vel. Polom přihlížel též právě přítomný s. Klement Gottwald.)

Na jižní Moravě a v přilehlé části Rakouska se dále rychlým tempem rozvíjel vítězný postup vojsk 2. ukrajinského frontu (s rumunskými svazky) v hlavním směru Břeclav, Brno. Dne 16. dubna byla osvobozena m. j. Břeclav, 17. dubna Hustopeče a Vranovice, 18. dubna Rajhrad a Ivančice, 19. dubna Bzenec, 23. dubna Mikulov a Lednice, 26. dubna Brno (rozkaz maršála Stalina z 26. dubna 1945), 28. dubna Kyjov, 29. dubna Bučovice a Ždánice a 30. dubna Ivanovice n. H., Dědice, Koryčany a Buchlovice; postup pokračoval dále.

Čím více se fronta přibližovala k českým zemím, tím více se v nich stupňovalo, zvláště ve valašských horách a na Českomoravské vysocině, partyzánské hnutí. Partyzánské odřady útočí v té době na mnoha místech, odzbrojují hitlerovce a četnické stanice; ochromují dopravu a zvyšují už beztak velký chaos. Němečtí vojáci svlékají stejnokroje a utíkají z Čech a Moravy. Český lid povstává.

1. čs. sbor dosáhnuv Váhu zahájil 1. května násilný přechod řeky a vytvořil si dobytím Bytče (15 km záp. Žiliny) předmostí na pravém břehu. Dne 2. května z něho vyrazil k postupu na Velké Karlovice, srazil s hřebem Javorníků nepřátelské zadní voje a 4. května vstoupil do Vsetína. Přes Ratiboř postupoval pak k Bystřici p. Host., které se zmocnil 6. května za pomoci sovětských tankistů. Téhož dne byl osvobozen Holešov a Hulín. Dne 7. května svedla naše vojska urputné boje u Břestu (5 km sev. Hulína). V noci na 8. května se náš sbor přesunul do prostoru Kojetín, Prostějov, kde vedl s nepřítelem boj až do 10. května, kdy hitlerovská vojska složila zbraně. Poté nastoupil pochod směrem ku Praze.

V Německu sovětská vojska splnila do písmene rozkaz svého vrchního velitele „dobít fašistickou bestii v jejím vlastním doupěti“. Ve velké berlínské operaci, zahájené 16. dubna, dobyla ztečí budovy říšského sněmu (30. dubna) a donutila berlínskou posádku v síle více než 70 000 mužů dne 2. května ke kapitulaci. Zničením dalších dvou velkých nepřátelských seskupení, frankfurtsko-gubenského a berlínského se berlínská operace skončila (6. května). Fašistické Německo bylo tím donuceno k bezpodmínečné kapitulaci, která byla podepsána v Berlíně dne 8. května.

V blízkém i hlubokém týlu nacistické fronty vyvrcholoval v prvních dnech května partyzánský boj i odboj československého lidu. Tento lid se nikdy nesmířil s „Mnichovem“, ani s okupantským režimem, ani s háchovskou vládou, jsa k svému celonárodnímu odporu proti okupantům vybízen výzvami moskevského vedení KSČ, zvláště pak rozhlasovými projevy s. Klementa Gottwalda. Tento lid se také nelekal žádných obětí. Desetitisíce jeho nejlepších mužů a žen obětovalo své životy za vlast. V posledních dnech války přešel tento lid k otevřenému boji. Mnohá města i vesnice v Čechách a na Moravě svrhly nenáviděný režim v ozbrojeném povstání.

Největším a nejslavnějším z nich bylo květnové povstání pražského lidu. V dopoledních hodinách dne 5. května Praha povstala a našla tak jediné správnou cestu — ozbrojený boj proti nacismu a fašismu. Po

čtyřdenních urputných bojích, zvláště na barikádách, spojených s dramatickými zvraty, v nichž ale pražský lid prokázal vyšší bojové kvality než technicky dokonale vyzbrojený nepřítel, a s voláním pražského rozhlasu o pomoc, přichází konečně — na přímý rozkaz maršála Stalina veliteli 1. ukrajinského frontu maršálu Koněvovi — vytoužená pomoc, a v 04.00 hod. dne 9. května 1945 osvobozují tankové svazky generálplukovníků Rybalka a Lěljušenka Prahu (rozkaz maršála Stalina z 9. května 1945, čís. 368).

Poněvadž nepřítel v českých zemích bezpodmínečnou kapitulaci neuznal, boj pokračoval a vojska 1. ukrajinského frontu, která se po skončení berlínské operace rychlým úderem obrátila jižním směrem přes Drážďany na Prahu, ještě 9. května osvobodila Chomutov, Kadaň a Louny, 10. května Litoměřice, Liberec, Trutnov a j., 11. května pak Rakovník, Kladno, Mělník, Jičín, Hořice a Jaroměř. U Rokycan se sovětská vojska v tento den spojila s 3. americkou armádou.

Na východní Moravě a ve Slezsku pokračovala vojska 4. ukrajinského frontu v postupu na západ. 1. května osvobodila Bohumín, 2. května Orlovou, 3. května Český Těšín, Karvinou a Frýdek, 5. května Fulnek a Rožnov, 8. května Olomouc a Zábřeh, 9. května Šumperk, Litovel a Prostějov, 10. května Žamberk, Hradec Králové a Pardubice, 11. května pak Kolín a Kutnou Horu. Významnou účast na tomto postupu měla i 1. čs. tanková brigáda, která po osvobození Ostravy nastoupila vítěznou cestu přes Olomouc na Prahu. Za tohoto postupu sama odzbrojila tři německé pluky, které dosud váhaly složit zbraně.

Na jižní Moravě vojska 2. ukrajinského frontu osvobodila 1. května Vyškov, 2. května Uher. Hradiště, 3. května Gottwaldov, 5. května Kroměříž, 6. května Kojetín, 8. května Znojmo, 9. května Jihlavu a v Čechách Havlíčkův Brod, 10. května Humpolec, Mezimostí a České Budějovice, 11. května pak Ledec n. S., Vlašim, Tábor a Soběslav. V tento den se sovětská vojska spojila severozápadně Českých Budějovic s vojsky 3. americké armády.

Ve dnech 12. a 13. května vyčistila sovětská a naše vojska osvobozené kraje od rozdrobených německých svazků; dne 15. května bylo zajímání nacistických vojsk skončeno na všech frontách. V době od 9. do 13. května zajal 1. ukrajinský front 213 355, 2. ukrajinský front 369 459 a 4. ukrajinský front s 1. čs. armádním sborem v SSSR 71 738 nepřátelských vojáků a důstojníků, mezi nimi desítky hitlerovských generálů.

Náš 1. čs. armádní sbor v SSSR, který si probojoval cestu do vlasti od Sokolova přes Kyjev, Bílou Cerkev, Dukelský průsmyk, údolím Váhu na Moravu a ku Praze, korunoval svou slavnou bojovou cestu dne 17. května 1945 slavnostním pochodem osvobozenou Prahou.

Československý lid nečekal pasivně na okamžik svého osvobození. Slavnou bojovou cestou své vojenské jednotky v SSSR a svým dlouholetým celonárodním odporem proti hitlerovským okupantům, který nakonec vyvrcholil v otevřeném boji, smyl hanbu nacistické okupace a přispěl tak ke konečnému vítězství sil demokracie a pokroku nad temnými silami nacismu a fašismu.

Ale československý lid si byl vždy vědom toho, že za svou svobodu vděčí především slavným ozbrojeným silám Sovětského svazu, který po

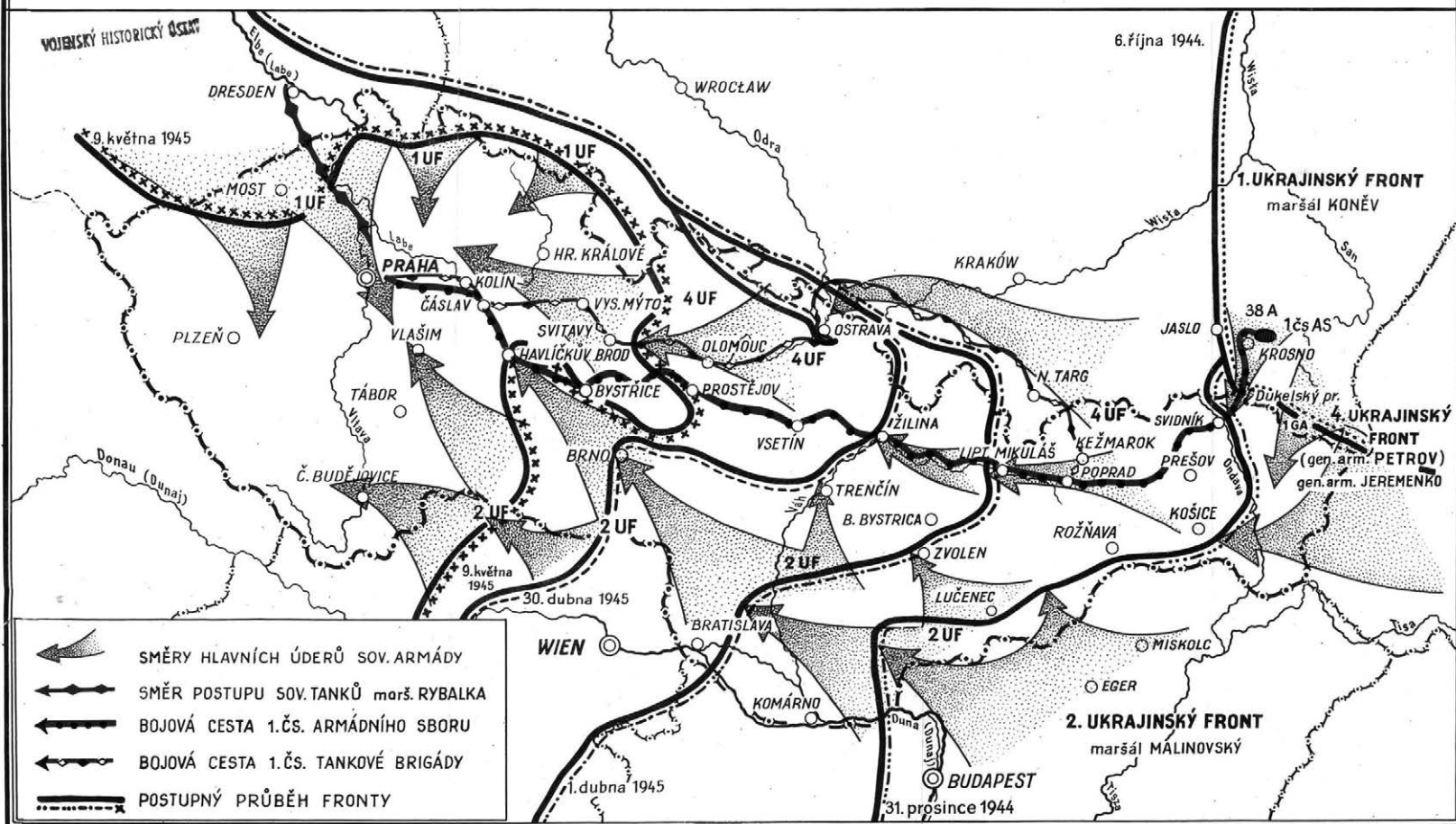
celou dobu nesl největší tíhu války. „Ukázalo se, že naše republika má svého nejlepšího spojence v Sovětském svazu a jeho armádě, a proto také dnes hledáme zabezpečení své národní svobody a nezávislosti v první řadě ve spojení se Sovětským svazem“ (Klement Gottwald na vojenské přehlídce 11. května 1947).

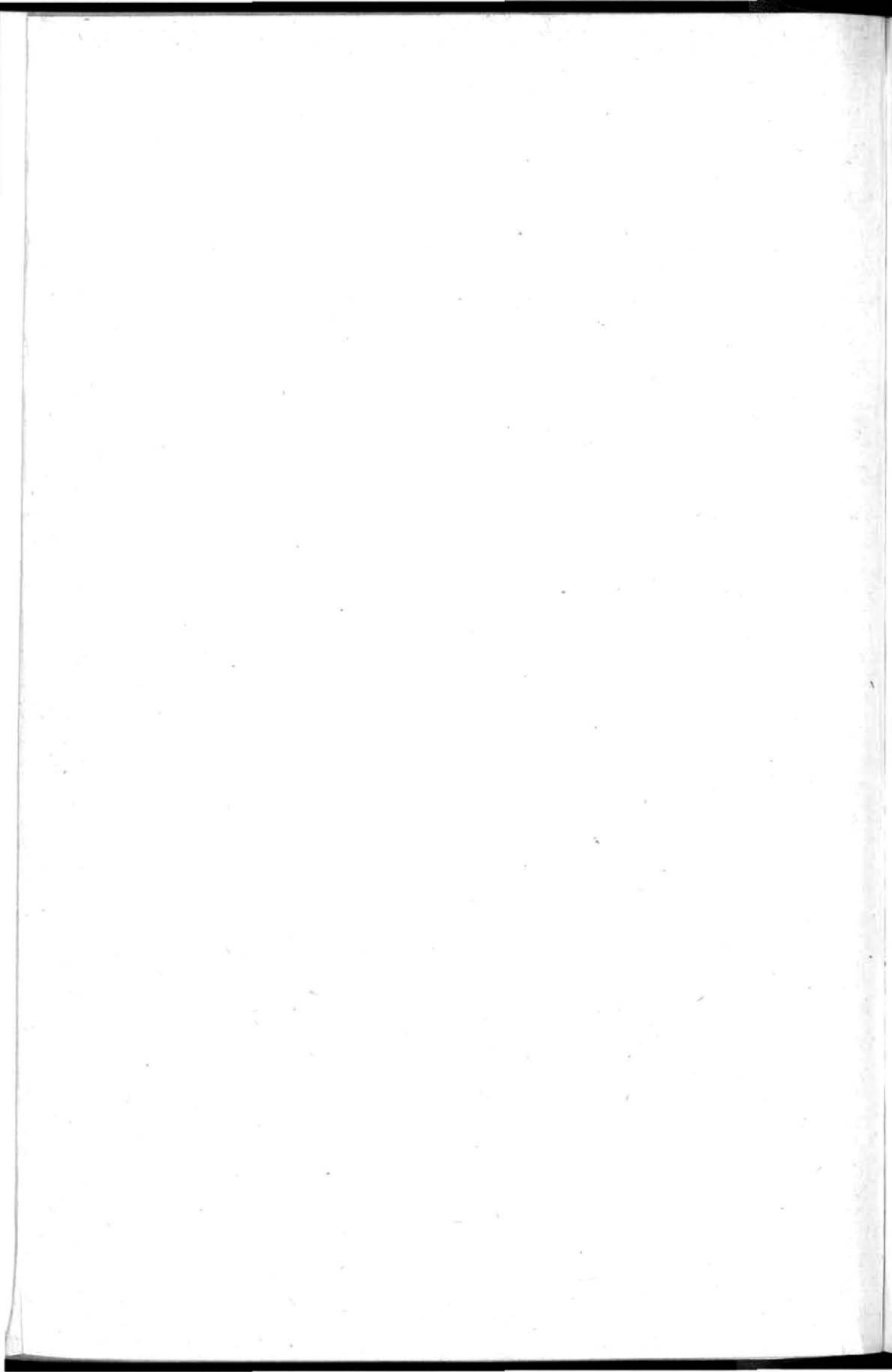
Použité prameny:

1. Bojová hlášení 1. čs. armádního sboru v SSSR (archiv VHÚ).
2. Operační zprávy sovětské informační kanceláře otiskované v časopisech „Za svobodné Československo“ a „Naše vojsko“ v době Veliké vlastenecké války SSSR.
3. Rozkazy vrchního velitele sovětských sil (Stalin: O Veliké vlastenecké válce Sovětského svazu, Naše vojsko, 1949).
4. Jaroslav Andrejs a Julius Šip: Směr Praha (Naše vojsko, 1946).
5. Čs. armádní sbor ve Svazu sovětských socialistických republik za Veliké vlastenecké války. Sborník vydaný v nakladatelství Naše vojsko, 1949.
6. Klement Gottwald: Deset let (Nakladatelství Svoboda, 1948).
7. Generál-major N. M. Zamjatin: Berlínská operace (Naše vojsko, 1950).
8. Sborník VHÚ Válka a revoluce, svazek 1 (1949, str. 156—172).
9. Generál-plukovník Bohumír Lomský: Dukla — památník věčného přátelství a bojové družby československo-sovětské (Orbis, 1954, vydala čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí).

OSVOBOZOVÁNÍ ČSR V LETECH 1944-1945

BOJE U LIPTOVSKÉHO MIKULÁŠE

Podplukovník Karel Blažek a major Jan Sýkora

Uplynulo deset let od bojů, které vedl 1. československý armádní sbor po boku sovětských vojsk za osvobození slovenského města Liptovského Mikuláše. V těchto tvrdých bojích se znovu upevňovalo bojové přátelství našich vojáků se sovětskými vojáky. Slavná bojová tradice českých a slovenských bojovníků se rozvíjela za dalšího a hlubšího osvojování sovětského vojenského umění.

Při budování naší lidové armády se stále naléhavě projevuje potřeba poučení z bojů Sovětské armády i našeho svazku vybudovaného na území Sovětského svazu. Studium bojů československé jednotky upevňuje hrdost československého vojáka, jejímž zdrojem jsou úspěchy dosažené v boji s fašistickým nepřítelem.

Tento článek si neklade za cíl podat zevrubný popis bojů o Liptovský Mikuláš, které trvaly plně dva měsíce. Zabývá se podle dosud dosažitelného materiálu jen vyličením zteče dne 30. března 1945 a vývojem událostí na frontě 1. čs. armádního sboru do 4. dubna, a to jen v míře potřebné k pochopení celkové situace. V příspěvku jsou především shrnuty a krátce rozebrány některé základní skutečnosti a podmínky, za kterých boje probíhaly.

1. Všeobecná situace

Vojska 4. ukrajinského frontu prováděla v rámci mohutné zimní bitvy v roce 1945 od 15. ledna karpatskou operaci. Operaci vedla po obou stranách hlavního karpatského hřebenu, většinou sil severně od Karpat na směr Nowy Sącz, Ostrava. Na jih od hlavního karpatského hřebenu, údolím řek Hornádu a Váhu na směr Prešov, Poprad, Ružomberok vedla útočnou operaci vojska 18. sovětské armády. Částí sil útočila 18. armáda na hřebenech Karpat.

Jižně od 18. armády bojovala 4. rumunská armáda v sestavě 2. ukrajinského frontu hlavními silami na směr Muráň, Brezno, Kláštor pod Znievom. Vojska této armády osvobodila 30. ledna 1945 Brezno, v březnu pak bojovala v prostoru na sever od Banské Bystrice a ve Velké Fatře.

1. čs. armádní sbor bojoval v sestavě 18. armády.

2. Situace na frontě 1. čs. armádního sboru

Koncem ledna 1945 se 1. čs. armádní sbor probíjoval do prostoru Liptovského Mikuláše. ? 37.
Začátek
února

Počátkem února byl na frontě na čáře západní okraje lesa Hora (kóta 888), osady Smrečany, svahy na východ od potoka Smrečianky, západní okraje osady Okoličné a svahy na západ od Zavážné Poruby.

Německá obrana byla připravována od počátku ledna 1945. Fašisté vybudovali hlavní pásmo obrany v prostoru Liptovský Mikuláš. Další pásmo budovali v prostoru Ružomberok. První postavení hlavního pásma

obranu vybudovali na čáře: hřbet na východ od kóty 817, kóta 764 na západ od Smrečan, kóta 729 Nikovo, trig. 748 Háje, na západ od Okolíčné, kóta 822 Strana. První zákop byl téměř souvislý. V hloubce prvního postavení připravili k obraně osadu Jalovec, prostor kóty 677, prostor trig. 706 Dubovec, kóty 690 a východní část Liptovského Mikuláše a prostor kóty 676.

První postavení mělo hloubku až 1400 m. Vybudováno na táhlých svazích přivrácených k Smrečiance dávalo dobré podmínky k organizaci souvislých hustých paleb před předním okrajem i v hloubce postavení a terén umožňoval organizaci pozorování celého východního postavení 1. čs. armádního sboru až do hloubky 1½ km. Relativní převýšení nad východním postavením sboru u Smrečan je 46 m. (Nadmořská výška osady Smrečany je 718 m, půl km na západ je kóta 764.) Zvláště výhodné pozorovací možnosti měl nepřítel z pozorovatelů na jižních svazích Liptovských holí. První postavení bylo vybudováno s největší hustotou ženijních prací v prostoru kóta 764, trig. 706 Dubovec, kóta 729 Nikovo.

Na tento prostor položili Němci v obraně prvního postavení na sever od Liptovského Mikuláše důraz.

Přístup k městu Liptovský Mikuláš údolím Váhu ovládal nepřítel jednak s jižních svahů trig. 748 Háje, jednak s návrší jižně od Váhu (prostor Bukovinky).

Druhé postavení se opíralo o prostor Svatviny, o návrší kóty 828, kóty 664 Zajačky, o hřbet kóty 651 Panský dol, osadu Palúdzka a o prostor Lazy. K obraně byla připravena osada Bobrovec. Největší hustota ženijních prací byla v prostoru kóty 828 a kóty 664 Zajačky. S těchto svahů ovládal nepřítel údolí Jaloveckého potoka v prostoru Bobrovec. Přední okraj druhého nesouvisle vybudovaného postavení byl od předního okraje prvního postavení vzdálen 2½ až 4 km. Druhé postavení umožňovalo převzít, kdyby bylo prolomeno první postavení, organizovaně boj.

Celkový úspěch obranného boje v hlavním pásmu obrany pokládali fašisté závislý na udržení prostoru kóty 828, kóty 664 Zajačky a trig. 706 Dubovec, v prostoru Liptovského Mikuláše na udržení kóty 729 Nikovo a trig. 748 Háje.

V hloubce budovali fašisté obranu v prostoru trig. 915 Háje a trig. 686 Hrádek.

Nepřítel využil v rozsáhlé míře minových zátarasů, aby podstatně zvýšil odolnost obrany.

Lze tedy závěrem říci, že fašisté připravili hlubokou obranu využívající příznivých podmínek terénu.

Z hustoty ženijních prací vyplývá, že největší pozornost věnovali vybudování prostoru kóta 764, kóta 828, kóta 664 Zajačky, trig. 706 Dubovec.

Přístup k Liptovskému Mikuláši údolím Váhu ovládali pevně s návrší po obou stranách Váhu. Nejlépe k obraně připravili prostor trig. 748 Háje.

V hlavním pásmu obrany se bránila zesílená 320. pěší divize v úseku od okrajů lesů Liptovských holí až po zalesněné severní výběžky Nízkých Tater na širší fronty asi 15 km. Měla organický 585., 586. a 587. pěší pluk. 587. pěší pluk byl v obraně v úseku kóta 764 (na jih od Jalovce), Bobrovec, kóta 729 Nikovo a měl dva prapory v prvním sledu.

585. pěší pluk bránil dvěma prapory prostor Liptovský Mikuláš, 586. pěší pluk se bránil na jih od Liptovského Mikuláše v úseku Bukovinky, Demänová, Ploštín. 320. pěší divise byla zesílena 33. a 46. maďarským pěším plukem a 990. praporem domobrany. Oba maďarské pluky byly zasazeny na levé křídlo německých pluků. Jeden prapor 46. pluku byl v prostoru Jalovce a jeden prapor 33. pluku v prostoru Zahradská a severně v zalesněném prostoru. 990. prapor byl zasazen na jih od 586. pěšího pluku na frontě kóta 1309, trig. 1550 Poludnica, kóta 1268 Kúpel.

Nepřítel utrpěl v dosavadních bojích velké ztráty. Svoje počty doplňoval dokonce i leteckými obsluhami, které v té době neměly letouny.

Největší síly soustředil nepřítel koncem března k obraně prostoru Liptovského Mikuláše, k obraně kóty 729 Nikovo, trig. 748 Háje, východního okraje Liptovského Mikuláše. Dá se soudit, že v březnu očekával nepřítel útok podél hlavní komunikace do Mikuláše proto, že dřívejší pokusy vojsk 18. armády osvobodit Liptovský Mikuláš byly vedeny podél silnice přímo na město, dále ještě i proto, že se útok severně z prostoru Smrečany, vzhledem na nepříznivé podmínky způsobené hlubokým sněhem, zdál méně pravděpodobný. Konečně kladl nepřítel důraz na udržení hlavních komunikací (železnice a silnic procházejících městem).

V údolí Váhu byla také umístěna většina nepřátelského dělostřelectva. Palebné postavení minometů na západním okraji Liptovského Mikuláše, dělostřelectvo v palebných postaveních v prostoru Ondrašová a Palúdzka, v prostoru Paludza, Ráztoky a Čemice. Jinak byla palebná postavení dělostřelectva ještě v prostoru Liptovský Trnovec a v prostoru Demänová.

I když nepřítel umisťoval svoje dělostřelectvo se zřetelem k možností přesunu, měl v údolí Váhu daleko největší část dělostřelectva.

Nepřítel uskupil své síly především k obraně Liptovského Mikuláše. Hlavní síly měl v prostoru kóta 729 Nikovo, trig. 718 Háj, město Liptovský Mikuláš. Prostor kóty 764, trig. 706 Dubovec a osadu Jalovec bránil menšími silami vzhledem k tomu, že terén usnadňoval obranu.

1. čs. armádní sbor se pokusil v únoru a v první polovině března několikrát prolomit obranu nepřitele. Pokusy nebyly úspěšné. Největšího úspěchu dosáhla vojska v bojích od 3. do 11. března, kdy ovládla Bobrovec, Trstené a trig. 706 Dubovec, 24. sovětská střelecká divise pak úderem přes trig. 748 Háje, Liptovský Mikuláš.

24. sovětská střelecká divise byla pak vyčleněna do druhého sledu armády a celý úsek fronty od zalesněných svahů Liptovských holí až po severní svahy Nízkyých Tater převzal čs. armádní sbor.

Nepřítel vytrvalými protiztečemi se znovu zmocnil Bobrovice, Trstené a Liptovského Mikuláše i s výšinou kóta 729 Nikovo a trig. 748 Háje. Jednotky 1. čs. sboru však udržely důležitou výšinu kóta 764 na západ od Smrečan.

Po skončení těchto bojů připravovala se vojska k dalšímu útoku. Zkušenosti získané z předchozích bojů byly důležitým podkladem v přípravě organisace a provedení zteče stanovené na 30. března 1945.

1. čs. armádní sbor byl v době závěrečných bojů v prostoru Liptovský Mikuláš organisován takto:

Měl tři pěší brigády, 1., 3. a od poloviny března 4. brigádu. Každá brigáda měla tři střelecké (pěší) prapory a jeden samopalný prapor.

obce 3.3.

Dělostřelectvo sboru bylo organisováno v sedmi dělostřeleckých plucích. Sborový dělostřelecký pluk měl jeden oddíl 122mm houfnic a dva oddíly 152mm kanonových houfnic.

U 1. brigády byl 1. dělostřelecký pluk s oddílem 122mm houfnic a s oddílem 120mm minometů a 2. dělostřelecký pluk o třech bateriích 76mm kanonů.

U 3. brigády byl 3. dělostřelecký pluk s oddílem 122mm houfnic a s dvěma oddíly 120mm minometů a 4. dělostřelecký pluk o pěti bateriích 76mm kanonů.

4. brigáda měla 6. dělostřelecký pluk s oddílem 122mm houfnic a s oddílem 120mm minometů a 7. dělostřelecký pluk byl o dvou bateriích 76mm kanonů.

Kromě toho měla každá brigáda protiletadlový oddíl, spojovací prapor a ženijní prapor. U sboru byla průzkumná rota a rota lyžařů.

V dosavadních bojích se ukázalo, že vyvrátit obranu na výšinách kóta 748 Háje dává sice plné možnosti vniknout do Liptovského Mikuláše, zároveň však úspěch na této části fronty nezaručoval celkový úspěch; nepřítel protiztečemi vedenými výhodně na výšinách na sever od Liptovského Mikuláše vážně ohrožoval postavení vojsk na výšině kóta 729 Nikovo, trig. 748 Háje, a kdyby byly úspěšné, jak tomu bylo v předchozích bojích v první polovině března, hrozilo jednotkám, které pronikly do Liptovského Mikuláše, že budou obklíčeny. Ani současná zteč na směru Smrečany, Beňušovce, nebyla-li by vedena dostatečnými silami, nemohla usnadnit rozhodným způsobem situaci jednotek v údolí Váhu.

Pro celkový úspěch zteče byl zřejmě rozhodující směr Smrečany, Bobrovec, Beňušovce — ovšem při skutečně soustředěném úsilí na tomto směru. Rozhodujícím místem na směru Smrečany, Beňušovce v obraně nepřítele byl na prvním postavení prostor trig. 706 Dubovec. Zničení nepřítele v tomto prostoru, jeho pevné ovládnutí dávalo podmínky k dalšímu rozvíjení zteče. Na druhém postavení bylo pak pro úspěch zteče rozhodující ovládnutí hřbetu kóta 828, kóta 664 Zajačky, především však prostor u kóty 828. Zničením nepřítele v tomto prostoru a jeho ovládnutím byla by obrana nepřítele rozvrácena. Pak bylo možno rozvíjet úspěch na západ a na severozápad. Z tohoto prostoru bylo také možno provést ze severu hluboký obchvat nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš údery do údolí Váhu a přetít komunikace vedoucí na západ údolím Váhu.

Účinný průběh zteče na směru Smrečany, Beňušovce spojený s manévrem na obchvat hlavních sil nepřítele předpokládal ovšem i aktivní činnost jednotek ve směru Okoličné, Liptovský Mikuláš od začátku zteče.

Nepřátelské protizteče bylo možno očekávat v boji o trig. 706 Dubovec, v boji o hřbet kóta 828, kóta 664 Zajačky a v boji o Jalovec. Vzhledem k rozmístění sil nepřítele mohlo jít většími silami o protizteče hlavně z jihu a z jihovýchodu podél hřbetu nebo podél komunikací, jen malými silami ze severu (na př. v boji o Jalovec nebo o prostor kóty 828). Nejvýznamnější směry protiztečí byly směry: kóta 661, trig. 706 Dubovec; kóta 651 Panský dol, kóta 664 Zajačky; kóta 698, kóta 664 Zajačky; Pavlova Ves, kóta 828; kóta 734, kóta 828, kóta 749 (v pro-

storu Zahradská), Jalovec. Až na poslední směr nebyly většinou směry protiztečí výhodné, za předpokladu, že jednotky sboru ovládnou trig. 706 Dubovec, kótu 664 Zajačky a kótu 828. Nebyla vyloučena protizteč podél silnice Ondrašová, Bobrovec, zvláště použije-li nepřítel tanků, což bylo nutno předpokládat.

Dával tedy úder na směr Smrečany, Beňušovce podmínky k rozvrácení nepřátelské obrany a k obchvatu hlavních sil nepřítele. Obtíže při zteči působil terén pokrytý asi 30cm vrstvou sněhu, s nedostatkem cest.

1. čs. armádní sbor udržení kóty 764 na západ od Smrečan a bezejmenné výšiny na jihozápad od Smrečan v bojích od 3. do 11. března 1945 podstatně zlepšil výchozí postavení zteče v prostoru Smrečany. Tato skutečnost umožňovala skryté přisunutí sil a skryté zaujetí výchozího postavení. Na ostatních úsecích fronty pozoroval nepřítel výhodné přední okraj postavení sboru.

Výhody výchozího postavení v prostoru Smrečany nemálo usnadňovaly vedení zteče na směr Smrečany, Beňušovce.

1. čs. armádní sbor byl v polovině března doplněn 4. brigádou; v brigádě byly vesměs osoby nově mobilisované na osvobozeném území Slovenska bez bojových zkušeností. Její prapor byl v obraně na západních svazích svahového hřebenu Kopislance, později i na západních okrajích Okoličné a na jihozápad od Okoličné. Poměr sil na celé frontě sboru příchodem 4. brigády se sice ve prospěch sboru zlepšil, byl však stejně nevýhodný (vzrostl z původních 8 praporů na 12 praporů proti 16 praporům nepřítele i když s nižšími počty).

3. Příprava a provedení zteče 30. března a průběh bojů do 4. dubna

Se zřetelem k situaci na frontě a vzhledem na výsledky dosavadních bezmála dva měsíce trvajících bojů, často za velmi nepříznivých povětrnostních podmínek, dostal 1. čs. armádní sbor pro zteč stanovenou na 30. března 1945 za úkol (viz přílohu 1):

Prolomit nepřátelskou obranu v úseku kóta 817, západní svahy kóty 764 ve směru Jalovec, Bobrovček, zničit nepřítele v prostoru Jalovec, trig. 706 Dubovec, kóta 828 a ovládnout čáru Jalovec, kóta 828, kóta 664 Zajačky, trig. 706 Dubovec. Rozvíjet pak úspěch ve směru Bobrovček, trig. 915 Háje, Nižnie Matiašovce a do konce dne dosáhnout čáry Vyšnie Matiašovce, Nižnie Matiašovce, západní svahy kóty 698, kóta 651 Panský Dol, Ondrašová, návrší na sever od Liptovského Mikuláše.

Z úkolu tedy vyplývalo pro vojska sboru prolomit první a druhé postavení v pásmu 3 km širokém, zničit nepřítele v prostoru Jalovec, kóta 828, trig. 706 Dubovec a získat tak předpoklady k dalšímu pronikání do hloubky 5 km a k rozšíření úspěchu na jih do prostoru na sever od Liptovského Mikuláše. V útoku je vyjádřeno soustředěné úsilí stanovením úzkého úseku průlomu. Za daných podmínek (terén, sněhová pokrývka) hluboký úkol (celková hloubka 9 km) za současného rozšiřování úspěchu na jih vyjadřoval i formu manévru — hluboký obchvat hlavních sil v prostoru Liptovský Mikuláš — a při odchodu těchto sil dával podmínky k případnému rovnoběžnému pronásledování.

Hlavní síly nepřítele zůstávaly tímto úderem zvláště z počátku zteče nedotčeny. Bylo proto nutno počítat se silnými protiztečemi volných sil

nepřítele z prostoru Liptovského Mikuláše a záloh do levého boku vojsk provádějících zteč. Kromě toho byl směr hlavního úderu stanoven i se zřetelem na boční palby ze zalesněných svahů severně.

Velitel sboru zamýšlel vést hlavní úder na směr kóta 828, zničit nepřítele, zmocnit se Jalovce, kóty 828, Bobrovce, Trstené, trig. 706 Dubovec. Potom vést úder ve směru na trig. 915 Háje. Sestava sboru zprava: 3. brigáda, 1. brigáda a 4. brigáda. Do zálohy vyčlenil velitel sboru 2. a 8. prapor a rotu lyžařů.

Brigádám a druhům vojsk uložil tyto úkoly:

3. brigádě vést hlavní úder na směr kóta 725, kóta 677, kóta 828, zničit nepřítele v prostoru Jalovec, rozvíjet dále úspěch ve směru trig. 915 Háje a do konce dne dosáhnout čáry Vyšné Matiašovce, Nižnie Matiašovce.

Vpravo od úseku průlomu ponechat v dotyku jednu a půl roty.

1. brigádě (bez jednoho střeleckého praporu) prolomit nepřátelskou obranu ve směru kóta 764, lesík na jihozápad od kóty 828, zničit nepřítele na západních svazích kóty 764 a v prostoru Bobrovce a ovládnout čáru lesík na jihozápad od kóty 828, jižní okraj Bobrovce.

Potom rozvíjet úspěch ve směru na Pavlova Ves a do konce dne dosáhnout les na sever od Beňušovce, západních svahů kóty 698, kóty 651 Panského Dolu a Ondrašové.

4. brigádě (bez jednoho střeleckého praporu) provést zteč ve směru na severní okraj Trstené a trig. 706 Dubovec a ovládnout osadu Trstené a trig. 706. Dále pak úderem do týlu německé obrany vyvrátit postavení nepřítele na kótě 729 Nikovo a trig. 748 Háje.

Dělostřelectvo mělo za úkol podporovat zteč palebnými soustředěními hlavně do prostoru Jalovce, Trstené, výšina kóta 828, být připraveno odrazit nepřátelské protizteče z prostoru Ondrašová a Liptovský Mikuláš a umlčovat nepřátelské dělostřelectvo.

Ženíjní vojsko mělo být připraveno přehradit minovými zátarasy možné směry protiztečí nepřítele a udržovat komunikaci Bobrovec, Pavlova Ves.

Chemické vojsko mělo připraveno položení klamných clon na čáře Okoličné, na západ od Zavážné Poruby, zadýmování pravého křídla 1. čs. sboru a přechodu přes Jalovecký potok.

Přeskupení bylo provedeno v noci z 28. na 29. března, výchozí položení bylo zaujato do 02.00 hod. 30. března.

Na směr úderu byla tak vytvořena rozhodná převaha sil. Vždyť zteč měly provést tři brigády, a to zprava 3. brigáda se třemi prapory v prvním sledu (6. bez 1½ roty, 5. a 4. prapor), 1. brigáda se dvěma prapory v prvním sledu (1. a 3. prapor) a ze 4. brigády 7. prapor v prvním sledu. Každá brigáda měla samopalný prapor v druhém sledu. Bylo tedy v prvním sledu celkem víc než pět praporů a v druhém sledu brigád celkem tři prapory proti nepřátelským silám na prvním a druhém postavení nejvýše v hodnotě dvou praporů (poměr sil v praporech 4:1).

Tato převaha sil zaručovala úspěch průlomu nepřátelské obrany, silné druhé sledy a záloha sboru pak umožňovaly rozvinout a rozšířit úspěch, po případě odrazit očekávané silné protizteče nepřítele.

Je třeba dále uvážit, že sbor vedl zteč bez podpory tanků, a že tedy bylo nutno vytvořit hustou sestavu pěchoty, ale i pamatovat na plynulý a rychlý přesun dělostřelectva, zvláště kanonových baterií dělostřeleckých pluků brigád za pěchotou.

Zteč podporovalo organické dělostřelectvo sboru:

Sborovou dělostřeleckou skupinu tvořily tři oddíly (dva oddíly 152mm kanonových houfnic a oddíl 122mm houfnic — palebné postavení v prostoru Jamník (viz přílohu 2).

3. brigádu podporovaly dva oddíly 120mm minometů, 1. a 4. brigádu jeden oddíl 120mm minometů.

První brigádu pak ještě sovětský horský raketometný oddíl v palebném postavení na jižním okraji Smrečan; kromě toho byla vytvořena brigádní dělostřelecká skupina o dvou oddílech 122mm houfnic a jedné baterii 76mm kanonů, v palebném postavení v prostoru na sever od Konské k podpoře zteče brigád. Kanonové baterie byly většinou určeny k boji v sestavě pěchoty.

Systém velení byl organizován umístěním velitelských stanovišť a pozorovatelů takto:

VS 1. čs. armádního sboru ve Sv. Petr, VP na návrší Háje na jihozápad od Veterné Poruby spolu s VP 4. brigády,

VS 3. brigády v Žiaru, VP na návrší na severozápad od Žiaru,

VS 1. brigády ve Smrečanech, VP na návrší kóta 790 Stránice,

VS 4. brigády ve Veterné Porubě.

Zteč byla stanovená na 30. března proto, že sbor byl v březnu doplňován. I po doplnění dosáhly brigády v druhé polovině března jen 80% plánovaných počtů.

Vojska, štáby a velitelé se na plnění úkolů pečlivě připravovali. Využili všech dosavadních zkušeností z bojů, obzvláště pak v organizaci a udržení součinnosti za boje, ve vedení energické zteče a v překonávání obtíží a překážek, které kladl boj v zimě.

V době příprav k útoku byl prováděn intensivní průzkum. Přinesl důležitý poznatek, který měl vliv na stanovení doby vyrazení ke zteči. Výsledkem zajatců bylo zjištěno, že nepřítel ponechává v noci v zákopech určitou pohotovost a zákopy a opěrné body obsazuje až 1/2 hodiny před rozedněním. Podle tohoto zjištění bylo rozhodnuto vyrazit ke zteči v 04.00 hod. bez dělostřelecké přípravy zteče.

Rozhodnutí zahájit útok ještě v noci bylo odůvodněno i tím, že sbor neměl dostatek střeliva do houfnic. Proto byla zteč také podporována palebnými soustředěními a nikoli palebným valem.

V noci na 30. března provedl sbor ještě potřebná přeskupení.

30. března v 04.00 hod. vyrazily jednotky sboru v stanoveném úseku ke zteči (viz přílohu 2). Překvapený nepřítel nebyl s to klást organizovaný odpor. Do 06.00 hodin prolomila vojska sboru první postavení. Do 10.00 hodin zmocnila se 3. brigáda osady Jalovec, osady Bobrovček, kóty 828, 1. brigáda osady Bobrovec, 4. brigáda osady Trstené a trig. 706 Dubovec. Zteč neměla očekávaný spád proto, že v noci na 30. března, tedy před ztečí, nastala náhlá obleva. Rozmoklý a rozbředlý terén ztěžil útok pěchoty, hlavně však zpomalil přesun dělostřelectva. Pěchota sice ovládla obě postavení, oclta se však bez přímé dělostřelecké podpory. Dělostřeleckou podporu měla jen 3. brigáda dvěma bateriemi kanonového

pluku, které se přesunuly k osadě Jalovec, kde na jižním okraji osady zaujaly palebná postavení.

Pěchota nepodporovaná dělostřelectvem pro přímou střelbu se ihned upevňovala v dosažených prostorech, neboť nepřítel připravoval řadu silných protiztečí. Průzkumná rota dostala za úkol proniknout na trig. 915 Háje. Svěřený úkol splnila.

První protizteč podnikl nepřítel hodnotou asi jednoho praporu s četou tanků a samohybných děl ve směru Ondrášová, Bobrovec.

Jednotky 1. brigády po dvouhodinovém boji z Bobrovice odešly do prostoru Bobrovecký mlýn, později na západní svahy kóty 764.

Současně vedl nepřítel protizteč ve směru železniční stanice Liptovský Mikuláš, trig. 706 Dubovec. Ovládl trig. 706 Dubovec a osadu Trstené. 4. brigáda pod tlakem nepřítele provedla odchod na bezpečnou výšinu na jihozápad od Smrečan.

Protizteče v 11.00 a 15.00 hod. obě ve směru Pavlova Ves, kóta 828 a Pavlova Ves, kóta 664 Zajačky byly 3. brigádou odraženy. 3. brigáda udržela dosažený prostor, měla však odkrytý levý bok. Nepřítel se také v 16.00 hod. pokusil ztečí ve směru Bobrovec, Jalovec hodnotou zesíleného praporu podporovaného pěti tanky obchvátit levý bok 3. brigády a rozpoltit sestavu jednotek sboru. Palbou dělostřelectva z jižních okrajů osady Jalovec, zásahem sborového dělostřelectva a úporným bojem jednotek 3. brigády nepřátelská protizteč ztroskotala. Ostatní pokusy nepřítele neměly úspěchu.

Nepřítel ztratil během boje dne 30. března 700 osob, pět samohybných děl a dva tanky. Ztráty sboru byly 350 osob. I když se jednotky 1. čs. armádního sboru nezmocnily celého úkolem stanoveného prostoru, zajistily udržení prostoru návrší kóta 828, kóta 654 Zajačky podmínky k pokračování zteče.

Dne 31. března vysunul velitel sboru do prostoru trig. 915 Háje samopalný prapor 3. brigády a průzkumnou rotu vyčlenil do zálohy.

V noci na 1. dubna provedla vojska sboru přeskupení, jehož cílem bylo upevnit se na dosažených prostorech a vytvořit u 1. a 4. brigády hluboké sestavy a vyčlenit síly do zálohy velitele sboru; v záloze velitele sboru byl totiž jen jeden prapor (8.) a průzkumná rota.

1. brigáda zaujala obranu od návrší kóta 828 až po kótu 677 (na jih od Jalovec) 1. praporem, na jižních svazích kóty 817 (Dlžiny) 2. praporem. 3. prapor přešel do zálohy velitele sboru.

4. brigáda se připravila k obraně v prostoru kóty 677 až po západní svahy kóty 764 vlevo od 1. praporu.

Pokusy nepřítele rozrazit sestavu sboru, zvláště pak 1. dubna, vojska sboru zmařila. Jednotky 1. čs. armádního sboru se v průběhu 1. dubna snažily opakovanými ztečemi ovládnout trig. 706 Dubovec a kóta 729 Nikovo, narážely však na houževnatý odpor nepřítele.

Ani pokusy nepřítele ovládnout prostor trig. 915 Háje nebyly úspěšné.

Velitel sboru hleděl využít situace sboru, charakterisované obchvatným postavením jednotek sboru, zvláště pravého křídla vzhledem k nepřátelským silám, a proto rozhodl provést v noci na 2. dubna přeskupení sil ve prospěch pravého křídla sboru. 1. brigáda bez jednoho praporu (samopalný, 2. a 3. prapor) byla přesunuta do prostoru výšiny trig. 915 Háje (viz přílohu 2).

Zámyslem velitele sboru bylo proniknout pravým křídlem ve směru Nižnie Matiašovce, Brnice, Jánošovce (3 km na západ od Brnice), trig. 736 pod Malým Hukom (6 km na západ od Brnice), dále na jihozápad a přetít komunikace v údolí Váhu. Část sil měla očistit Liptovský Mikuláš.

V souhlase s tímto zámyslem měla 1. brigáda prolomit nepřátelskou obranu v prostoru Nižnie Matiašovce, Beňušovce a proniknout do údolí Váhu ve směru Brnice, trig. 736 Pod Malým Hukom. 3. brigáda měla udeřit ve směru trig. 652, Parižovce k Váhu. 4. brigáda proniknout do Liptovského Mikuláše na směru Bobrovec, Ondrášová, Liptovský Mikuláš.

Byl zjedнан styk s partyzánským oddílem v Klačanské dolině a to-^{odrádem} muto oddílu uložil velitel sboru zničit most přes Váh v osadě Vlašky² a znesnadnit tak případný odchod nepřítele. — 11 —

Nepřítel vyčerpal v četných zoufalých protiztečích ve dnech 30., 31. března a 1. dubna značné svoje síly. Rozhodného úspěchu nedosáhl, naopak jeho situace se hodinu od hodiny zhoršovala. Situace 320. nepřátelské divise byla dále podstatně zhoršena neúspěšným bojem nepřítele v údolí Oravy proti 17. sovětskému střeleckému sboru.

Nepřítel se proto rozhodl uniknout úplnému zničení včasným odchodem z prostoru Liptovský Mikuláš.

V noci na 4. dubna byly zjištěny známky ústupu. Ráno v 04.00 hodiny 4. dubna vyrazily jednotky 1. čs. sboru v stanovených směrech.

1. a 3. brigáda pronásledovaly nepřítele, 4. brigáda vnikla ze severozápadu a z východu (9. praporem, který ovládl téhož dne trig. 748 Háje) do Liptovského Mikuláše a město osvobodila. Po vyčištění města od nepřítele soustředila se 4. brigáda v prostoru Nižnie Dehtary.

Vojska sboru pronásledovala v odpoledních hodinách nepřítele všemi brigádami. Osvobodila 5. dubna ráno Ružomberok po bojích se zadními voji nepřítele vedenými během 4. dubna a v noci na 5. dubna.

24. sovětská střelecká divise byla z druhého sledu zasazena k rozvíjení úspěchu a pokračovala pak v úderu do údolí Oravy ve směru na Dolní Kubín.

4. Poznatky z bojů a závěrečné zhodnocení

Boje u Liptovského Mikuláše, které trvaly dva měsíce, skončily porážkou nepřítele.

1. čs. armádní sbor vstupoval do bojů po doplnění osobami z osvobozeného území Československa, které neměly bojové zkušenosti a které měly za sebou jen krátký, často několikadenní výcvik.

Už tato skutečnost vyžadovala položit v přípravě zteče důraz na přípravu v četě, rotě a praporu, tím spíše, že vojska 1. čs. armádního sboru nastupovala k bojům proti nepříтели, který měl početní převahu a měl bojové zkušenosti.

Příprava vojsk ke zteči se v plném rozsahu uskutečnila před ztečí dne 30. března. Bylo zvláště procvičeno provedení zteče, spolupráce s dělostřelectvem a boj v noci. Všechny jednotky prošly postupně v týlu tímto výcvikem.

V bojích koncem března a počátkem dubna, zvláště v druhém a v dalších dnech bojů, po získání určitého stupně jistoty a sebedůvěry

se plně projeví kladné výsledky této důkladné přípravy vojsk. Svědčí to o tom, že vlastní boj vyžaduje morální i fyzické přípravy a plně osvojení znalostí. Čím důkladnější je příprava každého vojáka, tím důraznější a pronikavější je úspěch v boji.

Je přirozené, že se příprava netýkala jen výcviku jednotek. Metoda přípravy boje prováděná cílevědomě Sovětskou armádou před každou operací a bojem byla uplatněna i v přípravě velitelů a štábů v 1. čs. armádním sboru. Podrobné rekognoskace, organizace součinnosti a nácvik velitelů a štábů na mapách i v terénu měl zaručit rychlou, pohotovou a situaci odpovídající činnost velitelů a štábů za boje.

Podmínky pro útočný boj nebyly příznivé. Předem připravená nepřátelská obrana byla vybudována v terénu pro obranu výhodném. Útočný boj nadmíru ztěžovaly povětrnostní podmínky, z počátku bojů tuhý mráz, hluboký sníh, později rozbředlá a rozbahněná půda za oblevy a tání.

Nepřítel měl všechny podmínky k organizaci a řízení hustých souvislých účinných paleb pěchotních zbraní a dělostřelectva. Měl možnost pozorovat především z bočních pozorovatelů na jižních výběžcích Lipovských holí celý prostor výchozího postavení vojsk sboru.

Velitelé museli proto neustále pamatovat na využití prostředků k maskování vojsk. Kromě důsledně vyžadovaného maskování zemních prací byla v rozsáhlé míře uskutečněna klamná činnost. Byly prováděny klamné přesuny aut (do Okoličné), klamné rekognoskace, bylo vybudováno dvanáct klamných baterií a bylo prováděno i klamné zvedání vlastních minových polí. Tak mělo být nepříteli ztíženo zhodnocování výsledků pozorování, po případě měly být tyto výsledky znehodnoceny.

Povětrnostní podmínky měly vliv na provádění přesunů a přemisťování vojsk. Závěje na komunikacích znemožnily často přísun v plánovaném čase. V terénu pak byl ztížen, ba za tání znemožněn přísun těžkého materiálu taženého auty. Bylo třeba velkého vypětí sil ženijních jednotek i civilního obyvatelstva k udržování komunikací v sjízdném stavu. Přesuny dělostřelectva za boje na rozbředlých cestách se jistěji uskutečňovaly volskými potahy než taženými neterénními auty. Za tání pak bylo nutno připravit dostatek stavebního dříví k úpravě cest.

Je nasnadě, že takové povětrnostní podmínky, jako tuhý mráz, silné vánice, měly vliv na bojovou činnost pěchoty a na provádění zemních prací. Obtížné podmínky bylo nutno překonávat zvýšeným úsilím a vysokou bojovou dovedností.

Za takových podmínek se jen zvýšil význam soustavného cílevědomého průzkumu za přípravy boje, jímž bylo možno dosáhnout důležitých zpráv usnadňujících organizaci boje a vedení zteče. Průzkum byl veden všemi způsoby, velký význam pak měly výpady se vzetím zajatců. Stanovení doby vyrazení ke zteči dne 30. března podle výpovědi zajatců jen potvrzuje tuto skutečnost.

Podmínky terénu a počasí, zvláště komunikační obtíže měly vliv i na zásobování vojsk. Na příklad munice pro průlom 30. března byla přisunována z prostoru Šanok. Z prostředků sboru bylo nutno vytvořit automobilní kolony, které ze vzdálenosti 300 km dopravovaly municí. Přísunový koloběh (600 km) byl prováděn ve 2 až 3 dnech.

Všechna tato fakta svědčí o mimořádně velikém úsilí vojsk. S uvedenými objektivními podmínkami bylo nutno se vypořádat. V předchozích

bojích získávaly nové kádry postupně zkušenosti za nejobtížnější situace, přípravou k nové zteči zpevňovaly nabyté dobré návyky a zvyšovaly svou bojovou dovednost a další došlé kádry je získávaly za přípravy a v prvních dnech boje.

Příprava a organizace boje byla řízena se zřetelem ke všem skutečnostem a zkušenostem. Z těch vyvěral také zámysl a byly stanoveny úkoly útvarům.

Obrana nepřítele nebyla po ženijní stránce rozsáhle vybudována. Je třeba však uvážit, že nepřítel měl všechny podmínky k tomu, aby vhodně využíval terénu. Zvláště osady spolu s ostatními podmínkami terénu dávaly nepříteli možnost úspěšně se bránit. Vojska sboru musela se připravit na tvrdý boj, i když využila na počátku zteče účinného překvapení, zvláště v osadách a na rozhodujících výšinách.

Úkol uložený sboru a zámysl velitele určoval na základě výsledků dosavadních bojů úder na směr Smrečany, kóta 828, Nižnie Matiašovce s vytvořením rozhodné převahy sil. Úder na tomto směru vedl k hlubokému obchvatu hlavních sil nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš. Volba směru úderu byla správná a úder vážně ohrožoval hlavní síly nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš. Ovšem plný a rozhodný úspěch předpokládal i aktivní útočnou činnost 9. praporu proti silám nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš, vedenou k účinnému zasazení sil v tomto prostoru do boje.

Průběh boje ukázal, že nepřítel vedl nejprudší protizteče z prostoru Ondrášová a Liptovský Mikuláš a málem ohrozil celkový dobrý výsledek bojů prvního dne. Bylo tomu tak proto, že na směr Okoličná, Liptovský Mikuláš nebyla vedena útočná činnost.

Za plného úspěchu umožňoval směr úderu při odchodu nepřítele vedení rovnoběžného pronásledování. Této skutečnosti nemohlo být plně využito proto, že nepřítel vedl úporné boje ve dnech 1. a 2. dubna a síly sboru byly plně zaujaty obranou levého křídla.

Další útok zahájený 4. dubna ráno byl již veden opožděně. Nepřítel využil 3. dubna, kdy se jednotky připravovaly k útoku, aby zahájil odchod. V dané situaci neměl sbor dostatek spolehlivých zpráv o činnosti nepřítele. Ukázala se nutnost důkladného průzkumu a studia nepřítele i v průběhu boje.

I když byl po zjištění známek odchodu nepřítele zahájen ihned další postup, narazily jednotky sboru již jen na zadní voje nepřítele a došlo jen k čelnímu pronásledování.

Velitel sboru se rozhodl prolomit nepřátelskou obranu co největšími silami sboru v úseku širokém 3 km. Více než osm praporů učených do dvou sledů prolamovalo nepřátelskou obranu. Byla vytvořena potřebná převaha sil, umožňující provedení průlomu ve zvoleném směru. 2 km

Nutno podtrhnout, že vojska 1. čs. armádního sboru prováděla zteč bez podpory tanků. To ovšem mělo vliv na spád zteče, na její důraznost. Tím spíše nutno vyzvednout stupeň bojeschopnosti vojsk po krátké přípravě u sboru, zvláště když se dalo očekávat, že nepřítel má tanky, a jak boje ukázaly, je měl.

Je nepochybné, že jen nejtěsnější součinnost mezi pěchotou a především použitím kanonů pro přímou střelbu mohlo tento nedostatek zčásti

nahradit. Dosažení hlubokých úkolů bez tanků vyžadovalo velkého vypětí.

Velitel sboru předvídal nutnost zabezpečení levého boku. Vždyť nepřítel měl dostatek sil, aby ohrozil úspěch sboru. Většinu svých sil v průběhu bojů vrhl do protiztečí k rozražení sestavy sboru na směru Ondrášová, Bobrovec a Jalovec. Úporný boj jednotek sboru, včasné zaujetí a později zesílení obranné sestavy na levém křídle, dále pak účinná palba dvou baterií 76mm kanonů na jižním okraji Jalovce vedla ke zhroucení nepřátelských protiztečí. Děla pro přímou střelbu v sestavě pěchoty byla pěchotě rozhodnou podporou v boji v prostoru Bobrovec, Jalovec. 1. a 4. brigáda byly donuceny provést odchod proto, že dělostřelectvo pro přímou střelbu nemohlo být včas přisunuto.

Je zřejmé, že boje u Liptovského Mikuláše probíhaly za ztížených podmínek. Celá bojová činnost byla podmíněna řadou skutečností, které na ni více nebo méně působily a měly vliv na průběh bojů.

Jen další a důkladnější rozbor by mohl ještě více upřesnit a zkonkretisovat velikost a ráz působení jednotlivých podmínek.

Vojáci 1. československého armádního sboru, kteří v této době z valné části ještě neprošli bojem, získali cenné zkušenosti a boje u Liptovského Mikuláše se staly zkušebním kamenem 1. čs. armádního sboru po doplnění novými kádry. Sbor v těchto bojích čestně obstál a boje u Liptovského Mikuláše se staly nedílnou součástí slavné bojové cesty našich vojáků po boku vítězné a nepřemožitelné Sovětské armády.

ÚČAST RUMUNSKÝCH VOJSK PŘI OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA V PROTIFAŠISTICKÉ VÁLCE

V těchto dnech vzpomínáme výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Před 10 lety hrdinní krasnoarmějci pomohli našemu lidu setřást fašistické jařmo a položit základy k novému a bohatšímu životu bez fašistů a vykořisťovatelů.

Po boku slavné Sovětské armády bojovali a umírali za osvobození naší vlasti i vojáci rumunští, synové rumunského lidu, který 23. 8. 1944 pod vedením Komunistické strany Rumunska svrhl nenáviděnou fašistickou diktaturu Antoneskovu a obrátil zbraně proti pravým svým nepřátelům, proti fašistům. Tento úspěch rumunského lidu byl umožněn vítězným postupem sovětských vojsk, která v oblasti Kišiněv-Jassy zasadila hitlerovským armádám zdrcující sedmý úder, jenž měl za následek zhroucení celého jižního křídla hitlerovské východní fronty.

Po 23. 8. 1944 byla rumunská vojska uskupena takto:

- svazky z prostoru Kišiněv—Jassy po přeskupení v oblasti Bukurešť vytvořily 4. rumunskou armádu (dále již jen 4. A),
- svazky, které byly na celém území Rumunska, spolu s nově mobilizovanými útvary tvořily 1. rumunskou armádu (1. A),
- rumunské jednotky v SSSR tvořily dobrovolnickou divisi „Tudor Vladimirescu“.

1. A, 4. A a divise „Tudor Vladimirescu“ přešly po osvobození Rumunska pod velení 2. ukrajinského frontu (2. UF) a po boku sovětských vojsk dovršily vyčištění rumunského území od fašistů a zúčastnily se osvobození Maďarska i Československa.

Tolik úvodem. V další části bude podán přehled bojových akcí 1. a 4. rumunské armády a divise „Tudor Vladimirescu — Debrecín“*) na území Československé republiky, v rámci operací 2. UF.

Po likvidaci hitlerovsko-horthyovského uskupení v Budapešti rozhodlo se sovětské velení rozvíjet ofensivu na směr Bratislava a Vídeň.

2. UF měl postupovat podél Dunaje s hlavním úderem severně od Dunaje na Bratislavu.

3. UF měl za úkol rozvinout ofensivu jižněji ve směr na Vídeň v těsné součinnosti s 2. UF.

Na severu 4. UF měl postupovat v hornaté východní části ČSR, aby zlomil odpor nepřítelů v slovenských horách a aby osvobodil severní část území ČSR.

Zatím co sovětská vojska pronikla hluboko v jižní a střední části Maďarska, dosáhla Dunaje a překročila jej v oblasti Budapešť, narazila v prostoru na severovýchod odtamtud na německá vojska, která se upevnila v horských částech Slovenska. Německá fronta tam vytvořila velký oblouk otevřený na jihovýchod. Německé velení zamýšlelo udržet tento oblouk opřený o hory, aby tak mohlo ohrozit pravý bok sovětských sil, které postupovaly na Bratislavu. Odpor nepřítelů v slovenských horách byl neobyčejně silný a trval od ledna do března 1945, kdy se teprve zhroutil pod úderý sovětských vojsk na boky tohoto uskupení.

*) Čestné pojmenování „Debrecín“ dostala tato divise za osvobození Debrecína.

V rámci těchto akcí působila rumunská vojska (1. A a 4. A) na pravém boku 2. ukrajinského frontu podle rozkazů sovětského velení. Zúčastnila se osvobození ČSR a bojovala až do úplného zhroutilí Německa.

Akce uskutečněné 1. A a 4. A byly pokračováním bojů v Maďarsku a začaly v druhé polovině prosince 1944, když rumunská vojska po boku sovětských vojsk přešla československé hranice.

*

1. rumunská armáda se zúčastnila bojů na území ČSR v hornatém terénu Slovenska a v posledním období války na území Moravy. Směr postupu 1. rumunské armády byl:

Lučenec, Banská Štiavnica, Nové Mesto nad Váhom, Uherský Ostroh, Brno, Jihlava, v oboustranném styku se svazky Sovětské armády.

Operace, kterých se účastnila 1. rumunská armáda, je možno rozdělit na tři období:

1. Operace k překročení masivu Javoria (trig. 1024 v prostoru mezi Lučencem a Banskou Štiavnicí). Trvaly od 25. 1. do 19. 3. 1945.

2. Rozvinutí útoku na západ s překročením řek Hron, Nitra, Váh a Morava v době od 20. 3. do 6. 5. 1945.

3. Ofensiva v prostoru Brno a konečné pronásledování nepřítele směrem na Prahu.

První období útočné operace 1. A v prostoru masivu Javoria mělo ráz čelního útoku s pomalým tempem, zejména v prostoru Oremov Láz, kde odpor protivníka byl zvláště silný. Nepřítel tu plně využil výhod převýšení terénu, výhodných povětrnostních podmínek (zima, závěje až 1 m vysoké).

25. ledna převzala 1. A úsek fronty na sever od Lučence a Modrého Kamene, kde přešla do obrany. V tomto období se však ihned začala připravovat na pokračování v útočné operaci, která měla být zahájena 29. ledna. Útok zahájila s hlavním úderem na svém levém boku. Během prvního dne boje podařilo se jí prolomit nepřátelskou obranu a proniknout do hloubky 6 až 8 km, kde rumunské jednotky byly zastaveny. Nové pokusy o průlom obrany nepřítele neměly úspěchu.

Útok byl obnoven 10. 2. 1945 za vydatné podpory sovětského dělostřelectva. Hlavní úder byl tentokrát veden na pravém boku, aby byla vyvrácena nepřátelská obrana v prostoru Oremov Láz. Po proniknutí do hloubky několika kilometrů na pravém boku ve směru na trig. 1024 Javoria byla útočná operace 1. rumunské armády zastavena na celé frontě.

25. února 1945 po provedení nové přípravy a za pomoci sovětského dělostřelectva podnikla 1. A znovu útok směrem Oremov Láz, Dobrá Niva. V této operaci plnila 1. A úkol operačního maskování. Podařilo se jí přilákat na sebe hlavní síly nepřítele, zatím co v té době provedly sovětské jednotky hlavní úder na svém pravém boku, kde prolomily obranu nepřítele v celé hloubce a vyšly až do prostoru Banská Štiavnica.

1. rumunská armáda při přípravě této ofensivy splnila svůj úkol poměrně lehce, neboť její zámysl nepřítel neodhalil. Nepřítel byl oklamán, neodhalil směr hlavního úderu sovětských sil, u nichž zůstaly přípravy k nastávajícímu útoku úplně před nepřítelem utajeny.

Při rozvíjení této ofensivy sovětskými silami byla rozbita obrana protivníka v prostoru horského masivu Javoria. V dalších dnech pak postupovala 1. rumunská armáda o mnoho rychleji ve svých útočných akcích a prolamovala další obranná postavení v operační hloubce nepřítele. Když 1. rumunská armáda dosáhla prostoru Dobrá Niva, znovu narazila na silnou nepřátelskou obranu.

Za této situace vyčlenila 1. A jeden ze svých svazků zasazených v pravé části útočného pásma armády a přesunula ho horským terénem do levé části. Celý přesun svazku i s vlastním provedením zteče byly provedeny za 36 hodin. Tímto rychlým manévrem uskutečněným ve dnech 11. a 12. 3. 1945 posílila 1. rumunská armáda svá vojska na směr hlavního úderu v levé části svého útočného pásma a rozbila obranu nepřítele v prostoru Dobrá Niva. Potom pronikla k řece Hron, které dosáhla 19. 3. 1945.

V druhém období dosáhla útočící vojska postupně řek Hron, Nitra, Váh a Morava. Vojska 1. rumunské armády překonávala horský terén mezi uvedenými vodními toky a rozvíjela útočnou operaci v těsné součinnosti se sousedními svazky Sovětské armády v mnohem rychlejším tempu a do větší hloubky, než tomu bylo v prvním období útočné operace.

Činnost 1. rumunské armády se vyznačovala prováděním obchvatných manévřů do boků nepřítele. Při tom byly rychle přeskupovány svazky z jednoho boku na druhý. Současně s obchvatným úderem byly prováděny i údery čelní.

Po sedmidenním přípravném období se rozpoutaly ve dnech od 20. 3. do 2. 4. 1945 boje o překročení řeky Hron a o dosažení řeky Nitra. Rumunská vojska útočila čelně a částí sil na směr Žarnovica, Velké Uherce. Násilným přechodem přes řeku Hron a ovládnutím malého předmostí při současném přesunu části sil horským terénem ze severu na jih provedla rumunská vojska rozsáhlý manévr, aby pronikla do týlu nepřátelské obrany, která se ještě opírala o řeku Hron. Rumunská vojska k tomu využila úspěchu sovětských sil v prostoru na severozápad od Levice, kde již předtím byla prolomena obrana nepřítele na Hronu. Ze severní části útočného pásma tam byla přesunuta část rumunských sil, aby překročila Hron a zaútočila na pravý bok nepřítele od jiho-východu.

V době mezi 27. 3. a 2. 4. 1945 se kromě toho podařilo rumunským jednotkám ovládnout řeku Hron proniknutím masivem Nitranské hole mezi řekou Hron a Nitra, kde protivník utrpěl značné ztráty.

Do 3. 4. 1945 pronikla vojska 1. rumunské armády v celém pásmu k řece Nitra, o kterou nepřítel opíral svoji obranu. Rumunské jednotky zaútočily na tuto obranu z chodu a ovládly předmostí široké 25 km a hluboké 6 až 8 km. Po této akci byly hlavní síly přeskupeny na sever s úkolem přehradit údolí Nitry, Nitrici, Bebravy a Libice.

V noci ze 4. na 5. 4. 1945 osvobodila 1. rumunská armáda po těžkých bojích město Bánovce nad Bebravou. Za toto vítězství byla tato armáda jmenována v rozkaze soudruha generalissima Stalina.

V době, kdy hlavní síly 1. rumunské armády bojovaly v prostoru Bánovce, byl odeslán jeden svazek do prostoru Piešťany na předmostí, které vybojovaly sovětské jednotky na řece Váhu, a současně ještě

jeden jezdecký svazek k obklíčení nepřítele v údolí Váhu v prostoru Nové Mesto nad Váhom, Piešťany.

Touto akcí začaly první boje rumunských jednotek v Bílých Karpatech mezi řekou Váh a řekou Morava. V průběhu těchto bojů, které trvaly do 26. 4. 1945, rozvíjela 1. rumunská armáda útok ještě více na sever a potom směrem západním.

V údobí, v kterém rozvíjela 1. rumunská armáda útok a přibližovala se k výběžkům Bílých Karpat, současně postupovala částí sil k řece Morava, uskutečňujíc široký obchvatný manévř směrem severním na Uherský Ostroh. V tomto údobí současně prováděla sovětská vojska obchvatný manévř severně od Bílých Karpat.

Od 12. 4. 1945 rozvíjela vojska 1. rumunské armády útok z předmostí na řece Moravě, které získala a zabezpečovala sovětská vojska. Útok směřoval směrem severním a vyvracel nepřátelskou obranu na řece Moravě.

Hned po prolomení nepřátelské obrany u Uherského Ostrohu (26. 4. 1945) pokračovala 1. rumunská armáda v postupu na západ od řeky Moravy, kde se spojila s jednotkami útočícími koryčanskou soutěskou, s úlohou obklíčit a zničit nepřítele v prostoru Olomouc a Kroměříž.

Manévř 1. rumunské armády byl součástí obklíčovacího manévřu sovětských vojsk a vojsk 4. rumunské armády, která postupovala na severu do prostoru Olomouc, kde měl být nepřítel obklíčen a zničen. Boje trvaly až do 6. 5. 1945, kdy byla prolomena obrana nepřítele, organizovaná v prostoru Kroměříž a Kojetín. Obě města byla současně osvobozena.

Ještě před 4. 5. 1945, dříve než vlastně ukončila svůj úkol 1. rumunská armáda v prostoru Kroměříž, byl přesunut jeden z jejích svazků směrem na západ, aby zaujal 6. 5. 1945 obranu v prostoru na sever od města Brna.

Do tohoto prostoru pak byly soustředěny všechny síly 1. rumunské armády. Tam vlastně započalo třetí a poslední období operací 1. rumunské armády v Československu. Nejprve přešla do dočasné obrany v prostoru na sever od Brna. Dne 9. 5. 1945 pak 1. rumunská armáda opět zaujala své místo v generální ofenzivě sovětských vojsk, protože na území Československa nerespektovala hitlerovská vojska podmínky kapitulace podepsané v Berlíně 8. 5. a kladla dále odpor. Sovětská vojska spolu s vojsky ostatních osvobozovacích armád, tedy i s 1. rumunskou armádou pokračovala proto v útoku směrem severním a severozápadním od Brna. Po prolomení nepřátelské obrany v noci z 9. na 10. 5. 1945 začalo pronásledování nepřítele směrem na Prahu.

Dne 10. 5. přešla 1. rumunská armáda do druhého sledu. Přesunula se ještě více na západ a soustředila se do 12. 5. 1945 v prostoru severně od města Jihlava. Tím byly operace 1. rumunské armády na území Československa skončeny.

*

Rumunská dobrovolnická divise „Tudor Vladimirescu — Debrecín“
po osvobození města Šalgotarjan ve dnech 25. a 26. 12. 1944 pokračovala v útoku na sever. Po prolomení obrany nepřítele překročila řeku Ipel a do 21. 1. 1945 vedla útočné boje severně od řeky v prostoru Lučenec.

V tento den se divise přeskupila a přemístila podle rozkazů, které dostala, na severozápad do prostoru Almaš a Bogoňa, kde se zúčastnila bojů po boku sovětských jednotek.

Po celý únor vedli vojáci divise těžké boje a postupně zdolávali úporně se bránícího nepřítele. Neustále odrážejíc zuřivé nepřátelské protizteče prolomila divise obranu nepřítele a osvobodila četné osady.

19. 3. 1945 zlikvidovala divise poslední nepřátelské odpory, vyšla na východní břeh Hronu a zúčastnila se osvobození osad Luknica a Žarnovica na Hronu.

Po splnění úkolu byla divise přeskupena a ponechána k dispozici velitelů 2. UF.

Za hrdinství, které projevila v boji, za vynikající činy vojáků na bojišti proti hitlerovcům byla rumunská divise „Tudor Vladimirescu — Debrecín“ vyznamenána řádem Rudého praporu.

*

4. rumunská armáda, která se zúčastnila osvobození Československa a která bojovala na pravém boku 2. UF, pronikla na československé území 20. 12. 1944 v prostoru osad Buzica a Turňa.

Operace, kterých se 4. A na československém území zúčastnila, možno rozdělit také na tři období:

1. období — útok s cílem prolomit obranu nepřítele na jihovýchodním Slovensku a proniknout do údolí Hronu (20. 12. 1944 až 31. 1. 1945),

2. období — boje o údolí Hronu a osvobození měst Banská Bystrica a Kremnica (1. 2. až 26. 3. 1945),

3. období — rozvinutí ofensivy na severozápad, přechod přes Velkou Fatru, násilný přechod Váhu a Moravy a pronásledování nepřítele (26. 3. až 12. 5. 1945).

V prvním období akce uskutečňované 4. A po boku sovětských vojsk měly za cíl prolomit hluboce členěnou obranu nepřítele na jižních svazích Slovenského Rudohoří na čáře Košice, Rožňava, Tisovec, Lučenec, překročit hory a proniknout do údolí Hronu. Vpravo od 4. A bojovala vojska 4. ukrajinského frontu.

Při útočných akcích 4. A podnikaných v posledních dnech prosince 1944 střetly se rumunské jednotky se silným odporem nepřítele a jejich výsledkem byly jen malé místní vlomy do obrany nepřítele.

Aby byla prolomena nepřátelská obrana mezi Košicemi, Rožňavou a Lučencem, připravilo sovětské velení útočnou operaci, která měla být zahájena 12. 1. 1945 s cílem proniknout na sever a severozápad, izolovat a zničit nepřátelské uskupení u Košic a Lučence.

4. A přeskupila své síly do nové útočné sestavy a 12. 1. 1945 zahájila po boku sovětských vojsk ofensivu s hlavním úderem na směr Rožňava, Dobšiná a dále na severozápad. Po těžkých bojích prolomila rumunská vojska obranu na směr Rožňava za pomoci sovětských vojsk, která působila na obou bocích 4. A, a za vydatné podpory sovětského bitevního a stíhacího letectva.

Boje započaté 12. 1. 1945 na této části fronty byly ukončeny 23. 1. 1945 dobytím Rožňavy, významného komunikačního uzlu. V těchto bojích způsobila rumunská vojska velké ztráty nepříteli, zajala štáb a

velitele hitlerovského svazku, víc než 1700 nepřátelských vojáků a důstojníků a osvobodila 54 osad.

Po osvobození Rožňavy 4. A přešla ihned k pronásledování nepřítele ve směru na Brezno.

Vojska 4. UF, která útočila vpravo od 4. A západním směrem, dosáhla prostoru Dobšiná.

Vlevo sovětská vojska pronikla na severozápad od Lučence.

Pronásledování nepřítele vojsky 4. A pokračovalo s úspěchem a jednotlivá postavení v hloubce obrany nepřítele byla postupně likvidována.

21. 1. 1945 byly osvobozeny Dobšiná, Murán a Tisovec a celý prostor východně od těchto osad.

Donucen situací vytvořenou postupem vojsk 4. UF na západním směru, nepřítel začal počínaje dnem 27. 1. 1945 ustupovat na celé frontě 4. A.

Pronásledování nepřítele západním směrem pokračovalo ve dnech 28. až 31. 1. 1945 po cestách vedoucích k Breznu. Postup rumunských vojsk byl zpomalován těžkými terénními podmínkami, zničenými cestami, množstvím překážek a minových polí položených poblíž těchto cest.

Ráno 30. 1. 1945, po odražení noční akce, osvobodila rumunská vojska Brezno. Po osvobození Brezna narazila 4. A na nové silné a souvislé obranné postavení nepřítele, vybudované po obou stranách údolí Hronu.

Druhé období bojů 4. A zahrnuje boje vedené v údolí Hronu (31. 1. až 26. 3. 1945) s cílem prolomit nepřátelskou obranu na Hronu a osvobodit významná centra Banskou Bystricu a Kremnicu.

Do 10. 2. 1945, kdy znovu započal útok, vedla 4. A boje místního významu a přeskupovala svoje síly. 4. A spolu se sovětskými vojsky zahájila útok s většinou sil na pravém boku podél Hronu; nepřítel kladl zoufalý, houževnatý odpor. Do 12. 2. byly zaznamenány jen úspěchy místního významu. Útoky pokračovaly do 6. 3. a rumunská vojska musela neustále odrážet protiútoky nepřítele, který přiváděl čerstvé síly a upevňoval obranu.

6. 3. 1945 obnovila 4. A ofensivu soustředěním hlavních sil na levém křídle na směru Banská Bystrica a s pomocným úderem podél údolí Hronu na západ. Manévrující silami z jednoho boku na druhý, neustále útočíc, 4. A podporovaná postupem sovětských sil na jihu, které pronikaly do údolí Hronu na směru Zvolen a potom na sever směrem na Banskou Bystricu prolomila do 23. 3. 1945 obranu nepřítele. Vojska na pravém boku 4. A pronikla hluboko z východu na západ údolím Hronu; svazky levého křídla armády po těžkých bojích zlomily odpor nepřítele, prolomily jeho obranu a rozvinuly úspěch přes hory na severovýchod směrem na Banskou Bystricu v těsné součinnosti se sovětskými jednotkami.

Útočné akce pokračovaly úspěšně ve dnech 23. až 26. 3. 1945. Ráno 26. 3. osvobodila sovětská a rumunská vojska Banskou Bystricu údery z jihu a ze západu.

4. A v průběhu útočných akcí na osvobození Banské Bystrice s úspěchem uskutečnila násilné překročení Hronu a do konce března 1945 na výšinách západně a severozápadně od Hronu navázala dotyk s novou obranou nepřítele.

Po přeskupení sil obnovila 4. A spolu se sovětskými vojsky, která působila na jihu, ofensivu 1. 4. 1945 severozápadním směrem a po prudkém překvapivém útoku 2. 4. 1945 osvobodila Kremnicu.

Operace vedené k osvobození průmyslové oblasti mezi Breznem, Banskou Bystricou a Kremnicou, započaté 1. 2. 1945, byly skončeny 3. 4. 1945.

Třetí období operací, kterých se účastnila 4. A, zahrnuje boje vedené v oblasti Velké Fatry, na řekách Váh a Morava a pronásledování nepřítele ve směru na Prahu. Trvalo od 3. 4. do 12. 5. 1945.

3. 4. 1945 byla tato všeobecná situace na frontě:

Ve středu levý bok 4. UF v útoku západním směrem se opíral o západní svahy Velké a Malé Fatry.

Jižněji dosáhla sovětská vojska a vojska 4. A západních svahů Malé Fatry. Sovětská vojska a 1. rumunská armáda pak postupně dosahovala řek Nitry a Váhu.

Do 5. 4. 1945 pronikly jednotky 2. UF hluboko podél Dunaje na západ a osvobodily Bratislavu.

4. A počínaje 3. 4. 1945 pokračovala v útoku na celé frontě západním směrem přes Velkou Fatru v těsném styku se sovětskými vojsky, která osvobodila Prievidzu. V následujících dnech pokračovala plně rozvinutá ofensiva na celé frontě. Po těžkých bojích ve Velké Fatře pronikla rumunská vojska do údolí Turce, 11. 4. 1945 osvobodila Turčanský Sv. Martin a navázala styk s 1. čs. armádním sborem, který bojoval v rámci 4. UF.

V pokračování útočných akcí vojska 4. A rozdrtila odpor nepřítele v Malé Fatře a spolu se sovětskými jednotkami překročila řeku Váh jižně od Trenčína. Část sovětských a rumunských vojsk, která překročila Váh, rozvinula ofensivu po západním břehu směrem na sever. Tímto manévrem bylo způsobeno zhroucení nepřátelské obrany na Malé Fatře.

Vojska 4. A pronásledovala ustupujícího nepřítele a 28. 4. 1945 dosáhla řeky Váh na frontě široké 25 km mezi Trenčínem a Povážskou Bystricou.

V této době dosáhl na severu levý bok 4. UF s 1. čs. armádním sborem Váhu severovýchodně od Žiliny, na jihu sovětská a rumunská vojska pronikla přes Bílé Karpaty a pokračovala na sever údolím Moravy.

Postupem vojsk levého boku 4. UF západním směrem a vojsk pravého boku 2. UF severním směrem, zamýšlelo sovětské velení obkličít hitlerovské uskupení, které kladlo houževnatý odpor v prostoru Olomouc.

V rámci těchto operací přeskupila 4. A na základě došlých rozkazů síly a 3. 4. 1945 pokračovala v útoku na celé frontě.

5. 5. 1945 pokračovala 4. A v postupu sz. směrem s hlavními silami západně od Moravy na směr na Prostějov a se zbytkem sil po východním břehu Moravy.

8. 5. 1945 se stal odpor německých vojsk aktivním na větším počtu úseků fronty a nepřítel přecházel do protiztečí podporovaných tanky. Tyto akce nepřítele znamenaly už jen poslední křeče smrtelně raněného zvířete před úplným koncem. V ten den sovětská vojska levého boku 4. UF silným úderem osvobodila Olomouc. Tímto novým úderem se kleště čím dál tím více uzavíraly a početné německé jednotky z tohoto prostoru byly nuceny zahájit desorganisovaný ústup.

4. A přešla po boku sovětských vojsk k pronásledování nepřítele západním směrem a osvobodila Prostějov.

Jižně od rumunských vojsk pronikly sovětské síly západním směrem do hloubky více než 50 km, osvobodily Jihlavu a zabránily německým jednotkám organisovat nový odpor.

9. 5. 1945 fašistické Německo úplně poraženo kapitulovalo před Sovětskou armádou.

Protože zbytky fašistických jednotek ani na této části fronty nedbaly podmínek kapitulace a odmítly vzdát se a složit zbraně, vojska 4. A spolu se sovětskými pokračovala v pronásledování nepřítele směrem na Prahu.

Po splnění svých úkolů byla 12. 5. 1945 4. rumunská armáda přeskupena a soustředěna v prostoru Německý Brod (nyní Havlíčkův Brod), Nové město n. M., 100 km jihovýchodně od Prahy.

*

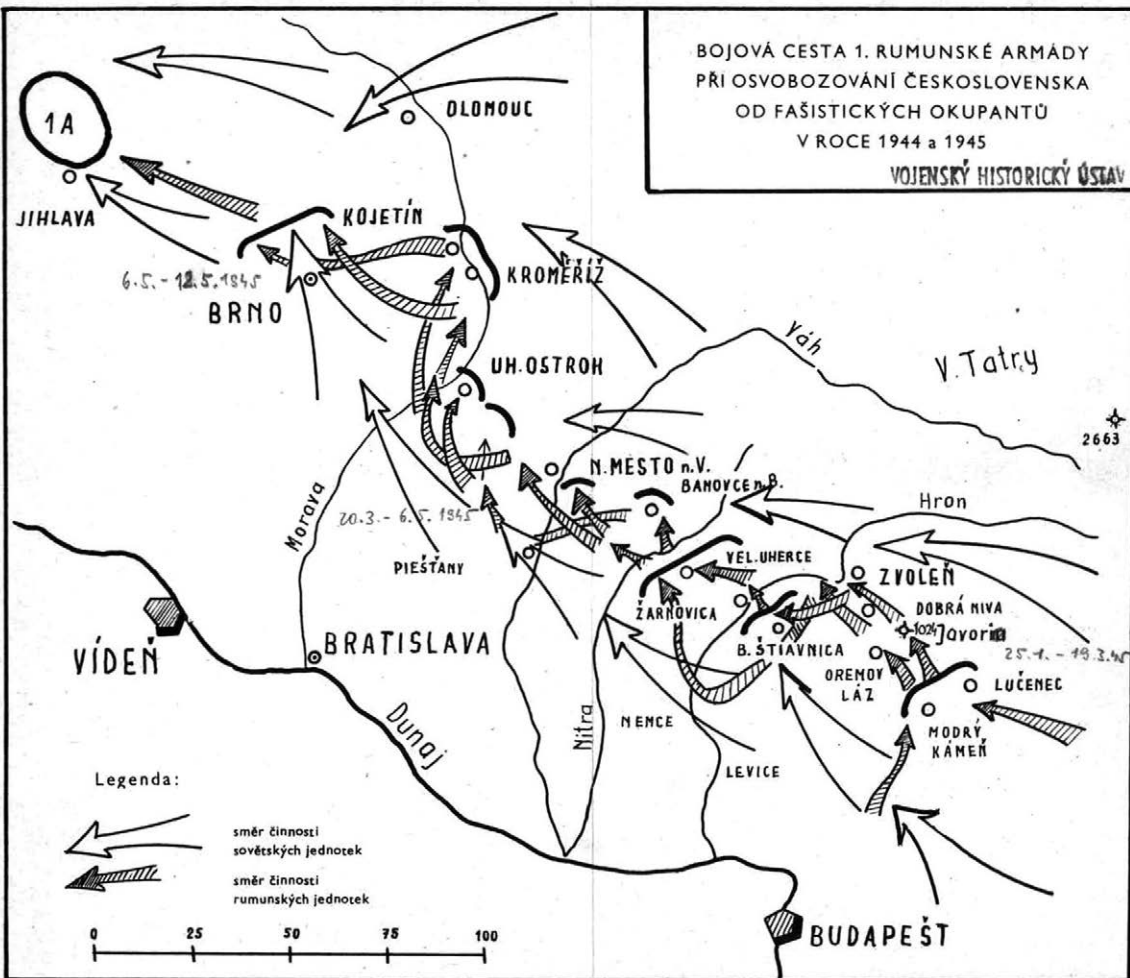
Tisíce neznámých rumunských vojáků a hrdinů položilo svoje životy za naše osvobození, abychom mohli lépe a radostněji žít. V těžkých bojích bylo krví zpečetěno přátelství a družba národů Sovětského svazu, Československa a rumunského lidu.

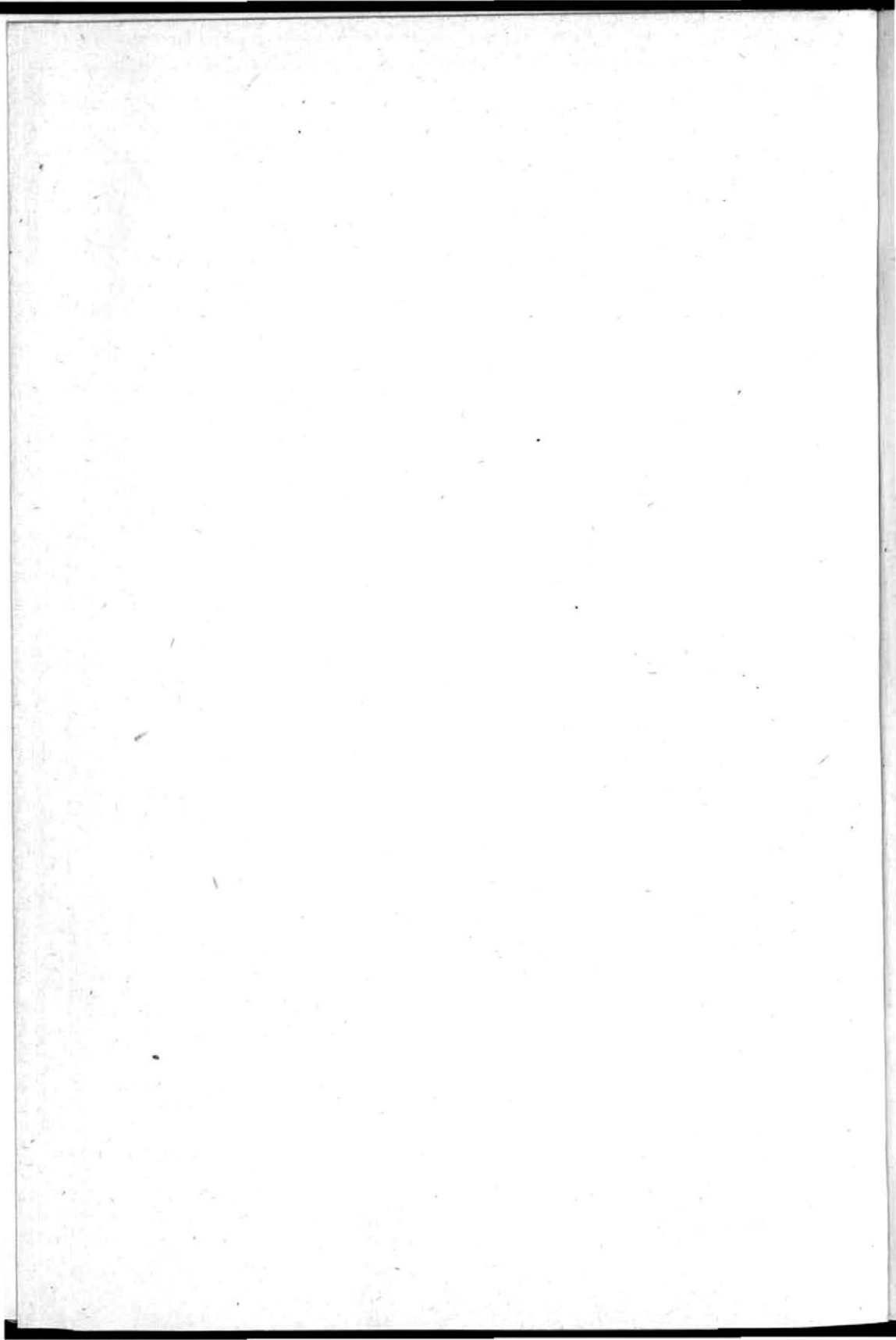
Nikdy nezapomeneme na četné oběti položené za svobodu naší vlasti.

(Podle článků z rumunského vojenského odborného časopisu *Cultura Militara* čís. 3 a 6/1954 zpracovali poručík Popovič a plukovník Balaž.)

BOJOVÁ CESTA 1. RUMUNSKÉ ARMÁDY
PŘI OSVOBOZOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKA
OD FAŠISTICKÝCH OKUPANTŮ
V ROCE 1944 a 1945

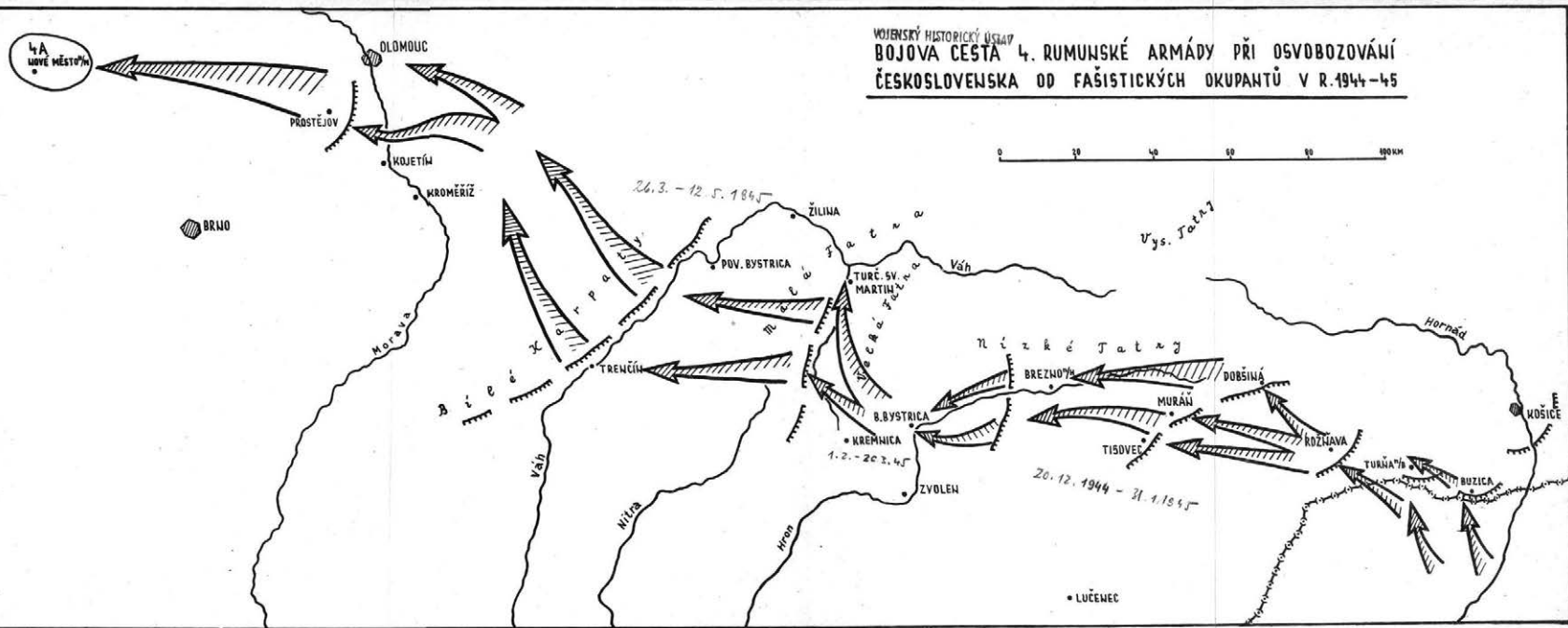
VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

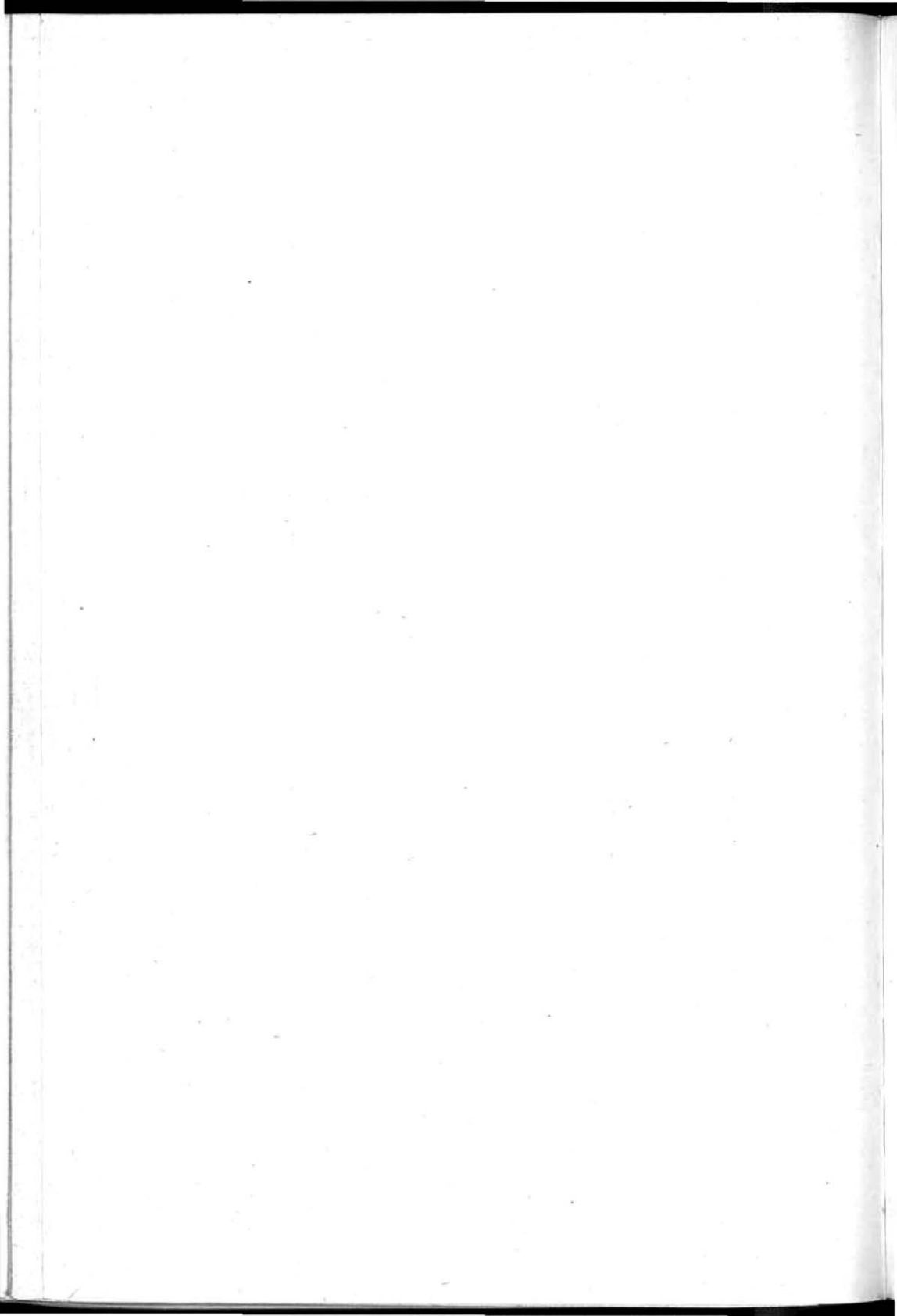

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

BOJOVÁ CESTA 4. RUMUNSKÉ ARMÁDY PŘI OSVODOZOVÁNÍ
ČESKOSLOVENSKA OD FAŠISTICKÝCH OKUPANTŮ V R. 1944-45

TÝL 1. ČS. ARMÁDNÍHO SBORU V DUKELSKO-PREŠOVSKÉ OPERACI

Plukovník Josef Slabý

V sovětské vojenské vědě jsou otázky týlu řešeny v organické spojitosti s otázkami taktickými a operačními. To se také plně projevilo v organisování našich jednotek na území SSSR, neboť zároveň s výstavbou 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR, později 1. čs. samostatné brigády a konečně v roce 1944 1. čs. armádního sboru byl tvořen i týl jako organická složka našich jednotek v Sovětském svazu.

Skutečnost, že naše čs. vojenské jednotky byly organisovány na sovětském území, že byly vyzbrojeny skvělou sovětskou výzbrojí a že se naši velitelé ve výcviku a v boji opírali o sovětské služební řády a předpisy, a konečně, že naši vojáci vedli po boku Sovětské armády spravedlivou, osvobozenickou válku — to vše umožňovalo vytvoření organisace týlu jako týlu nového typu.

Vyvrcholením bojové činnosti našich jednotek v Sovětském svazu byla dukelsko-prešovská operace, která podstatným způsobem přispěla ke konečnému vítězství nad fašismem. V této operaci se čs. jednotky po boku sovětských vojsk 38. gardové armády probojovaly na československé státní území. Na tomto vítězství se do značné míry podílela úspěšná činnost týlu.

Týlu čs. sboru se dostávalo od sovětského velení mimořádné péče a pozornosti. Naše jednotky v Sovětském svazu byly přednostně zásobovány veškerým materiálem, bojovou technikou a prostředky potřebnými pro život a vedení boje a po vstupu na čs. osvobozené území i pro zásobování civilního obyvatelstva.

Tato vskutku otcovská péče se plně projevila v materiálním a technickém zabezpečení dukelsko-prešovské operace; zásoby svazků a útvarů československého sboru, vyčerpané dlouhými přesuny, byly doplněny v nejkratší době a kromě toho byly soustředěny značné zásoby munice a ostatního materiálu.

Čs. armádní sbor byl vybaven novou nejmodernější zdravotnickou výbavou a byla mu přidělena zvláštní nemocnice, která posilovala zdravotnické etapy brigád a umožňovala poskytování včasné odborné lékařské pomoci i v nejtěžších podmínkách bojů v Karpatech. V naléhavých případech zranění, vyžadujících zvláštních klinických specialistů, byla zdravotnické službě sboru frontem přidělována dopravní letadla, která umožňovala provádět odsuny přímo z bojiště do stálých nemocnic ve Lvově a v Kyjevě.

Ještě v průběhu dukelsko-prešovské operace byly čs. sboru dodány skvělé 152mm kanonové houfnice pro nově organisovaný 5. těžký dělostřelecký pluk.

V moskevských závodech bylo vyrobeno 50 000 souprav oděvu čs. vzoru pro vystrojování čs. občanů mobilisovaných později na osvobozeném území.

Týly čs. sboru a podřízených brigád byly plně motorisovány. To vytvořilo příznivé podmínky k tomu, že v poměrně krátké době mohl být

zvládnut přesun zásob materiálních prostředků z prostoru Kamenec Podolský—Sadagura k frontě, na vzdálenost několika set kilometrů. To také umožnilo zvládnout v krátké době jednoho týdne veškeré materiální přípravy k zabezpečení dukelsko-prešovské operace.

Přednost motorisovaných týlů čs. jednotek sboru se plně projevila i během dukelsko-prešovské operace, zvláště pak po vstupu na čs. státní území, kdy zásobovací základna frontu zůstala daleko vzadu, stranou od operačního směru čs. sboru a přísuny materiálních prostředků musely být prováděny na vzdálenosti 150, 200 a i více kilometrů.

Další značnou výhodou týlu čs. sboru v SSSR byla jeho pružná organizace umožňující plnit významné poslání, které přímo nesouviselo s operací, ale vztahovalo se na pomoc obyvatelstvu osvobozeného území, k obnově hospodářského života. Organizace dále umožňovala provádět mobilisaci čs. občanů po přechodu na osvobozené území, zabezpečovat organizování dalších jednotek sboru a zásobovat civilní obyvatelstvo.

Po vstupu na čs. státní území vyhověla vojenská rada frontu žádosti velitele čs. sboru a péči frontu byl pro čs. sbor obnoven zničený železniční úsek na směru Šanok, Lupkovský průmysl, Medzilaborce, Humenné. To umožnilo přesun zásobovací základny sboru na čs. státní území do prostoru Humenné.

K dalšímu pochopení činnosti týlu čs. sboru v dukelsko-prešovské operaci je třeba seznámit čtenáře podrobněji s jeho organizací.

Organizace týlu 1. čs. armádního sboru

1. čs. armádní sbor v SSSR byl organizován jako sbor samostatný, který mohl plnit samostatně i operační úkoly. Po týlové stránce měl prvky armádního týlu a vykonával zásobování, zdravotnickou, veterinární a jinou povinnost k podřízeným brigádám a sborovým útvarům; to znamená, že byl vybaven řídicími i výkonnými orgány jednotlivých složek materiálního a technického zabezpečení. To bylo také hlavní zvláštností organizace týlu sboru.

Velitelství týlu sboru bylo organizováno takto:

- náčelník týlu sboru;
- náčelník štábu týlu sboru (zároveň zástupce náčelníka týlu sboru);
- organizační a plánovací oddělení týlu sboru;
- oddělení technického zásobování se skupinami:
 - zásobování technickým materiálem,
 - zásobování PHM;
- sborový intendant s odděleními:
 - zásobování proviantem,
 - zásobování výstrojem a vozatajským materiálem,
 - zabezpečení finančními prostředky;
- náčelníci:
 - automobilní služby,
 - zdravotnické služby,
 - veterinární služby,
 - kořistní služby;

— oddělení obranného zpravodajství.

Vzhledem k tomu, že sbor vedl vlastní finanční hospodářství a řídil spotřebu finančních prostředků a materiálu, který dávala k dispozici sovětská vláda, bylo nutné ke kontrole hospodaření s tímto materiálem organisovat plní censurní oddělení,^{*)} které podléhalo přímo veliteli sboru.

Náčelník týlu sboru měl kromě toho k dispozici

- styčného důstojníka při hlavním velitelství Sovětské armády v Moskvě pro koordinaci dodávek materiálu jednotkám sboru,
- styčného důstojníka u oddělení vojenské dopravy velitelství frontu,
- styčného důstojníka pro styk s civilními politickými úřady a pro odsun civilního obyvatelstva z přífrontového pásma.

Zřízení těchto orgánů si vynutilo zvláštní postavení týlu čs. sboru, protože armádní sbor v SSSR plnil současně funkci nejvyššího čs. týlového orgánu na území SSSR.

Další zvláštností v organisaci týlu 1. čs. armádního sboru v SSSR bylo, že některým oddělením týlu sboru byly podřízeny správy, jako na příklad

- sborovému intendantovi: správy civilních mlýnů, výroby lihovin, obuvi, správa civilních koželužen, textilních závodů,
- náčelníkovi skupiny zásobování PHM: správa pro těžbu ropy.

To si vyžádala situace po příchodu čs. sboru na osvobozené území naší republiky, protože se sbor musel zabývat čím dál více širšími hospodářskými otázkami celostátního významu.

Pro praktický výkon služby týlu byl 1. čs. sbor v SSSR plně vybaven týlovými útvarů a zařízeními k provádění materiálního a technického zabezpečení, zdravotnické a veterinární péče a k plnění ostatních týlových úkolů vyplývajících z obsluhy a péče o vojska sboru. V organizační sestavě sboru byly

- sborový automobilní prapor, v jehož rámci byly zřizovány sklady materiálních prostředků, a to zbrojní sklad, sklad PHM, sklad technického materiálu (spojovacího, ženijního a chemického), proviantní sklad, sklad výstroje a vozatajského materiálu, sklad zdravotnického a veterinárního materiálu,
- chirurgická polní pohyblivá nemocnice (CHPPN „Praha“) pro zesílení zdravotnických obvazišť brigád,
- dvě pojízdná zubní ambulatoria,
- sborová veterinární nemocnice se zálohou koní,
- sborové automobilní dílny (s organizační možností před-
sunovat do vojsk „letučku“ automobilních dílen,
- sborové zbrojní dílny,
- sborové spojovací dílny,
- sborové správkárny obuvi a výstroje,
- sborový regulační oddíl (zesílený podle situace důstojníky, poddůstojníky a mužstvem z oddílů lehce raněných),

^{*)} Název nevystihoval skutečnou činnost oddělení, která byla kontrolní.

- sborové polní pekárny, polní jatky (se stády jatečného dobytka) a polní prádelny (tyto útvary se skládaly z několika dílčích souprav, které mohly pracovat samostatně a mohly být podle situace dočasně přidělovány jednotlivým brigádám),
- kořistní oddíl,
- sklady kořistního materiálu,
- pomocná rota týlu,
- polní pokladna s oddělením sovětské státní banky.

U týlu čs. sboru v SSSR byly kromě toho

- polní pošta,
- sběrna válečných zajatců,
- oddíl lehce raněných,
- pohřební četa,
- automobilní učiliště (bylo zřízeno na území ČSR).

Po stránce pořádkové se v prostoru týlového sledu velitelství sboru rozmísťovaly

- redakce sborových časopisů,
- polní tiskárna,
- justiční úřady (polní soud, vrchní polní soud, vojenský prokurátor, vrchní vojenský prokurátor).

1. čs. armádní sbor v SSSR byl zásoben sovětskými orgány, a to základními trvalými druhy materiálu a prostředků prostřednictvím centrálních úřadů v Moskvě, spotřebním materiálem prostřednictvím týlu frontu. Měl pohyblivé zásoby materiálních prostředků ve výši stanovené vojenskou radou frontu a vedle toho stále zásoby některých druhů materiálu s určením pro budování nových jednotek ve spojitosti s mobilisací po přechodu na osvobozené území ČSR.

Jak vidět z uvedené organizační struktury, měl čs. sbor v SSSR řadu zvláštností, které vyplývaly, jak jsem již uvedl, z jeho takticko-operačního určení, dále z úkolů, pro jejichž plnění se připravoval s příchodem na osvobozené území ČSR, a také proto, že na základech čs. sboru v SSSR měla být na území naší republiky organisována 1. čs. polní armáda.

Situace týlu 1. čs. sboru před zahájením dukelsko-prešovské operace

V průběhu úspěšné ofensivy 1. ukrajinského frontu v červenci 1944 byl 1. čs. sbor i se svými týly soustředěn nejprve v prostoru severně Černovice, Kamenec Podolský, později jižně od Lvova, kde se organizoval a prováděl intenzivní výcvik. 2. čs. paradesantní brigáda byla soustředěna v Proskurov.

V době, kdy se sovětská vojska blížila k čs. státním hranicím, přesunul se 1. čs. sbor na rozkaz maršála Koněva směrem na západ a ke dni 8. 8. 1944 se soustředil jako záloha 1. ukrajinského frontu v prostoru Sambor. Týly brigád se přesunuly se svými jednotkami po silnici, týl čs. sboru zčásti po silnici, zčásti po železnici.

Během přesunu došel sboru doplněk 260 nákladních třítunových aut, kterými byla doplněna hlavně 3. čs. samostatná brigáda.

V prostoru soustředění pokračoval sbor ve zdokonalování bojového výcviku, v bojové a materiální přípravě na nastávající bojovou činnost.

Dne 4. 9. večer zahájil 1. čs. sbor na rozkaz velitele 1. ukrajinského frontu přesun z prostoru Sambor do lesů východně od Krosna, kde se soustředil po nočních úsilných přesunech do svítání dne 7. 9. 1944.

Stav výzbroje a materiálního zabezpečení svazků a útvarů sboru byl velmi dobrý. Vojska sboru měla pohyblivé zásoby materiálních prostředků; kromě toho se v palebných postaveních dělostřelectva a minometů soustřeďovala munice pro dělostřeleckou přípravu útoku.

Podle operačních směrnic velitele 38. sovětské armády ze dne 5. 9. vydal velitel 1. čs. sboru operační rozkaz, podle něhož měl 1. čs. sbor vejít do průlomu po ose Wola Jasienická, Czarnorzezi, Krosno, Wrocanka a připravit se k útoku z čáry Iwla, město Dukla, Jasionka na směrech:

3. čs. brigáda Iwla, Mszana, Wilsznia, Šarbov,
1. čs. brigáda město Dukla, Tylawa, Lodomirová.

Úkolem brigád bylo v těsné součinnosti se sousedy překročit čs. státní hranice v prostoru Šarbov a Vyšný Komárník a rozvíjet úspěch na řeku Ondavu.

Dělostřelectvo sboru zaujalo pro dělostřeleckou přípravu útoku palebná postavení v prostorech:

1. dělostřelecký pluk severovýchodně od Rzepnik,
3. dělostřelecký pluk západní část Czarnorzezi,
4. dělostřelecký pluk jižní část Odrzykon.

V průběhu 7. 9. byla organisována součinnost, prováděno instrukčně methodické školení velitelů a štábů, kontrola příprav jednotek k útoku a dokončován přísun pohonných hmot a mazadel spotřebovaných za přesunu.

Organisace týlu

K zahájení dukelsko-prešovské operace se týly čs. sboru rozmístily takto (viz schema 1):

- sborový automobilní prapor — Zyznów,
- CHPPN „Praha“ — Zyznów, nerozvinutá,
- sborový dělostřelecký sklad (částečně na zemi) — Krasna, ×
- sborový sklad PHM — les Jagonka, západně Barycz,
- sborový proviantní sklad — Barycz.

38. armáda rozvinula v prostoru Ljutca—Domaradz specialisované nemocnice, a to

- infekční nemocnici čís. 4320 — Godowa,
- vnitřní nemocnici čís. 3592 — Ljutca,
- nemocnici pro lehce raněné čís. 5540 — Ljutca,
- pro zranění končetin čís. 4380 — Strzyzów,
- pro zranění hrudi a břicha čís. 4392 — Domaradz,
- pro zranění kyčlí a kolenních kloubů čís. 5148 — Zyznów,
- pro zranění hlavy a míchy čís. 4391 — Domaradz.

Na rozmístění týlu sboru měl vliv malý prostor a jeho značná nasycenost bojovou technikou svazky a útvary 38. armády. Týly sboru se rozmístily ve vojenských týlových prostorech svazků prvního sledu a v armádním týlovém prostoru.

1. čs. armádní sbor se zásoboval ze skladů frontové zásobovací základny 1. ukrajinského frontu — Lvov, později Lancut — Rzeszów.

Vykládací stanice sboru Rzeszów, později Strzyżów.

Materiální zabezpečení

Jednotky sboru měly pohyblivé zásoby munice, PHM a celkem 13 denních dávek proviantu, z toho 2 dávky záložní u muže.

Vzhledem k těžké komunikační situaci na směru Dukelský průsmyk rozhodl velitel sboru vytvořit pohyblivou zálohu hlavních druhů materiálních prostředků (munice, PHM) na autech v pohotovosti v lese severně od Zyznów.

Zdravotnické zabezpečení

Pro zdravotnické zabezpečení operace bylo předvídáno rozvinout obvazistiště jedné brigády v prostoru Swierzowa Polska; obvazistiště druhé brigády a CHPPN „Praha“ mít v záloze připravené k manévru na směru Dukelský průsmyk—Prešov k rozvinutí podle situace.

Závěr

Organisace týlu byla podřízena zámyslu dukelské operace velitele 38. armády. Rozdělení zásob a organisace týlu umožňovaly rychlý postup svazků sboru. Pohyblivá záloha hlavních druhů materiálu na autech vytvářela příznivé předpoklady k rychlému doplňování zásob vojskům, kdyby cesta přes Dukelský průsmyk, jak bylo správně předvídáno, nedovolovala zpětný pohyb motorových vozidel.

První období operace

Vývoj taktické situace

Po mohutné dělostřelecké přípravě vyrazila vojska 38. sovětské armády 8. 9. v 08.45 hodin k útoku a prolomila rychle hlavní pásmo obrany nepřítele.

1. čs. sbor zahájil na rozkaz velitele armády přesun do průlomu.

Současně byly do průlomu zasazeny vyšší tankové a jezdecké svazky druhého sledu armády.

Nepřítel však úporně bránil komunikační uzel na boku průlomu, Krosno; bylo nutno původně stanovenou osu přesunu čs. sboru změnit a sboru bylo určeno, aby vešel do průlomu po ose Odrzykon, Turoszowka, Swierzowa Polska, dále po východním břehu Jasiolka do prostoru Wrocanka. To mělo za následek, že 1. čs. sbor nemohl pro přesun využít poměrně dobré silnice přes Krosno a byl nucen pochodovat po úzkých horských cestách. Po nově určené ose vcházel krom toho do průlomu též 1. gardový jezdecký sbor a 25. tankový sbor a týly 101. a 67. armádního sboru.

Vzhledem k tomu se vejít čs. sboru do průlomu značně zpomalovalo.

9. 9. v 10.20 hodin, když svazky 1. čs. sboru vyrazily ke zteči:

1. čs. brigáda z prostoru jižní okraj Machnówka,

3. čs. brigáda z jižního okraje Wrocanka, provedl nepřítel silný dělostřelecký přepad, kterým oba svazky a zvláště 3. čs. brigáda, utrpěly značné ztráty.

Po zjednání dotyku s německým obranným postavením na severních okrajích lesa Dzwonicka, Grodzisko, kóta 373 pokračovaly obě brigády ve zteči.

Po těžkých bojích se 3. čs. brigáda 11. 9. zmocnila Dzwonicka, Grodzisko, Wietrzno a rozvíjela dále úspěch směrem jižním.

Do svítání 12. 9. se svazky 1. čs. sboru probíjely na čáru severní okraj Iwla, jižní okraj Teodorówka (1. čs. brigáda), jižní okraj lesa severně od Dukla (3. čs. brigáda).

Potom vedly brigády těžké boje o trig. 534, Teodorówka a město Dukla.

Organisace a činnost týlu

1. čs. armádní sbor se zásoboval ze skladů 1. ukrajinského frontu z prostoru Lvov. Přisun prováděl vlastními dopravními prostředky po frontové vojenské automobilní silnici Lvov, Przemysl a dále po armádní vojenské automobilní silnici 38 Babice, Barycz, Domaradz.

Jednotlivé brigády se zásobovaly vlastními prostředky po sborové přísunové a odsunové cestě Krosno, Swierzowa Polska, Zrečin, Machnówka, Wietrzno, město Dukla.

Munice byla dopravována prostředky sboru přímo do palebných postavení dělostřelectva.

Sborové sklady zůstaly v původních prostorech beze změny.

Jednotlivé soupravy sborových polních pekáren byly podřízeny přímo 1. a 3. brigádě.

Týly brigád byly přemisťovány podle rozkazů velitelů brigád.

Sborové polní jatky se etablovaly na městských jatkách v Krosnu, a prostředky sboru zásobovaly jednotlivé brigády čerstvým masem a uzeninami.

Svazkům bojujícím v těžkém horském terénu byla přidělena dostatečná zásoba masových konserv, aby se usnadnilo zásobování masem.

Kromě toho byly obě brigády vybaveny značnou zásobou horských soumarských sedel pro dopravu materiálních prostředků v horském nesjízdném terénu.

Zdravotnické zabezpečení

Situace, zvláště velký počet raněných u 3. brigády dne 9. 9., si vyžádala postupné rozvinutí obvazišť obou brigád v prostoru Swierzowa Polska; obě obvaziště nemohla zvládnout kritickou zdravotnickou situaci. Proto vydal velitel sboru rozkaz k rozvinutí CHPPN „Praha“ v osadě Odrzykon.

Obě obvaziště i sborová nemocnice byla uvolňována nepřetržitým odsunem do armádních nemocnic. Do tohoto odsunu byly zapojeny sborové i armádní prostředky.

Týl sboru zesílil zdravotnické prostředky brigád 15 nákladními auty (3t) a dvěma autobusy slovenských státních drah, ukořistěnými v průběhu operace.

Díky tomuto rychlému manévru vyřešil týl sboru pružně a pohotově obtížnou zdravotnickou situaci a organisováním rychlého odsunu raněných dal možnost k včasnému poskytnutí specialisované lékařské pomoci.

U sboru byl vytvořen oddíl lehce raněných („rekonvalescentů“), který dosahoval počtu přes 1000 lehce raněných důstojníků, poddůstojníků a mužstva. Těchto osob bylo podle lékařského nálezu používáno pro strážní službu v týlu, k pomocným pracím a k řízení regulace na sborových cestách.

Velení týlu

Týlový sled velitelství sboru se rozvinul postupně v Polanka, Bobrka.

Těžiště velení týlu bylo zaměřeno k nepřetržitému zásobování brigád municí, PHM a proviantem, k zdravotnickému a veterinárnímu zabezpečení.

V činnosti týlu se velmi kladně projevila změna ve velení 1. čs. sboru, provedená v prvních dnech dukelsko-prešovské operace. Nový velitel sboru, používaje svých bohatých zkušeností, vytvářel lepší podmínky pro další organizaci a činnost týlu v těžkých podmínkách karpatského terénu. Od náčelníka týlu sboru vyžadoval denně informační zprávu o materiální situaci svazků, žádal často přítomnost náčelníka týlu na velitelské pozorovatelně. Svému štábu nařizoval provádění kontrol organizace týlu. Denně sledoval počet bojových ztrát, péči o raněné vojáky, zajímal se o hygienicko-epidemiologickou situaci sboru a vydával pokyny pro zlepšení materiální péče o bojující vojska.

Druhé období operace

Vývoj taktické situace

V dalších bojích po dobytí hory a osady Hyrowa se svazkům sboru nepodařilo prolomit příčné postavení Němců na hřebetě kóta 583 Borek, trig. 696 Dania, kóta 557 a 646 a dosáhnout řeky Wisloka.

26. 9. dochází k vystřídání čs. sboru 14. sovětskou gardovou divisi a sbor se přesunul do prostoru Trziana.

V útocích na směr Tylawa, Barwínek, Komárník dosáhl určitých úspěchů; proniknout k čs. státním hranicím se mu však nepodařilo.

1. 10. dochází k přeskupení čs. sboru na směr Krajná Porubka, Krajná Bystrá, Nižný Komárník.

Po dvoudenních nepřetržitých těžkých bojích v prostoru Studený Vrch v deštivém počasí v silně rozbahnělé půdě dochází opět k zasazení čs. sboru do prostoru Svidnického sedla k útoku na Vyšný Komárník.

6. 10. se podařilo svazkům sboru překročit čs. státní hranice v prostoru Dukelského průsmyku; pak až do 17. 10. vede čs. sbor těžké boje o dobytí soutěsky západně výšiny „Obšár“. Po marných pokusech přechází do dočasné obrany v rozšířeném pásmu na Vyšná Pisaná, Medvedzie.

V době od 18. 10. do 25. 11. vedou svazky sboru těžké, vyčerpávající boje o prolomení pásma německé obrany, uzavírající východy z Dukelského průsmyku, o kótu 536 Jawira, 517 Hrabov, kóty 481, 471, 532 Obšár a 562 Jarucha.

Teprve po prolomení německé obrany na levém boku útočného pásma čs. sboru 25. 11. přešly jednotky 1. čs. brigády do pronásledování na směru Hunkovce, Ladomírová, Vislava.

Organisace a činnost týlu

Zásobování 1. čs. sboru

Na rozkaz velitele 38. armády musel týl čs. sboru uvolnit 38. armádě veškeré komunikace západně od Rymánów—Daliowa. Z těchto důvodů došlo ke změně systému přísunových a odsunových cest.

Sborová vojenská automobilní silnice byla vedena po směru Krosno, Rymanów, Rymanów Zdrój, Daliowa, Tylawa.

Prísunové cesty k brigádám:

k 1. čs. brigádě: Tylawa, Barvínek.

k 3. čs. brigádě: horská, těžko sjízdná cesta Daliowa, Zyndranowa.

Změna komunikací měla za následek reorganisaci celého systému zásobování svazků čs. sboru.

Muniční sklad a dělostřelecké dílny se přemístily do Daliowa, sklad PHM do lesa Rymanów Zdrój, sklad proviantu do Rymanów, sborové polní pekárny do Deszno, sborový automobilní prapor do Rymanów Zdrój, sborové automobilní dílny do Krosna, sborová CHPPN „Praha“ do Posada Jaśliska; sborové polní jatky zůstaly v Krosnu.

Rozmístění ostatních týlových orgánů:

týly 1. čs. brigády — Posada Jaśliska,

týly 3. čs. brigády — Jaśliska,

týly 1. čs. tankové brigády — Krolik Polski,

zdravotnické obvaziště obou brigád — Posada Jaśliska,

týlový sled velitelství sboru — Rymanów Zdrój.

Byly prováděny přípravy k vystrojování branců s příchodem na osvobozené území; veškerý výstroj byl přesunut z Kamenec Podolský železnici do Przemyśl a tamodtud auty do Klimkówka (západně Rymanów).

Koncem dukelsko-prešovské operace přešel 1. čs. armádní sbor v SSSR do materiální péče 4. ukrajinského frontu. Proto a hlavně také vzhledem ke komunikační situaci vytvořené přechodem na čs. státní území došlo k částečné reorganisaci zásobovacího systému sboru, zejména k vytvoření

— dvou přísunových zásobovacích směrů:

— k 1. čs. brigádě: Rymanów, Krajná Polana,

— k 3. čs. brigádě: Rymanów, Jaśliska, Medzilaborce, Krásný Brod, Staškovce,

— nového zásobovacího směru od 4. ukrajinského frontu Humenné, Medzilaborce, Rymanów.

Zdravotnické zabezpečení

Vynášení a vyvážení raněných z horských hřbetů po těžko sjízdných rozbahněných cestách bylo spojeno s velikými obtížemi. Ranění z bojové čáry byli vynášeni mužstvem, na větší vzdálenosti bylo k jejich vynášení používáno nosítek; nosítka byla nesena na popruzích dvěma koňmi pochodujícími za sebou. Na styku horských pěšin a nesjízdných cest s cestami sjízdnými pro auta byla podle odsunových směrů zřizována zdravotnická překladiště, na kterých byla poskytována neodkladná lékařská pomoc.

Velení týlu

Velení týlu do přechodu čs. státních hranic bylo zaměřeno především

- k plynulému doplňování zásob svazků sboru,
- k zásobování vojsk teplou stravou,
- k zlepšení situace obuvi u jednotek,
- k regulaci po nově organisovaných cestách,
- k materiálnímu vybavení 2. čs. paradesantní brigády, která byla stažena z bojů a soustředěna v Kroszenko, aby byla přepravena na území Slovenského národního povstání dopravním letectvem frontu.

Nepřetržitý boj v horském rozbahněném terénu měl za následek velmi rychlé opotřebování obuvi. Obuvnické správkárny bylo nutno doplnit dalšími obuvníky získanými u náhradního pluku a z civilního obyvatelstva. Opravená obuv byla denně dopravována brigádám k výměně za obuv poškozenou.

K dopravě teplé stravy vojskům bylo s úspěchem používáno termosů dopravovaných na horských kárách ukořistěných Němcům.

Těžiště velení týlu na čs. osvobozeném území bylo zaměřeno

- k zásobování jednotek veškerým materiálem, zvláště municí, PHM a potravinami,
- k rychlému odsunu raněných z bojiště,
- k úpravě horských cest a k řízení regulace,
- k manévru zásobami mezi jednotlivými zásobovacími směry,
- ke zřizování překladišť na styku automobilních a soumarských cest,
- k hygienické péči o bojující vojska (výměna prádla, desinfekce, ohřívadla do zákopů a p.),
- k mobilisaci, vystrojování, stravování a k materiálnímu vybavení nově mobilisovaných občanů (bylo zřízeno několik presentačních komisí; z nově mobilisovaných vystrojených vojáků byly organisovány pochodové proudy, vybavené polními kuchyněmi, které byly odesílány k výcvikovému praporům jednotlivých brigád),
- k zásobování místního obyvatelstva,
- k doplňování svazků sboru vyléčenými vojáky z oddílu lehce raněných.

Třetí období operace

Po východu z Dukelského průsmyku zahájily svazky čs. sboru dne 26. 11. pronásledování Němců k řece Ondavě. 27. 11. dosáhla 1. čs. brigáda osady Stropčín a 28. 11. obsadila 3. čs. brigáda Stropkov.

Pokus o překročení řeky Ondavy z chodu se nepodařil a vojska čs. sboru přešla dne 2. 12. na východním břehu Ondavy do obrany; 1. čs. brigáda v úseku Stročin, Duplín, 3. čs. brigáda v úseku Tisinec, Breznica. Později byl obranný úsek sboru rozšiřován dále na sever a od 23. 12. zaujala 1. čs. brigáda úsek od Ciechania po Nižní Jedlová a 3. čs. brigáda dále na jih až po Breznica.

Organisace a činnost týlu

1. čs. armádní sbor se zásoboval ze skladů 4. ukrajinského frontu. Sborová zásobovací základna zůstala v prostoru Krosno, Rymanów, Rymanów Zdrój. S oddělením vojenské dopravy 4. ukrajinského frontu bylo vedeno jednání stran obnovy železnice na směru Sanok, Lupkovský průsmyk, Humenné, kam se přesunuly též náhradní části čs. armádního sboru.

Sborová automobilní silnice: Krosno, Rymanów, Daliowa, Tylawa, Barwinek, Krajná Polana, Pstrina, Staškovce, Makovce, Velké Bukovce, Stropkov.

Odsun raněných z brigádních obvazišť a z CHPPN byl prováděn do frontových nemocnic v Humenné.

Pro těžbu z místních zdrojů byly vyčleněny tyto týlové prostory v okresech Humenné a Snina.

Sklady: 1. čs. brigády — Krajná Polana,
3. čs. brigády — Staškovce, Makovce.

Zdravotnické obvazišťe: 1. čs. brigády — Krajná Polana,
3. čs. brigády — Makovce.

CHPPN „Praha“ s oddílem lehce raněných Posada Jašliska.

Týlový sled velitelství sboru Mirola, Pstrina, později Malá Polana.

Sborová silnice byla na úseku Mirola, Pstrina, Staškovce, Makovce ve velmi špatném, nesjízdném stavu zaplavena rozvodněným potokem; doprava po tomto úseku byla prováděna korytem řeky. Péči silničního stavebního praporu 38. armády byla silnice zčásti opravena proložením kamene a dřeva a vytyčením brodů slaměnými vichy. Jinak nebylo lze v dané situaci opravu provést. Z těchto důvodů byla zřízena další automobilní silnice sboru na směru Daliowa, Medzilaborce, Krásný Brod, Makovce. Pro přísuny k 1. čs. brigádě bylo potom používáno západní cesty, k 3. čs. brigádě východní cesty. Nesjízdné rokády Krajná Polana, Makovce bylo používáno jen v nutném případě pro manévry zásobami přísunovanými k brigádám z frontových skladů.

Pro přísun materiálu k samostatným praporům využívaly brigády automobilních dopravních prostředků i na rozbahněných horských cestách. Na styku brigádních a praporek úseků byla zřizována překladiště samostatných praporů. Přísun byl usnadněn nepatrnou spotřebou munice. Na dopravních úsecích praporů bylo používáno hipomobilních prostředků.

Podle rozhodnutí vojenské rady 38. armády byl z přífrontového pásma proveden odsun civilního obyvatelstva za silniční příčku Medzilaborce. V týlovém prostoru zůstalo jen spolehlivé obyvatelstvo pro podniky hospodářsky důležité, jako na př. pro pilu v Krajná Polana a pro těžbu nafty v Miková.

Péči čs. sboru byla zahájena těžba nafty v Miková s kapacitou 1 t denně.

Závěr k obraně na řece Ondavě

Hlavní zvláštností organisace a činnosti týlu 1. čs. armádního sboru v obraně na řece Ondavě můžeme shrnout do těchto bodů:

- Přisuny a odsuny k oběma brigádám byly prováděny podle směrů.
- Podle stavu cest bylo používáno kombinované dopravy automobilní a hipomobilní; na styku přísunových úseků byla zřizována překladiště samostatných praporů.
- Horský terén a špatný stav cest vyžadoval širokého manévru dopravou po dvou směrech; silniční příčka Mirola, Makovce měla značný význam pro manévry zásobami přísunovanými z frontových skladů.
- Území vypálené a vyplněné ustupujícím nepřítelem neposkytovalo žádných místních zdrojů; proto bylo nutno požadovat vyhrazené prostory ve frontovém týlu.
- Lehce raněných důstojníků, poddůstojníků a mužstva z oddílů lehce raněných bylo používáno k regulaci na obou automobilních silnicích.

Špatné horské cesty a značná vzdálenost sborové zásobovací základny, frontových skladů a vyhrazených prostorů ve frontovém týlu vyžadovaly značně zvýšené spotřeby PHM.

Nebezpečí diversantů vyžadovalo zvýšené ochrany a obrany týlových objektů.

Konečně je třeba též poukázat na význam železnic v horách; železniční úsek Sanok, Lupkovský průsmyk, Humenné, později obnovený péčí 4. ukrajinského frontu, umožnil přesun sborové zásobovací základny do prostoru Humenné.

Celkový závěr

Základy týlu našich jednotek v Sovětském svazu byly tedy položeny v Buzuluku a v slavných bojích u Sokolova, Kyjeva, Rudy, Bílé Cerkve a Žaškova a v bojích v dukelsko-prešovské operaci.

Londýnská reakční Ingrova klika se marně snažila vnutit našim vojenským jednotkám v Sovětském svazu předpisy naší předmnichovské armády a starou francouzskou organizaci s celým systémem zásobování, anglický výstroj a předmnichovský platový zákon.

Proti všem rozkazům a nařízením Londýna byl týl 1. čs. armádního sboru vytvořen na principech organisace sovětského týlu a používaje materiálních zdrojů Sovětského svazu a všech předností sovětské výzbroje a techniky, řídil zásobování našich jednotek v Sovětském svazu podle sovětské vojenské vědy a sovětských válečných zkušeností.

Týl čs. armádního sboru právě proto, že byl organisován jako týl nového typu, mohl s úspěchem zabezpečit boj svazků sboru v těžkých podmínkách Karpat a ve značné vzdálenosti od frontových skladů. Při-

tom je třeba uvážit, že některých jednotek (2. čs. paradesantní brigáda, čs. smíšená letecká divise) bylo použito na jiných bojových úsecích fronty, sta kilometrů vzdálených od zásobovací základny čs. sboru.

Naznačil jsem některé zvláštnosti, které seznámí čtenáře s týlem 1. čs. armádního sboru v SSSR a s materiální stránkou bojů na Dukle. Tu je třeba si zvlášť všimnout obětavé péče a pomoci sovětského pracujícího lidu, Komunistické strany Sovětského svazu, sovětské vlády a soudruha Stalina. Bez této péče a pomoci, bez sovětského zápolí, bez hrdinské práce sovětského lidu a jeho vůle zvítězit a osvobodit ujařmené národy Československa od fašistických okupantů by byla nemyslitelná úspěšná činnost týlu čs. vojenských jednotek v dukelsko-prešovské operaci.

VISELSKO-ODERSKÁ OPERACE

(Některá takticko-operační poučení)

Podplukovník Branislav Jamnický

Mohutné závěrečné operace Veliké vlastenecké války, při nichž Sovětská armáda zasazovala zdrcující údery nepříteli, jsou a zůstanou nevyčerpatelným zdrojem poučení pro správné uplatňování takticko-operačních zásad sovětského vojenského umění. Studium těchto operací a bojů je vhodným doplňkem studia našich řádů, jejichž zásady jsou zevšeobecněním především velkých bojových zkušeností získaných na bojištích Veliké vlastenecké války.

Zásada, že hlavním cílem útočného boje je úplné zničení nepřítelů, byla Sovětskou armádou uskutečňována ve všech velkých operacích. Bylo tomu tak i v mohutné viselsko-oderské operaci, zahájené 12. ledna 1945 a vítězně ukončené 3. února 1945.

Tato operace měla podle původního plánu sovětského hlavního velení začít 20. ledna 1945. Když však Hitler zjistil, že t. zv. „západním spojencům“ Sovětského svazu nejde o úplné zničení Německa, nýbrž hlavně o oslabení Sovětského svazu, zahájil 17. prosince 1944 ofensivu v Ardenách, jejímž cílem bylo rozdrtit a zničit anglo-americké armády zasažené ve Francii a tím si zajistit za zády Sovětského svazu separátní mír s Anglií a Spojenými státy. Protože se ofensiva německých vojsk v Ardenách úspěšně rozvíjela a hrozilo nebezpečí, že dosáhne v krátké době vyčtených cílů, t. j. zničení anglo-amerických vojsk (1. americké, 9. britské a 1. kanadské armády), obrátil se 6. ledna 1945 britský ministerský předseda Winston Churchill na J. V. Stalina s naléhavou prosbou, aby Sovětská armáda zahájila ofensivu na Visle nebo kdekoli jinde ještě během ledna 1945.

Sovětské hlavní velení, plníc smlouvu o vzájemné pomoci, rozhodlo se zahájit všeobecnou ofensivu na sovětsko-německé frontě již 12. ledna 1945, a tak rychle a účinně pomoci západním spojencům v jejich těžké vojenské situaci. Účinek této pomoci se ihned odrazil na západní frontě odlehčením německého tlaku, neboť již 17. ledna 1945 přesunuli Němci dvě tankové divise na východní frontu proti Sovětské armádě a zastavili další útoky v Ardenách.

Operace Sovětské armády začátkem r. 1945 vynikají jak svou mohutností, tak i způsobem svého provedení. Jestliže Sovětská armáda v roce 1944 zasazovala údery německým fašistickým vojskům postupně a přitom někdy na prostorově značně odlehklých operačních a strategických směrech, pak přešla začátkem roku 1945 sovětská vojska do ofensivy na ohromné frontě v šířce 1200 km od Baltického moře po Karpaty. Tato skutečnost je neklamným znakem vzrůstající síly Sovětské armády a jejího vojenského umění.

- Zimní ofensivy r. 1945 se zúčastnilo pět frontů a dělí se na
- operaci ve Východních Prusích (prováděl 2. a 3. běloruský front),
 - operaci viselsko-oderskou (prováděl 1. běloruský a 1. ukrajinský front),
 - operaci karpatskou (prováděl 4. ukrajinský front).

Z těchto tří operací byla operace viselsko-oderská nejdůležitější, protože šla na hlavním berlínském strategickém směru. K jejímu provedení soustředilo sovětské hlavní velení největší počet sil a prostředků.

*

Viselsko-oderská operace byla zahájena z předmostí na Visle. O udržení těchto předmostí musela svádět sovětská vojska po celý srpen 1944 urputné boje s německými vojsky, která se snažila tato předmostí likvidovat a současně si udržet vlastní předmostí na pravém břehu Visly u varšavského předměstí Praga.

Výsledkem těchto urputných bojů bylo to, že sovětská vojska nejenže odrazila všechny německé útoky, ale sama protiztečemi zlepšila svá postavení na předmostích a pevně se na nich zachytila.

Velmi poučný a zajímavý je způsob, jakým bylo vytvořeno předmostí na Visle v prostoru města Sandoměř (Sandomierz). Během pronásledování nepřítele od řeky San pronikl 29. července náhle a pro Němce neočekávaně předvojový pluk 350. střelecké divise k Visle v prostoru Baranow. Jeden jeho prapor překvapil nepřítele severozápadně od Baranow právě na přepravách, ihned se zmocnil části nepřátelských přepravních prostředků a nastalého zmatku využil k tomu, že přepravil na protilehlý břeh dva těžké kulomety. Pod jejich ochrannou palbou se pak přepravila přes Vislu jedna rota, která vyčistila od nepřítele břeh řeky a zajistila přepravu celého praporu. Druhý prapor téhož pluku se taktéž zmocnil jednoho soulodí a několika člunů západně od Baranow, umlčel slabé nepřátelské odpory na břehu a přepravil se na protilehlý břeh, kde se zmocnil mělkého předmostí. Na tomto předmostí byla ihned upevněna dobytá čára.

Ráno 30. července se přepravil přes Vislu celý pluk a zmocnil se předmostí 6 km širokého a 4 km hlubokého. S plukem se přepravila též část plukovního dělostřelectva a protitankové zbraně pluku, jimiž ihned organizoval protitankovou obranu předmostí. Jen díky tomuto opatření odrazil pluk prudké německé protizteče, které nepřítel provedl 30. července.

Toto malé předmostí získané tak rychle díky iniciativě a rozhodnosti velitele pluku bylo pak rozšířeno ve známé „sandoměřské předmostí“. Jakou obavu měli Němci z tohoto předmostí, vysvítá ze slov velitele 1. německé tankové armády, který je nazval „pistolí namířenou na srdce Německa“.

Obrana sovětských vojsk na všech vytvořených předmostích se vyznačovala obzvláštní houževnatostí a tvrdostí. Téměř všude se předsumuté odřady sovětských vojsk přepravily přes Vislu s překvapením ještě za tmy, obsadily protilehlý břeh a po zničení nepřátelských bojových předních stráží se zmocnily prvních nepřátelských okopů a zákopů. V tuto dobu kladl nepřítel jen slabší odpor. Druhý den za svítání vzrostl

nepřátelský odpor hlavně tím, že Němci zasadili do bojů přisunutě nejblíže zálohy.

Velikou úlohu při přepravě předsunutých odřadů a jednotek prvního sledu mělo sovětské dělostřelectvo, které spolu s pěchotou zabezpečovalo udržení dobytého terénu. Při boji o udržení a rozšíření předmostí se zvláště osvědčily 120mm minomety, které měly svá palebná postavení 400 až 500 m od břehu řeky a ničily nepřítele v zákopech na vzdálenost 2,5 km.

S předsunutými odřady se přesunuly i 45mm kanony.

S prvními sledy divisi byly přesunuty 82mm a 120mm minomety, dále dělostřelectvo pěších pluků, část kanonových baterií divisního dělostřelectva a protitankové dělostřelectvo.

S druhým sledem divisi bylo přepraveno divisní dělostřelectvo, dále posilové a protitankové dělostřelectvo. Ostatní dělostřelectvo bylo přepraveno s druhými sledy sborů.

Všeobecně vyvíjela sovětská vojska na předmostích tuto činnost:

- upevňovala a rozšiřovala vytvořená předmostí do hloubky a do šířky,
- odrážela nepřátelské zteče jak čelní, tak i boční,
- prováděla vlastní protizteče v součinnosti s dělostřelectvem,
- prováděla manévry protitankovým dělostřelectvem proti útočícím nepřátelským tankům,
- budovala zákopy a zátarasy všech druhů,
- budovala silnou protitankovou a protivzdušnou obranu,
- zesilovala a upevňovala boky jednotek bránících předmostí.

Dalším důležitým činitelem, který měl rozhodující vliv na úspěšné provedení viselsko-oderské operace, byl průzkum.

Pozemní průzkum byl prováděn nepřetržitě ve dne i v noci všemi druhy vojsk a jeho cílem bylo zjistit

- umístění, uskupení, sílu a složení nepřátelských jednotek v obraně, jejich bojeschopnost, počet tanků a samohybných děl umístěných na předním okraji nepřátelské obrany, rozmístění dělostřelectva a minometů, protitankových děl, přítomnost nových bojových prostředků, rozmístění velitelských stanovišť a pozorovatelů,
- ráz nepřátelských obranných objektů, zátarasů a systém paleb,
- terénní zvláštnosti, přirozené překážky, stav půdy a cest atd.

Všechny tyto, jakož i jiné uložené průzkumné úkoly sovětská vojska úspěšně splnila. Tak průzkumy provedené před 1. běloruským frontem zjistily mimo jiné to, že německé hlavní pásmo obrany je hluboké 5 až 8 km a že má kromě hlavního postavení ještě dvě až tři obranná postavení vzdálená od sebe 1,5 až 2 km. Tato obranná postavení se skládala ze dvou až tří zákopových pásů, které byly vzájemně spojeny spojovacími zákopy. Těchto spojovacích zákopů mohlo být současně použito jako příčných obranných postavení. Obranná postavení zesílil nepřítel ještě železobetonovými úkryty o hustotě 5 až 10 na 1 km. Minová pole, která byla položena před předním okrajem hlavního pásma ne-

prátelské obrany, byla hluboká 50 až 100 m a dosahovala hustoty 2000 až 3000 protipěchotních a protitankových min na 1 km.

Další pásma německé obrany dosahovala hloubky jen 5 km a byla mnohem slaběji vybudována.

Průzkumy před 1. ukrajinským frontem zjistily, že hlavní pásmo německé obrany před tímto frontem dosahuje hloubky 10 až 15 km a že se skládá ze tří až čtyř obranných postavení. Hlavní pásmo německé obrany bylo i tam chráněno hlubokými zátarasy všech druhů a minovými poli. Dále průzkumy zjistily, že i tam je německá obrana zesílena značným množstvím železobetonových palebných úkrytů. Druhé pásmo německé obrany mělo dva souvislé zákopové pásy a třetí (týlové) pásmo bylo hluboké 3 až 5 km. Všechny větší osady a města byly připraveny ke kruhové obraně.

Na celé frontě byl velmi intenzivně prováděn vzdušný průzkum. Údaje získané tímto průzkumem byly ihned po vyhodnocení dodány všem příslušným štábům.

Dělostřelecký, ženijní a chemický průzkum těsně spolupracoval s jinými druhy průzkumu a všechny dohromady pomohly odhalit zámysl nepřítele. Bylo bezpečně zjištěno, kde nepřítel položil těžiště své obrany, a současně byla odkryta i slabá místa v celkovém německém obranném systému. To vše významnou měrou přispělo k tomu, že zimní ofenziva sovětských vojsk z předmostí na Visle byla úspěšně zahájena a vítězně dokončena. Nepřítel byl její prudkostí a rychlým spádem úplně překvapen. Dokladem toho je ta skutečnost, že v druhém a třetím zákopovém pásmu, kde měl nepřítel své hlavní síly, byly v průběhu boje zjištěny až 70% ztráty na živé síle a materiálu.

K uskutečnění tohoto překvapivého úderu nebývalé síly dopomohlo i mistrně prováděné maskování jednotek a svazů, výzbroje, bojové techniky, dopravních prostředků, ženijních objektů a zátarasů, jakož i skryté rozmístění týlových útvarů jak na předmostích, tak i v prostorech na levém břehu Visly. Kromě toho k ukrytí živé síly a bojové techniky bylo na předmostích vybudováno velké množství pancéřových úkrytů, zemljanek, velitelských stanovišť a pozorovaten. Přesuny všech druhů se konaly zásadně v noci. V tomto směru bylo dodržování vydaných nařízení přísně kontrolováno štáby vojsk a leteckým pozorováním.

Díky všem těmto opatřením se nepodařilo německému velení odhalit ráz a rozsah připravované operace. Že tomu tak skutečně bylo, o tom svědčí ukořistěný rozkaz velitele německé 9. armády generála Harpe z počátku ledna 1945, v němž prikazuje vojskům zvýšit bdělost a pohotovost k odražení sovětských úderů obranou na místě a protiztečemi.

Z tohoto rozkazu jasně vysvítá, že nepřítel nevěděl nic konkrétního o síle, prostoru a času provedení sovětských úderů a musel se spokojit jen všeobecnou výzvou k bdělosti a pohotovosti k odražení útoku sovětských vojsk.

Nutno dále zdůraznit, že také materiálně technické zabezpečení sovětských vojsk pro tuto operaci bylo velmi pečlivě provedeno.

Viselsko-oderská operace je vzorem mistrně provedené součinnosti frontů. V průběhu celé operace nebylo v tomto směru ani nejmenších nedostatků. Tato skutečnost se pak odrazila v tom, že hlavní

německé uskupení v Polsku — německá skupina armád „A“ — bylo zničeno v poměrně krátké době a byly vytvořeny příznivé podmínky pro konečný úder z řeky Odra na Berlín.

Německá obrana pod úderý sovětských vojsk byla prolomena a hitlevské velení, aby odvrátilo aspoň na čas blížící se katastrofu, bylo donuceno rozptýlit své operační a strategické zálohy na ohromné prostore od Baltického moře po Karpaty. Proto nebylo schopno provést úspěšné protizteče ani na jednom ohroženém směru. Nepřátelské operační a strategické zálohy nestačily ve většině případů včas dojít na místa svého určení a postupně, jak je nepřítel zasazoval, byly ničeny sovětskými rychlými skupinami již na přesunech.

Zvlášť je nutno zdůraznit a vyzdvihnout těsnou součinnost pěchoty s tanky, dělostřelectvem a letectvem. Protože nepříznivé povětrnostní podmínky znemožnily použití letectva v 1. a 2. období operace, byly pěchota a tanky v taktické hloubce nepřátelské obrany podporovány výhradně dělostřelectvem a ženijním vojskem. Dělostřelectvo poskytlo útočícím sovětským divisím mohutnou podporu dvojitém palebným valem a úderné skupiny frontů byly značně zesíleny dělostřelectvem pro přímou střelbu.

Tankové vojsko zasazené do průlomu ničilo v střetném boji nepřátelské operační a taktické zálohy a nedovolilo jim zaujmout obranu na připravených obranných postaveních.

Sovětské letectvo i za zhoršených povětrnostních podmínek zajistilo zasazení rychlých skupin a v krátké době si vybojovalo převahu ve vzduchu.

Ve viselsko-oderské operaci je nutno dále vyzdvihnout vysoké tempo útoku sovětských vojsk, které v průběhu bojů nejenže se nezpomalilo, nýbrž naopak, ještě se zvýšilo. U 1. běloruského frontu bylo tempo útoku 27 až 30 km a u 1. ukrajinského frontu 21 až 25 km za den. Díky této skutečnosti útočící sovětská vojska, zvláště pak rychlé skupiny frontů, nedovolily ustupujícím německým jednotkám a svazkům zachytit se na připravených obranných postaveních. V mnoha případech byla ustupující nepřátelská vojska předstížena sovětskými vojsky, která se pak dalších německých obranných pásem zmocňovala z chodu. Celá operační hloubka nepřátelské obrany byla prolomena již v třetí den operace.

Vysoké tempo útoku sovětských vojsk mělo za následek, že se německé velení a štáby dostávalo do velmi těžkých situací. Chybná německá strategie se tu úplně odhalila jako neschopná rychle řešit složité bojové situace.

Bylo to naopak sovětské hlavní velení, které plně ovládalo situaci, a sovětské štáby a vojska daleko převyšovaly svým vojenským uměním nepřítele.

V průběhu celé operace plně se zhostily všech úkolů jak štáby frontů, tak i štáby na ostatních stupních. Sovětské štáby byly skutečně řídicími a usměrňujícími orgány a jejich činnost lze zhruba charakterisovat takto:

- rychle vždy zhodnotily a včas a správně zpracovaly zprávy o nepříteli, o vlastních vojskách, o terénu a počasí a o prostoru budoucí činnosti vlastních vojsk,

- dokonale organisovaly součinnost všech druhů vojsk a součinnost se sousedy,
- za všech okolností zajistily spojení s vojsky,
- zvláštní pozornost věnovaly utajení této útočné operace,
- přesně znaly stav technických prostředků a materiální zabezpečení vojsk,
- rychle zhodnotily a včas dodaly vojskům zpracované závěry získané v průběhu bojů,
- prováděly účinnou kontrolu a pomoc při plnění bojových úkolů sovětskými vojsky atd.

Ve viselsko-oderské operaci se v plné síle zaskvělo sovětské vojenské umění. V průběhu operace bylo skvěle uplatněno pružné manévrování sovětských vojsk, které se projevilo zvláště při osvobození Varšavy, při zničení kielecko-radomského německého uskupení, při osvobození hornoslezského průmyslového revíru tankovými vojsky maršála Rybalka a při přeskupení sil na konci operace k zajištění severního křídla útočících sovětských vojsk.

Konečně jednou z hlavních podmínek vítězství Sovětské armády ve viselsko-oderské operaci byla dobře organisovaná a nepřetržitě prováděná stranicko-politická práce.

Porážka německé skupiny armád „A“ na hlavním berlínském směru potvrdila jasně převahu sovětské vojenské vědy nad fašistickou vojenskou doktrinou.

Po vítězném ukončení viselsko-oderské operace řekl v rozkaze číslo 5 z 25. února 1945 soudruh Stalin mimo jiné toto:

„Naše ofensiva ukázala, že Sovětská armáda nalézá nové a nové síly k řešení čím dál tím složitějších a těžších úkolů. Její slavní vojáci se naučili drtit a ničit nepřitele podle všech pravidel moderní vojenské vědy.

Generálové a důstojníci Sovětské armády mistrovsky spojují hromadné údery mohutné techniky s obratným a pružným manévrováním. Ve čtvrtém roce války se Sovětská armáda stala pevnější a silnější než kdykoliv jindy, její bojová technika se stala ještě dokonalejší a její mistrovství se mnohonásobně zvýšilo.“

Závěr

1. Dobře organisovaný, nepřetržitý a aktivně prováděný průzkum byl jednou ze základních činností velitelů a štábů všech stupňů v průběhu celé operace.

Správně provedený průzkum pomohl určit obranné uskupení nepřitele, směr hlavního úderu sovětských vojsk a dal štábům všechny potřebné předpoklady k plánování operace podle zámyslu sovětského hlavního velení.

2. Mistrně provedené taktické i operační maskování plně utajilo zámysl sovětského hlavního velení a uvedlo v omyl nepřitele, pokud jde o uskupení sovětských vojsk a budoucí jejich činnost.

3. Byla splněna hlavní podmínka úspěchu, t. j. dokonalá součinnost mezi svazy a svazky, mezi druhy vojsk, zejména mezi pěchotou, tanky a dělostřelectvem.

4. Vysoké tempo útoku sovětských vojsk neposkytlo nepříteli čas k organizování obrany na předem vybudovaných obranných postaveních. Sovětská vojska to nedovolila provést ani jednotkám nepřítelů ustupujícím z prolomených postavení, ani jeho čerstvým nebo novým taktickým a operačním zálohám.

5. Dobře řízená a skvěle prováděná stranicko-politická práce dodala sovětským vojskům mocný útočný elán a nezdolnou vůli zničit fašistického nepřítele.

Informace o obsahu zahraničních vojenských odborných časopisů

Obsah polského vojenského odborného časopisu

„Myśl wojskowa“ číslo 12/1954

Major E. Żoltowski: Ze zásad velení vojskům.

V úvodu rozbírá autor vliv ekonomiky a společensko politického řádu v zemi na rozvoj a změny metod a způsobů velení vojskům.

V části „Všeobecné zásady velení vojskům“ se v článku hovoří o komplexu činností, které jsou označovány pojmem velení vojskům, o otázkách centralisace, nepřetržitosti, rychlosti, bezprostřednosti a operativnosti velení, o významu rozhodnutí velitele pro velení vojskům a o úloze a úkolech vševojskového štábu a štábů druhů vojsk.

V další části „Organisace velení vojskům“ rozbírá autor práci velitele při přijímání rozhodnutí, zpracování rozhodnutí a jeho provedení k vykonavatelům, organizaci kontroly a pomoci podřízeným štábům a velitelům, organizaci utajeného velení a spojení, rozmístění a přemísťování velitelských stanovišť a organizaci práce na velitelském stanovišti, organizaci informování podřízených, spolupracujících a sousedních svazků a útvarů, organizaci regulace pohybu a pořádkové služby, vedení stálé politické práce.

V závěrečné části „Velení vojskům v průběhu bojové činnosti“ seznamuje autor čtenáře s opatřeními k zabezpečení nepřetržitosti velení vojskům v průběhu boje.

Podplukovník V. Vydra: O práci štábu za boje v obklíčení a při vyjití z obklíčení.

V článku pojednává autor o opatřeních, která provádí štáb za boje v obklíčení a při vyjití z něho a to:

- o získávání a zpracování zpráv o situaci vlastních vojsk, vojsk nepřítelů a o terénu,
- o přípravě podkladů potřebných k rozhodnutí velitele a o zpracování rozhodnutí,

— o organizaci a zabezpečení nepřetržité součinnosti všech druhů vojsk, které se účastní boje,

- o organizaci velení a spojení,
- o zpracovávání informačních zpráv a výkazů,
- o řízení práce podřízených štábů.

Kapitán H. Michalowski: Vliv povětrnostních podmínek na bojovou činnost druhů vojsk.

Autor článku vypočítává úkoly vojenské meteorologické služby a popisuje vliv meteorologických podmínek na bojovou činnost pěchoty, dělostřelectva, tankových a mechanizovaných vojsk, letectva, na provádění ženijních prací, činnost spojovacího vojska a chemického vojska.

Kapitán 2. třídy L. Bajdukow: Úvahy o činnosti říčních flotil.

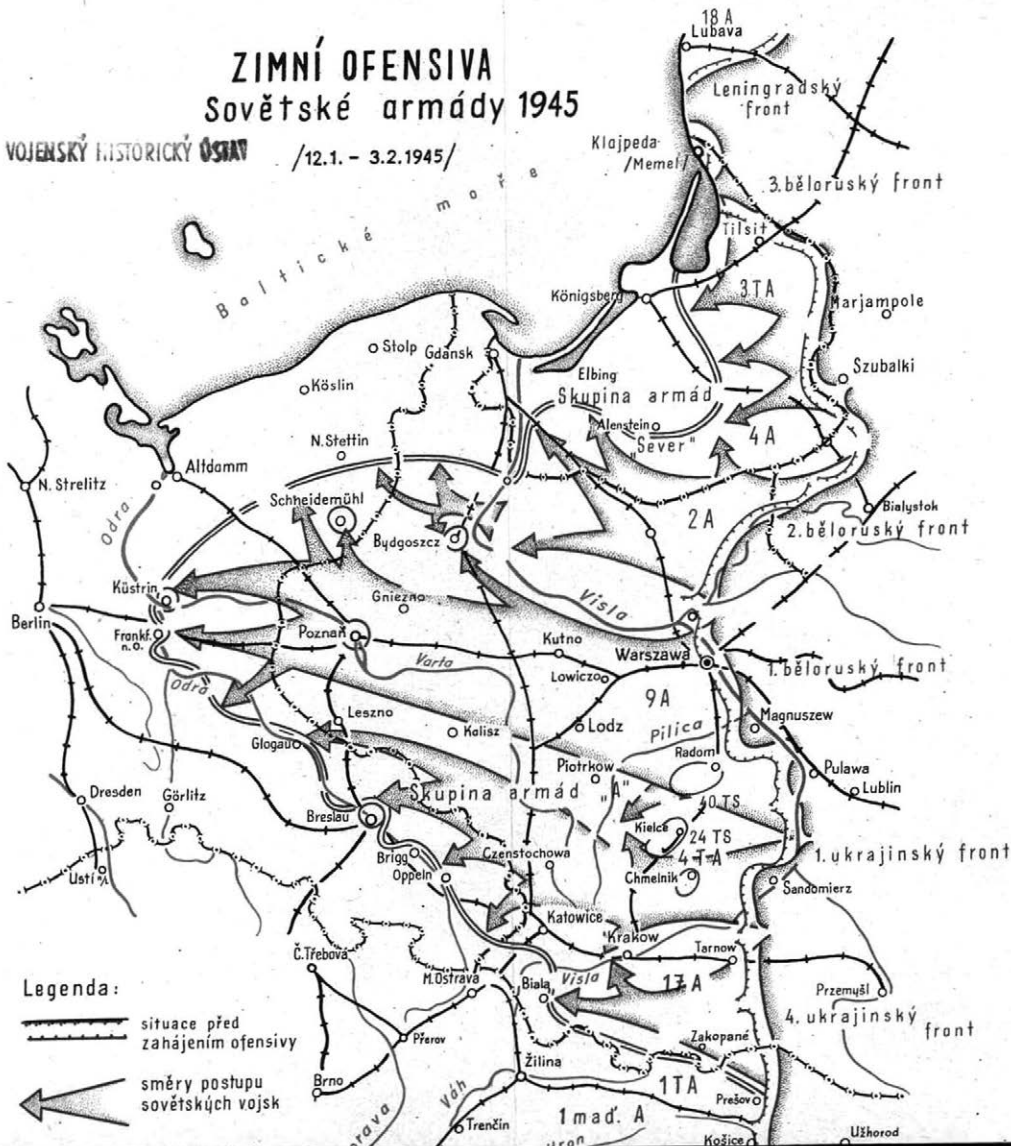
V úvodu se autor zmíní o účasti říčních flotil v minulých válkách. Potom seznamuje čtenáře s klasifikací lodí, kterých se používá v říčních flotilách, s výzbrojí flotil a zatarasovacími prostředky a také s úkoly, které mohou plnit říční flotily v součinnosti s pozemními vojsky.

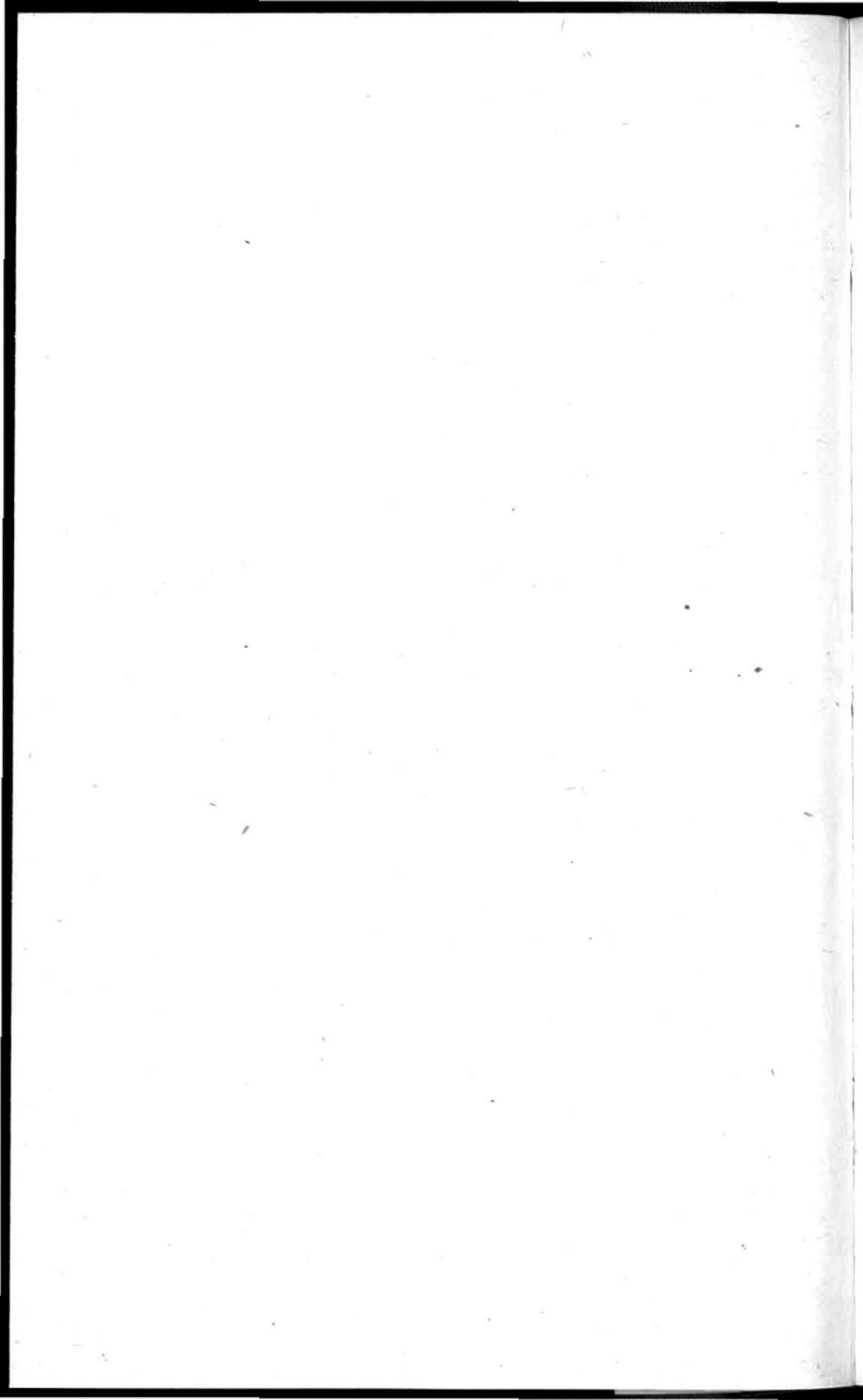
V dalších částech článku autor objasňuje zásady organizace bojového zajištění činnosti říčních flotil, použití flotil při útoku podél řeky, v střetném boji, při obraně vodního toku, za násilného přechodu vodní překážky a při vyjití z boje, seznamuje s organizací říčních výsadek, s velením a součinností říčních flotil s pozemními vojsky.

Plukovník A. Rostunow: O řízení palby středorážního protiletadlového dělostřelectva při obraně velkých objektů.

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

/12.1. - 3.2.1945/

V první části rozbírá autor zvláštnosti činnosti soudobých protiletadlových prostředků a vysvětluje pojmy „vedení palby“ a „řízení palby“ protiletadlového dělostřelectva. Dále rozbírá některé otázky řízení palby protiletadlového dělostřelectva.

V druhé části se autor zabývá otázkami centralisace řízení palby.

V třetí části zkoumá autor úlohu velitele a štábu svazku protiletadlového dělostřelectva, velitele pluku, oddílu a baterie při řízení palby protiletadlového dělostřelectva.

Ve čtvrté části autor zkoumá, jak je třeba vybírat a rozdělovat cíle, jak soustřeďovat a decentralisovat palbu, jak vybírat způsob vedení a druhy palby a také otázky organizace součinnosti se stíhacím letectvem.

V dalších částech jsou probrány otázky řízení palby protiletadlového dělostřelectva v době odrážení útoků bombardovacího a bi-tivního letectva.

Kapitán J. Vinner: Polské vojenské umění koncem XVII. a první poloviny XVIII. století.

V článku se pojednává o příčinách hospodářského a politického úpadku polského státu na konci XVII. a v první polovině XVIII. století, o stavu polské armády v tomto období a příčinách její slabosti, o organizaci a vyzbrojení polské armády, o vypuknutí a průběhu „severní války“ (t. j. války se Švédskem na za-

čátku XVIII. století) o reorganizaci a přezbrojení polské armády v průběhu „severní války“ a po jejím skončení a o stavu polské armády po roce 1717, t. j. po tak zvaném „němém sněmu“.

V rubrice o cizích armádách je článek podplukovníka W. Ostrowice „O vedení války a o používání atomových zbraní (podle francouzských názorů)“.

V článku se hovoří o šířce útočného pásma divise a o hloubce úkolů při použití atomové zbraně, o zásadách provedení atomové přípravy útoku, o zásadách provedení dělostřelecké přípravy útoku a o zásadách provádění útočné bojové činnosti v terénu zamořeném radioaktivními látkami.

V rubrice „Diskuse a polemika“ je otištěn článek podplukovníka Z. Stompora „O místě a významu vojenské geografie ve vojenské vědě“. Autor článku uvádí své názory na řadu otázek obsažených v diskusním příspěvku k stejné otázce, který byl otištěn ve 4. čísle *Myšl wojskowa* 1954.

Autor článku se dotýká otázek místa a významu vojenské geografie ve vojenské vědě, poměru vojenské geografie k vojenskému umění a úkolů vojenské geografie.

V rubrice „Kritika a bibliografie“ je recenze alba „Pařížská Komuna 1871“ vydaného polským vydavatelstvím ministerstva národní obrany.

Obsah polského vojenského odborného časopisu „Myśl wojskowa“ číslo 1/1955

V čele čísla je otištěn rozkaz polského ministra národní obrany maršála Polska Konstantina Rokossowského k 10. výročí osvobození Varšavy Sovětskou armádou a vojsky 1. polské armády.

Úvodní redakční článek je věnován 10. výročí velké lednové ofensivy Sovětské armády v roce 1945.

V článku je nejprve popsána vojensko politická situace na sovětsko-německé frontě ke konci roku 1944 a počátkem roku 1945 a zdůrazňuje se, že tato fronta byla hlavní frontou druhé světové války.

V článku se uvádí, že lednová ofensiva Sovětské armády v r. 1945 zachránila anglo-americká vojska před opakovanými katastrofy u Dunkerque, která jim hrozila po porážce v Ardenách.

Pak je v článku rozebrán plán operace, vypracovaný vrchním velitelstvím Sovětské armády, průběh bojové činnosti a také účast 1. polské armády ve viselsko-oderské operaci 1. běloruského frontu.

V závěru jsou uvedena vojenskopolitická poučení z lednové ofensivy Sovětské armády a ukazuje se na mohutnou sílu tábora míru a socialismu, který je schopen odolat jakémukoli agresorovi.

Plukovník A. Gorbacewicz: O práci na velitelském stanovišti (závěry z diskuse).

V článku shrnuje autor výsledky diskuse na thema „Práce na velitelském stanovišti a velitelské pozorovatelně“ a rozebírá tyto otázky:

- rozmístění štábu taktického svazku (útvary) na velitelském stanovišti;
- rozmístění prvků velitelského stanoviště;
- výběr místa pro umístění velitelského stanoviště;
- práci velitele a skupiny důstojníků, kteří jsou s ním na pozorovatelně;
- součinnost mezi velitelským stanovištěm a velitelskou pozorovatelnou;
- zabezpečení nepřetržitého velení;
- umístění a složení týlového sledu štábu;
- postup při přemístění velitelského stanoviště;

— organizace pořádkové služby a obrany na velitelském stanovišti.

Generál-major W. Piliński: Úvahy o obraně přeprav.

Autor článku objasňuje tyto otázky:

- význam obrany přeprav v soudobé bojové činnosti;
- vede-li nepřítel na přepravy palbu z ručních zbraní a kulometů, umlčení a zničení těchto zbraní;

— činnost nepřátelského dělostřelectva proti přepravám a prostředky k jeho umlčení;

— činnost nepřátelského letectva proti přepravám a ochrana přeprav před vzdušným nepřítelem;

— používání plovoucích min a zvláštních motorových člunů nepříteli; zajištění přeprav před těmito účinnými prostředky;

— činnost vodních diversantů proti přepravám a způsoby boje s nimi;

— použití napalmových pum nepříteli k zničení přeprav a zajištění přeprav před těmito prostředky (protipožární ochrana).

Major docent doktor J. Gierula: O atomové energii.

V článku jsou postupně rozebrány tyto otázky: základní části atomu, základní části atomového jádra, jevy přirozené radioaktivity, jaderná reakce, řetězová reakce, základní otázky vnitřních pochodů probíhajících v atomové pumě, zásady konstrukce atomové pumy, jevy provázející výbuch atomové pumy a zásady konstrukce a činnosti atomového kotle.

Vojensko-historická část

Major A. Jasiński: Pochodový manévry 1. polské armády od Varšavy k Bydhošti a její účast při průlomu zabezpečovacího a hlavního postavení „Pomořského valu“.

Autor článku popisuje operační situaci vojsk na východní frontě počátkem ledna 1945 a průběh bojové činnosti 1. běloruského frontu za viselsko-oderské operace, dále pochodový manévry 1. polské armády od Varšavy k Bydhošti, úkoly 1. polské armády za útoku na „Pomořský val“, terén v pásmu činnosti 1. polské armády, způsob vybudování „Pomořského valu“ a průlom jeho hlavního obranného postavení. (Mělo tři průběžné zákopy. Na výši třetího zákopy byly železobetonové obranné objekty vybudované v letech 1934—1935 a zčásti ještě v letech 1944—1945).

Podplukovník T. Ravecki: Vojenské reformy v Polsku v letech 1764 až 1768.

Autor článku rozebírá politickou a hospodářskou situaci v Polsku v letech 1764 až 1768, stav, organizaci, vyzbrojení a bojovou přípravu tehdejší polské armády, boj ze zlepšení

stavu vojska, reformy provedené polským sejmem v r. 1764, vytvoření vojenských komisí a jejich pravomoc a zlepšení bojové pohotovosti vojska v letech 1767 a 1768.

V části „O cizích armádách“ je otištěn článek *majora W. Włodarského* o výsadekových strategických operacích podle amerických názorů.

Autor článku uvádí období výsadekových operací a objasňuje, které operace označují Američané za strategické, taktické, diversní a speciální. Potom jsou v článku rozvedeny některé otázky spojené s organizací a prováděním výsadekových strategických operací podle amerických názorů.

— význam strategických výsadekových operací v současné době,

— úkoly výsadekových operací,

— potřeba dopravních prostředků k provedení výsadekové operace a počet bojových letounů k jejímu zajištění,

— příprava výchozích prostorů,

— boj o získání převahy ve vzduchu,

— materiálně technické zabezpečení, průzkum a četné jiné otázky vztahující se k výsadekovým operacím.

V rubrice „Diskuse a polemiky“ je otištěn článek *plukovníka St. Szulczyńskiego* o provádění cvičení na mapách a velitelsko-štábních cvičení.

Autor vyjadřuje své osobní názory na četné otázky, kterých se dotkl *podplukovník W. Wydra* v diskusním článku „O provádění válečných her a velitelsko-štábních cvičení“, otištěném v *Mýšli vojskové* číslo 7/1954.

V článku jsou rozebrány tyto otázky:

— doba začátku provedení cvičení na mapách a velitelsko-štábních cvičení,

— období cvičení na mapách nebo velitelsko-štábních cvičení,

— práce ředitelství cvičení a sboru rozhodčích v průběhu cvičení na mapách nebo velitelsko-štábních cvičení,

— metody práce účastníků cvičení.

V rubrice „Kritika a bibliografie“ je otištěna recenze knihy *M. Biskupa* „Gdaňské loďstvo v období třináctileté války v letech 1454 až 1466“.

Vydává MNO. Řídí redakční rada: Jaroslav Dočkal, Jaroslav Kučera, Václav Voneš, Josef Haman, Jaromír Vyhnaněk, Zdeněk Malý, František Hrouba, Ján Lipovský,

Eduard Ureš, Josef Slabý, Ing. Jan Bělohoubek, Stanislav Hruška,

Karel Pavelka (redaktor).

Adresa redakce: Redakce časopisu „Vojenská mysl“ Praha, pošt. úřad 190, poštovní přihrádka 19120/T. — Vydává MNO v Našem vojsku, vydavatelství, n. p., Praha. —

Tiskne Naše vojsko, tiskárna, n. p.

V roce 1955 vyjde 6 čísel.

Časopis nelze předplácet, přiděluje se jen služebně.

— Účast rumunských vojsk při osvobození Československa v protifašistické válce 107

Plukovník Josef Slabý:

Týl 1. čs. armádního sboru v dukelsko-prešovské operaci 115

— Podplukovník Branislav Jamnický:

Viselsko-oderská operace (Některá takticko-operativní poučení) (128)

Informace o obsahu zahraničních vojenských odborných časopisů 134

Do čísla je vloženo 11 obrazových příloh na zvláštních nestránkovaných listech.

Участие румынских войск в освобождении Чехословакии в ходе противофашистской войны 107

Полковник Иосиф Слабы:

Тыл 1-го Чехословацкого армейского корпуса в ходе дукельско-прешовской операции 115

Подполковник Бранислав Ямnický:

Висло-Одерская операция (Некоторые тактико-оперативные выводы) 128

Информации о содержании иностранных военных специальных журналов 134

В номер вложено 11 схем на отдельных нумерованных листах.

